

Memoria de actividades de cultura da Xunta de Galicia 2016

Memoria de actividades de **cultura** da Xunta de Galicia **2016**

EDITA:

XUNTA DE GALICIA

Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria

Secretaría Xeral de Cultura

DESEÑO: Trisquelia

IMPRESIÓN: Tórculo

DEPÓSITO LEGAL: C 436-2014

Contido

Presentación	11
Introdución xeral	13

01

BIBLIOTECAS E DINAMIZACIÓN DA LECTURA **15**

1.1	Rede de Bibliotecas de Galicia	16
1.2	Biblioteca de Galicia	19
1.3	Actuacións de mellora e renovación das bibliotecas	23
1.4	Formación do persoal da Rede de Bibliotecas	25
1.5	GaliciaLe: libro electrónico de préstamo	26
1.6	Dinamización da lectura en bibliotecas	27
1.7	Bibliotecas escolares e dinamización da lectura	31

02

ARQUIVOS DE GALICIA **35**

2.1	Sistema de Arquivos de Galicia	36
2.2	Arquivos da Xunta de Galicia	37
2.3	Melloras nos arquivos de Galicia	39
2.4	Formación arquivística	42
2.5	Dinamización dos arquivos	43

03

PATRIMONIO CULTURAL DE GALICIA **47**

3.1	A nova Lei do patrimonio cultural de Galicia	48
3.2	Políticas de protección e conservación do patrimonio galego	49
3.3	Intervencións sobre o patrimonio en 2016	53
3.4	Programacións de dinamización do patrimonio cultural	72
3.5	Formación e investigación no patrimonio	79
3.6	Recuperación do patrimonio musical	80

04

MUSEOS DE GALICIA

83

4.1	Sistema Galego de Museos	84
4.2	Centro Galego de Arte Contemporánea	85
4.3	Museo de Belas Artes da Coruña	92
4.4	Museo das Peregrinacións e de Santiago	97
4.5	Museo Pedagóxico de Galicia	99
4.6	Museo do Mar de Galicia e Centro Arqueolóxico do Areal Salinae	103
4.7	Museo Massó	107
4.8	Museo Arqueolóxico Provincial de Ourense	112
4.9	Museo Etnolóxico de Ribadavia	115
4.10	Museo do Castro de Viladonga	118
4.11	Parque Arqueolóxico da Arte Rupestre de Campo Lameiro	121
4.12	Parque Arqueolóxico da Cultura Castrexa	123
4.13	Cifras de visitantes dos museos en 2016	125

05

DIFUSIÓN DAS ARTES PLÁSTICAS E VISUAIS

127

5.1	Exposicións de artes plásticas e visuais nos centros de arte da consellería	128
5.2	O legado escultórico do Mestre Mateo	136
5.3	Colaboración con outras mostras e iniciativas artísticas	137
5.4	Efemérides das artes plásticas 2016	139
5.5	Apoio a certames artísticos	140

06

PROMOCIÓN DAS ARTES ESCÉNICAS, MUSICAIS E AUDIOVISUAIS

143

6.1	Programacións musicais	144
6.2	Colaboracións con outras entidades para a difusión das artes escénicas e audiovisuais	151

07

DIFUSIÓN DO LIBRO E DA LITERATURA GALEGA

153

7.1	Dinamización do sector editorial e do comercio do libro	154
7.2	Promoción dos autores e autoras	157
7.3	Efemérides e celebracións literarias 2016	163
7.4	Ensaio e investigación no Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades	167
7.5	Fundación Pública Galega Camilo José Cela	171
7.6	Xestión do Rexistro da Propiedade Intelectual e do Depósito Legal	175

08

A CULTURA, ESPAZO COMÚN

177

8.1	Premios da Cultura Galega	178
8.2	Apoio ás programacións das entidades culturais	182
8.3	Creatividade, lingua e mocidade	185
8.4	Lecer cultural en galego	189
8.5	Apoio aos proxectos de integración e visibilización social a través das artes	192
8.6	Illa de San Simón, un espazo para a reflexión e a creación	195

09

AGADIC

199

9.1	Promoción das artes escénicas e musicais	200
9.2	Aposta polo sector audiovisual galego	207
9.3	Programacións escénicas e musicais da Agadic	211
9.4	Formación e apoio ao desenvolvemento sectorial	215
9.5	Centro Dramático Galego	217
9.6	Centro Coreográfico Galego	222
9.7	Centro Galego de Artes da Imaxe	225

10

CIDADE DA CULTURA DE GALICIA

229

10.1	Exposicións	231
10.2	Música e escena	235
10.3	En familia	240
10.4	Letras e Pensamento	246
10.5	Intercambio	248
10.6	Aula Gaiás	253
10.7	Visitar	255
10.8	Centro de Emprendemento Creativo de Galicia	259

11

INTERNACIONALIZACIÓN DA CULTURA GALEGA

271

11.1	Womex 2016 en Galicia: plataforma internacional para a música galega	272
11.2	A cultura galega, protagonista da Feira Internacional do Libro de Buenos Aires 2016	276
11.3	Outras accións de proxección do libro e a literatura galega	279
11.4	Proxección exterior das artes plásticas e visuais	282
11.5	Proxección internacional da industria musical, escénica e audiovisual	284
11.6	Cooperación cultural co ámbito lusófono	287
11.7	Proxección da lingua e da cultura no exterior	292

Anexo 1

**ÁREA DE CULTURA DA CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA 2016**

296

Anexo 2

**PRINCIPAIS CONVOCATORIAS DE AXUDAS PÚBLICAS DA ÁREA
DE CULTURA DA XUNTA DE GALICIA EN 2016**

298

Créditos fotográficos

302

Presentación

A cultura é o camiño máis recto para valorar as persoas e recoñecer a importancia dos diversos pobos. Por isto resulta importante avaliar as prácticas e proxectos culturais nos que estamos inmersos. Analizar as experiencias para facer previsións, afondando na nosa personalidade propia. Neste sentido, o Goberno galego presenta esta memoria na que se ofrece un resumo das actuacións culturais promovidas ou participadas pola Xunta durante o 2016. Un traballo concibido e realizado ao servizo de Galicia, das galegas e dos galegos.

O libro que agora, lector, ten vostede entre as mans, cumpre unha dobre función: dar conta de como se investiron os recursos públicos neste eido, para que cualifique e pondere a nosa xestión e, realizar unha avaliación interna, á procura da mellora continua das políticas culturais que puxemos en marcha. Ademais, coñecer de xeito pormenorizado as actividades que se describen nos 11 capítulos desta publicación permítenos tamén xulgar o papel que a cultura e o patrimonio xogan no noso modelo social.

A tarefa cultural e educativa do mañá revélasenos como un dos grandes desafíos do presente. Por esta razón, dar conta do que estamos a facer resulta non só axeitado senón necesario para promover un debate sobre os feitos, acadando un consenso sobre as liñas de traballo substantivas. De novo, a través deste limiar, quero expresar a miña completa disposición ao diálogo e á colaboración para afrontarmos os retos da cultura galega, básicos para a gobernanza democrática nos marcos do noso desenvolvemento comunitario presente e futuro.

Román Rodríguez González

Conselleiro de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria

Introdución xeral

Como vimos facendo ao remate de cada exercicio, presentamos neste volume un resumo das principais liñas de actividade realizadas o pasado ano desde a Consellería de Cultura e Educación nos ámbitos da cultura.

O ano 2016 contou con fitos importantes para a proxección internacional da creatividade actual galega. A celebración da Feira Internacional do Libro de Buenos Aires, coa cultura galega como protagonista, do Congreso Pen Internacional e da feira das músicas do mundo Womex en Galicia ofreceu espazos de visibilidade insólitos para autores e músicos galegos e novas oportunidades de negocio para a industria cultural no exterior. E non só para os sectores editorial e musical; tamén no ámbito audiovisual foi un ano de boa colleita para os filmes galegos, e mesmo para o patrimonio cultural, coa mostra monográfica dedicada ao Mestre Mateo no Museo Nacional del Prado.

Son algúns camiños abertos que deben seguir favorecendo novos intercambios para os vindeiros anos. Esa relación da cultura galega con outras realidades culturais e lingüísticas vai no seu propio ADN, que simbolizamos desde hai séculos no Camiño de Santiago, onde se seguen rexistrando datos cada vez máis altos de peregrinos atraídos pola nosa raíz cultural e que debe seguir centrando boa parte da tarefa administrativa de protección e conservación do patrimonio cultural. Desde este ano, contamos cun novo marco legal, a Lei 5/2016, do 4 de maio, do patrimonio cultural de Galicia, que integra de xeito coherente o conxunto da protección dos bens materiais e inmateriais, como se describe nesta memoria.

Nestas páxinas resúmense, ademais, programacións e actuacións nos diferentes sectores, desde a plástica ás artes escénicas, dos diversos centros da consellería, desde a Cidade da Cultura de Galicia ao Museo do Castro de Viladonga. Unha fotografía anual da actividade da Xunta de Galicia en materia cultural ao servizo da cidadanía de Galicia.

Anxo M. Lorenzo Suárez
Secretario xeral de Cultura

01

BIBLIOTECAS E DINAMIZACIÓN DA LECTURA

As bibliotecas constitúen un dos eixes culturais básicos da sociedade actual, xa que facilitan o achegamento da cidadanía á información e á cultura. Os servizos bibliotecarios permiten un acceso gratuíto e en igualdade ao libro e á lectura e, cada vez máis, son espazos centrais da dinamización cultural de vilas e cidades.

Clubs de lectura, charlas, exposicións ou obradoiros son só algunhas das actividades que están a facer das bibliotecas lugares de referencia cultural para a cidadanía. Ademais, co obxectivo de ofrecer un servizo de calidade e que responda ás necesidades dos usuarios e usuarias, a renovación bibliográfica é constante, así como os investimentos en actualización tecnolóxica. En 2016, a plataforma de préstamo de libros dixitais GaliciaLe ampliou os seus fondos dixitais a 2.154 títulos e estreouse unha plataforma web para facilitar o acceso das bibliotecas ás novidades editoriais. Iniciouse tamén a integración de todas as bibliotecas da rede nun sistema de xestión único e a implantación do carné único.

1.1 Rede de Bibliotecas de Galicia

As bibliotecas e servizos bibliotecarios públicos de Galicia organízanse na Rede de Bibliotecas Públicas de Galicia, que coordina a Subdirección Xeral de Bibliotecas da Secretaría Xeral de Cultura. Forman parte desta rede as sete bibliotecas de xestión autonómica (Biblioteca de Galicia, Biblioteca Pública da Coruña Miguel González Garcés, Biblioteca Pública de Lugo, Biblioteca Pública de Ourense, Biblioteca Pública de Pontevedra Antonio Odriozola, Biblioteca Pública de Vigo Juan Compañel e Biblioteca Pública de Santiago Ánxel Casal), ademais das 353 bibliotecas de titularidade pública local dependentes de concellos ou entidades públicas locais e outras nove bibliotecas públicas e de titularidade privada. En total, 362 bibliotecas e axencias de lectura en todo o territorio galego.

A Rede de Bibliotecas de Galicia conta cun espazo web (rbgalicia.xunta.gal) que foi renovado este ano co obxectivo de facilitar as buscas e o acceso á información dos usuarios, e que recibiu nestes 12 meses 487.282 visitas. Tamén foron reformados os portais das bibliotecas de xestión autonómica da Coruña, Santiago de Compostela, Vigo, Lugo, Ourense e Pontevedra.

Mapa de bibliotecas de Galicia

No mes de maio, o secretario xeral de Cultura, Anxo Lorenzo, presentou no Parlamento de Galicia as liñas centrais do primeiro Mapa de bibliotecas públicas de Galicia,

un instrumento planificador que permite coñecer o estado do sistema bibliotecario galego para poder poñer en marcha actuacións que se traduzan na mellora dos servizos e na máxima adecuación ás necesidades dos usuarios e das usuarias.

Realizado pola Consellería de Cultura e Educación de acordo cos estándares fixados polo Consello de Cooperación Bibliotecaria de Galicia e do censo autonómico, tal e como se establece na Lei 5/2012, do 15 de xuño, de bibliotecas de Galicia, o mapa analiza o estado dos equipamentos bibliotecarios en relación coa adecuación establecida nos estándares para ofrecer un servizo de calidade, atendendo á superficie útil das instalacións, ao fondo documental, ao persoal, ás horas semanais de servizos, aos PCs e ao número de puntos de lectura. Constitúe, polo tanto, unha radiografía exhaustiva do sistema bibliotecario galego por concellos no que, ademais, se propoñen liñas de actuación e prioridades da acción pública en materia de servizos públicos bibliotecarios galegos.

O mapa galego, que se refire tanto a bibliotecas de titularidade pública como privada e de uso xeral integradas na Rede de Bibliotecas Públicas de Galicia, parte dos datos do Censo de Bibliotecas Públicas de Galicia, que indica que todos os municipios galegos con poboación superior a 5.000 habitantes contan con biblioteca pública, sendo 257 os municipios que dispoñen de servizo bibliotecario activo.

Conclúe que os fondos documentais, os puntos de lectura e as horas de apertura presentan un grao elevado de adecuación aos estándares, mentres que os espazos, os puntos de acceso informático e o persoal son os recursos que contan cun menor nivel de adecuación.

O mapa establece que preto do 90% das bibliotecas públicas de Galicia dispoñen dunha colección cuantitativamente adecuada respecto ao que establecen os estándares, e unicamente un 3% presenta un baixo nivel de adecuación. No que respecta á superficie, a media de concellos que alcanzan unha adecuación alta neste indicador é dun 11%, o 21% media e o 68% teñen unha adecuación baixa.

Os postos de lectura, xunto coa colección e as horas de apertura, é un dos recursos mellor situados. Preto do 90% das bibliotecas públicas de Galicia teñen un nivel de adecuación alto respecto ao que establecen os estándares. En canto aos puntos de acceso informático, os concellos cun grao de adecuación alto son un 14%; en cambio, un 59% presentan un baixo nivel de adecuación.

Sobre os recursos humanos, o 40% das bibliotecas presentan un nivel de adecuación alto en persoal. Finalmente, a maioría das bibliotecas públicas de Galicia cumpren ou superan o número de horas de apertura establecidas nos estándares. Este indicador de horas de apertura é de forma destacada o ámbito cun nivel máis alto de adecuación, moi próximo ao 100%.

Estatística anual das bibliotecas

A Subdirección Xeral de Bibliotecas elabora cada ano a estatística da Rede de Bibliotecas Públicas de Galicia a partir da información que facilita cada unha das bibliotecas que a integran. Este ano participaron na elaboración da estatística 328 bibliotecas públicas ou axencias de lectura.

Esta ferramenta permite contar cunha información completa e actualizada da realidade dos centros bibliotecarios da rede, medir as variacións anuais que se producen

na actividade das bibliotecas e construír un instrumento de avaliación imprescindible para a planificación da política bibliotecaria de Galicia.

Datos básicos das bibliotecas de xestión autonómica

Biblioteca Pública de Santiago Ánxel Casal

USUARIOS/AS: 37.746

Biblioteca Pública da Coruña Miguel González Garcés

USUARIOS/AS: 39.368

Biblioteca Pública de Lugo

USUARIOS/AS: 31.585

Biblioteca Pública de Ourense

USUARIOS/AS: 35.502

Biblioteca Pública de Pontevedra Antonio Odriozola

USUARIOS/AS: 34.411

Biblioteca Pública de Vigo Juan Compañel

USUARIOS/AS: 35.934

1.2 Biblioteca de Galicia

Con sede na Cidade da Cultura de Galicia, en Santiago de Compostela, a Biblioteca de Galicia é a biblioteca autonómica central. A súa misión é velar pola recuperación, conservación e difusión do patrimonio bibliográfico de Galicia e custodiar todos os libros que se editan en Galicia, ou fóra dela cando traten temas galegos ou que se editen en lingua galega.

Ademais de fornecer servizos bibliotecarios de calidade, conservar e difundir os seus fondos e albergar un valioso conxunto de coleccións de publicacións singulares, a Biblioteca de Galicia é o centro de conexión da Rede de Bibliotecas Públicas de Galicia co ámbito bibliotecario internacional. Como centro depositario do patrimonio bibliográfico máis valioso de Galicia, está orientado fundamentalmente a investigadores.

No ano 2016, a consellería destinou 41.000 euros á ampliación da colección da Biblioteca de Galicia, co obxectivo de garantir a conservación de polo menos un exemplar das publicacións relacionadas con Galicia. Este proceso realizouse a través dunha comisión de valoración de adquisicións e completouse coa catalogación e dixitalización dos fondos adquiridos.

Ademais, catalogáronse fondos bibliográficos doados por José Luis Basanta á Biblioteca de Galicia, todos eles anteriores a 1958. A colección está composta por obras científicas, entre as que destacan os volumes sobre reloxos do mundo.

Galiciana, a biblioteca dixital de Galicia

Enmarcada no proxecto Europea e xestionada pola Biblioteca de Galicia, Galiciana (galiciana.bibliotecadegalicia.xunta.gal) é a biblioteca dixital de referencia para a cultura e a lingua galegas. Os obxectivos desta plataforma son a dixitalización dos fondos patrimoniais máis relevantes para Galicia e a normalización do acceso conforme ás directrices internacionais, o que permite un acceso universal grazas á súa integración nas bases dixitais compartidas.

Este ano dixitalizáronse 42.283 imaxes de números históricos de *El Correo Gallego* e 13.266 de *El Eco de Santiago*, así como 27.195 imaxes do fondo bibliográfico ABANCA,

con obras dos séculos XVII e XVIII. Ademais destes exemplares, procedentes de fondos da Biblioteca de Galicia, dixitalizáronse un total de 30.849 imaxes de fondos doutras institucións. En concreto, números de *El Tea*, procedentes da Biblioteca Pública de Ponteareas; e do semanario independente *El Progreso*, que alberga a Biblioteca Pública Antonio Odriozola de Pontevedra.

Exposicións na Biblioteca de Galicia

Co obxectivo de abrir a Biblioteca de Galicia a todo tipo de usuarios e de dar a coñecer a riqueza dos seus fondos, este ano realizáronse diferentes exposicións:

Lino González Rubido: un debuxante esquecido na prensa compostelá

DATAS: do 4 de decembro de 2015 ao 24 de xaneiro de 2016

Unha colección de 75 debuxos e caricaturas do artista galego Lino González Rubido, que na década dos corenta publicou as súas viñetas humorísticas no xornal compostelán *La Noche*.

A sutil arte da tipografía: xoias da colección ABANCA

DATAS: do 11 de marzo ao 11 de maio de 2016

A tipografía, como medio polo que nos chega a cultura escrita, centrou esta mostra construída a partir de libros da colección de ABANCA. A exposición dividiuse en catro partes, que recolleron o esencial da evolución da tipografía a través de obras desde as orixes do libro ata o século XX.

Manuel María: loita e poesía

DATAS: do 12 de maio ao 10 de xuño de 2016

A exposición achegouse á vida e obra do autor lucense, homenaxeado coas Letras Galegas en 2016. Libros, material discográfico, carteis e outros documentos custodiados na Biblioteca de Galicia conformaron a mostra.

Camilo José Cela na Biblioteca de Galicia

DATAS: do 22 de setembro ao 11 de novembro de 2016

A Biblioteca de Galicia conmemorou o centenario do nacemento de Camilo José Cela cunha exposición que fixo un percorrido pola vida e obra deste escritor e premio Nobel. A mostra reuniu un total de 52 publicacións, entre libros, carteis, números de diferentes revistas e materiais audiovisuais, todas elas procedentes da Biblioteca de Galicia.

Irmandades da Fala: falar e escribir en galego

DATAS: do 15 de novembro de 2016 ao 12 de xaneiro de 2017

En 2016 cumpríronse 100 anos da fundación da primeira Irmandade da Fala na Coruña. Para conmemorar este acontecemento, a Biblioteca de Galicia inaugurou unha mostra bibliográfica para ofrecer un percorrido pola historia desta institución. Entre as pezas expostas destacaron os manuscritos, debuxos e fotografías que pertenceran a Camilo Díaz Balaño, e que se conservan no fondo depositado na Biblioteca de Galicia polo seu fillo Isaac Díaz Pardo.

Programación complementaria

A Biblioteca de Galicia organizou durante o ano 2016 un total de 26 obradoiros destinados a dinamizar as exposicións, afondar nos temas tratados nelas e dar a coñecer os fondos bibliográficos. Estas actividades complementáronse con xincanas e propostas escénicas e musicais. Máis de 1.500 persoas beneficiáronse destas actividades, con especial aceptación por parte do público infantil e xuvenil.

Con motivo da exposición *Lino González Rubido: un debuxante esquecido na prensa com-postelá*, organizáronse dous obradoiros de caricaturas para público de entre 6 e 16 anos. Para dinamizar a mostra *Manuel María: loita e poesía*, a Biblioteca de Galicia puxo en marcha o obradoiro *A casa de Manuel María*, no que nenos e nenas de entre 5 e 12 anos puideron ilustrar os poemas e textos do escritor. A exposición completouse coa obra de teatro *Carteiro en bicicleta*, a cargo da compañía Caxoto Contacontos.

Acompañando a mostra *Camilo José Cela na Biblioteca de Galicia*, celebrouse un obradoiro literario e plástico para nenos e nenas de 6 a 12 anos arredor da novela *La colmena*. No contexto da exposición *Irmandades da Fala: falar e escribir en galego* organizouse unha xincana familiar centrada nas iniciativas creativas e culturais desta institución.

Durante todo o ano, a Biblioteca de Galicia celebrou diferentes obras teatrais para o público infantil, como *O Camiño de Santiago*, *Onde viven os monstros* e *Chrystyan Magic na senda da serpe*. Ademais, tamén se conmemoraron efemérides do *Calendario do libro e da lectura* de 2016. Co obxectivo de celebrar o Día da Ilustración, en xaneiro celebráronse dous obradoiros de ilustración. En abril conmemoráronse os 400 anos da morte de Miguel de Cervantes e de William Shakespeare coa obra de teatro *Don Quixote, unha comedia gastronómica* e o conto teatralizado *400 anos de Cervantes e Shakespeare*.

En xuño, a Biblioteca de Galicia celebrou o Día da Música cun concerto didáctico a modo de paseo polas músicas do mundo a través dos instrumentos de corda, da man do grupo Campo de Estrelas. En xullo, con motivo do 150 aniversario de Valle-Inclán desenvolveu unha actividade familiar para achegarse ao esperpento teatral deste autor. E o 24 de outubro, Día das Bibliotecas, abriu as súas portas a todas aquelas persoas interesadas en descubrir os seus segredos e durante toda a xornada desenvolveu a iniciativa *Elixo o teu libro*, obsequiando cunha obra a cada persoa que visitou a institución.

En novembro, a Biblioteca de Galicia celebrou o Mes da Ciencia en galego con obradoiros para conmemorar o ano internacional dos legumes, aprender a facer divulgación científica, coñecer o fenómeno das invasións biolóxicas e participar nunha sesión de arqueoloxía experimental.

O ano pechouse con catro obradoiros artísticos arredor da Xeración Nós e o traballo dun dos seus máximos expoñentes: Castelao.

1.3

Actuacións de mellora e renovación das bibliotecas

Durante o ano, a consellería, a través do Servizo do Sistema de Bibliotecas, destinou 204.000 euros á mellora das coleccións bibliográficas das diferentes bibliotecas públicas da rede bibliotecaria. Os fondos empregáronse tanto na compra de novidades como na adquisición de títulos suxeridos polos propios usuarios e usuarias. Unha parte do orzamento foi destinada á substitución de fondos bibliográficos, necesaria pola deterioración ou pola perda de libros. Ademais, en convenio co Concello de Ferrol, a Xunta de Galicia destinou 37.000 euros á actualización da colección bibliográfica e á realización de actividades de dinamización na Biblioteca Municipal Central da cidade.

A estes fondos súmanse os destinados á convocatoria pública de adquisición das novidades editoriais en galego con destino ás bibliotecas de concellos de Galicia. A consellería lanzou este ano unha liña de axudas dun total de 300.000 euros para que os concellos de Galicia puidesen actualizar os seus fondos bibliotecarios con novos títulos en galego. Recibiron as axudas 149 concellos, con cantidades que foron dos 667 aos 4.740 euros; en total, resultaron beneficiadas 200 bibliotecas e axencias de lectura da Rede de Bibliotecas de Galicia.

Estas axudas funcionaron de xeito paralelo á liña de subvencións para concellos de menos de 30.000 habitantes, destinadas á mellora das coleccións bibliográficas das súas bibliotecas: compra de libros, material sonoro e audiovisual, recursos electrónicos, partituras e material cartográfico. Esta campaña tivo un orzamento de 176.420 euros.

Ademais de á adquisición de novos fondos bibliográficos, a consellería tamén destinou fondos á mellora das instalacións e do equipamento. Durante o ano, realizáronse diferentes accións nas bibliotecas de xestión autonómica de Santiago de Compostela, Pontevedra, A Coruña, Lugo e Vigo para mellorar a accesibilidade, a iluminación ou os andeis. Para garantir a inmediata posta en funcionamento das bibliotecas novas, en convenio cos concellos de Lalín e de Mondariz, dotáronse de mobiliario a nova biblioteca lalinense e a recentemente rehabilitada de Mondariz, cun investimento total de 70.000 euros.

Por outra parte, a través da convocatoria de axudas a concellos para equipamentos culturais, que este ano beneficiou, cun orzamento de 500.000 euros, un total de 91 proxectos destinados a mellorar locais e instalacións de toda Galicia, tamén se realizaron intervencións en diferentes bibliotecas do territorio (véx. 8.2).

Implantación do carné único e novas plataformas de xestión bibliotecaria

Para facilitarlles aos concellos a adquisición de novos fondos para as súas bibliotecas, púxose en marcha unha nova plataforma electrónica (novedadeseditoriais.xunta.gal) que simplifica o proceso. A través desta ferramenta, as bibliotecas poden comprar directamente os novos títulos sen ter que pasar por un sistema centralizado de adquisicións, e faise máis doado e máis eficaz o procedemento de incorporación das novidades editoriais galegas ás bibliotecas da rede.

Ademais, este ano comezou a integración de todas as bibliotecas da rede galega nun sistema de xestión único, o Sistema Integrado de Xestión Bibliotecaria, que permite a creación dun catálogo colectivo de todas as bibliotecas e unha xestión integrada dos seus recursos a través do programa Koha ILS, unha ferramenta de xestión bibliotecaria de software libre.

O uso deste sistema posibilitou tamén a creación dun carné único, de implantación progresiva, que funciona como ferramenta de entrada a todas as bibliotecas da rede. Así, as usuarias e os usuarios non teñen que facer un carné para cada biblioteca, senón que poden acceder co mesmo aos recursos de todas elas. Actualmente, o carné único xa está a dar acceso a 25 bibliotecas públicas, cuns fondos comúns de máis de 900.000 títulos e uns dous millóns de documentos.

Durante o ano, púxose en marcha a primeira fase do proceso, adaptando o programa Koha ILS ás necesidades específicas das bibliotecas de Galicia e migrando todos os datos de rexistros ao novo catálogo colectivo. Esta primeira fase na implantación do sistema permitiu integrar xa 43 bibliotecas, tanto públicas como especializadas, no sistema. En 2017 desenvolverase a segunda fase do proxecto, que se centrará en mellorar o programa e en incorporar 70 novas bibliotecas da rede ao sistema.

1.4

Formación do persoal da Rede de Bibliotecas

As bibliotecas son elementos vivos, o que fai necesaria a actualización nos coñecementos e no uso de ferramentas para poder responder ás necesidades dos centros bibliotecarios e para asegurar a modernización e a mellora do servizo. Por esta razón, a consellería convoca cada ano cursos de formación específica para o persoal da Rede de Bibliotecas de Galicia. Durante 2016, foron 176 técnicos bibliotecarios os que participaron nestas actividades de formación permanente.

A oferta formativa busca cubrir tres áreas específicas ligadas aos tres elementos fundamentais para o bo funcionamento das bibliotecas públicas: a promoción da lectura, as novas tecnoloxías e a colección.

FORMACIÓN BIBLIOTECARIA 2016

- *Xestión da colección na biblioteca pública*
- *Creación e xestión de webs con Wordpress*
- *Liderar e xestionar un club de lectura en bibliotecas públicas*
- *Aplicacións e servizos para bibliotecas en dispositivos móbiles*
- *A familia como elemento cómplice e necesario na promoción da lectura*
- *Colección local*

Bolsas de formación de biblioteconomía

A Subdirección Xeral de Bibliotecas tamén colabora na formación do futuro persoal das bibliotecas. Durante 2016, asumiu mediante bolsas de formación ligadas aos centros bibliotecarios de Lugo, Ferrol, A Coruña, Santiago de Compostela, Ourense, Pontevedra e Vigo o período de prácticas de 35 licenciados ou diplomados en Biblioteconomía e Documentación, Filoloxía, Historia ou Humanidades.

Durante os sete meses do período de prácticas, as bolseiras e bolseiros estiveron en contacto directo cos problemas e coas demandas reais ás que se enfrontan cada día as persoas profesionais das bibliotecas, o que lles permitiu coñecer de primeira man como funcionan os servizos bibliotecarios e dotou de práctica e experiencia os seus coñecementos teóricos. O orzamento ligado a esta convocatoria de bolsas foi de 215.600 euros, cunha renovación que se prolongará no primeiro semestre de 2017.

1.5

GaliciaLe: libro electrónico de préstamo

GaliciaLe (www.galiciale.gal) é a plataforma de préstamo do libro electrónico dos centros da Rede de Bibliotecas de Galicia. Operativa desde 2014, permite o acceso da cidadanía ás publicacións en formato electrónico. As usuarias e os usuarios poden acceder aos títulos dispoñibles en dous catálogos, un de libro electrónico en galego e outro que aloxa o catálogo eBiblio do libro electrónico en castelán promovido polo Ministerio de Educación, Cultura e Deporte. O catálogo do libro galego rexistrou en 2016 un total de 3.426 préstamos, con 1.032 usuarios. O catálogo de eBiblio de libro en castelán, pola súa banda, con 1.885 usuarios en Galicia, rexistrou un total de 9.940 préstamos.

A plataforma permite que os lectores e as lectoras entren en contacto con novos formatos de edición e que empreguen os distintos soportes dixitais para acceder aos contidos bibliográficos. Entre os obxectivos de GaliciaLe están, por tanto, o de familiarizar o uso entre a cidadanía destes novos formatos electrónicos e o de mellorar as posibilidades de acceso a eles. A plataforma tamén busca estender a lectura entre aqueles sectores sociais que non son habitualmente usuarios da rede de bibliotecas públicas. Por outra banda, a ferramenta contribúe a impulsar o consumo legal de contidos dixitais e a dinamizar este mercado.

No ano 2016, a consellería incrementou o volume de contidos dispoñibles, así como a súa diversidade e actualización. Nos últimos 12 meses, adquiríronse as licenzas de 167 títulos en galego para aumentar e actualizar a colección e renováronse as adquisicións realizadas nos anos anteriores.

Adquisición e renovación de recursos electrónicos de consulta

Os recursos en liña da Rede de Bibliotecas de Galicia agrupa os recursos electrónicos accesibles a través de Internet para as usuarias e usuarios das bibliotecas públicas galegas e das bibliotecas escolares de Galicia. Durante os últimos meses de 2016, a consellería traballou nesta área para facilitar a introdución de novos formatos e soportes dixitais e facer así que sexa posible un acceso á lectura electrónica para toda a cidadanía, para mellorar a posibilidade de acceso de todos os galegos e galegas á información e para aumentar, actualizar e diversificar os fondos dispoñibles.

Por iso, no ano 2016 realizouse un traballo de renovación e actualización dos recursos xa dispoñibles nas bibliotecas. Mellorouse o fondo en obras de referencia para os tres grupos de lectores (infantil, xuvenil e adultos), en dicionarios e en libros electrónicos. Tamén se efectuaron melloras nos recursos dispoñibles para os profesionais

bibliotecarios e na área de hemeroteca, particularmente as novas de publicacións especializadas e blogs. A hemeroteca permite consultar noticias dun xeito retrospectivo e aplicar filtros para acceder só á información de medios concretos, de certos períodos cronolóxicos, de certas seccións ou de áreas xeográficas específicas.

1.6

Dinamización da lectura en bibliotecas

Nos últimos anos, as bibliotecas galegas ofrecen unha programación estable de actividades culturais que as converten en centros vivos de difusión cultural. Todas estas actividades teñen como obxectivo potenciar a biblioteca como centro de referencia cultural para a cidadanía, sen limitar o seu papel a un intermediario entre as persoas usuarias e os libros.

Calendario do libro e da lectura

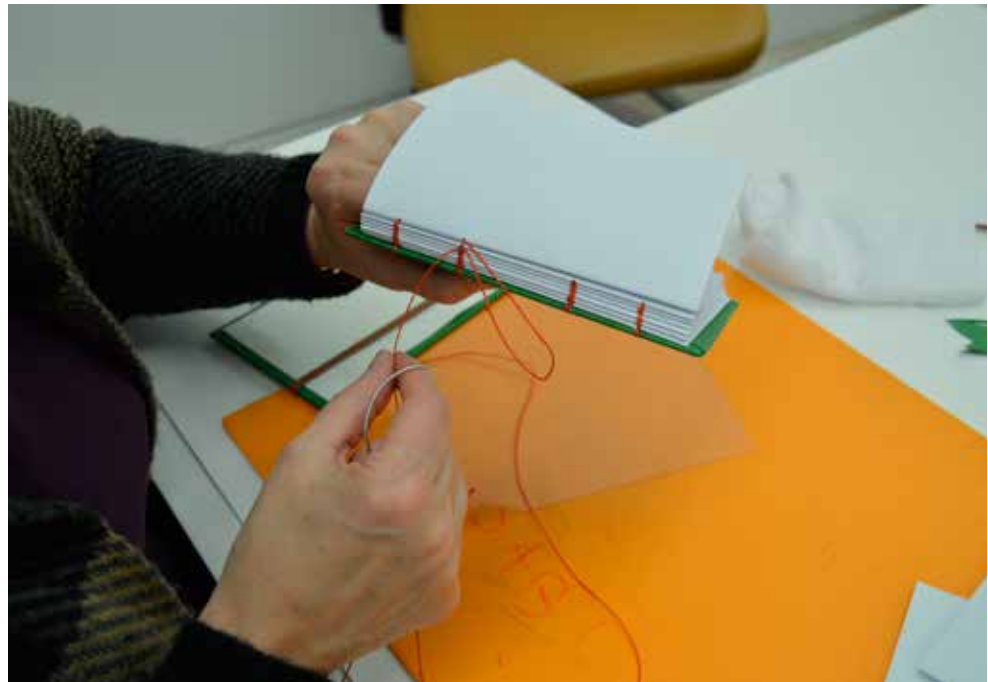
A Secretaría Xeral de Cultura elaborou e difundiu o *Calendario do libro e da lectura*, coas datas máis sinaladas do ano en relación coa cultura galega e coa lectura. Entre as datas destacadas en 2016, atopábanse o centenario de Miguel González Garcés (12 de xaneiro), o Día da Lingua Materna (o 21 de febreiro), o Mes das Letras (maio, co Día das Letras Galegas como punto destacado) ou o centenario das Irmandades da Fala (18 de maio). O calendario é elaborado anualmente en cumprimento do estipulado na Lei 17/2006, do 27 de decembro, do libro e a lectura de Galicia, e facilita o traballo de planificación das actividades que se celebran arredor das datas sinaladas dos libros e da lectura.

Ler conta moito

Un ano máis, chegando con esta á cuarta edición, a Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria convocou o programa Ler conta moito, unha das actividades de dinamización lectora que dotan de programación para incentivar a lectura as bibliotecas galegas e que achegan á cidadanía a información dun xeito máis lúdico. A Secretaría Xeral de Cultura, cun orzamento destinado ao programa de 158.043 euros, asume o custo do 75 % de cada unha das actividades, mentres que as entidades locais financian o 25 % restante. En total, organizáronse 730 actividades que chegaron ás bibliotecas públicas de 149 concellos, o que supuxo aumentar lixeiramente o número de concellos e de actividades da edición do ano anterior (en 2015, foron 711 actividades e 144 concellos).

As actividades crean unha oferta adecuada para todo o público potencial das bibliotecas públicas. Así, hai actividades para bebés (0 a 3 anos), nenos e nenas, mocidade, persoas adultas e colectivos con necesidades especiais; obradoiros creativos, narración

oral, divulgación do coñecemento, audiovisual na biblioteca, actividades de dinamización con música, teatro, danza, exposicións e itinerarios guiados. Todas estas actividades teñen varias directrices como fío común: deben fomentar o hábito da lectura, fortalecer o papel das bibliotecas dentro da sociedade, consolidar a programación compartida da rede de bibliotecas, promover o desenvolvemento da cultura como vehículo para o crecemento persoal e colectivo e poñer en valor o libro e a lectura como elementos de transmisión de coñecementos e de reflexión. A programación das diferentes bibliotecas asociada a este programa é recollida en blogs.xunta.gal/lercontamoito.

Clubs de lectura

A Rede de Bibliotecas Públicas de Galicia organiza de forma regular actividades de clubs de lectura, aos que se poden apuntar as usuarias e os usuarios da rede e nos que se len libros de diferentes xéneros e en diferentes idiomas. Os participantes poden levar en préstamo o libro escollido para cada unha das reunións do club e encontrarse en sesións previamente programadas nas que debaten sobre as súas lecturas e sobre os seus autores. Os clubs de lectura axudan, así, a fomentar tanto o hábito da lectura como o diálogo entre os lectores e as lectoras.

Para facilitar o desenvolvemento destes clubs de lectura, a Subdirección Xeral de Bibliotecas conta cun Servizo Central de Préstamo, que lles permite aos diferentes clubs acceder a unha escolma de títulos con fondos dispoñibles e simplifica o seu funcionamento. Durante o ano 2016 mercáronse 21 exemplares de cada un dos títulos que se incorporaron ao catálogo: nove títulos en inglés, dous en francés, 32 en castelán, 10 en portugués e 14 en galego.

A colección actual dispoñible para os clubs de lectura está xa nos 812 títulos, con 14.692 exemplares, de xéneros diferentes, como son a narrativa, o teatro, a poesía e a banda deseñada. En toda a comunidade, foron 79 as bibliotecas que organizaron algo máis de 150 clubs de lectura.

Voluntariado cultural

En colaboración coa Dirección Xeral de Xuventude e Voluntariado, a Subdirección Xeral de Bibliotecas convocou durante 2016 o programa de Voluntariado cultural nas bibliotecas galegas centrais: Biblioteca Pública da Coruña Miguel González Garcés, Biblioteca Pública de Lugo, Biblioteca Pública de Ourense, Biblioteca Pública de Pontevedra Antonio Odriozola, Biblioteca Pública de Santiago Ánxel Casal e Biblioteca Pública de Vigo Juan Compañel. Grazas a este programa, o persoal voluntario pode implicarse dun xeito moito máis directo no día a día das bibliotecas e no seu futuro, ao tempo que contribúe a ampliar os servizos da biblioteca.

Datos voluntariado cultural nas bibliotecas públicas 2016

Biblioteca	Nº voluntarios/as	Nº actividades	Nº asistentes
Biblioteca pública da Coruña	5	5	79
Biblioteca pública de Lugo	2	29	30
Biblioteca pública de Ourense	15	202	2.557
Biblioteca pública de Pontevedra	5	91	1.726
Biblioteca pública de Santiago	12	132	816
Biblioteca pública de Vigo	2	2	45
TOTAL	41	461	5.253

O perfil das persoas voluntarias é maioritariamente o de estudantes, desempregados e xubilados, que apoian diferentes actividades de dinamización cultural. Entre as áreas nas que traballou o voluntariado están a difusión e promoción das bibliotecas, a realización de actividades de animación lectora e sociocultural ou de actividades culturais ou artísticas, o apoio á aprendizaxe doutras linguas ou a formación en competencias informacionais.

Mes da Ciencia en galego

Durante todo o mes de novembro, as bibliotecas galegas participaron no Mes da Ciencia en galego, cunha programación especial na que se intentou tanto divulgar coñecementos científicos como poñer en valor o uso da lingua galega no ámbito cien-

tífico. As actividades estiveron destinadas ao público en xeral das bibliotecas, aínda que facendo un especial fincapé nos escolares. As bibliotecas escolares foron as destinatarias dunha serie de actividades propias e específicas.

O achegamento á ciencia nas bibliotecas realizouse, en xeral, dun modo lúdico ao tempo que educativo. O mes comezou coa lectura na Biblioteca Ánxel Casal de Santiago de Compostela dun manifesto a cargo da arquitecta Isabel Aguirre de Urcola, Premio de Ciencia María Josefa Wonenburger 2015, texto que foi editado e distribuído polas bibliotecas galegas, e continuou cunha serie de actividades específicas nas bibliotecas das principais cidades galegas.

Premios aos superlectores

O día a día das bibliotecas galegas completouse cunha serie de actividades complementarias ligadas a días específicos e a unha serie de obxectivos transversais e destinados a todos os usuarios da rede. Durante o ano, as diferentes bibliotecas galegas organizaron actividades para fomentar o hábito da lectura, para promover o seu uso, para dar a coñecer novas actividades para o tempo libre, para formar as usuarias e usuarios no uso das novas tecnoloxías ou para crear puntos de encontro coa cidadanía.

No Día do Usuario/a das Bibliotecas (11 de xaneiro), as bibliotecas abriron o *Calendario do libro e da lectura* e organizaron actividades específicas como visitas guiadas ou obradoiros. Igualmente, nese día foron premiados os usuarios e usuarias máis activos nas diferentes bibliotecas entregándolles carnés de Superlectores e cadanseu lote de libros.

Co gallo do Día das Bibliotecas (24 de outubro), a Secretaría Xeral de Cultura programou actividades durante toda esa semana: obradoiros, xornadas de portas abertas, contacontos, visitas guiadas, liberación de libros ou mostras bibliográficas.

Día da Poesía

Coincidindo coa celebración do Día da Poesía (21 de marzo), a Rede de Bibliotecas Públicas de Galicia promoveu de maneira itinerante polas bibliotecas públicas unha exposición que puña en diálogo a produción artística de Isabel Pintado coa obra poética de diferentes escritores e escritoras galegos: Manuel María, Chus Pato, Yolanda Castaño, Manuel Rivas, Miguel Anxo Fernán Vello, Lois Pereiro, Lupe Gómez ou Álvaro Cunqueiro.

1.7

Bibliotecas escolares e dinamización da lectura

As bibliotecas escolares son un centro de recursos de lectura, información e aprendizaxe e ocupan un lugar central nos centros educativos de Galicia. A Asesoría de Bibliotecas Escolares (www.edu.xunta.gal/biblioteca/blog), integrada na Dirección Xeral de Centros e Recursos Humanos da Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria, vén desenvolvendo políticas de dinamización da lectura no contorno educativo para adaptar os recursos dos centros ás novas necesidades do século XXI, acadar unha biblioteca escolar inclusiva, apoiar a adquisición das competencias clave do alumnado, incentivar o uso das bibliotecas escolares por parte da comunidade educativa, facilitar servizos e recursos ao profesorado e contribuír á construción dunha sociedade lectora.

Plan LÍA (Lectura, Información e Aprendizaxe)

O Plan LÍA de Bibliotecas Escolares integra todas as actuacións da Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria encamiñadas á renovación das bibliotecas dos centros de ensino non universitario, o fomento da lectura no contexto educativo e o desenvolvemento de accións que faciliten o acceso á lectura. Este plan contou cun investimento de 1.695.999 euros en 2016.

Dentro do Plan LÍA intégranse, entre outros, o Plan de mellora de bibliotecas escolares, os programas Hora de ler e Clubs de lectura, o Concurso de Traballos por Proxectos, as Bibliotecas escolares solidarias, a formación do profesorado en materia de biblio-

tecas escolares e o asesoramento a centros e profesorado en materia de bibliotecas escolares e fomento da lectura.

O **Plambe** (Plan de mellora de bibliotecas escolares) é o programa de actualización das bibliotecas dos centros públicos non universitarios. Cada ano vanse incorporando novos centros, ao tempo que se mantén o apoio aos centros xa integrados, de cara a construír unha rede de excelencia e garantir a permanente actualización dos recursos informativos. Dos 575 centros integrados neste plan no curso 2015-2016 pasouse a 615 no curso 2016-2017, beneficiando un total de 174.066 alumnos e alumnas (o 66% do alumnado total dos centros públicos non universitarios).

O programa de **Bibliotecas escolares solidarias**, desenvolvido en colaboración coa Dirección Xeral de Xuventude, Participación e Voluntariado, agrupa distintas iniciativas de voluntariado cultural relacionadas coas bibliotecas e a lectura. Un total de 541 mozos e mozas de 45 centros de ensino secundario recibiron un diploma acreditativo de horas de voluntariado no marco da acción Voluntariado na biblioteca escolar, e 1.059 nenos e nenas de 33 centros de primaria formaron parte do programa Voluntariado de lectura-A. En maio, unha representación de 50 estudantes procedentes de centros seleccionados pola calidade das súas actuacións intercambiaron experiencias nas *Xornadas de convivencia do Voluntariado de lectura-A*. Ademais, en 2016 un total de seis centros foron recoñecidos co selo Biblioteca Escolar Solidaria, a través do que se recoñece a aquelas bibliotecas que traballan de forma salientable a compensación de desigualdades e fomentan o voluntariado cultural entre os integrantes da comunidade escolar.

Escornabots na biblioteca escolar e outras iniciativas

Tamén ao abeiro do Plan LÍA, un total de 20 centros do Plan de mellora de bibliotecas escolares localizados en zonas rurais participaron no proxecto piloto Escornabots na biblioteca escolar. Cada centro recibiu entre catro e cinco escornabots para montar, e o profesorado participou en actividades formativas destinadas a traballar con estes pequenos robots en prácticas de biblioteca. A través desta iniciativa impúlsase a cultura *maker* nas bibliotecas escolares, coa introdución dos robots e a linguaxe de programación, nun contexto de alfabetización múltiple.

Co obxectivo de potenciar o papel da biblioteca escolar como centro de recursos para a lectura e a adquisición de competencias no uso, tratamento e produción de información, este ano convocouse o **III Concurso de Traballos por Proxectos**. Os centros premiados reciben unha asignación destinada a cubrir necesidades da biblioteca escolar, especialmente no ámbito da información.

Hora de ler

Hora de ler é o programa xeral de fomento da lectura en contexto escolar da Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria. Diríxese a todos os centros públicos e ten como finalidade fomentar a lectura mediante actividades sistemáticas e incorporar as familias na construción de novos lectores. As *Mochilas viaxeiras* facilitan o préstamo a familias, os *Libros que veñen e van* promoven o préstamo ao alumnado de infantil e as *Maletas viaxeiras* para préstamos a centros reforzan os materiais de determinadas temáticas. Este ano o cartel anual editouse co lema *Biblioteca escolar, territorio das artes*, coa finalidade de incentivar o aproveitamento dos recursos e as oportunidades da biblioteca escolar a través do achegamento a diferentes formas de expresión artística, así como o estímulo e motivación para a experimentación a través das linguaxes artísticas de distinta índole. Xunto co cartel, editáronse outros materiais de apoio, como cadernos, chapas e fitas marcadoras.

Dentro deste programa aberto que é Hora de ler tamén se atopa a convocatoria de **Clubs de lectura**, que incentiva o funcionamento de grupos de lectura en centros de ensinanza secundaria, bacharelato, formación profesional e ensinanzas de réxime especial (conservatorios, escolas oficiais de idiomas e ensinanzas de persoas adultas). No curso 2015-2016 máis de 11.000 lectores e lectoras de 239 centros participaron nestes Clubs de lectura, que contaron cun investimento de 200.000 euros.

Formación para o profesorado

En colaboración co Servizo de Formación do Profesorado da Subdirección Xeral de Ordenación e Innovación Educativa e Formación do Profesorado, e coa Subdirección Xeral de Formación Profesional, a Asesoría de Bibliotecas Escolares diseña unha liña de formación centralizada destinada tanto ao profesorado responsable do equipo da biblioteca como a profesorado usuario destes recursos educativos.

Ao longo de 2016, desenvóléronse as *VII Xornadas de bibliotecas escolares de Galicia*, coa participación de 1.000 docentes; os *Encontros dos centros do Plan de mellora de bibliotecas escolares 2015-2016*, con 575 asistentes; e a *IX Xornada dos Clubs de lectura*, con 240 participantes. En total beneficiáronse destas actividades 1.815 profesores e profesoras.

tiempo dos Hijos.

Santiago Rodríguez

Labrador edad treinta y

seis Años Casado tiempo

un hijo menor edad

y dos Hijos.

02

ARQUIVOS DE GALICIA

A memoria dun lugar e das súas xentes ten nos arquivos un espazo de referencia, xa que conservan e aseguran a supervivencia dos seus fondos documentais e axudan a simplificar o acceso a esa información e recuperar a información do pasado. Recollen a actividade dos organismos públicos, das entidades privadas e das persoas e dan fe do que aconteceu.

No caso dos arquivos administrativos, non só son importantes como memorias do sucedido, senón que tamén son un elemento fundamental para o bo funcionamento das propias administracións públicas dun modo áxil e eficiente e para asegurar o exercicio dos dereitos e das obrigas da cidadanía.

2.1 Sistema de Arquivos de Galicia

O Sistema de Arquivos de Galicia está composto polo conxunto de arquivos de Galicia, aos que se suman os órganos da Administración que teñen competencias na materia e os servizos técnicos asociados na conformación do sistema.

Nos arquivos custódanse diferentes tipos de documentos textuais, gráficos e audiovisuais que forman parte do patrimonio documental de Galicia. Así, o sistema é o encargado de manter, gardar e custodiar en boas condicións e dun xeito accesible todos os documentos xerados pola Administración galega; ademais, conserva fondos históricos asociados a diferentes institucións, organismos e persoas que funcionan como unha memoria da historia de Galicia.

Esta condición de memoria viva implica igualmente unha constante actualización para cumprir coas diferentes necesidades que supoñen os cambios legais, a produción de información e ata os cambios no modo no que se accede á información. Durante 2016, creáronse, seguindo as obrigas legais, dous organismos con cobertura total na comunidade autónoma que completarán o traballo do sistema de arquivos.

Creación do Consello de Arquivos de Galicia

Seguindo o disposto na Lei 7/2014 do 26 de setembro, de arquivos e documentos de Galicia, en 2016 púxose en marcha o Consello de Arquivos de Galicia. Este órgano Colexiado consultivo desempeña labores de asesoramento, cooperación e participación en materia de arquivos en Galicia. Entre as súas funcións están a de propoñer melloras no funcionamento do Sistema de Arquivos de Galicia e tamén a de traballar a prol da protección e difusión do patrimonio documental e para a creación de políticas activas que melloren o acceso á información pública.

O consello foi creado o 3 de marzo de 2016 e constituíuse o 13 de xullo, cun plan de traballo estruturado en catro liñas mestras, para as que se crearán grupos de traballo

específicos: o censo dos arquivos e do patrimonio documental de Galicia, a normativa dos arquivos e documentos, o plan de arquivos galego e, por último, o plan de dixitalización de fondos documentais.

Consello de Avaliación Documental de Galicia

En 2016 tamén comezou a operar o Consello de Avaliación Documental de Galicia, que funciona como un órgano colexiado asesor do Sistema de Arquivos de Galicia e ten funcións en materia de avaliación e selección documental. Este consello analiza os documentos públicos e realiza ditames sobre eles, ao tempo que traballa na integración da documentación nos arquivos, no seu réxime de acceso e na vixencia administrativa deses contidos. Este consello tamén segue as ordenanzas do disposto na Lei 7/2014 do 26 de setembro.

Durante 2016, ademais da constitución do propio consello o 14 de xullo, traballouse na elaboración dunha metodoloxía para a avaliación documental, no modelo de formulario asociado e na base de datos da que partirán os estudos de identificación e valoración dos documentos. En 2017 tres grupos de traballo centraranse nas series documentais da Administración autonómica, da Administración local e dos órganos estatutarios e do Consello Consultivo de Galicia.

2.2 Arquivos da Xunta de Galicia

O subsistema de Arquivos da Xunta de Galicia está conformado polos diferentes arquivos que dependen da Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria. Conforman esta rede o Arquivo de Galicia, o Arquivo do Reino de Galicia, os arquivos históricos provinciais de Lugo, Ourense e Pontevedra e os arquivos territoriais da Xunta de Galicia en Lugo, Pontevedra e Vigo. Tamén dependen desta rede os arquivos centrais da Consellería de Cultura e Educación, da Consellería de Traballo e Benestar Social e da Consellería de Industria.

Os arquivos desta rede son os responsables de custodiar os documentos producidos pola Xunta de Galicia, que chegan mediante transferencia desde os diferentes organismos administrativos ou mediante depósito, doazón ou compra de fondos. Unha vez que esta documentación está en mans dos arquivos, estes deben garantir a súa custodia segura, facilitar o acceso da cidadanía e da Administración a esa información e manter eses documentos dun modo perdurable no tempo.

O Arquivo de Galicia, que ocupa un dos edificios da Cidade da Cultura, é a cabeceira do Sistema de Arquivos de Galicia, un símbolo da unidade no que respecta ao patrimonio documental galego e o arquivo de referencia. A súa principal responsabilidade é a de gardar os fondos documentais producidos pola Xunta de Galicia e os seus organismos dependentes desde 1982.

Novos fondos documentais

Entre xaneiro e novembro, os diferentes arquivos que conforman o sistema de arquivos dependentes da Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria realizaron 127 ingresos de documentación. A principal fonte destes novos ingresos de documentación foi a propia Xunta de Galicia, mediante transferencias documentais desde as unidades administrativas.

Eses 127 ingresos supuxeron a incorporación de 26.985 unidades de instalación. Cada unha destas unidades de instalación é unha caixa de tamaño normalizado, isto é, unha caixa de arquivo cunhas medidas estandarizadas na que se conservan os documentos. As novas unidades de instalación deste ano ocupan dun xeito aproximado 2.969 metros lineais de andeis.

Entre os novos fondos, destaca a incorporación no mes de novembro á Biblioteca e o Arquivo de Galicia de documentación histórica doada por Manuel Banet e por Alena Dobrkovska. Trátase de dous mapas do século de XVII, do Reino de Galicia e de Bohemia, xunto cun incunable do século XV e un singular exemplar da Biblia do século XVI, escrito en castelán.

Servizos dos arquivos de Cultura

Ademais de custodiar os diferentes fondos documentais e asegurar a súa óptima conservación, os arquivos do sistema posibilitan que estes fondos poidan ser consultados pola Administración, polos investigadores e pola cidadanía en xeral, ben sexa de modo presencial ou a través da rede.

Entre os meses de xaneiro e novembro, foron consultados 36.901 expedientes e foron realizadas 11.230 consultas de acceso aos documentos. No caso do acceso aos fondos a través da rede, fixéronse 30.277 consultas, o que deixa un total de 115.040 páxinas vistas no portal dos arquivos de Galicia. Este rexistro supera amplamente os datos de 2015, cando se realizaron 17.389 consultas en liña. As consultas foron realizadas por investigadores, cidadáns, estudantes e pola propia Administración.

Durante ese mesmo período, realizáronse 4.817 préstamos de documentación dos arquivos, o que supuxo que se prestasen 4.832 documentos; estes préstamos estiveron destinados tanto á propia Administración como a outras institucións (concellos, a Igrexa, entidades organizadoras de exposicións etc.).

Ademais de permitir o acceso á documentación, os arquivos tamén posibilitan a súa copia. Nas datas analizadas, reproducíronse 33.948 documentos, o que supuxo uns ingresos de 21.624,16 euros.

Conservación, restauración e tratamento dos documentos

A Subdirección Xeral de Arquivos conta con dous laboratorios especializados na restauración de documentos, un no Arquivo do Reino de Galicia e outro no Arquivo Histórico Provincial de Lugo. Nestes laboratorios trabállase para preservar a documentación e asegurar a súa supervivencia. Durante o ano 2016, realizáronse 5.110 intervencións en documentos, tanto con carácter preventivo como de restauración. Desas

accións, 2.532 foron procesos de restauración de documentos, 166 de limpeza especializada e 186 de encadernación. Ademais, dixitalizáronse 43.567 documentos.

Pero para garantir o acceso á información e á documentación, non é só importante a saúde dos documentos e a súa conservación, senón que ademais resulta crucial contar con ferramentas descritivas que axuden a comprender a dimensión e os contidos do arquivo e a localizar a información. O persoal dos arquivos de Galicia realiza, por tanto, un labor constante de descrición e catalogación dos documentos. Durante 2016, os técnicos elaboraron 289.427 rexistros descritivos, dos que 258.656 foron incorporados a bases de datos, 15.414 á aplicación de Xestión de Arquivos da Administración Local e Xeral, e 15.417 a Galiciana, Arquivo Dixital de Galicia. Estes recursos permítenlles á cidadanía, ás administracións e aos investigadores localizar información e documentos a través do portal de arquivos de Galicia (arquivosdegalicia.xunta.gal).

2.3

Melloras nos arquivos de Galicia

Durante 2016, puxéronse en marcha varios proxectos de adecuación das instalacións e tamén varias intervencións directas sobre os fondos dos arquivos, traballando na adquisición, dixitalización e restauración do patrimonio documental, cun orzamento total de 213.752 euros.

Entre as accións acometidas este ano estiveron a reparación dos edificios dos arquivos históricos; a dotación de equipamento para os arquivos e os seus laboratorios de restauración; o incremento do patrimonio documental mediante doazóns, depósitos e adquisicións; e a dixitalización de fondos documentais. Este último punto é crucial para a preservación do patrimonio documental, xa que crea unha forma de acceso que non require a súa manipulación física e non os expón, por tanto, á deterioración. Durante o ano, dixitalizáronse 523 planos e documentos. A todo isto hai que sumar tamén as actividades de difusión (véx. 2.5).

Os beneficiarios destas partidas foron o Arquivo de Galicia, o Arquivo do Reino de Galicia, os arquivos históricos provinciais de Lugo, Ourense e Pontevedra e os arquivos territoriais da Xunta de Galicia en Lugo, Pontevedra e Vigo.

Axudas aos arquivos do sistema

En 2016, o Servizo do Sistema de Arquivos destinou axudas económicas aos diferentes arquivos galegos coas que se mellorou a organización dos fondos documentais e a súa dixitalización. Os beneficiarios destas axudas foron os arquivos das universidades galegas, os concellos galegos e diferentes entidades sen fin de lucro, como poden ser entidades sindicais, eclesiásticas ou culturais. Durante o ano, destináronse a este fin 77.740 euros.

As liñas de axudas permítenlles aos arquivos dos diferentes grupos e colectivos destinatarios pedir subvencións que cobren ata un 80% o investimento total que se realizará no proxecto que se desexa poñer en marcha. Deste xeito, o Sistema de Arquivos pode garantir a conservación do patrimonio documental e o acceso a este por parte da cidadanía. Ademais das partidas orzamentarias, tamén se realiza un asesoramento técnico por parte do persoal técnico do Servizo do Sistema de Arquivos.

PROXECTOS DE ORGANIZACIÓN E DIXITALIZACIÓN DE DOCUMENTOS 2016:

Arquivo Histórico Universitario de Santiago de Compostela

PROXECTO: dixitalización: 816 pergameos medievais procedentes de catro fondos distintos do arquivo, de interese histórico, diplomático e filolóxico. Os pergamiños da Casa da Sierra son de especial interese para a historia local da comarca de Noia.

Arquivo Municipal de Foz

PROXECTO: dixitalización de seis libros de actas de sesións do pleno desde 1943 ata 1983.

Arquivo Municipal de Vedra

PROXECTO: organización e descrición do fondo da Sociedade de Residentes de Vedra en Buenos Aires.

Arquivo Municipal de Cervo

PROXECTO: organización do arquivo municipal.

Arquivo Municipal de Boqueixón

PROXECTO: dixitalización dos libros de actas de sesións do pleno desde 1847 ata 1938.

Arquivo Municipal de Cerdido

PROXECTO: organización do arquivo municipal.

Arquivo Municipal de Culleredo

PROXECTO: dixitalización dos libros de actas de sesións do pleno desde 1836 a 1996.

Arquivo Municipal das Pontes

PROXECTO: dixitalización dos libros de actas de sesións do pleno desde 1901 a 2000.

Arquivo Municipal de Coles

PROXECTO: organización do arquivo municipal.

Arquivo Municipal de Ribeira

PROXECTO: dixitalización dos libros de actas de sesións do pleno de 1917 a 1960.

Arquivo Municipal de Cambre

PROXECTO: dixitalización dos libros de actas de sesións do pleno de 1907 a 1972.

Sociedade Galega de Historia Natural

PROXECTO: organización do arquivo persoal do botánico Xabier Sónora.

Fundación Rosalía de Castro

PROXECTO: organización, descrición e instalación dos fondos Ramón Baltar Feijoo e Ernesto Baltar Santaló.

Fundación Isla Couto

PROXECTO: organización do Arquivo da Fundación Isla Couto, integrado polos fondos documentais e gráficos dos irmáns Ramiro e Xaime Isla Couto, persoeiros do galeguismo do século XX.

Fundación Luis Tilve

PROXECTO: organización dos fondos documentais de organizacións obreiras doadas por particulares ao arquivo histórico do movemento obreiro da Fundación Luis Tilve, de 1903 a 2013.

Fundación Penzol

PROXECTO: organización do fondo documental Xosé María Álvarez Blázquez, unha das figuras máis prolíficas da cultura galega durante a segunda metade do século XX.

Fundación Uxío Novoneyra

PROXECTO: organización do arquivo da fundación. Trátase de documentos probatorios da actividade económica da Casa da Fonte ao longo do século XIX e nos primeiros anos do XX.

2.4

Formación arquivística

Desde 1989, o Servizo do Sistema de Arquivos convoca bolsas de formación que permiten ampliar coñecementos en cuestións relacionadas cos procesos técnicos asociados aos arquivos e aos fondos documentais. En 2016 lanzouse unha nova convocatoria de bolsas, destinada aos licenciados universitarios con formación en historia ou en arquivística e con cobertura en toda a comunidade. Ofertáronse 20 bolsas de formación para mellorar os coñecementos en organización, descrición e tratamento dos fondos custodiados nos arquivos municipais galegos e noutros arquivos de interese.

Os bolseiros recibiron, por unha banda, formación teórica sobre a materia, que lles permitiu ampliar e completar o seu currículo e acceder a coñecementos sobre as técnicas e aptitudes necesarias á hora de traballar nun arquivo; e, por outra banda, realizaron un período de formación práctica en varios arquivos galegos: Arquivo de Galicia, Arquivo do Reino de Galicia, arquivos históricos provinciais de Lugo, Ourense e Pontevedra, arquivos territoriais da Xunta de Galicia en Vigo e Pontevedra e nos arquivos xudiciais da Coruña, Lugo, Ourense e Pontevedra. Así mesmo, colaboraron na organización e informatización dos arquivos municipais de Cee, Curtis, O Valadouro, Pontedeume, Sober e Viana do Bolo, na informatización de inventarios documentais e na descrición de fondos documentais dos arquivos que forman parte do Sistema de Arquivos de Galicia.

O período de duración das bolsas foi de seis meses, entre xullo e decembro, que serán prorrogadas no primeiro semestre de 2017, e requiriu un orzamento de 111.695 euros.

2.5 Dinamización dos arquivos

Os arquivos funcionan como unha memoria da historia da cidadanía e son, ademais, espazos cun elevado valor cultural e informativo.

Para achegar os arquivos ás persoas, organízanse unha serie de actividades e exposicións que axudan a divulgar os seus contidos e os seus valores, ademais de formar os seus usuarios. Durante 2016, a Subdirección Xeral de Arquivos dedicou a actividades de promoción 141.250 euros. Estas actividades incluiron eventos formativos como cursos, charlas ou conferencias destinados ao público xeral, proxectos educativos específicos para o alumnado de primaria e de secundaria da comunidade, actividades de difusión como exposicións que permiten sacar dos arquivos os seus fondos e darlles visibilidade, ou a publicación de documentos e materiais tanto en papel como en formato dixital.

En total, realizáronse 95 actividades de difusión. A estas actividades de carácter físico ou presencial, hai que sumar o traballo que se realiza na rede a través do portal de arquivos de Galicia (arquivosdegalicia.xunta.gal), que funciona como unha extensión en liña. Así, ademais do período no que estiveron accesibles fisicamente nos espazos que as acolleron, as diferentes exposicións teñen presenza dixital, a través de visitas virtuais. Ata o mes de novembro, rexistráronse 115.040 visitas á páxina dos Arquivos de Galicia.

Día Internacional dos Arquivos

O Día Internacional dos Arquivos celébrase cada 9 de xuño e é unha das ocasións nas que se achega o traballo do día a día dos arquivos á cidadanía. Durante toda a semana, os arquivos de Galicia organizaron unha serie de actividades que axudaron os asistentes a entrar en contacto co seu labor. As actividades abarcaron conferencias,

obradoiros, visitas teatralizadas, visitas guiadas e unha velada musical e foron realizadas en todos os arquivos da rede galega.

No Arquivo de Galicia, en Santiago de Compostela, ademais de visitas guiadas e dunha xornada de portas abertas, realizouse a presentación pública do depósito do Arquivo da Real Sociedade de Amigos do País de Santiago de Compostela, creada en 1784 e moi activa na modernización de Galicia, sobre todo a partir de 1833. No Arquivo do Reino de Galicia, na Coruña, houbo obradoiros de pergamiño, documentos ou papel e visitas guiadas. No Arquivo Histórico Provincial de Lugo, ademais dunha xornada de portas abertas e visitas guiadas, presentouse unha nova entrega da serie *Documentos singulares*, que neste caso recollía a resposta dun mestre de Monforte de Lemos á petición de información sobre o seu alumnado nos anos corenta. No Arquivo Histórico Provincial de Ourense, organizáronse visitas teatralizadas á exposición *O segredo dos franciscanos*, proxectouse unha curtametraxe documental sobre o arquivo e publicáronse de forma dixital nove números da revista *Fronda*. No Arquivo Histórico de Pontevedra, ás portas abertas sumáronse unha conferencia sobre arquivos, toponimia e tradición oral e unha velada musical. No resto dos arquivos da rede, organizáronse visitas guiadas e xornadas de portas abertas.

Exposicións e mostras documentais

Emigrantes: Terras, xentes, emocións

ARQUIVO: Arquivo de Galicia

DATAS: do 22 de xaneiro ao 4 de marzo

Partindo de 50 documentos de orixes diversas que se custodian no Arquivo de Galicia, recuperouse a historia da emigración galega entre os séculos XVII e XX.

Mulleres sobranceiras: Olga Gallego Domínguez

ARQUIVO: Arquivo de Galicia

DATAS: do 7 de marzo ao 4 de maio

A exposición serviu como punto de partida a unha serie expositiva documental do Arquivo de Galicia para lembrar a vida e obra de mulleres galegas destacadas de diferentes ámbitos profesionais e recuperar así a súa memoria. Neste caso, a protagonista foi Olga Gallego Domínguez, unha das figuras máis destacadas da arquivística en España.

Real Sociedade de Amigos do País de Santiago de Compostela

ARQUIVO: Arquivo de Galicia

DATAS: do 6 ao 10 de xuño

Con motivo do depósito no Arquivo de Galicia dos fondos da Real Sociedade de Amigos do País de Santiago de Compostela, mostrouse ao público unha escolma documental dos contidos do fondo. Entre os documentos que o público visitante puido ver estiveron os primeiros estatutos, o primeiro libro de contas e algunhas actas, memorias, estudos e informes sobre pesca, agricultura, industria ou comercio.

Paisaxe e patrimonio: unha visión do territorio a través do Arquivo de Galicia

ARQUIVO: Arquivo de Galicia

DATAS: do 20 de decembro de 2016 ao 20 de marzo de 2017

Partindo de 100 pezas documentais, a exposición permite un percorrido polas diferentes paisaxes que conforman Galicia. A mostra organízase arredor de tres tipos de paisaxes (natural, humanizada e protexida) para cubrir a diversidade galega.

03

PATRIMONIO CULTURAL DE GALICIA

Galicia conta cun rico patrimonio cultural constituído por bens materiais e inmateriais que, polo seu recoñecido valor propio, deben ser protexidos e conservados para a permanencia e a identidade da cultura galega a través do tempo.

A Dirección Xeral do Patrimonio Cultural é o departamento ao que lle corresponde a coordinación das actuacións en materia de patrimonio histórico, arqueolóxico, paleontolóxico, artístico, arquitectónico e etnolóxico en todas as súas manifestacións.

En 2016 aprobouse a nova Lei do patrimonio cultural de Galicia, que integra a protección do patrimonio no conxunto das políticas sectoriais e establece unha maior coordinación entre administracións e unha meirande protección para os nosos bens máis sobranceiros.

3.1

A nova Lei do patrimonio cultural de Galicia

En agosto entrou en vigor a Lei 5/2016, do 4 de maio, do patrimonio cultural de Galicia, unha norma aprobada polo Parlamento de Galicia en substitución da anterior do ano 1995. A nova lei supón unha simplificación normativa e administrativa, establece unha maior implicación e coordinación cos concellos e ofrece a máxima protección do patrimonio destacado de Galicia.

A norma, que derroga e refunde tres textos do mesmo rango, reduce a dúas as categorías de bens do patrimonio cultural de Galicia: bens de interese cultural e bens catalogados. Cada un destes rangos conta co seu instrumento de rexistro independente: o Rexistro de Bens de Interese Cultural de Galicia e o Catálogo do Patrimonio Cultural de Galicia. Outra das novidades é a creación do Censo do Patrimonio Cultural, de continua actualización, destinado a incluír bens ou manifestacións inmateriais do patrimonio cultural de Galicia, en tanto non sexan declarados de interese cultural ou catalogados.

A lei tamén recolle a habilitación legal para que os concellos que cumpran unha serie de requisitos poidan autorizar intervencións en determinados bens catalogados do patrimonio arquitectónico e etnolóxico. Esta novidade supón un avance na descentralización e posibilita unha maior implicación e colaboración das entidades locais coa protección e salvagarda do patrimonio, así como unha maior axilidade na tramitación de autorizacións.

A norma inclúe, ademais, a regulación do patrimonio inmaterial nun título específico, cun tratamento diferenciado para a lingua galega e a toponimia. Tamén incorpora novos patrimonios como o subacuático, o industrial e o científico e técnico.

Para avanzar pola senda dunha protección efectiva do Camiño de Santiago a lei propón a elaboración dun plan territorial integrado dos Camiños de Santiago que estableza as liñas xerais para o mantemento e a conservación dos seus valores culturais e

para garantir unha ordenación do territorio harmoniosa e integrada. Ademais, a nova lei inclúe o Camiño de Inverno como unha das rutas principais do Camiño de Santiago e abre a posibilidade de incoar a declaración de ben de interese cultural dunha ruta se os concellos polos que esta discorre o piden por unanimidade.

En canto ás ferramentas de protección, a nova norma adopta os avances acordados na reunión de Davos sobre patrimonio mundial e incorpora avances para a protección como o establecemento de zonas de amortecemento dos bens.

3.2

Políticas de protección e conservación do patrimonio galego

A Dirección Xeral do Patrimonio Cultural, adscrita á Secretaría Xeral de Cultura, desenvolve as actuacións de protección e conservación do patrimonio cultural, ademais do acrecentamento, a difusión, a investigación e o fomento dos bens que o integran.

O obxectivo principal das políticas de conservación é a transmisión ás xeracións vindeiras do patrimonio cultural tanxible, asegurando o seu uso actual e respectando a súa significación social, espiritual e identitaria. Estas accións son o resultado dun proceso interdisciplinar e documentado de toma de decisións, baseado na investigación, o estudo e a reflexión crítica sobre a significación e o contexto pasado, presente e futuro do ben cultural.

As medidas sobre os bens culturais tanxibles realízanse de acordo coa programación anual de investimentos e de colaboracións con outras administracións ou cos propietarios dos bens protexidos, ao abeiro dos convenios asinados. Enmárcanse así mesmo nos plans de conservación nacionais e autonómicos como o Plan de catedrais, o Plan do patrimonio industrial ou o Plan de arquitectura tradicional.

A protección do patrimonio cultural galego

Coa finalidade de garantir a protección do patrimonio cultural galego, a Dirección Xeral do Patrimonio Cultural coordina o control e autorización de intervencións en bens pertencentes ao Catálogo do Patrimonio Cultural de Galicia e nos seus contornos, así como aquelas actuacións en bens protexidos propiedade da Igrexa en Galicia. Tamén tramita e xestiona os expedientes de declaración de ben de interese cultural e de inclusión de bens no catálogo e no Censo do Patrimonio Cultural.

As comisións territoriais do patrimonio histórico resolven expedientes correspondentes a solicitudes de autorización de intervencións en bens pertencentes ao catálogo ou os seus contornos. No ámbito das intervencións arqueolóxicas, no ano 2016 foron autorizadas 559 intervencións arqueolóxicas en Galicia, en concreto 212 en Santiago de Compostela, 156 na Coruña, 49 en Lugo, 30 en Ourense e 112 en Pontevedra. Igualmente, informáronse 387 expedientes de actuacións referidas á Igrexa católica e 1.799 dos Camiños de Santiago.

No referente aos rexistros do patrimonio cultural de Galicia, este ano continuáronse as tarefas de dixitalización dos expedientes dos bens de interese cultural. Sistematizáronse e clasificáronse descrições técnicas, textos históricos e arquitectónicos e fotografías descritivas. O departamento de Patrimonio tamén está a traballar, en colaboración coa Axencia para a Modernización Tecnolóxica de Galicia, o Instituto de Estudos do Territorio, a Universidade de Santiago de Compostela e o Centro de Supercomputación de Galicia, na creación dunha capa informativa para aplicar aos sistemas de información xeográfica da Xunta de Galicia. O obxectivo é poñer á disposición da cidadanía información xeorreferenciada, para incrementar a difusión, coñecemento e participación pública no patrimonio cultural de Galicia.

En materia de protección de bens patrimoniais considerados de interese sobranceiro para Galicia, en 2016 a Xunta de Galicia incoou o expediente de declaración de ben de interese cultural do mural pintado por Urbano Lugrís *Vista da Coruña 1669* situado no número 74-76 da rúa Real da Coruña, cunha temática de paisaxe onírica e figurativa da península da cidade herculina. A obra fora realizada para unha sala cunha maior altura, se ben conserva a práctica totalidade dos motivos figurativos. Abanca iniciou o 29 de novembro de 2016 o traslado deste mural á entrada da sede principal da entidade bancaria na rúa Olmos, situada a poucos metros do seu emprazamento orixinal, co fin de asegurar as adecuadas medidas de conservación da obra e de facilitar a súa visita pública, e de acordo co proxecto técnico informado favorablemente pola Dirección Xeral do Patrimonio Cultural, que supervisou a desmantelamento para o traslado e os traballos de restauración.

A Dirección Xeral do Patrimonio Cultural tamén incoou o expediente de declaración de BIC como monumento do pazo de Quintáns ou pazo do Casal en Noalla, no concello de Sanxenxo. Este pazo singular exemplifica a relación dun edificio relevante coa súa contorna, tanto pola súa importancia histórica como no desenvolvemento da idea de paisaxe e territorio do Salnés. Ademais, en setembro de 2016 o *Diario Oficial de Galicia* publicou a resolución da inscrición coa categoría de monumento da denominada batería do Soberano ou do castelo de Camariñas no Rexistro de Bens de Interese Cultural de Galicia.

Outro dos cometidos da Dirección Xeral do Patrimonio Cultural é a redacción de informes sobre a incidencia no patrimonio cultural das propostas de ordenación do territorio, medio ambiente e planificación urbanística. En 2016 realizáronse un total de 284 informes de impacto ambiental, 184 en materia de planeamento urbanístico e 73 de obras públicas (Autoestradas, Adif etc.).

Patrimonio Mundial da Unesco en Galicia

A Dirección Xeral do Patrimonio Cultural colabora con distintas institucións na documentación técnica necesaria para manter os bens galegos na lista da Unesco, así como para optar a futuras inclusións. Así, vén cooperando co Ministerio de Educación, Cultura e Deporte na tramitación do expediente da pedra en seco, no marco dunha candidatura internacional para incluír esta técnica na lista de manifestacións relevantes do patrimonio cultural inmaterial da Unesco. Co obxectivo de promover o estudo e a documentación desta técnica, así como para colaborar na súa difusión, en agosto de 2016 aprobouse a súa inclusión no Censo do Patrimonio Cultural.

A dirección xeral vén revisando o traballo realizado polas deputacións de Lugo e Ourense, o Valedor do Pobo, o Consorcio Ribeira Sacra e a Universidade de Santiago de Compostela para a elaboración do expediente de candidatura para o recoñecemento como Patrimonio Mundial da Ribeira Sacra, en relación coas normas e documentos da Unesco.

Camíños de Santiago

A Xunta de Galicia promoveu en 2016 un conxunto de actuacións estratéxicas destinadas a impulsar os Camiños do Norte, declarados en 2015 Patrimonio Mundial da Unesco. A Consellería de Cultura e Educación realizou obras de mellora na catedral de Mondoñedo e, ademais do Plan de mantemento da muralla de Lugo, executou a restauración do cubo VI deste monumento e redactou o proxecto básico de execución da restauración integral dos cubos LXX e LXXI.

Así mesmo, licitouse a redacción do proxecto básico de execución para a conservación e posta en valor do conxunto monumental do mosteiro de Santa María de Sobrado, incluída a igrexa e espazos de uso público, e a dirección da obra (adxudicados

no mes de decembro). Tamén se iniciaron os trámites do proxecto de intervención no mosteiro de Sobrado dos Monxes e, no marco do convenio asinado coa diocese de Lugo, avanzouse na posta en marcha do Museo Diocesano e Catedralicio nesta cidade, cuxa apertura está prevista para 2017.

No ámbito dos Camiños de Santiago, a Dirección Xeral do Patrimonio Cultural tamén publicou unha guía de boas prácticas —dispoñible en www.cultura.gal— cunha serie de recomendacións para facilitar e axilizar o traballo dos diferentes actores que interveñen neste ámbito e, ao mesmo tempo, protexer os valores das rutas.

Maior protección para o patrimonio cultural inmaterial

O patrimonio inmaterial está constituído polo conxunto dos usos, representacións, expresións, coñecementos e técnicas, xunto cos instrumentos, obxectos, artefactos e espazos culturais que lles son inherentes, que as comunidades ou mesmo os individuos recoñezan como parte integrante do seu patrimonio cultural. Entre elas, as técnicas artesanais tradicionais, actividades produtivas e procesos.

En aplicación da Convención para a salvagarda do patrimonio cultural inmaterial e das competencias autonómicas nesta materia, a nova Lei do patrimonio cultural de Galicia aprobada en 2016 inclúe un capítulo dedicado a este tipo de patrimonio. Durante este ano a Dirección Xeral do Patrimonio Cultural traballou na elaboración do formulario de candidatura para incluír a técnica da pedra en seco na lista do patrimonio cultural inmaterial da Unesco, xa que esta técnica tradicional de construción sen masa de unión ou asentamento conforma, sen dúbida, un dos exemplos de técnicas, coñecementos e usos máis relevantes das formas de vida tradicional e a relación das comunidades co medio para a creación da súa paisaxe.

En colaboración coa Consellería do Mar e Portos de Galicia, realizáronse estudos e documentación sobre as técnicas construtivas das embarcacións tradicionais, para a preparación da incoación dun decreto para a súa protección con medidas de salvagarda.

Tamén forma parte deste patrimonio inmaterial a toponimia, un eido no que a Consellería de Cultura e Educación, a través da Secretaría Xeral de Política Lingüística, vén traballando coa colaboración da Axencia para a Modernización Tecnolóxica de Galicia e o Instituto de Estudos do Territorio da Consellería de Medio Ambiente e Ordenación do Territorio. O obxectivo é acadar unha toponimia ben recollida, depurada, fixada con rigor e trasladada á cartografía coas súas coordenadas xeográficas, para o seu aproveitamento na investigación académica e nas tarefas das distintas consellerías que traballan sobre a xestión do territorio galego.

3.3

Intervencións sobre o patrimonio en 2016

A conservación do patrimonio cultural comprende un conxunto de accións e medidas para a súa salvagarda de cara a asegurar a súa accesibilidade e a apropiación patrimonial polas xeracións presentes e futuras.

Actuacións nos xacementos arqueolóxicos

A execución dun proxecto arqueolóxico require unha presentación e autorización previas, así como a entrega dunha memoria ao remate da actividade. Co fin de colaborar cos promotores particulares en proxectos que a Administración considera necesarios e para facilitar que se cumpran todas as obrigas, a Consellería de Cultura e Educación convocou en marzo unha liña de axudas dotada de 50.000 euros para contribuír ao financiamento de intervencións arqueolóxicas. Estas intervencións arqueolóxicas complementáanse con actividades de divulgación dos traballos realizados entre a poboación local para achegarlle de maneira directa a información sobre as actuacións arqueolóxicas realizadas e a súa motivación e procedemento.

As tarefas realizadas en distintos xacementos do territorio galego estendéronse, tamén, ao patrimonio subacuático. Este ano, desenvolveuse para este ámbito a planificación e o traballo documental dun sistema de información xeográfica do patrimonio cultural subacuático de Galicia, coas primeiras probas de funcionalidade, que estará finalizado en 2017.

Así mesmo, realizáronse traballos de investigación, valorización, mantemento, conservación, consolidación e restauración en xacementos arqueolóxicos.

BEN PATRIMONIAL: Petróglifos do Parque Arqueolóxico da Arte Rupestre**LOCALIZACIÓN:** Campo Lameiro (Pontevedra)

INTERVENCIÓN REALIZADA: abordáronse traballos de reparación da recreación do poboado da Idade de Bronce, instalouse xunto ao poboado a reconstrución das cistas de Vilamerelle (de Palas de Rei, Lugo) e Guidoiro Areoso 2 (da Illa de Arousa, Pontevedra), realizouse a consolidación da rede de camiños do parque e instalouse iluminación mediante leds para varios petróglifos situados no interior do parque para facilitar as visitas nocturnas. Tamén se executou a escavación arqueolóxica do novo petróglifo aparecido nas inmediacións do parque (o denominado petróglifo de Coto da Chan da Isca 5) e realizáronse tarefas de limpeza, documentación, protección, sinalización e divulgación para a súa posta en valor. Boa parte destas intervencións cofinanciáronse con fondos Feder.

BEN PATRIMONIAL: Xacemento da Recacha**LOCALIZACIÓN:** Navia de Suarna (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: colaborouse co Instituto de Historia do Centro Superior de Investigacións Científicas (CSIC) nos traballos de documentación de diversos xacementos da época romana, entre os que destaca o da Recacha en Navia de Suarna, identificado como un posible campamento militar romano, mediante o financiamento das analíticas.

BEN PATRIMONIAL: Arquiña de Vilaseco**LOCALIZACIÓN:** Vimianzo (A Coruña)

INTERVENCIÓN REALIZADA: sondaxe arqueolóxica na cámara funeraria do túmulo, de cara a avaliar o seu estado de conservación. O xacemento está incluído no proxecto sectorial do Parque Arqueolóxico do Megalitismo da Costa da Morte, promovido pola Dirección Xeral do Patrimonio Cultural.

BEN PATRIMONIAL: **Campamento romano de Cidadela**

LOCALIZACIÓN: Sobrado (A Coruña)

INTERVENCIÓN REALIZADA: os traballos, cofinanciados con fondos Feder, consisten na limpeza, escavación e consolidación arqueolóxica do campamento romano. En 2016 elaborouse o programa global de intervención, realizouse a roza, limpeza e acondicionamento da totalidade da superficie da parcela e redactouse o proxecto de intervención arqueolóxica da campaña 2016-2017.

BEN PATRIMONIAL: **Castro de Castrelo**

LOCALIZACIÓN: Laxe (A Coruña)

INTERVENCIÓN REALIZADA: en colaboración coa Axencia Galega de Infraestruturas, realizáronse traballos de limpeza da vexetación do xacemento e o seu contorno, a limpeza e consolidación do camiño de acceso ao castro, e o deseño e colocación dun panel explicativo.

BEN PATRIMONIAL: **Castro de Formigueiros**

LOCALIZACIÓN: Samos (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: limpeza da croa, muralla e accesos, así como consolidación de varias estruturas habitacionais. Documentouse do xacemento a través de fotografía aérea xeorreferenciada.

BEN PATRIMONIAL: Barrio 1 do castro de San Cibrao de Las**LOCALIZACIÓN:** San Amaro (Ourense)

INTERVENCIÓN REALIZADA: traballos de escavación arqueolóxica, consolidación e acondicionamento do barrio 1 do castro (sector oeste do xacemento), dentro do Parque Arqueolóxico da Cultura Castrexa. Cofinanciada con fondos Feder, esta actuación tivo como obxectivo ampliar o coñecemento e a investigación do xacemento e ampliar a área arqueolóxica de visita. Estas medidas completáronse coa realización de actividades didácticas e de divulgación.

BEN PATRIMONIAL: Castro de Doade**LOCALIZACIÓN:** Lalín (Pontevedra)

INTERVENCIÓN REALIZADA: en colaboración co museo etnográfico Casa do Patrón e no marco dun convenio de colaboración coa Universidade de Santiago de Compostela, realizáronse varias sondaxes arqueolóxicas na croa do castro, coa correspondente consolidación e restauración dos restos arqueolóxicos descubertos. Esta actuación completouse con actividades de divulgación dos traballos realizados.

BEN PATRIMONIAL: Castro de Viladonga**LOCALIZACIÓN:** Castro de Rei (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: actuacións arqueolóxicas de carácter integral en amplos espazos da croa para garantir a súa conservación e facilitar a accesibilidade e seguridade dos visitantes: limpeza, escavación arqueolóxica e consolidación de estruturas, así como realización de actividades de divulgación.

BEN PATRIMONIAL: Covas de San Xurxo de Vale

LOCALIZACIÓN: Baralla (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: revisión de covas calcarias para identificar depósitos sedimentarios susceptibles de conter restos arqueolóxicos ou paleontolóxicos, e comprobación de posibles manifestacións rupestres. Documentación fotográfica e realización dun informe valorativo con propostas de futuras intervencións. En colaboración coa Universidade de Santiago de Compostela, a Federación Galega de Espeleoloxía e a Asociación para a Defensa Arqueolóxica de Galiza.

BEN PATRIMONIAL: Cova Eirós

LOCALIZACIÓN: Triacastela (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: tarefas de escavación arqueolóxica no sector da entrada, revisión dos paneis con manifestacións de arte rupestre e estudo do material lítico e fáunico exhumado, en continuación das escavacións iniciadas en 2008, coa colaboración da Universidade de Santiago de Compostela, co fin de estudar as ocupacións paleolíticas en covas da parte oriental da cunca media do Miño. En Eirós atopáronse restos de ocupacións que abranguen desde o Paleolítico medio ata os momentos finais do Paleolítico superior, o que supón un achado único en Galicia.

BEN PATRIMONIAL: Forno da praia de Esteiro

LOCALIZACIÓN: Ribadeo (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: realización dunha escavación arqueolóxica que permitiu documentar un forno de produción cerámica de época romana de planta rectangular e fogar único que se atopaba en grave perigo por mor da acción do mar.

BEN PATRIMONIAL: Mámoa da Cruz 1 de Alperiz

LOCALIZACIÓN: Lalín (Pontevedra)

INTERVENCIÓN REALIZADA: limpeza, escavación da cámara funeraria, levantamento planimétrico, consolidación e acondicionamento da mámoa. Ademais, limpouse e documentouse a arte rupestre das lousas da cámara, colocouse unha estrutura de protección e delimitación do xacemento, instalouse un panel explicativo e desenvóléronse actividades de divulgación.

BEN PATRIMONIAL: Mámoa do Rei

LOCALIZACIÓN: Vilaboa (Pontevedra)

INTERVENCIÓN REALIZADA: limpeza da vexetación que cubría o xacemento megalítico e outros labores menores de conservación, así como o deseño e instalación dun panel informativo.

BEN PATRIMONIAL: Mámoa 4 de Guidoiro Areoso

LOCALIZACIÓN: Illa de Arousa (Pontevedra)

INTERVENCIÓN REALIZADA: en colaboración coa Universidade de Santiago de Compostela, redacción do proxecto de escavación arqueolóxica e documentación da mámoa 4 e execución da primeira fase do proxecto mediante a prospección da zona intermareal do illote na busca de materiais e estruturas arqueolóxicas, que se completará en 2017, por mor do grave risco de desaparición debido á acción do mar.

BEN PATRIMONIAL: Mercado dos Mouros

LOCALIZACIÓN: Valga (Pontevedra)

INTERVENCIÓN REALIZADA: ampliación da escavación da estrutura habitacional de planta circular localizada e parcialmente escavada en anos anteriores, coa finalidade de definir e documentar a planta. En colaboración co Concello de Valga e coa Deputación de Pontevedra.

BEN PATRIMONIAL: Restos arqueolóxicos na Mariña

LOCALIZACIÓN: Foz e Viveiro (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: control xeométrico e monitorización e rexistro continuo de cinco xacementos arqueolóxicos, co obxectivo de coñecer o efecto da erosión litoral sobre eles.

BEN PATRIMONIAL: Restos dun posible pecio no contorno da ponte dos Santos

LOCALIZACIÓN: Ribadeo (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: prospección subacuática para a localización dun antigo fondeadoiro, na que se atoparon numerosos elementos de cerámica, pezas de vidro, madeira e fragmentos metálicos non identificables. Esta actuación realizouse en colaboración coa Unidade de Mergullo da Armada Española e o Club de Actividades Subacuáticas Costa de Lugo.

BEN PATRIMONIAL: Restos dun posible pecio na Punta do Faro

LOCALIZACIÓN: Viveiro (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: prospección subacuática que posibilitou documentar cinco canóns de ferro coado que se relacionan co naufraxio dun buque dos séculos XVIII-XIX. En colaboración coa Unidade de Mergullo da Armada Española e o Centro de Actividades Subacuáticas de Viveiro.

BEN PATRIMONIAL: Petróglifo de Chan dos Areeiros

LOCALIZACIÓN: Vilaboa (Pontevedra)

INTERVENCIÓN REALIZADA: deseño e instalación dun novo panel explicativo e retirada do anterior.

BEN PATRIMONIAL: Petróglifos de Monte Castelo e de Peneda Negra

LOCALIZACIÓN: Ames (A Coruña)

INTERVENCIÓN REALIZADA: limpeza, prospección arqueolóxica, rexistro e documentación dos petróglifos 2 de Monte Castelo e de Peneda Negra. Actividades de divulgación e proposta de actuación para a futura conservación e visionamento dos gravados. En colaboración coa asociación cultural A Rula.

BEN PATRIMONIAL: Petróglifos inéditos da comarca de Santiago de Compostela

LOCALIZACIÓN: Santiago de Compostela (A Coruña)

INTERVENCIÓN REALIZADA: prospección, documentación, inventario, catalogación e proposta de delimitación planimétrica dos petróglifos inéditos localizados en Santiago de Compostela, Teo e Ames. Colaboración coa asociación cultural A Rula.

BEN PATRIMONIAL: Xacementos da Portela

LOCALIZACIÓN: Santiago de Compostela (A Coruña)

INTERVENCIÓN REALIZADA: revisión da área afectada polo lume forestal sufrido en xullo no monte San Miguel, na Portela. Establecemento de medidas de acción inmediata para evitar afeccións no patrimonio arqueolóxico. En colaboración coa asociación cultural A Rula.

BEN PATRIMONIAL: Conxunto arqueolóxico de Santomé

LOCALIZACIÓN: Ourense

INTERVENCIÓN REALIZADA: roza da vexetación e labores de mantemento e consolidación do conxunto arqueolóxico, para facilitar a súa visita e conservación.

BEN PATRIMONIAL: Xacementos de Lobios

LOCALIZACIÓN: Lobios (Ourense)

INTERVENCIÓN REALIZADA: limpeza da área escavada no xacemento romano de Baños de Río Caldo e dun tramo da Vía Nova, de cara a favorecer a súa conservación e visita.

Actuacións en fortificacións e conxuntos arquitectónicos

Co obxectivo de conservar, estudar e poñer en valor os elementos do patrimonio galego, a Dirección Xeral do Patrimonio Cultural tamén realizou diversas actuacións en monumentos, lugares de valor etnolóxico, vías culturais e conxuntos históricos.

BEN PATRIMONIAL: Muralla romana de Lugo

LOCALIZACIÓN: Lugo

INTERVENCIÓN REALIZADA: dentro do Plan de mantemento da muralla de Lugo, executouse a reposición de cachotería en lenzos, a conservación do pavimento e a impermeabilización do adarve, e realizáronse traballos de retirada de vexetación e tratamentos fitosanitarios, ademais de reparacións na instalación eléctrica e luminarias. Tamén se denvolveron as obras no cubo VI, consistentes na consolidación estrutural dos paramentos nun tramo situado á altura da rúa Ourense. Así mesmo, durante este ano redactouse o proxecto de restauración dos cubos LXX e LXXI, que se executará en 2017.

BEN PATRIMONIAL: Identificación e delimitación de elementos da arquitectura defensiva en Galicia

LOCALIZACIÓN: Varios

INTERVENCIÓN REALIZADA: identificación dos inmobles de torre Sandiás, torre da Porqueira, castelo muralla de Ribadavia, castelo San Martiño de Ares, arsenal de Ferrol, Cervás, castelo de Narahío, torre da Pena, cuartel e polvoreira do Vispón.

BEN PATRIMONIAL: Investigación de pequenas áreas históricas urbanas

LOCALIZACIÓN: Varias

INTERVENCIÓN REALIZADA: traballos de investigación para a primeira fase da elaboración do Plan estratéxico de dinamización das pequenas áreas históricas de ámbito urbano, a través do estudo pormenorizado da situación dos centros e barrios históricos e das pequenas vilas e cidades galegas.

BEN PATRIMONIAL: Estudo sobre solucións construtivas na illa de Sálvora

LOCALIZACIÓN: Ribeira (A Coruña)

INTERVENCIÓN REALIZADA: estudo sobre as solucións construtivas características da arquitectura tradicional da illa de Sálvora.

BEN PATRIMONIAL: Castelo de Corbeiroa

LOCALIZACIÓN: Bergondo (A Coruña)

INTERVENCIÓN REALIZADA: roza e limpeza da vexetación que cubría o xacemento e sinalización do castelo mediante a instalación dun panel informativo. Estes restos agora visibles forman parte dos terreos do complexo xuvenil autonómico As Mariñas.

BEN PATRIMONIAL: Castelo da Pena

LOCALIZACIÓN: Xinzo de Limia (Ourense)

INTERVENCIÓN REALIZADA: limpeza da vexetación e elaboración dun estudo técnico en 3D das estruturas e elementos conservados, con especial atención á torre da homenaxe e á consolidación das estruturas e restos do antigo castelo. Realización de sondaxes arqueolóxicas valorativas, documentación planimétrica do castelo e divulgación dos traballos realizados entre a comunidade local.

BEN PATRIMONIAL: Castelo de Santa Cruz

LOCALIZACIÓN: A Guarda (Pontevedra)

INTERVENCIÓN REALIZADA: elaboración dos materiais expositivos do centro de interpretación do castelo.

BEN PATRIMONIAL: Illas de San Simón e San Antón

LOCALIZACIÓN: Redondela (Pontevedra)

INTERVENCIÓN REALIZADA: obras de reparación, supresión de humidades e saneamento do conxunto arquitectónico das illas. Recolocación dunha escultura caída na praia de Cesantes.

Melloras en bens etnográficos, sitios históricos e Camiños de Santiago**BEN PATRIMONIAL: Pallozas do Museo, Quico, Campelo e Galán**

LOCALIZACIÓN: Pedrafita do Cebreiro (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: reparación das cubertas das pallozas con colmo, utilizando métodos tradicionais.

BEN PATRIMONIAL: As Burgas de Ourense

LOCALIZACIÓN: Ourense

INTERVENCIÓN REALIZADA: redacción do proxecto de limpeza e restauración.

BEN PATRIMONIAL: Camiños de Santiago

LOCALIZACIÓN: Varios

INTERVENCIÓN REALIZADA: colocación de placas conmemorativas da inclusión dos Camiños de Santiago do Norte na lista do Patrimonio Mundial da Unesco nas catedrais de Lugo e Mondoñedo, no mosteiro de Sobrado e no tramo de Rodeiro do Camiño.

Rehabilitación de pontes**BEN PATRIMONIAL: Ponte Vella de Ourense**

LOCALIZACIÓN: Ourense

INTERVENCIÓN REALIZADA: no marco do convenio asinado entre a Xunta de Galicia e o Concello de Ourense, realizouse a primeira fase da posta en valor da ponte. Algúns dos traballos realizados foron a restauración dun dos tallamares, a substitución do pavimento, a retirada de arquetas de ladrillo e formigón, a limpeza de pintadas e vexetación, o rexuntamento dos ocos e a retirada dunha vella tubaxe de abastecemento de

auga. Ademais, dotouse a ponte dunha nova iluminación que permite a contemplación íntegra da estrutura, sen alterar o ben patrimonial. Nunha segunda fase, o proxecto estenderase ao contorno da capela dos Remedios.

BEN PATRIMONIAL: Ponte Mourentán

LOCALIZACIÓN: Arbo (Pontevedra)

INTERVENCIÓN REALIZADA: redacción do proxecto de reparación e consolidación destinado a corrixir o esgotamento estrutural do muro de pedra que fai de estribo.

BEN PATRIMONIAL: Ponte Ledesma

LOCALIZACIÓN: Vila de Cruces (Pontevedra) e Boqueixón (A Coruña)

INTERVENCIÓN REALIZADA: eliminación de vexetación alta e reparación de danos, como a deterioración nas fábricas e o pavimento.

BEN PATRIMONIAL: Ponte Cernadela

LOCALIZACIÓN: Mondariz (Pontevedra)

INTERVENCIÓN REALIZADA: eliminación da vexetación herbácea, musgos, líques, plantas superiores e árbores.

BEN PATRIMONIAL: Ponte da Garga

LOCALIZACIÓN: Ponteceso (A Coruña)

INTERVENCIÓN REALIZADA: redacción do proxecto de restauración para devolverlle a estabilidade e executar as reparacións que sexan necesarias.

Restauración de retablos e pinturas murais

BEN PATRIMONIAL: Retablo lateral da Dorosa da igrexa de Pardavedra

LOCALIZACIÓN: A Bola (Ourense)

INTERVENCIÓN REALIZADA: protección da policromía, desmontaxe, desinsectación, consolidación do soporte e tratamentos estruturais, reintegracións matéricas e cromáticas e aplicación de protección final.

BEN PATRIMONIAL: Baldaquino pétreo policromado da igrexa de Santa Mariña de Augas Santas

LOCALIZACIÓN: Allariz (Ourense)

INTERVENCIÓN REALIZADA: elaboración de mapas de estado de conservación, eliminación de morteiros, limpeza de superficie, consolidación do soporte, fixación e reintegración da policromía.

BEN PATRIMONIAL: Pinturas murais de Santa Mariña de Sela

LOCALIZACIÓN: Arbo (Pontevedra)

INTERVENCIÓN REALIZADA: segunda fase de restauración das pinturas da bóveda do presbiterio: reintegración volumétrica e da preparación pictórica, reintegración cromática, elaboración de informe final e virtualización e difusión da obra.

BEN PATRIMONIAL: Pinturas murais da igrexa de Santa María da Vila do Medio

LOCALIZACIÓN: Burela (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: eliminación de revestimentos de muros, eliminación de xuntas de fábrica de cantaría, eliminación da instalación eléctrica e colocación dun pun-

to de luz, limpeza superficial e retirada de eflorescencias salinas na superficie, protección e recollida de bordes, eliminación de morteiros de reposición e de reintegración ao longo de toda a superficie mural, saneamento do zócolo e tomas de datos (análises de morteiros e de sales, entre outros). Tamén se realizaron tratamentos puntuais de consolidación sobre as pinturas dedicados a recuperar a estabilidade das áreas máis fráxiles.

BEN PATRIMONIAL: Retablo da igrexa de San Miguel de Osmo

LOCALIZACIÓN: Cenlle (Ourense)

INTERVENCIÓN REALIZADA: restauración da predela do retablo de san Francisco e das súas esculturas. Arranxos estruturais, eliminación de repintaduras, fixación de policromías, limpeza, reintegracións volumétricas e cromáticas e aplicación de protección final.

BEN PATRIMONIAL: Pinturas murais do templo romano de Santa Eulalia de Bóveda

LOCALIZACIÓN: Lugo

INTERVENCIÓN REALIZADA: conservación preventiva e curativa das pinturas murais.

BEN PATRIMONIAL: Imaxes da capela da Soidade

LOCALIZACIÓN: Lugo

INTERVENCIÓN REALIZADA: restauración das imaxes de san Luís de Francia, san Tarsicio, san Bieito de Palermo, san Boaventura, Cristo crucificado (Vía Crucis), virxe da Soidade, virxe das Dores, Santiago O Maior, san Francisco de Asís, santo Antón Abade e santa Isabel de Hungría.

BEN PATRIMONIAL: Retablo maior da igrexa de Santo Tomé de Piñeiro

LOCALIZACIÓN: Marín (Pontevedra)

INTERVENCIÓN REALIZADA: segunda fase de restauración do retablo: montaxe do retablo adiantado para poder ter acceso ás pinturas e á cabeceira pétrea, realización do mesado de apoio para o retablo, estucado, reintegración cromática e vernizado final.

BEN PATRIMONIAL: Retablo da lactación da igrexa de Santa María

LOCALIZACIÓN: Meira (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: continuación dos traballos de restauración iniciados en 2015, a través de elaboración de mapas de estado de conservación, limpeza superficial, desinsectación, recuperación estrutural, fixación de policromía e reintegracións volumétricas.

BEN PATRIMONIAL: Retablo da Asunción da catedral de Ourense

LOCALIZACIÓN: Ourense

INTERVENCIÓN REALIZADA: limpeza superficial, fixación da policromía, desinsectación, consolidación e tratamento da madeira, reintegración volumétrica, ancoraxe da imaxe ao muro, limpeza química, estucado, reintegración cromática e protección.

BEN PATRIMONIAL: Retablo lateral da zona do evanxeo da igrexa de San Pedro de Cudeiro

LOCALIZACIÓN: Ourense

INTERVENCIÓN REALIZADA: limpeza superficial, desinsectación, consolidación, eliminación de cravos oxidados, revisión de ancoraxes, reconstrución puntual de volumes, fixación da película pictórica, eliminación da capa de protección oxidada e de purpurina, reintegración cromática e protección final.

BEN PATRIMONIAL: Retablo do Nazareno da igrexa das Virtudes

LOCALIZACIÓN: Pontedeume (A Coruña)

INTERVENCIÓN REALIZADA: limpeza superficial, consolidación do soporte e axustes estruturais, fixación da policromía, desinsectación, limpeza de estratos polícromos e eliminación de repintaduras, reintegración cromática e protección final.

BEN PATRIMONIAL: Predela do retablo maior de san Xiao e santa Basilia na igrexa do mosteiro de Samos

LOCALIZACIÓN: Samos (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: limpeza, desinsectación, consolidación do soporte, reconstrucións volumétricas, reintegración cromática e vernizado final de protección. Recolocación no seu lugar orixinal do palco, sagrario e frontal do altar.

BEN PATRIMONIAL: Pintura mural do arcosolio da igrexa do mosteiro da Magdalena

LOCALIZACIÓN: Sarria (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: traballos de desencalado, consolidación de estratos pictóricos, reintegración matérica e cromática.

BEN PATRIMONIAL: Pinturas murais da igrexa de Cancelo

LOCALIZACIÓN: Triacastela (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: elaboración de memoria descritiva, diagnóstico e patoloxía previa á intervención e proposta de restauración.

BEN PATRIMONIAL: Retablo da virxe da Peregrina

LOCALIZACIÓN: Xunqueira de Ambía (Ourense)

INTERVENCIÓN REALIZADA: identificación con códigos e estibado das pezas desprendidas do retablo, así como toma de datos para elaborar un proxecto de intervención nel.

BEN PATRIMONIAL: Imaxe de san Silvestre na igrexa de Seceda

LOCALIZACIÓN: Folgoso do Courel (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: desinsectación, consolidación do soporte, limpeza, reintegración volumétrica, estucado, reintegración cromática e protección final.

Restauracións de bens mobles en museos

A restauración e actuacións encamiñadas á conservación e preservacións dos bens que acollen é unha das principais obrigas dos centros museísticos dependentes da Consellería de Cultura e Educación. En 2016, levouse a cabo no Museo das Peregrinacións e de Santiago a limpeza, tratamento dos soportes e reintegracións cromáticas dos óleos *Cabaleiro da Orde de Santiago* e *Aparición da virxe do Pilar a Santiago* e do retabliño *Tobías e o arcanxo san Gabriel*. No Museo Massó, de Bueu, desinsectáronse, limpáronse e elaborouse a documentación de cinco pinturas de Urbano Lugrís, así como as vitrinas do antigo Museo Mariñeiro, que tamén viron restaurados os seus bastidores e consolidada a película pictórica.

No Museo Arqueolóxico de Ourense realizáronse intervencións de conservación e restauración en 17 pezas de material arqueolóxico en cerámica, 20 pezas de material

arqueolóxico en metal e 30 pezas noutros materiais, así como tres pinturas de Ramón Parada Justel e tres debuxos de Prego de Oliver, Castelao e Manuel Hermida. Neste museo tamén se realizaron traballos de restauración fotográfica de 41 positivos de xelatina de prata sobre papel.

No Museo Etnolóxico de Ribadavia abordáronse intervencións de conservación e restauración en cinco obxectos de carácter etnográfico, en 12 pezas do fondo de pesca artesanal e en 14 do fondo vitivinícola.

No Museo do Castro de Viladonga restauráronse 24 pezas de material arqueolóxico e 104 fotografías, e outros fondos documentais.

No marco de colaboración coa Fundación Rosalía de Castro, o Museo de Belas Artes da Coruña acometeu a restauración do cadro de Ovidio Murguía *Árbore de montaña*, probablemente o de maior tamaño pintado polo autor. Os técnicos do museo realizaron traballos de limpeza do reverso do cadro, a reposición de tres cuñas e o tensado, a limpeza químico-mecánica da superficie pictórica, o estucado puntual de lagoas e a reintegración cromática das faltas e das grandes áreas de cuarteados prematuros en distintas zonas da obra, xunto co vernizado final. A obra, adquirida pola Fundación Rosalía de Castro en 2014, vén enriquecer e completar os fondos desta institución, que non dispuña de ningunha peza importante do fillo pintor de Rosalía e Manuel Murguía.

Ademais desta obra, a Casa Museo de Rosalía incorporou este ano outra peza de gran valor vinculada coa familia Murguía Castro. Trátase do piano da familia, que xunto con outros mobles e obxectos cedeu en depósito a Coral Follas Novas da Coruña, como elementos que contribúen a entender e a situar a figura rosaliana. O piano, que foi restaurado por Luís Ares e Ascensión de Vicente coa colaboración da Secretaría Xeral de Cultura, fora doado por Gala Murguía á agrupación coral.

Restauración de edificios históricos: igrexas, catedrais e mosteiros

BEN PATRIMONIAL: Catedral de Santiago de Compostela

LOCALIZACIÓN: Santiago de Compostela (A Coruña)

INTERVENCIÓN REALIZADA: en colaboración co Ministerio de Facenda e Administracións Públicas, a Fundación Catedral e o Cabido da Catedral de Santiago de Compostela, realizouse a reconstrución do baldaquino e da lanterna do corpo alto da torre sur da fachada do Obradoiro. Tamén se acometeron labores de restauración no contorno da Porta Santa, como a limpeza do patio e dos paramentos do muro da catedral cara á praza da Quintana, e a restauración das dúas reixas do peche e o extremo do balcón de ferro xunto á balaustrada do muro; realizouse, así mesmo, a segunda fase das obras de restauración das torres, consistentes en traballos no interior do seu fuste medieval e nos paramentos interiores da nave maior de acceso a elas.

BEN PATRIMONIAL: Catedral de Mondoñedo

LOCALIZACIÓN: Mondoñedo (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: execución de obras de reparación da cuberta, mediante a substitución de lousas e a restauración da estrutura de madeira de soporte de parte delas. Tamén se realizou a revisión e reparación das instalacións de canlóns e baixantes de augas pluviais, así como a limpeza e tratamento das colonizacións biolóxicas.

BEN PATRIMONIAL: Catedral de Ourense

LOCALIZACIÓN: Ourense

INTERVENCIÓN REALIZADA: redacción do proxecto e inicio das obras de restauración da fachada do brazo norte do cruceiro. Durante este ano tamén se redactou o proxecto de reforma do sistema eléctrico da catedral, restauráronse diversos elementos de decoración románica e redactouse o proxecto de restauración das reixas e púlpitos do altar maior.

BEN PATRIMONIAL: Catedral de Tui

LOCALIZACIÓN: Tui (Pontevedra)

INTERVENCIÓN REALIZADA: eliminación das filtracións de auga, mellora da estanquidade das escaleiras de acceso ás cubertas, restauración do lucernario da capela de san Telmo e mellora dos encontros existentes entre os paramentos verticais e as cubertas. Restauración do rosetón leste do ciborio.

BEN PATRIMONIAL: Convento de San Francisco

LOCALIZACIÓN: Ribadavia (Ourense)

INTERVENCIÓN REALIZADA: redacción do proxecto de reparación da cuberta da igrexa e da á oeste do convento.

BEN PATRIMONIAL: Convento de San Roque

LOCALIZACIÓN: Santiago de Compostela (A Coruña)

INTERVENCIÓN REALIZADA: redacción do proxecto e restauración da porta principal que dá acceso ao claustro.

BEN PATRIMONIAL: Mosteiro de San Martiño Pinario

LOCALIZACIÓN: Santiago de Compostela (A Coruña)

INTERVENCIÓN REALIZADA: informe sobre o estado estrutural da escaleira e levantamento xeométrico en 3D desta peza. Tamén se desenvolveu un estudo histórico-artístico sobre a súa evolución e a revisión do catálogo dos bens mobles existentes do mosteiro.

BEN PATRIMONIAL: **Mosteiro de Montederramo**

LOCALIZACIÓN: Montederramo (Ourense)

INTERVENCIÓN REALIZADA: redacción do Plan director do mosteiro de Montederramo, que se completará en 2017. No marco deste plan, en 2016 leváronse a cabo as actuacións máis urxentes, como a eliminación das filtracións de auga das cubertas e outros puntos, a consolidación dos beirados e a introdución de sistemas de accesibilidade segura á cuberta para facilitar os labores de mantemento e conservación.

BEN PATRIMONIAL: **Igrexa de San Martiño de Mondoñedo**

LOCALIZACIÓN: Foz (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: redacción do proxecto museográfico para a apertura do Centro de Interpretación de San Martiño de Mondoñedo. Definíuse do equipamento expositivo, os contidos e o deseño museográfico. Esta actuación, realizada en colaboración coa diocese Mondoñedo-Ferrol e co Concello de Foz, permitirá mellorar o coñecemento sobre este conxunto monumental e achegalo ao público. Completarase en 2017 coa execución das obras e o deseño gráfico e a elaboración dos contidos.

BEN PATRIMONIAL: **Igrexa de Santa Baia de Palio**

LOCALIZACIÓN: Lalín (Pontevedra)

INTERVENCIÓN REALIZADA: inicio das obras de restauración da igrexa, coa execución dunha nova cuberta que recupera a orixinal da sancristía, para liberar o volume inicial en canto á nave e á ábsida. O proxecto, que continuará executándose durante 2017, inclúe, ademais, novas carpintarías de portas e fiestras, así como a consolidación estrutural e a drenaxe perimetral da sancristía.

BEN PATRIMONIAL: Igrexa de San Lourenzo de Vilatuxe

LOCALIZACIÓN: Lalín (Pontevedra)

INTERVENCIÓN REALIZADA: obras destinadas a resolver os problemas derivados do mal estado da cuberta, mediante a execución dunha cuberta nova e da consolidación do muro tradicional que separa a nave da sancristía.

BEN PATRIMONIAL: Igrexa de Santa María do Socorro de Caión

LOCALIZACIÓN: A Laracha (A Coruña)

INTERVENCIÓN REALIZADA: redacción de documento técnico para a restauración de revocaduras neste inmovible, moi exposto ás condicións atmosféricas pola proximidade do mar.

BEN PATRIMONIAL: Igrexa da Santísima Trindade

LOCALIZACIÓN: Ourense

INTERVENCIÓN REALIZADA: elaboración de informe valorativo da estabilidade das bóvedas da igrexa.

BEN PATRIMONIAL: Igrexa do mosteiro da Magdalena

LOCALIZACIÓN: Sarria (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: renovación dos revestimentos interiores, limpeza e recuperación das carpintarías de madeira existentes, limpeza de elementos singulares de pedra, substitución de pavimentos de granito en zonas puntuais e montaxe dunha nova instalación eléctrica.

BEN PATRIMONIAL: Igrexa de Santa María de Boazo

LOCALIZACIÓN: A Teixeira (Ourense)

INTERVENCIÓN REALIZADA: reparación da cuberta.

BEN PATRIMONIAL: Igrexa de Santa María de Montoedo

LOCALIZACIÓN: A Teixeira (Ourense)

INTERVENCIÓN REALIZADA: reparación da cuberta.

BEN PATRIMONIAL: Igrexa de San Xoán de Poboeiros

LOCALIZACIÓN: Castro Caldelas (Ourense)

INTERVENCIÓN REALIZADA: reparación da cuberta.

BEN PATRIMONIAL: Igrexa de San Mamede de Momán

LOCALIZACIÓN: Xermade (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: reparación da cuberta do presbiterio.

BEN PATRIMONIAL: Igrexa de San Paio de Diomondi

LOCALIZACIÓN: O Saviñao (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: redacción do proxecto de reelaboración da cuberta da igrexa para evitar o acceso da auga ao interior do edificio e reducir as humidades de capilaridade na base dos muros. O proxecto inclúe, ademais, a limpeza e o rexuntamento da fachada principal e a restauración da súa porta románica.

BEN PATRIMONIAL: Igrexa de Santa Comba de Bande

LOCALIZACIÓN: Bande (Ourense)

INTERVENCIÓN REALIZADA: execución da obra para a mellora das condicións de humidade na igrexa.

BEN PATRIMONIAL: Igrexa de Santa María da Vila do Medio

LOCALIZACIÓN: Burela (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: execución de obras para a mellora das condicións de humidade na igrexa, que consistiron na execución dunha canle perimetral de ventilación na base dos muros sur e oeste.

BEN PATRIMONIAL: Templo romano de Santalla de Bóveda

LOCALIZACIÓN: Lugo

INTERVENCIÓN REALIZADA: reparacións na cuberta e limpeza e rexuntamento do muro medianeiro ao norte. Ademais, realizouse un levantamento xeomático 3D de alta precisión para avaliar o estado actual da edificación e das estruturas anexas.

BEN PATRIMONIAL: Capela da Soidade ou da Orde Terceira

LOCALIZACIÓN: Lugo

INTERVENCIÓN REALIZADA: pintura de paramentos da nave da igrexa e tratamentos antixilófagos.

BEN PATRIMONIAL: Oratorio de Santa Cruz na parroquia de San Breixo

LOCALIZACIÓN: Palas de Rei (Lugo)

INTERVENCIÓN REALIZADA: redacción e execución do proxecto de restauración e acondicionamento, mediante demolición da cuberta e instalación dunha nova, eliminación da vexetación, limpeza dos muros de pedra, renovación das revocaduras interiores, reparación e tratamento da reixa e restauración das cruces ornamentais.

3.4

Programacións de dinamización do patrimonio cultural

Co obxectivo de contribuír á difusión e valoración social do patrimonio cultural de Galicia, a Secretaría Xeral de Cultura desenvolve ao longo do ano actividades artísticas e didácticas en diferentes puntos do territorio. Os ciclos Espazos Sonoros e Monumenta artellan esta programación, que se completa co apoio a iniciativas de divulgación do patrimonio e a programacións desenvolvidas en monumentos históricos, como o festival Música no Claustro na catedral de Tui, o Ciclo de Música Relixiosa de Barcia de Mera, os concertos didácticos no órgano histórico na igrexa de San Salvador de Celanova ou o festival O Son do Pazo, en Mos, entre outros (véx. 6.1).

Espazos Sonoros

Entre o 3 de setembro e o 18 de outubro Espazos Sonoros celebrou a súa novena edición coa música, a arquitectura e a paisaxe como protagonistas e creadoras de emocións. O festival é un percorrido por espazos singulares do patrimonio histórico galego a través de concertos de estilos e procedencias diversas, que se complementan con actividades como obradoiros, visitas guiadas e rutas a pé polo patrimonio natural. Unha proposta que une os camiños do coñecido e do descoñecido, abrazando a tradición sen fuxir da modernidade, e estreitando lazos con outros países e culturas.

ESPAZO SONORO: Igrexa de Santiago de Cereixo (Vimianzo, A Coruña)

DATA: 3 de setembro de 2016

Concerto inaugural do ciclo a cargo de Le Miroir de Musique, de Basilea, especializado en interpretación de música antiga. Andaina pola contorna da igrexa, a carón do río Grande.

ESPAZO SONORO: Museo Etnolóxico de Ribadavia (Ourense)

DATA: 10 de setembro de 2016

Actuación musical de Tres Pesos, conxunto integrado por Felisa Segade, Estevo Lamas e Xosé Antón Ferreira, tres artistas de fonda traxectoria na música tradicional galega. Percorrido pola senda fluvial de Ribadavia a Francelos.

ESPAZO SONORO: Castelo de Santa Cruz da Guarda (Pontevedra)

DATA: 11 de setembro de 2016

Diálogo entre a música galega e a portuguesa da man de Ariel Ninas e César Prata, cun repertorio recollido en ambas as beiras do Miño. Xornada no Baixo Miño, arredor da paisaxe vitivinícola.

ESPAZO SONORO: Órganos do Camiño Francés (Lugo)

DATA: 17 de setembro de 2016

A rolda pola paisaxe organística galega desta edición visitou os órganos que se atopan ao longo da primeira etapa do Camiño Francés á súa entrada en Galicia. A ruta incluíu o convento da Magdalena de Sarria, a abadía de Samos e a igrexa de Santa María a Real do Cebreiro. A xornada rematou nesta igrexa cun concerto a cargo do coro Solo Voces acompañado do organista Adrián Regueiro, coa estrea dun himno e dun magnificat extraídos de dous cantorais polifónicos da catedral de Lugo.

ESPAZO SONORO: San Salvador de Vilar de Donas (Palas de Reis, Lugo)

DATA: 18 de setembro de 2016

Actuación de La Compagna, grupo formado polo galego Rafael Muñoz e a andaluza María Luz Martínez, que naceu co obxectivo de afondar na interpretación dos repertorios de música para laúde renacentista.

ESPAZO SONORO: Castelo de Monterrei (Ourense)

DATA: 24 de setembro de 2016

Un percorrido pola música vocal e instrumental do Barroco, a cargo da formación La Xácara.

ESPAZO SONORO: Pazo de Liñares (Lalín, Pontevedra)

DATA: 1 de outubro de 2016

Obradoiro *Retratos sonoros. O son da pintura*, unha viaxe polas artes plásticas para rescatar os sons ocultos nelas, a través da reprodución, con música ao vivo, de escenas de obras pictóricas. Ademais, a xornada incluíu unha visita guiada polo edificio, un dos mellores expoñentes da arquitectura palaciana galega.

ESPAZO SONORO: Igrexa de Santa María de Baiona (Pontevedra)

DATA: 8 de outubro de 2016

Concerto do grupo de música antiga Ensemble Gilles Binchois, que interpretou por primeira vez en Galicia unha Misa de Nosa Señora do século XIV.

ESPAZO SONORO: Pazo de Mariñán (Bergondo, A Coruña)

DATA: 15 de outubro de 2016

Coincidindo co cuarto centenario da morte de Shakespeare, o tenor Wilfried Rogl e o conxunto austríaco Rosarum Flores recrearon o contexto musical no que viviu o escritor cun repertorio de música para laúdes. Previamente celebrouse unha visita guiada polas dependencias do pazo.

ESPAZO SONORO: Sede da Academia de Belas Artes Nosa Señora do Rosario (A Coruña)

DATA: 18 de outubro de 2016

A recuperación da figura e da obra da pianista e compositora Rosa García Ascot centrou a clausura de Espazos Sonoros, cunha charla-concerto da pianista Paula Ríos.

Monumenta, andar con arte

A cuarta edición do ciclo Monumenta desenvolveu oito andainas con convidados expertos en diferentes áreas como a arquitectura, a arqueoloxía, a xeografía, a xeoloxía e a arte. Desde a acción de camiñar, estas propostas permitiron un achegamento pausado e vivido a patrimonios tan diversos como o marítimo, o industrial, o de fronteira ou o viario.

Patrimonio marítimo na ría de Ferrol

DATA: 30 de xullo de 2016

Co castelo de San Felipe como destino, un paseo en barco desde o peirao das Curuxeiras e unha visita á fortaleza permitiu afondar no patrimonio marítimo dos portos, os sinais marítimos, a hidrotoponimia e as fortalezas militares.

Patrimonio industrial dos vales Ulla-Umia

DATA: 6 de agosto de 2016

Un percorrido a pé polos complexos industriais do concello de Caldas Reis para poñer en valor a tradición fabril desde a Idade Moderna ata a época contemporánea, coa

visita a algúns complexos industriais, co profesor Xoán Carmona Badía, especialista en historia empresarial, como camiñante convidado.

Patrimonio do Camiño na Fonsagrada

DATA: 7 de agosto de 2016

Ademais da importancia do antigo concello da Pobra do Burón (extinto no ano 1835) e da arquitectura da zona, como a igrexa barroca de Santa María, a súa famosa torre de Altamira ou castelo de Burón, o percorrido abordou as fundacións hospitalarias para peregrinos, co arquitecto Antonio de Vega, o investigador Juanjo Molina e o artista e paisaxista sonoro Xoán-Xil López como camiñantes convidados.

Patrimonio industrial e xeolóxico da Ribeira Sacra

DATA: 15 de agosto de 2016

Unha andaina polo canón escarvado polo río Mao no granito e pola canle construída en 1916 para fornecer auga ás turbinas da central hidroeléctrica de Escalada, atravesando a necrópole medieval de Barxacova, co xeólogo Eduardo González Clavijo e co xeomorfólogo Juan López Bedoya.

Patrimonio da raia no Xurés

DATA: 20 de agosto de 2016

Atravesando os concellos ourensáns de Rairiz de Veiga e Bande, este percorrido serviu para compartir contos e historias da raia no Parque Natural do Xurés e para descubrir os elementos máis interesantes do itinerario romano da Vía Nova. Co arqueólogo David de Bande e Rubén Perdiz, da Asociación Arnau, así como do cesteiro Toño de Lobeira, dirixidos en formato barriografía por Xurxo Souto.

Patrimonio paisaxístico das salinas do Ulló

DATA: 21 de agosto de 2016

Situadas no concello de Vilaboa e construídas no século XVII, as salinas do Ulló constitúen, xunto coa marisma, unha contorna de incalculable valor ecolóxico e de gran beleza paisaxística. A camiñada estivo acompañada polas explicacións do enxeñeiro Alejandro Costa e polo historiador Francisco Alonso Toucido. Nos descansos, a voz, a guitarra e o violonchelo do dúo galego Treme.

Patrimonio de fronteira no Miño

DATA: 27 de agosto de 2016

A través dos restos patrimoniais na fronteira natural e política con Portugal, como a fortaleza de San Lourenzo, Monumenta afondou nas relacións entre ambos os territorios, na pegada do contrabando e na pesca tradicional do Miño. O compositor tudense Víctor Coyote puxo música e historias de fronteira, e Natalia Jorge, historiadora, afondou na contextualización das fortalezas.

Patrimonio renacentista en Monforte de Lemos

DATA: 28 de agosto de 2016

A última xornada centrouse na conexión de Monforte de Lemos con Castela e Nápoles no século XVI, percorrendo un dos patrimónios renacentistas máis singulares de Galicia: o mosteiro e a igrexa de San Vicente do Pino, o colexio de Nosa Señora da Antiga e o convento das Clarisas. Participaron na andaina como camiñantes convidadas as restauradoras Marta Becerro e Rosa Benavides.

Mirando polo Camiño, un proxecto para escolares

Dentro do Plan Proxecta, a Dirección Xeral do Patrimonio Cultural puxo en marcha este curso o programa Mirando polo Camiño, que busca concienciar a nenos e nenas no respecto polo patrimonio cultural, comezando polo máis próximo á súa contorna, como é o Camiño de Santiago. Baseado no traballo cooperativo e interdisciplinar, o programa invita o alumnado a afondar no patrimonio cultural, literario e lingüístico vinculado ao tramo do Camiño no que o centro educativo está localizado. Neste curso, o programa centrouse nos camiños Francés, do Norte e Primitivo, todos eles incluídos na lista do Patrimonio da Humanidade da Unesco.

Día Internacional dos Museos

Os museos xestionados pola Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria ofreceron un amplo programa con concertos, actividades teatralizadas, exposicións e obradoiros para todos os públicos, con motivo da celebración do Día Internacional dos Museos o 18 de maio. Este ano a cita desenvolveuse baixo o lema *Museos e paisaxes culturais*, para salientar a responsabilidade dos museos en promover e comunicar tanto as súas propias coleccións como o patrimonio cultural e natural da súa contorna.

O Museo de Belas Artes da Coruña fixo coincidir esta data coa apertura de novas propostas expositivas, cunha mostra sobre Álvaro Cebreiro no centenario das Irmandades

da Fala, e outra conmemorando o cuarto centenario da morte de Cervantes. Ademais, o centro convocou unha xornada de portas abertas e visitas guiadas á colección permanente. Na Noite dos Museos, o día 21 de maio, o Museo de Belas Artes celebrou un espectáculo de maxia, un concerto de jazz, un obradoiro en familia e visitas guiadas.

No marco da mostra *Con-fío en Galicia*, o Museo Centro Gaiás organizou unha xornada de portas abertas pensada para gozar en familia. O día 21 de maio o centro expositivo convidou os visitantes a aproximarse á cultura galega a partir da moda e do téxtil, con visitas especiais, obradoiros e actividades lúdicas para todas as idades. Fabricar un tecido colectivo, facer da roupa usada unha obra de arte ou participar nunha ilustración xigante foron algunhas das propostas.

O Centro Galego de Arte Contemporánea, o Museo das Peregrinacións e o Museo Pedagóxico de Galicia programaron unha serie de actividades conxuntas con outros museos de Santiago de Compostela. Entre elas, *Compostela, paisaxe cultural*, a través da cal todos os centros expositivos sacaron peñas á rúa e convidaron os axentes culturais a posar como un ben de interese cultural. Coincidindo con esta celebración, o CGAC inaugurou o ciclo Música e arte. Correspondencias sonoras e desenvolveu un taller de paisaxe sensorial para nenos e nenas. Baixo o título *Paisaxes sonoras* o Museo das Peregrinacións e de Santiago abriu as súas portas para recrear varias atmosferas

musicais e acolleu un concerto do grupo 2uS. O Museo Pedagóxico de Galicia sumouse á conmemoración coa exposición *Paisaxe cultural das escolas de Galicia*.

O Museo do Mar celebrou unha xornada de portas abertas e o Museo Massó de Bueu inaugurou o 10 de maio a exposición temporal *Salvador Massó Palau e as raíces dunha industria*. Ademais de visitas teatralizadas nocturnas e un concerto, o Museo Etnolóxico de Ribadavia proxectou un documental con interpretación musical en directo.

Pola súa banda, o Museo Arqueolóxico Provincial de Ourense, ademais de facer coincidir a súa habitual presentación pública da peza do mes, organizou entre o 7 e o 28 de maio unha serie de saídas culturais a espazos que conforman as paisaxes culturais da provincia. A programación completouse cun obradoiro didáctico para os máis pequenos sobre as torres medievais da Limia e cun concerto no claustro do museo.

O Museo do Castro de Viladonga tamén se sumou con diversas propostas desde o 17 de maio, como un concerto, unha exhibición de voo con aves rapaces e un obradoiro de cerámica. No marco da Noite dos Museos, convocou unha visita nocturna ao castro e diferentes actividades como unha demostración de xogos populares, obradoiros arredor da época castrexa e actuacións musicais.

O Parque Arqueolóxico da Cultura Castrexa de San Cibrao de Las organizou visitas guiadas os días 21 e 22 de maio, e o Parque Arqueolóxico da Arte Rupestre de Campo Lameiro, do 17 ao 22.

3.5

Formación e investigación no patrimonio

Co obxectivo de impulsar a formación do futuro persoal técnico en materia de patrimonio moble galego, a Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria convocou en abril oito bolsas de formación, cun importe total de 46.000 euros, para os museos xestionados pola consellería, coa finalidade de completar a preparación académica dos bolseiros e bolseiras cunha formación teórico-práctica.

Ademais, a consellería ten asinados diversos convenios de colaboración coas universidades galegas con titulacións relacionadas coa actividade museística, para facilitar a realización de prácticas externas do alumnado nos museos xestionados pola Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria.

No eido da investigación en patrimonio, a consellería e o Consello Superior de Investigacións Científicas (CSIC) reforzaron a súa colaboración para o desenvolvemento de actividades específicas de investigación do Instituto de Estudos Galegos Padre Sarmiento. Este marco de colaboración permite reforzar as liñas de traballo do instituto en dous ámbitos: na historia social do poder desde a Idade Media e no patrimonio e identidades de Galicia. O primeiro deles céntrase en investigacións sobre inventario de inscricións epigráficas, representacións heráldicas, monumentos funerarios e arquitectura militar e de pazos. O segundo permite coñecer con maior definición e profundidade o variado conxunto de bens patrimoniais arredor do Camiño Francés ao seu paso por Galicia.

Proxecto didáctico Antonio Fraguas

A Secretaría Xeral de Política Lingüística da Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria colaborou coa Fundación Antonio Fraguas e o Museo do Pobo Galego na convocatoria do Proxecto Didáctico Antonio Fraguas sobre o patrimonio etnográfico, que este ano chegou á súa décima edición. Esta iniciativa, dirixida aos centros educativos de primaria, ESO e bacharelato, promove a realización de traballos de investigación arredor do patrimonio etnográfico, lingüístico, xeográfico, histórico e artístico de Galicia. Nesta edición resultaron gañadores o CPI Plurilingüe de Vedra co proxecto *Vedr@ medra, unha aposta polo patrimonio inmaterial como eixe de dinamización lingüística e cultural nun centro educativo do rural galego*, e o IES A Pinguela de Monforte de Lemos con *Figuras de antonte e de onte. Figuras para o mañá*. Os premios están dotados con 7.000 euros cada un, que se destinan á organización de dúas exposicións sobre estes traballos no Museo do Pobo Galego.

Certame de investigación Condado de Pallares

A Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria tamén colaborou co X Certame de Investigación Condado de Pallares, organizado pola Asociación de Amigos do Mosteiro de Ferreira de Pallares co obxectivo de favorecer a investigación en

galego sobre a arte, a antropoloxía, a lingua e a etnografía na área do antigo condado. A historiadora Tamara González resultou a gañadora desta convocatoria, cunha dotación de 3.000 euros e a publicación da investigación, por un traballo sobre o apadriñamento e o bautismo no suroeste de Lugo entre os séculos XVI e XIX.

3.6

Recuperación do patrimonio musical

A Secretaría Xeral de Cultura vén apoiando o labor da **Fundación Soutullo** na divulgación da obra do compositor de Pontearreas con iniciativas como o simposio de musicoloxía que leva o seu nome, que en novembro celebrou a súa quinta edición. Ademais, en 2016 recuperáronse 47 partituras do autor, atopadas no arquivo musical de Xavier Andrés Garrote Covelo, o que supón un fito para o estudo do seu legado. O departamento de Cultura tamén apoiou a edición dun disco coa obra para piano de Reveriano Soutullo, interpretada por Alejo Amoedo e editado por Dos Acordes.

Precisamente dúas das partituras inéditas do mestre Soutullo, *Cidra* e *Balancé*, foron as escollidas, xunto co vilancico de Xosé Pacheco *En Belén hai moita festa*, pola **Banda Sinfónica Infantil de Galicia**, nunha iniciativa de difusión de pezas de compositores históricos galegos. Esta agrupación, creada en 2015 a proposta da Asociación Nacional de Directores de Banda, conta co apoio da Consellería de Cultura e Educación, e completárase en 2017 coa creación da Banda Sinfónica Xuvenil de Galicia.

En marzo presentouse o disco *Viento de plata*. **Jesús Bal y Gay & Rosa García Ascot**, un traballo editado por Columna Música coa colaboración da Xunta de Galicia e da Deputación de Lugo. Paula Ríos, ao piano, e Eva Juárez, soprano, interpretan un total de 13 pezas, das cales 10 nunca foran gravadas ata o momento. A recuperación da figura e obra de Rosa García Ascot centrou ademais a clausura de Espazos Sonoros o 18 de outubro, cun concerto de Paula Ríos na sede da Real Academia de Belas Artes Nosa Señora do Rosario.

No mes de xullo celebrouse na igrexa de San Domingos de Bonaval de Santiago de Compostela o concerto de presentación do novo traballo do grupo galego Resonet, *Cantiga*, promovido pola Secretaría Xeral de Cultura. Trátase do primeiro disco que esta agrupación dedica integramente á lírica medieval de trobadores galegos e portugueses, co obxectivo de difundir a riqueza e interese duns textos literarios que foron creados para ser cantados, e dalgúns dos cales se conserva a notación musical para a súa interpretación. Inclúe pezas de Don Dinís, o xograr Lourenço, Pai Gómez Chariño, Mendiño, Martín Códax, Johan Zorro, Airas Núñez, Nuno Fernández ou Roi Fernandiz de Santiago. A reprodución das obras a cargo de Resonet procura a maior fidelidade posible ás fontes históricas, con instrumentos orixinais ou copias, e técnicas vocais axeitadas aos diferentes períodos estéticos.

A Xunta de Galicia tamén participou na coedición, xunto coa Universidade de Santiago de Compostela e o Concello de Betanzos, da publicación **Carlos López-García Picos. Música a orillas del Atlántico**, unha biografía do compositor betanceiro (1922-2009) escrita por Javier Ares Espiño a partir da súa tese de doutoramento arredor da figura do compositor galego, dirixida polo profesor Carlos Villanueva.

Para contribuír á difusión da obra de Juan Montes Capón (1840-1899), a Consellería de Cultura e Educación apoiou a publicación do primeiro volume das obras para piano deste compositor, coeditado pola Axencia Galega das Industrias Culturais e a editorial Dos Acordes. A publicación recolle a música pianística do autor lugués, considerado un dos máximos expoñentes do Rexurdimento musical galego, nunha edición crítica de Joám Trillo. Inclúe, ademais, un estudo introdutorio do profesor da Universidade de Santiago de Compostela Carlos Villanueva. A edición deste volume completouse con dúas charlas-concerto celebradas en decembro en Santiago de Compostela (Centro Galego de Arte Contemporánea) e Lugo (Casa do Saber), cunha contextualización a cargo dos profesores Villanueva e Trillo e un recital do pianista Javier Otero.

En setembro viron a luz un disco e un libro coas obras do mestre de capela da catedral de Tui **Matías García Benayas**, co apoio da Secretaría Xeral de Cultura. A iniciativa enmárcase nun proxecto de recuperación do patrimonio musical da catedral iniciado en 2013 e impulsado polo bispado de Tui-Vigo. O estudo e edición dos materiais correspondeulle ao compositor e musicólogo Joám Trillo, mentres que o grupo Vox Stellae realizou a interpretación e a gravación. O libro, baixo o título *Matías García Benayas. Motetes, tractos e himnos*, e o disco, *Salvete flores. Obras de García Benayas. Libros de polifonía e canto chan*, déronse a coñecer nos concertos de Vox Stellae celebrados o día 16 de setembro na catedral de Tui, e o 23 de setembro na capela das Ánimas de Santiago de Compostela.

No mes de xuño celebrouse en Cangas a cuarta edición de **No bico un cantar**, unha actividade promovida polo Consello da Cultura Galega coa colaboración da Xunta de Galicia. Máis de 500 alumnos e alumnas de conservatorios e escolas de música participaron nesta iniciativa, que ten como finalidade trasladar a paixón pola música culta e a poesía galega e difundir o patrimonio musical e literario. Este ano o encontro dedicouse á lírica trobadoresca e contou coa participación do director Maximino Zumalave como responsable artístico do proxecto e co acompañamento instrumental do grupo de metais Hércules Brass.

Dentro da programación do ciclo Espazos Sonoros incluíronse outras iniciativas de recuperación do patrimonio musical de Galicia, como a estrea dun himno e dun magnífico da catedral de Lugo (véx. 3.4).

04

MUSEOS DE GALICIA

A

Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria xestiona unha rede de museos e centros expositivos a través dos cales realiza un labor fundamental de conservación, coidado e difusión do patrimonio cultural de Galicia.

Para dinamizar os seus fondos, os museos contan cunha extensa programación de actividades dirixidas a distintas franxas de poboación, que lles permite dar a coñecer os seus bens, abrirse cada vez máis ao conxunto da cidadanía e converterse nunha plataforma activa de dinamización da oferta cultural; unha actividade que inclúe visitas guiadas e investigación, pero tamén cursos, obradoiros, xornadas, conferencias, presentacións, días de portas abertas, programación audiovisual, musical e de artes escénicas etc., ademais de exposicións artísticas que se recollen no capítulo 5.

4.1

Sistema Galego de Museos

Forman parte do Sistema Galego de Museos todos os museos e coleccións visitables, de diversas titularidades e tipoloxías, situados no territorio da comunidade autónoma de Galicia, autorizados e coordinados pola Administración autonómica. A Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria xestiona de maneira directa o Centro Galego de Arte Contemporánea, o Museo de Belas Artes da Coruña, o Museo Arqueolóxico Provincial de Ourense, o Museo Etnolóxico de Ribadavia, o Museo das Peregrinacións e de Santiago, o Museo do Castro de Viladonga, o Museo Massó, o Museo do Mar de Galicia, o Museo Pedagóxico de Galicia, así como o Parque Arqueolóxico da Arte Rupestre, o Parque Arqueolóxico da Cultura Castrexa e os centros expositivos Casa da Parra e Museo Centro Gaiás.

Para facilitar o acceso á rede de museos galegos, o portal do Sistema de Museos de Galicia, museos.xunta.gal, permite obter información detallada sobre os museos e coleccións da rede museística galega, as súas exposicións temporais e a axenda de actividades.

Ademais, desde decembro do pasado ano existe un catálogo de pezas 3D dos museos galegos, accesible a través deste portal, que forma parte dos obxectivos de innovación e dixitalización na difusión do patrimonio cultural.

4.2 Centro Galego de Arte Contemporánea

Situado no centro histórico de Santiago de Compostela xunto ao convento de San Domingos de Bonaval e o parque de Bonaval, o edificio no que se atopa o Centro Galego de Arte Contemporánea, deseñado polo arquitecto portugués Álvaro Siza, recibiu o premio de arquitectura Mies Van der Rohe no ano 1988 e o Pritzker en 1992.

O centro, de titularidade autonómica, ten como obxectivo dinamizar o panorama artístico actual e reflexionar sobre a diversidade das conformacións culturais na sociedade contemporánea, algo que leva a cabo a través de exposicións temporais onde teñen cabida tanto as retrospectivas de artistas recoñecidos internacionalmente como a difusión da arte galega; e tamén con programación multidisciplinar coma obradoiros, cursos, conferencias e actividades relacionadas coa música, o cine ou as artes escénicas.

Visitas guiadas

DATAS: de xaneiro a xuño e de setembro a decembro de 2016

ASISTENTES: 2.980 persoas

O CGAC ofreceu visitas guiadas en todas as súas exposicións, tanto para adultos como para familias e escolares, co fin de lle achegar ao público as diversas linguaxes artísticas contemporáneas e contextualizar os traballos dos artistas presentes nas salas de exposición en cada momento. No caso das visitas didácticas para centros educativos, a actividade acompañouse de obradoiros para desenvolver de xeito creativo conceptos clave observados nas distintas mostras.

Xornadas

I Xornada sobre educación e formación en arte contemporánea desde museos, centros de arte, fundacións e institucións

DATA: 7 de abril de 2016

Mesa redonda sobre formación e educación en arte contemporánea desde os museos, centros de arte, fundacións e institucións, e estratexias de ensino na escola.

Encontros Non hai museo sen debate

DATAS: 17 e 18 de maio e 22 de setembro de 2016

Un espazo de traballo e reflexión arredor do presente e do futuro dos centros e institucións de arte contemporánea. Organizáronse catro mesas de debate —artistas, crítica e mediación, institucións e coleccionismo— para analizar a realidade destas institucións e os retos que cada profesional ten que asumir nos centros expositivos.

Asistiron ás xornadas programadas un total de 168 persoas.

Obradoiros

Talleres de artista

DATAS: de abril a novembro de 2016

ASISTENTES: 45 persoas

Como complemento ás exposicións e tomando como referencia o seu traballo persoal, diversos artistas con obra exposta no CGAC, como Antoni Socías, Marisa González e Eva Lootz, reflexionaron sobre o proceso creativo e axudaron os participantes a poñer en práctica os seus propios procesos e recursos. *Nin tan perfecta é a ciencia nin tan sublime a arte. Laboratorio de ideas*, os días 1 e 2 de abril; *Taller de identidade*, o 26 e 27 de maio; e *Wolframio. Xornadas de investigación compartida*, do 22 ao 25 de novembro, foron os talleres desenvolvidos en 2016.

Obradoiros infantís

Talleres de arquitectura contemporánea. Mies é +

DATAS: de febreiro a maio de 2016

O arquitecto Fermín Blanco, a través do equipo didáctico de Sistema Lupo, propuxo unha serie de talleres de arquitectura dirixidos ao público infantil. O obxectivo foi proporcionarlles as claves necesarias para interpretar a arquitectura contemporánea mediante o legado dalgúns das figuras máis relevantes do noso tempo: Le Corbusier, Jorn Utzon, Frei Otto e Kazuyo Sejima SANAA.

Talleres para familias. A-B Contemporáneo

DATAS: de xuño a decembro de 2016

Talleres de experimentación artística dirixidos a familias con nenas e nenos de entre 4 e 9 anos. Un momento para descubrir, crear e gozar en familia arredor da arte contemporánea. Este primeiro ciclo tivo como obxectivo a procura da cor máis alá da propia pintura e estivo dirixido pola artista Rebeca Mariño.

Talleres de lecer

DATAS: do 5 ao 29 de xullo de 2016

Unha alternativa lúdica durante o verán coa que os pequenos e pequenas participaron en diversas experiencias artísticas en relación coa arte contemporánea. Ofrecéronse as seguintes actividades: taller de cabezudos *Cabeza, cabeciña, cabezudo*; taller de guión BOOO! O CGAC arrepiante. *Profesionais do medo. Escritura pavorosa*; taller de instrumentos musicais *Círculo tecnolóxico*; e taller de coleccionismo *Coleccionar polos dedos*.

Talleres de Nadal

DATAS: do 28 de decembro de 2016 ao 4 de xaneiro de 2017

O CGAC acolleu no Nadal dous talleres dirixidos a nenas e nenos de entre 4 e 9 anos arredor das suxestivas exposicións das artistas Eva Lootz e Berta Cáccamo.

Este ano asistiron aos obradoiros infantís 429 persoas.

Cursos**Curso de cine A orixe do século XXI. Transformacións da imaxe e do cinema contemporáneos (1990-2010)**

DATAS: do 28 de outubro de 2015 ao 11 de maio de 2016

Un percorrido polo cambiante mundo da imaxe e do cinema das dúas últimas décadas e as súas transformacións estéticas, narrativas, tecnolóxicas ou políticas.

TV or not TV. Itinerarios da ficción televisiva

DATAS: do 28 de setembro ao 10 de novembro de 2016

Neste curso afondouse nalgúns das propostas máis audaces no campo da ficción televisiva ao longo da historia, entendendo a televisión e os seus produtos como un espello do tempo no que foron creados. No transcurso de cada sesión analizáronse breves fragmentos de series que ofrecen unha visión global da ficción televisiva ao longo da súa historia e que serven para entender a evolución do medio.

Curso de cine Os ollos non queren pecharse. Persistencias e resistencias da mirada na historia do cinema

DATAS: do 16 de novembro de 2016 ao 31 de maio de 2017

Unha pequena e parcial historia da mirada a través de películas e cineastas que se resisten a pechar os ollos, que se rebelan e nos revelan novas formas de ver e de dar a ver, ampliando así o noso imaxinario.

A asistencia aos cursos convocados polo CGAC en 2016 foi de 425 persoas.

Programación audiovisual**O documental do mes**

DATAS: de xaneiro a abril de 2016

Iniciativa da produtora Parallel 40 nacida no marco do proxecto europeo CinemaNet Europe ao que está adherido o CGAC, que inclúe a estrea de filmes documentais de calidade de diversas temáticas e procedencias unha vez ao mes en diferentes sedes nacionais e internacionais.

Cine de verán: Ciclo de Cine Checo

DATAS: do 6 ao 28 de xullo de 2016

O CGAC retomou as sesións de cine ao aire libre cun ciclo dedicado ao cine checo. Os mércores e xoves do mes de xullo, e en colaboración co Centro de Linguas Modernas

da USC, proxectáronse baixo as estrelas sete películas dos cineastas Miloš Forman, Jiří Menzel, Karel Zeman, Ivan Passer, Karel Kachyňa e Věra Chytilová.

Festival Curtocircuíto

DATAS: do 3 ao 9 de outubro de 2016

O CGAC colaborou co Festival Internacional de Cine Curtocircuíto na súa 13ª edición. Desenvolvéronse diversas actividades para potenciar a creación cinematográfica no ámbito da curtametraxe: obradoiros de cine, obradoiros de son, seminarios e unha clase maxistral do cineasta Sergei Loznitsa.

Festival Cineuropa

DATAS: novembro de 2016

O CGAC colaborou co Festival Internacional de Cine Cineuropa coa proxección de filmes no seu auditorio.

En total, asistiron ás sesións audiovisuais do CGAC 3.395 persoas.

Programación musical

Ciclo de concertos Música e arte. Correspondencias sonoras

DATAS: do 18 de maio ao 20 de decembro de 2016

Un encontro entre a música e a arte do noso tempo no que teñen cabida todas as expresións creativas actuais. O obxectivo do proxecto, que vai xa pola sexta edición, é dar a coñecer as estéticas máis avanzadas, os compositores destacados do novo panorama musical e as perspectivas de desenvolvemento da música contemporánea. Baixo o comisariado de Vertixe Sonora, novos autores do panorama internacional compoñen obras orixinais a partir das exposicións do museo.

O ciclo comezou coa celebración do Día Internacional dos Museos con obras compostas por Elena Rykova (Rusia, 1991), Andrés Nuño de Buen (México, 1988) e Murat Çolak (Turquía, 1984). Con motivo da exposición *Agrupar_Desagrupar: rupturas da representación*, estableceuse un diálogo directo entre os artistas, con obra na colección do centro. Henrik Denerin, Eduardo Flores, Iván Ferrer, Ivo Nilson e José Subía puxéronlles son aos artistas María Ruido, Simón Pacheco, Pamen Pereira, Jorge Barbi e Carme Nogueira. En relación coa mostra *Reler a colección*, o ciclo centrou a mirada na figura de Louise Bourgeois e na microexposición *Estado de excepción*, con cinco novas obras dos compositores Michelle Agnes, Helga Arias, Joan Bagés i Rubí, Carlos de Castellarnau e Facundo N. Llompart. A mostra retrospectiva da obra realizada pola artista Eva Lootz foi o referente para o último concerto do ciclo, con obras de Heather B. Frasch, Piyawat Louilarpprasert, Abel Paúl, Javier Quisilant e Octavi Rumbau.

E, como nas edicións anteriores, o ciclo incluíu sesións de ensaio aberto ao público e charlas cos compositores.

Semana da ópera: *I Puritani*

DATA: 14 de xullo de 2016

Retransmisión en directo desde o Teatro Real de Madrid da derradeira obra de Bellini.

Xornadas de música contemporánea

DATAS: do 16 de outubro ao 27 de novembro de 2016

O CGAC participou na quinta edición das *Xornadas de música contemporánea* que, desde os anos noventa, teñen lugar na cidade de Santiago de Compostela co obxectivo de fomentar e difundir as últimas tendencias e a innovación no ámbito musical.

Asistiron ás programacións musicais 489 persoas.

Outras actividades

Filocafé no CGAC

DATAS: do 4 de setembro de 2016 ao 4 de xuño de 2017

ASISTENTES: 137

Unha vez ao mes, unha obra de arte sae dos almacéns do museo para acompañar no debate e dialogar como un contertulio máis mentres se degusta un café na cantina. A peza elixida emprégase como punto de partida para a conversa. Durante 2016 as sesións foron dirixidas pola artista María Meijide, o dramaturgo Carlos Santiago e o xornalista Camilo Franco.

Colaboracións con entidades

DATAS: xaneiro a decembro de 2016

ASISTENTES: 5.460 persoas

O CGAC acolleu programación da Universidade de Santiago de Compostela como *NerdNites*, encontros en locais de ocio para a difusión cultural e científica e o ciclo de conferencias *Fotoforum*. Coa Universidade de Vigo, a través da Facultade de Belas Artes, celebrouse no CGAC o congreso sobre performance *Fugas e interferencias. Congreso de arte de acción*; e en coordinación co Concello de Santiago de Compostela, desenvóléronse concertos e proxeccións do Festival *Vía Stellae*, Festival *Curtocircuíto*, Festival *Cineuropa* e as *Xornadas de música contemporánea*, estas últimas tamén en colaboración coa Universidade de Santiago de Compostela.

Ademais, tamén tiveron lugar no CGAC programacións da feira de arte contemporánea *Cuarto Público* e do festival de cultura alternativa e de vangarda *WOS*. O CGAC cede os seus espazos para entidades diversas en formato de conferencias, conversas, concertos, presentacións e entregas de premios vinculados coa cultura.

4.3

Museo de Belas Artes da Coruña

O Museo de Belas Artes da Coruña, de titularidade estatal e xestionado pola Xunta de Galicia, ocupa un edificio de nova planta, obra do arquitecto galego Manuel Gallego Jorreto, situado no vello soar do convento das Capuchinas.

A súa colección inclúe pezas de pintura, debuxo, escultura, gravado, artes decorativas e arqueoloxía desde o século XVI ata a actualidade e nela pódense atopar as creacións de artistas de fama internacional como Arellano, Rubens, Carducho ou Frans Francken, pero tamén de artistas galegos como Sotomayor, Colmeiro, Laxeiro ou Seoane. Nas últimas décadas o programa de adquisicións do museo tratou de completar a visión da arte galega desde o XIX ata os nosos días.

Unha das novidades do museo en 2016 foi a creación do *Boletín do Museo de Belas Artes da Coruña*, cuxo primeiro número foi presentado ao público no mes de abril en forma de monográfico (Número 1. Monográfico *Arte e emocións*). Con esta publicación, o Museo de Belas Artes da Coruña sumouse á actividade editorial, co obxectivo de dirixirse a historiadores da arte, artistas, arquitectos, especialistas en estética, investigadores e profesionais relacionados coa arte, pero tamén ao público xeral interesado en coñecer máis sobre os fondos do museo, a súa actividade e as súas funcións.

Visitas guiadas e actividades educativas

DATAS: de xaneiro a xullo e de setembro a novembro de 2016

ASISTENTES: 10.426 persoas

As visitas guiadas consisten nun percorrido didáctico polas salas do museo adaptado aos diferentes niveis educativos. Para o alumnado de infantil e primaria, e algúns

percorridos de secundaria, a actividade incluíu tamén a realización dun obradoiro. O guía, que é un educador propio do museo, favoreceu o achegamento do alumnado ás diferentes formas artísticas de xeito dinámico e lúdico, fomentando a participación e estimulando a súa creatividade.

Por outra banda, ofrecéronse tamén visitas guiadas especificamente para a exposición temporal sobre Sorolla, cunha participación de 2.250 persoas, e visitas especiais para grupos (como por exemplo estudantes do estranxeiro) que sumaron máis de 1.000 asistentes.

Cursos

Os temas da arte. A apropiación da cidade

DATAS: do 5 de maio ao 30 de xuño de 2016

ASISTENTES: 30 persoas

Neste curso, dirixido por Alberto Cartón, realizouse unha análise sobre o tratamento e a interpretación que, ao longo da historia, fixeron os artistas do tema da cidade.

Os temas da arte. A tradición do belén napolitano

DATAS: do 29 de novembro ao 20 de decembro de 2016

ASISTENTES: 51 persoas

Impartido por Ana Ulloa Sande, este curso ofreceu unha análise do tratamento que os artesáns napolitanos empregaron na elaboración dos beléns, partindo das representacións plásticas do tema do Nadal e as súas diversas iconografías.

Obradoiros

Artistas no museo: Crear dende as emocións

DATAS: abril e maio de 2016

ASISTENTES: 9 participantes

Obradoiro impartido pola artista Mónica Alonso, no que se desenvolveron cinco proxectos diferentes a partir do traballo das emocións.

Artistas no museo: Ollada de Brocos

DATAS: do 13 de maio ao 1 de xullo de 2016

ASISTENTES: 11 participantes

Obradoiro impartido polo artista Pepe Galán. Baixo o título xeral *Ollada de Brocos*, fixéronse traballos de campo sobre a vida e a obra de Isidoro Brocos, para rematar coa realización dunha peza de grupo inspirada no citado autor.

Obradoiro de gravado: Serigrafía de pequeno formato

DATAS: do 5 ao 26 de novembro de 2016

ASISTENTES: 40 persoas

Un curso práctico da man de Héctor Francesch para aprender as técnicas artísticas, os instrumentos empregados, os soportes ou matrices e outros detalles da técnica do gravado.

Letras Galegas no Museo de Belas Artes

Teatro de guiñol

DATA: 16 de abril de 2016

ASISTENTES: 280 persoas

O grupo de música infantil Pirilampo presentou o seu álbum *Teatro de guiñol*, unha viaxe musical pola Terra Chá con poemas de Manuel María.

Manuel María na túa voz

DATA: 23 de abril de 2016

ASISTENTES: 210 persoas

Recital poético coa lectura pública da obra de Manuel María por parte dos presentes, acompañada dalgunha peza musical e a dramatización dalgúns fragmentos de pezas teatrais do autor, como homenaxe ao escritor ao que se lle dedicaron as Letras Galegas 2016.

Programación infantil e familiar

Obradoiros infantís de verán: un verán de moda

DATAS: do 13 de maio ao 1 de xullo de 2016

ASISTENTES: 40 persoas

Durante catro mañás en catro quendas diferentes, os rapaces foron de sala en sala e saltando de cadro en cadro, facendo un percorrido polas diferentes modas que marcaron épocas.

Concerto dos MiniGaos

DATA: 19 de xuño de 2016

ASISTENTES: 120 persoas

Concerto de peche da primeira temporada dos MiniGaos, dous coros infantís nados no ano 2015 como novo proxecto do Coro Gaos.

Con-sentidiños

DATAS: do 22 de outubro ao 26 de novembro de 2016

ASISTENTES: 96 persoas

Actividade para toda a familia para o coñecemento do corpo, das habilidades e capacidades, na busca da sensibilización pola integración das persoas con diversidade funcional. Fíxose un percorrido polos cinco sentidos a través das obras do museo e tomouse contacto coa lingua de signos e co braille.

Outras artes no museo

XV Ciclo Música para unha época

DATAS: maio e xuño de 2016

ASISTENTES: 490 persoas

Ciclo que combina a música dunha época coa visita guiada á sala do museo corres-

pondente co mesmo período histórico, establecendo un paralelismo entre música e pintura.

Ópera en directo desde o Teatro Real de Madrid

DATAS: xullo-setembro de 2016

ASISTENTES: 300 persoas

No marco das actividades conmemorativas do bicentenario do Teatro Real de Madrid, con retransmisións públicas de gran repercusión mediática para a difusión da arte lírica, o museo ofreceu no seu auditorio a retransmisión en directo das óperas *I Puritani*, de Vincenzo Bellini, o 14 de xullo, e *Otello*, de Giuseppe Verdi, o 24 de setembro.

XVIII Ciclo de concertos de outono

DATAS: do 30 de outubro ao 27 de novembro de 2016

ASISTENTES: 580 persoas

Para contribuír á difusión dos creadores galegos no ámbito musical, o museo vén programando anualmente este ciclo de concertos dedicados a artistas galegos. Nesta edición participaron o dúo In_Keys, Javier Ares, o cuarteto de clarinetes e corda Scherzando e Música Doméstica.

Retrato en branco e negro

DATA: 29 de abril de 2016

ASISTENTES: 80 persoas

O museo acolleu a representación teatral *Retrato en branco e negro*, de Lola Roel, dirixida por Santiago Fernández á fronte de Ditirambo Teatro Coruña.

Conferencias divulgativas e presentacións

Como parte da estratexia de difusión do museo, presentouse ao público un novo depósito por parte do recoñecido artista Manuel Vilarinho, a complexa obra *O paraíso fragmentado* (25 de novembro) e tamén o resultado dun curso con Pepe Galán, un traballo de grupo que quedou exposto no propio museo (21 de decembro).

Neste mesmo fin, e para facer máis presente o museo na sociedade na que se encontra, a programación do museo en 2016 tamén incluíu actividades divulgativas coa presentación de libros como *Antón Villar Ponte e as Irmandades da Fala* (31 de maio) ou a presentación da restauración dun cadro de Ovidio Murguía propiedade da Fundación Rosalía de Castro, que realizou o taller de restauración do museo (5 de xuño).

4.4 Museo das Peregrinacións e de Santiago

O Museo das Peregrinacións e de Santiago trata o fenómeno das peregrinacións e a súa influencia no nacemento e historia da cidade. Durante 2016, reforzou un novo proxecto museográfico, iniciado o ano anterior co cambio de sede, clarificando o discurso expositivo e poñendo en valor as pezas deste centro de titularidade estatal e xestión autonómica.

Situado no edificio do antigo Banco de España deseñado en 1939 polo arquitecto Romualdo Madariaga Gáspedes, atópase en pleno centro histórico, na praza das Praterías. Foi rehabilitado polo arquitecto Manuel Gallego Jorreto co obxectivo de ofrecer unha arquitectura actual máis adaptada ás necesidades dun museo do século XXI, xa que o museo contaba cunha longa traxectoria na sede da Casa Gótica, onde se creara en 1951 da man de Manuel Chamoso Lamas e onde permanecen as dependencias administrativas e a biblioteca especializada aberta a investigadores e público en xeral.

O actual programa expositivo pon de relevo a transmisión de valores como a tolerancia ou a interculturalidade a través dun discurso que, partindo do fenómeno universal das peregrinacións, mostra a relevancia da peregrinación xacobeá e a súa influencia no nacemento e desenvolvemento da cidade compostelá.

Visitas guiadas

Visitas contadas

DATA: do 3 de maio ao 29 de decembro de 2016

ASISTENTES: 2.485 persoas

Teatro en Punto fixo coas *Visitas contadas* un percorrido guiado polo museo, mesturado coa tradición dos contacontos. O público puido coñecer as pezas expostas xunto coas

lendas e curiosidades relativas ao Camiño de Santiago e á propia historia da cidade; unha proposta diferente ás visitas guiadas tradicionais, amena e participativa.

Xornadas

I Xornada profesional de museos

DATA: 15 de xuño de 2016

ASISTENTES: 95 persoas

Na *I Xornada profesional de museos*, dirixida a profesionais e técnicos dos museos, analizouse a situación actual dos centros do Sistema Galego de Museos, a través dalgúns modelos e casos, con atención ao valor da planificación estratéxica.

Conferencias divulgativas e presentacións

DATAS: de xaneiro a decembro de 2016

ASISTENTES: 610 persoas

Para facer máis presente o museo na sociedade na que se encontra, a programación do museo en 2016 tamén incluíu actividades divulgativas coa presentación de libros como *Custodio ou a fe do carboeiro* (30 de marzo), *La accesibilidad en los museos: visiones y perspectivas. Una propuesta de intervención en Galicia* (25 de maio), ou *Uma viagem en un bloco de notas* (21 de xullo).

Na súa vocación de dinamización da cultura local, o museo colaborou con outras entidades mediante a cesión do seu auditorio para eventos como a entrega de premios do concurso 1000 Camiños (19 de febreiro) ou o festival Womex (19 a 23 de outubro).

4.5 Museo Pedagógico de Galicia

O Museo Pedagógico de Galicia (Mupega) é un centro da Consellería de Educación e Ordenación Universitaria dedicado á recuperación, coidado, estudo, mostra e difusión de todas aquelas expresións educativas que poñen de manifesto a variedade e riqueza do patrimonio pedagógico galego, posibilitando así a súa catalogación, sistematización e custodia.

O edificio, situado no barrio de San Lázaro de Santiago de Compostela, inclúe, ademais das salas expositivas, unha biblioteca-hemeroteca especializada, sala de investigación, departamento de documentación e conservación, salón de actos e patio de recreo e xogos populares.

Visitas guiadas e actividades educativas

Visitas para escolares

DATAS: todo o ano

ASISTENTES: 5.342 persoas

O Mupega organizou visitas escolares desde infantil a bacharelato, e tamén para os alumnos universitarios da rama da educación, co obxectivo de dar a coñecer como eran antes as escolas e como se desenvolvía o labor docente, con contidos adaptados ás idades dos visitantes.

Visitas interxeracionais

DATAS: todo o ano

ASISTENTES: 110 persoas

O museo tamén organizou visitas con persoas de moi diferentes idades, nas que os maiores compartiron como foi a súa nenez: os seus xogos, as súas escolas... Con esta actividade pretendeuse fomentar o intercambio de coñecementos e promover a relación entre nenos e persoas da terceira idade para incrementar os seus vínculos.

Exposicións temporais

O espazo máximo: XXV anos da revista Peonza

DATAS: de outubro de 2015 a xaneiro de 2016

ASISTENTES: 2.079 persoas

Esta exposición creouse para conmemorar os XXV anos de vida da revista *Peonza* (*Revista de Literatura Infantil y Juvenil*), e completouse cunha colección de peóns do Mupega para presentar a traxectoria que, desde hai tempo, leva a buxaina nos xogos dos nenos e nenas de Galicia.

O mundo nas mans. Cartografía escolar dos séculos XIX e XX

DATAS: de febreiro a decembro de 2016

ASISTENTES: 4.613 persoas

Exposición dedicada á cartografía escolar dos séculos XIX e XX na que se mostraron materiais didácticos e curiosidades relacionadas coa xeografía e a cartografía nas escolas. Con motivo do centenario do primeiro manual de xeografía dedicado a Galicia e o bicentenario da Carta Xeométrica de Galicia, inaugurouse esta exposición temporal na que tamén se mostraron outras 66 pezas relacionadas coa cartografía e as disciplinas que a empregaban como medio didáctico.

Paisaxe cultural das escolas de Galicia

DATAS: do 13 ao 28 de maio de 2016

ASISTENTES: 372 persoas

Con motivo da celebración do Día Internacional dos Museos, mostrouse unha escolma de fotografías nas que se podían apreciar diferentes paisaxes culturais relacionadas coa educación e as lembranzas escolares: desde escolas baixo a construción de estilos indios a escolas rurais, que dominaron Galicia na primeira metade do século XX.

Unha invasión silenciosa: biodiversidade baixo ameaza

DATAS: de maio a xullo de 2016

ASISTENTES: 1.722 persoas

En colaboración con Adega, Asociación para a Defensa Ecolóxica de Galicia, o Mupega tivo unha mostra sobre as especies exóticas invasoras e a súa problemática, para dar a coñecer cales son as máis perigosas para o ecosistema galego, a orixe das bioinvasións e posibles solucións para atallar o problema.

Aula itinerante

Para poder levar parte do museo a todo o público de Galicia, o museo ofrece a todas aquelas institucións que o soliciten a posibilidade de recrear unha aula antiga. En 2016 a aula itinerante do Mupega instalouse no CPI Virxe da Cella (Monfero), no concello de Marín, en Navantia, no concello de Fene, e en Furelos no concello de Melide.

Eventos conmemorativos**Roteiro do Día da Muller**

DATAS: semana do 8 de marzo de 2016

ASISTENTES: 304 persoas

Co gallo da celebración do Día da Muller, preparouse unha ruta das mestras e ilustres mulleres que deron parte da súa vida á educación en Galicia: unha homenaxe ás educadoras e pedagogas que non se botaron atrás ante as adversidades que a sociedade doutros tempos marcaba.

Día das Letras Galegas no Mupega

ASISTENTES: 357 persoas

Todos os visitantes tiveron a oportunidade de ver unha obra inédita e orixinal do homenaxeado no Día das Letras Galegas en 2016, Manuel María, *Sonetiño pró Dr. Francisco Mayán Fernández* (pertencente ao fondo do museo). Ademais, mostrouse unha copia da carta de súplica para a realización da proba de ingreso para estudos de bacharelato e a cualificación que obtivo na proba (Instituto Nacional de Enseñanza Media Masculino de Lugo, curso 1942-1943), así como unha presentación da súa vida e obra.

Programación infantil**Obradoiros de verán**

DATAS: do 5 ao 7 de xullo de 2016

ASISTENTES: 22 persoas

Actividades de verán para que os cativos e cativas pasasen unhas mañás divertidas á vez que aprendían sobre o patrimonio educativo e lúdico de Galicia, con obradoiros e xincanas de xogos populares.

Sábados de contos

DATAS: de outubro a decembro de 2016

ASISTENTES: 20 persoas por sesión

Durante o outono, organizouse, un sábado ao mes, un contacontos e obradoiro relacionado para nenos e nenas de entre 5 e 8 anos.

4.6

Museo do Mar de Galicia e Centro Arqueolóxico do Areal Salinae

O Museo do Mar de Galicia está dedicado á actividade pesqueira en todos os seus ámbitos, así como ao seu desenvolvemento ao longo da historia: a pesca, o marisqueo e a acuicultura; os métodos de conservación, desde o primitivo salgado ata o moderno conxelado; os avances técnicos nas embarcacións; e a bioloxía mariña.

O edificio, deseñado polo arquitecto italiano Aldo Rossi e o galego César Portela, toma como base a estrutura dunha antiga fábrica de conservas en Alcabre (Vigo). Inclúe, ademais das cinco naves rehabilitadas, o acuario, no que se mostran os ecosistemas das rías galegas. O museo xestiona tamén o Centro Arqueolóxico do Areal Salinae, na Beiramar, que mostra o funcionamento dunha antiga instalación salineira de orixe romana.

Visitas guiadas e actividades educativas

DATAS: todo o ano

ASISTENTES: 16.149 persoas

O Museo do Mar de Galicia ofreceu diversas actividades dirixidas a escolares e ao público en xeral (familias, asociacións, grupos de integración, adultos etc.), co obxectivo de dar a coñecer de xeito experiencial os contidos do museo, así como o acuario e o Centro Arqueolóxico do Areal Salinae, a única salina mariña romana de evaporación solar conservada e musealizada. A oferta vertebrouse arredor das visitas guiadas ao museo e as actividades didácticas temáticas.

Visitas ao acuario

DATA: todo o ano

ASISTENTES: 26.493 persoas

O Museo do Mar de Galicia complementa as súas instalacións cun pequeno acuario no que se mostran os ecosistemas das rías galegas. O acuario consiste nun tanque de 140 m³, que pode percorrerse en todo o seu perímetro, no que poden verse, entre outras especies, rodaballos, pequenas quenllas, xureliños, centolas etc. Desde o 26 de outubro do 2016, o tanque complementábase con catro acuarios pequenos con cabaliños de mar, peixes pipa e ovos de raia ou pintarroxa (obtidos das especies do propio acuario).

Visitas ao Centro Arqueolóxico do Areal Salinae

DATA: todo o ano

ASISTENTES: 5.970 persoas

Este xacemento constitúe a única salina mariña de evaporación solar conservada e musealizada de todo o Imperio Romano e que, polo seu excelente estado de conservación, permite entender o funcionamento dunha instalación salineira e como os romanos producían o sal na superficie das cubetas. A exposición ofrece, ademais, a posibilidade de descubrir o interesante mundo do sal, a súa historia, algúns dos sistemas empregados para a súa obtención e os diferentes usos que os romanos lle deron a este importante produto.

Exposicións temporais

Do barco ao dron

DATAS: do 9 de xaneiro ao 14 de febreiro de 2016

ASISTENTES: 758 persoas

Mostra da evolución histórica da cartografía galega, na que non só se amosaron algunhas das primeiras representacións cartográficas de Galicia, senón tamén as novas técnicas e produtos cartográficos.

Mexillón de Galicia

DATAS: do 25 de maio ao 26 de xullo de 2016

ASISTENTES: 2.561 persoas

Un relato visual, a través das fotografías de Xurxo Lobato, sobre a actividade bateeira en Galicia, un traballo clave na prosperidade das comarcas costeiras.

Un mar de saberes

DATAS: do 14 de outubro ao 27 de novembro de 2016

ASISTENTES: 3.339 persoas

Mostra da obra do fotógrafo Rafael Estévez sobre o labor mariñeiro diario de pescadores e mariscadoras na enseada de Rande, que son un reflexo de séculos de experiencia e de adaptación ás condicións do medio.

150 anos dunha vila mariñeira. Pontedeume 1865-2015

DATAS: do 14 de outubro ao 27 de novembro de 2016

ASISTENTES: 3.339 persoas

Un percorrido histórico pola vila de Pontedeume a través de máis de 100 instantáneas realizadas por recoñecidos fotógrafos que ilustran a cultura mariñeira galega.

Novas exposicións permanentes

Ludomar. Unha marea de ondas lúdicas

DATAS: desde o 29 de outubro de 2016

ASISTENTES: 2.990 persoas (ata o 31 de decembro de 2016)

Exposición de xogos e xoguetes antigos relacionados co mundo do mar, algúns con máis de 100 anos de antigüidade, cedidos pola Fundación Raquel Chaves.

Exposicións itinerantes

A memoria do mar

DATAS: do 1 de xullo ao 7 de agosto de 2016

ASISTENTES: 4.000 persoas

Exposición dunha escolma do fondo fotográfico pertencente ao Museo do Mar de Galicia no centro de interpretación das torres de Oeste de Catoira (Pontevedra), con motivo da súa inauguración.

Cursos e obradoiros

Formación en modelismo naval

DATAS: do 1 de xaneiro ao 31 de decembro de 2016

ASISTENTES: 20 persoas

Realización dun curso de carácter anual de modelismo naval, impartido por membros da Asociación de Modelistas Navais de Galicia.

Obradoiro de danza butoh

DATAS: 18 e 19 de marzo, 1 a 3 de xullo e 9 a 11 de agosto de 2016

ASISTENTES: 45 persoas

Talleres intensivos de danza *butoh*, unha danza que combina o teatro, a improvisación e influencias das tradicionais artes escénicas xaponesas. Realizado en colaboración coa Escola Superior de Arte Dramática de Galicia.

Programación musical

Terra

DATA: 12 de agosto de 2016

ASISTENTES: 400 participantes

Espectáculo de música clásica executado polo grupo Ensemble Galería, unha plataforma formada por músicos clásicos e outros artistas multidisciplinares reunidos para tocar, pero tamén bailar e actuar.

Play Along Jazz Club

DATA: 19 de agosto de 2016

ASISTENTES: 150 persoas

Concerto de jazz do grupo Play Along Jazz Club, unha asociación didáctica integrada por músicos de jazz e música negra.

4.7 Museo Massó

O Museo Massó está instalado nas naves industriais da antiga conserveira Massó Hermanos, no porto de Bueu (Pontevedra). Naceu en 1932, seguindo o consello do inventor Guillermo Marconi, quen, durante a visita que realizou á fábrica de conservas Massó, quedou abraiado pola colección de instrumentos de navegación, documentos e libros antigos, obxectos curiosos e maquetas de barcos históricos que posuía a familia. Tras o peche da fábrica, o museo foi adquirido en 2002 pola Xunta de Galicia.

Na actualidade, presenta unha exposición permanente relacionada co mar como fonte de recursos económicos: desde obxectos procedentes das antigas fábricas de salgado e de conservas, ata outros vinculados coa actividade pesqueira, como a carpintaría de ribeira, as artes de pesca ou a caza da balea. Ademais, dispón dunha valiosa colección bibliográfica de calidade excepcional, na que os incunables merecen especial atención, e unha interesante colección de instrumentos náuticos e maquetas de embarcacións históricas.

Exposicións temporais

Salvador Massó Palau e as raíces dunha industria

DATAS: do 11 de maio ao 25 de xullo de 2016

ASISTENTES: 4.535 persoas

En 2016 cumpríronse 200 anos do establecemento do primeiro membro da familia Massó en Bueu para crear unha compañía de salgaduras ao estilo catalán. Salvador Massó Palau e o edificio principal do museo foron o punto de partida da histórica saga formada por catro xeracións de industriais que se situaron á cabeza das empresas dedicadas á conserva de peixe. Esta mostra repasou a súa historia.

A arte de navegar. A colección de Antonio Rama

DATAS: do 4 de agosto ao 31 de decembro de 2016

ASISTENTES: 7.000 persoas

Mostra de máis de 200 obxectos náuticos procedentes da colección privada de Antonio Rama doada ao Museo Massó, para percorrer a historia da navegación, desde a antigüidade ata mediados do século XX.

De Punta Balea a Cabo Morás. A caza moderna da balea en Galicia

DATAS: do 22 de xullo de 2015 ao 31 de decembro de 2016

ASISTENTES: 17.450 persoas

Mostra sobre a industria que se desenvolveu arredor da caza da balea, na que a empresa Massó foi unha das principais protagonistas.

60 anos e máis

DATAS: do 9 de decembro de 2016 ao 31 de xaneiro de 2017

ASISTENTES: 800 persoas

Mostra sobre a serie monográfica de temática marítima do pintor Camilo Camaño.

Obradoiros infantís

DATA: xullo e agosto de 2016

ASISTENTES: 187 nenos e nenas

Nos meses de verán, o Museo Massó ofreceu diversos talleres dirixidos aos pequenos: *O que o mar non quere* aprendeulles que as cousas inservibles non poden ir ao mar, para o cal participaron na recollida de obxectos que o mar devolveu á praia e foron reciclados nun monstro mariño; en *B de balea*, os participantes, a partir de xogos con palabras e imaxes, descubriron os cetáceos e os motivos do abandono da práctica da

caza; en *Atando cabos*. Nós mariñeiros aprenderon cinco nós mariñeiros básicos, con explicacións das súas orixes e aplicacións; en *Atrapad@s na rede* a redeira en activo Consuelo Martínez mostrou as técnicas de confección das redes de pesca e os distintos tipos de artes; no titulado *A oceanógrafa Ángeles Alvariño e o alimento das baleas* coñeceron a través dunha sesión de contacontos esta científica galega precursora na investigación oceanográfica mundial; e en *Mar á vista* desenvolveron xogos de recoñecemento de obxectos representados nunha pintura de Urbano Lugrís.

Formación e colaboracións con outras entidades

Obradoiro de investigación arqueolóxica e videoinvestigación

DATA: 27 de xullo de 2016

ASISTENTES: 4 persoas

Presentación do proxecto Telearqueoloxía 2016 da Deputación de Pontevedra, conferencia *As factorías de salga romana das Rías Baixas: un patrimonio descoñecido e ameazado* impartida por Adolfo Fernández (arqueólogo e investigador da Universidade de Vigo) e un obradoiro de vídeo-creación.

Roteiro Lugrís e mámoas

DATA: 6 de abril de 2016

ASISTENTES: 25 persoas

O Concello de Bueu organizou esta ruta na que se visitaron as mámoas de Castiñeiras, a capela dos Santos Reis e que finalizou cunha visita guiada ao Museo Massó centrada na figura de Urbano Lugrís.

Roteiro de vacacións

DATA: 13 e 17 de agosto de 2016

ASISTENTES: 31 persoas

O museo colaborou co Concello de Bueu na organización de rutas turísticas nocturnas en período estival, que incluíron unha visita guiada ao Museo Massó.

II Xornadas das alfombras florais de Bueu

DATAS: 22 e 23 de abril e 29 de maio de 2016

ASISTENTES: 58 persoas

Deseño e elaboración dunha alfombra floral polo día da celebración do Corpus Christi diante da porta do museo e participación nas xornadas que se desenvolveron con esta temática, coa organización de dúas conferencias: *Alfombristas de Redondela* e *A internacionalización das alfombras de Ponteareas*.

XX Encontro de embarcacións tradicionais

DATAS: 29 e 30 de xullo 2016

ASISTENTES: 90 persoas

O Museo Massó participou nun dos eventos máis populares do concello de Bueu, o *Encontro anual de embarcacións tradicionais* que coincide ademais coa Festa do Polbo. Ofrecéronse tres actividades: a charla *Feitura e xéneros dos traxes de faena tradicionais*. O *traxe mariñeiro*, impartida por Andrea Menéndez, unha visita guiada ao museo cos participantes na navegación e a *Noite de verán no museo* non pechou as portas ata a medianoite).

Conferencias divulgativas e presentacións

DATAS: todo o ano

ASISTENTES: 543 persoas

A programación do museo en 2016 incluíu diversas actividades divulgativas, entre as que destacaron as *Noites de verán no museo* (en xullo e agosto) e a *Observación nocturna do ceo*. O museo tamén acolleu a charla *O valor dunha balea*. O *éxito da actividade baleeira foi a causa do seu final* (8 de xullo).

Na súa vocación de dinamización da cultura local, o museo colaborou con outras entidades na presentación de novas obras como o documental *Fóra do continente* (22 de xaneiro), os libros *El inmenso mar de los olvidados* (19 de febreiro) e *O dobrón de a oito* (4 de marzo); publicacións periódicas como ARGOS, editada polo Museo Marítimo de Ílhavo, Portugal (18 de marzo), ou o número 10 da revista *Os Galos* da Asociación de Amigos de Embarcacións Tradicionais Os Galos de Bueu (2 de xullo); e eventos como a XVII Festa do Polbo de Bueu (5 de agosto) e o Festival Internacional de Curtametraxes de Bueu (7 de setembro).

Singraduras pola ría

DATAS: xullo e agosto de 2016

ASISTENTES: 132 persoas

Navegación pola ría nunha embarcación propulsada a vela (o galeón *Ave de Paso*) ou nun antigo barco pesqueiro (a embarcación tradicional *Chasula*), en grupos de 10 ou 12 participantes por singradura. Unha iniciativa que se enmarca dentro do movemento que impulsa a protección das embarcacións tradicionais e os coñecementos e técnicas a elas asociados, co obxecto de conservar a cultura mariñeira e convertela nun factor de desenvolvemento do turismo local.

Programación musical

Música para violonchelo dos séculos XVII e XVIII

DATA: 2 de xullo de 2016

ASISTENTES: 100 persoas

Concerto con música para violonchelo dos séculos XVII e XVIII, con composicións para este instrumento desde o seu nacemento. Interpretado por Fernando Santiago García e Isabel Figueroa.

Sesión literaria-musical Un mar máis alto có ceo

DATA: 23 de agosto de 2016

ASISTENTES: 65 persoas

Acompañada de música, sesión de poesía na que participaron as poetisas Tamara Andrés, Antía Juncal e Carmen Quinteiro e o poeta Pedro Zarauza Massó.

4.8 Museo Arqueológico Provincial de Ourense

O Museo Arqueológico Provincial de Ourense, de titularidade estatal e xestionado pola Xunta de Galicia, ten a súa sede no edificio do antigo Pazo Episcopal, situado no centro histórico da cidade e declarado monumento histórico-artístico en 1931. Actualmente atópase en remodelación, polo que os servizos do museo trasladáronse ao edificio Santa María de Europa, na Carballeira, e á sala de exposicións San Francisco, que serve tamén de base para outras actividades puntuais.

A súa colección contén unha ampla sección histórico-arqueolóxica, con series representativas do mundo paleolítico e megalítico, pezas do mundo castrexo e galaico-romano, e da época romana, ademais dunha colección prerrománica e medieval. Na sección de belas artes, réunese escultura do Renacemento e do Barroco, pintura dos séculos XVII, XVIII e finais do XIX e artes decorativas.

Entre as actividades permanentes do Museo Arqueológico Provincial de Ourense destaca a *Peza do mes*, unha iniciativa que dá protagonismo cada mes a unha peza, que permanece exposta cada mes na sala San Francisco, xunto con información sobre o seu contexto histórico, características formais, singularidade etc. Esta información recóllese tamén nunha publicación dixital para a súa difusión pública.

Novas publicacións do museo

No mes de marzo presentouse o volume XLV do *Boletín Auriense*, que nesta edición publicou diversos traballos de investigación relacionados co museo e con varios as-

pectos da cidade de Ourense. En febreiro tamén se presentaron o anexo número 35 do Boletín Auriense. *Un fidalgo galego no cambio de século. Pedro Ventura e o Pazo de Fontefiz*, o número 36 *Actas das I Xornadas Olga Gallego de Arquivos. Transparencia “versus” corrupción: os arquivos e a democracia* e o número 37 *Plaza de San Martín en Ourense. Del proyecto de Antonio Palacios a la actualidad*.

Este ano tamén se presentaron ao público os catálogos das exposicións de produción propia Alicerces, sobre a evolución urbana da cidade de Ourense, o 12 de febreiro, e *Na procura do pasado. Orixe e desenvolvemento da arqueoloxía en Ourense*, o 2 de decembro. O museo tamén acolleu a presentación do traballo de investigación *La actividad escultórica en Ourense. Del Renacimiento al Barroco*, de Yolanda Barriocanal.

Por outra parte, o Museo Arqueolóxico Provincial de Ourense produciu para o Parque Arqueolóxico da Cultura Castrexa a exposición *Evolución en clave de xénero*.

Visitas guiadas

Visitas guiadas á sala de exposición temporal *Escolma de escritura*

DATA: todo o ano

ASISTENTES: 896 persoas

Visitas guiadas para grupos por unha escolma de esculturas datadas entre a Idade do Bronce e o Barroco.

Presentación da peza do mes

DATAS: todo o ano

ASISTENTES PRESENCIAIS: 400 persoas

Edición monográfica mensual que consiste na publicación dixital sobre a peza escollida e a súa presentación pública por un especialista. Con esta actividade dáselles maior difusión aos fondos do museo, a través do estudo singularizado das pezas. Durante 2016, escolléronse pezas como o proxectil para artillaría, o documento impreso *El Gracioso* de 1889, un vaso e cazola da Idade do Bronce (Partovia, O Carballiño), tenaces do campamento de Aquae Querquennae, un vaso de Reza Vella ou cerámica marmorata de Castromao, entre outras.

Exposicións temporais

Alicerces. Evolución urbana de Ourense do século XVI ao XX

DATAS: do 1 de xaneiro ao 28 de febreiro de 2016

ASISTENTES: 3.137 persoas

Mostra que abordou o desenvolvemento progresivo da cidade de Ourense nos últimos catro séculos e as súas transformacións máis salientables. Enmarcouse dentro dun proxecto máis amplo do Museo Arqueolóxico Provincial de Ourense para a investigación da súa contorna máis inmediata, dando continuidade a outra exposición xa celebrada en 2008, titulada *A cidade, da orixe ao século XVI*.

Na procura do pasado. Orixe e desenvolvemento da arqueoloxía en Ourense

DATAS: do 30 de novembro de 2016 ao 19 de febreiro de 2017

ASISTENTES: 1.903 visitantes

Mostra sobre os persoeiros máis destacados que impulsaron a práctica da arqueoloxía desde finais do século XIX ata os anos setenta do século XX na provincia de Ourense, en recoñecemento aos intelectuais que, co seu traballo e dedicación, conseguiron crear o museo ao tempo que impulsaron a actividade arqueolóxica na provincia.

Documento estético. Fotografías de Ourense do Marqués de Santa María del Villar

DATAS: do 2 de decembro de 2016 ao 15 de xaneiro de 2017

ASISTENTES: 1.781 visitantes

Fotografías da provincia de Ourense dos anos cincuenta do século pasado para a divulgación da colección do fotógrafo Marqués de Santa María del Villar, quen buscaba promover os valores patrimoniais.

Colaboración con outras entidades***Ecos de dos orbes***

DATA: 9 de marzo de 2016

ASISTENTES: 160 persoas

Actuación do arpista compostelán Manuel Vilas dentro do IX Festival Internacional de Música de Ourense Pórtico do Paraíso.

4.9

Museo Etnolóxico de Ribadavia

O Museo Etnolóxico de Ribadavia sitúase na vila histórica de Ribadavia, no palacete coñecido como Pazo de Baamonde ou Casa da Fundación. Na actualidade, atópase en proceso de remodelación, pero continúa aberto ao público con exposicións temporais centradas no mundo téxtil e a vestimenta, a imaxe e a fotografía manexadas desde unha perspectiva fotoetnográfica, a música popular e outras cuestións ligadas á cultura rural da provincia de Ourense.

As coleccións reúnen materiais de interese etnográfico das distintas comarcas ourensás, desde finais do século XIX ata a actualidade, cun fondo específico da cultura vitivinícola, que formará no futuro unha sección etnográfica diferenciada con edificio propio. Ademais, conta cunha biblioteca especializada en antropoloxía e etnografía, unha abundante documentación sobre tradicións orais, así como un fondo que supera as 350.000 imaxes fotográficas e material documental sobre o teatro galego.

Visitas guiadas á reitoral

DATA: todo o ano

ASISTENTES: 206 persoas

Visitas guiadas á reitoral de Santo André de Camporredondo coincidindo coa Feira do Viño do Ribeiro ou solicitudes de grupos.

Exposicións temporais

Emocións, lembranzas, interpretacións. Diferentes formas de achegármonos á fotografía

DATAS: do 4 ao 30 de xaneiro de 2016

ASISTENTES: 602 persoas

Incluída na programación do Outono Fotográfico 2015, esta exposición exhibe imaxes de xentes, circunstancias e ambientes.

Galicia máxica. Reportaxe dun mundo desaparecido

DATAS: do 1 de marzo ao 30 de abril de 2016

ASISTENTES: 1.029 persoas

Mostra de fotografías etnográficas de Galicia entre 1965 e 1968 do folclorista e antropólogo danés Gustav Henningsen. A exposición foi producida polo Museo do Pobo Galego.

Arte e fotografía da Festa da Isteria

DATAS: do 23 de xuño ao 10 de xullo de 2016

ASISTENTES: 592 persoas

Percorrido polas imaxes que ao longo do tempo deixou a celebración da festa máis popular de Ribadavia.

A pesca fluvial a través da colección do Museo Etnolóxico

DATAS: do 10 de xullo ao 30 de decembro de 2016

ASISTENTES: 6.160 persoas

Unha mostra arredor da evolución da pesca fluvial a través de bens procedentes das coleccións do museo. As pezas expostas vinculábanse con esta actividade presente na comarca e coa pesca entendida como manifestación cultural tradicional.

XXXIV Outono fotográfico. Fogo sagrado: fogo, festa, rito

DATAS: do 1 ao 30 de outubro de 2016

ASISTENTES: 911 persoas

Fotografías de Demetrio Monteagudo co nexo común do lume e da variedade do seu uso nas festas populares galegas, tanto nas pagás como nas celebracións cristiás. Esta exposición enmarcouse dentro da mostra fotográfica anual, que o museo dedica adoitado a temas da antropoloxía social.

Obradoiros e xornadas

Obradoiro para nenos O segredo da condessa endiañada

DATAS: 21, 22 e 23 de marzo de 2016

ASISTENTES: 57 persoas

Actividade para nenas e nenos de busca a través de pistas ao modo detectivesco, para lograren unha recompensa. Un xeito lúdico para que os pequenos e pequenas se acheguen ao patrimonio do centro.

III Xornadas sobre bibliotecas especializadas: xestión de documentos singulares

DATA: 3 de xuño de 2016

ASISTENTES: 52 persoas

Curso de carácter técnico para especialistas sobre os documentos singulares das bibliotecas e o seu control técnico. Concibido de forma bianual, o museo organiza estas xornadas para abordar a singularidade das bibliotecas especializadas cos profesionais deste ámbito.

Presentacións e charlas

DATA: todo o ano

ASISTENTES: 116

Coa Denominación de Orixe do Ribeiro, Renfe e Turgalicia, levouse a cabo a actividade *Túnel do viño* no mes de xullo. Tamén se organizaron as *Conversas no Museo Etnolóxico*, a propósito dun tema introducido por un especialista, nas que participaron José Suárez Otero (*As orixes do santuario catedral de Santiago*, 26 de xullo), Begoña Ces Fernández (*O terremoto do 1/XI/1755 na comarca do Ribeiro*, 4 de novembro) e Vania López Arias (*A restauración do retablo maior de san Domingos: criterios de intervención*, 25 de novembro). Tamén se acolleron presentacións, como a do libro de Maribel Outeiriño *Anuncios. Historia del comercio orensano a través de la publicidad (1863-1996)*.

Programación audiovisual

Ciclo de cine Marxes fílmicas 2016

DATA: do 4 ao 13 de xullo de 2016

ASISTENTES: 162 persoas

Ciclo anual de cine etnográfico, dedicado nesta ocasión a producións audiovisuais brasileiras. Proxectáronse catro filmes: *Edificio Master* de Eduardo Coutinho (4 de xullo), *Terra estrangeira* de W. Salles e D. Thomas (6 de xullo), *Entreatos* de João Moreira Salles (11 de xullo) e *Última parada 174* de Bruno Barreto (13 de xullo).

Ciclo de cine Miradas etnográficas 4

DATA: do 7 ao 15 de outubro de 2016

ASISTENTES: 169 persoas

Ciclo anual de cine etnográfico, dedicado este ano á problemática das poboacións anegadas por embalses e as repercusións sobre os seus habitantes cos seguintes filmes: *Asolagados* de David Vázquez (7 de outubro), *Natureza morta* de Jia Zhang Ke (8 de outubro), *Os días afogados* de César Souto e Luis Avilés (14 de outubro) e *Adeus a Matoria* de Elem Klimov (15 de outubro). En colaboración coa Federación de Cineclubs de Galicia e o Cineclub Padre Feijoo de Ourense.

Programación musical

Concerto de Ester Domingo Sancho: O nacemento do violonchelo

DATA: 31 de agosto de 2016

ASISTENTES: 100 persoas

Concerto con música para violonchelo dos séculos XVII e XVIII, con composicións sen acompañamento. Interpretado pola violonchelista Ester Domingo Sancho, cun instrumento de 1739.

4.10 Museo do Castro de Viladonga

O conxunto arqueolóxico e museístico de Viladonga, situado no concello de Castro de Rei, ocupa todo o cumio dun monte desde o que se domina un amplo panorama sobre a Terra Chá lucense e as serras de Monciro e Meira e o monte Pradairo. O xacemento é dun asentamento destacado de entre os séculos II e V d.C., moi interesante para o estudo do mundo castrexo despois da conquista romana.

O museo, de titularidade estatal e xestionado pola Xunta de Galicia, dedícase á interpretación e explicación do xacemento e á custodia e exposición dos materiais procedentes das sucesivas escavacións que seguen en curso.

Na actividade de divulgación científica desenvolvida polo museo, destaca a edición anual de carácter informativo e científico da revista *Croa*, composta por artigos de temática arqueolóxica, histórica, artística e patrimonial, órgano de expresión científica e cultural do museo e vía de comunicación con outros museos a través do intercambio. En 2016 viu a luz o seu número 26.

Visitas organizadas

Visitas guiadas para escolares

DATA: todo o o ano

Coa axuda dos materiais e recursos didácticos realizados polo persoal do museo, desenvólvese ao longo do curso escolar unha programación de visitas para que os escolares poidan adquirir coñecementos sobre a cultura castrexa e achegarse ao pasado.

Visitas teatralizadas no castro

DATA: xuño de 2016

ASISTENTES: 635 persoas

Un xeito diferente de facer o percorrido do museo e do castro, con visitas guiadas realizadas por actores dunha compañía de teatro que interpretan personaxes doutro tempo e contan a vida dos antepasados do lugar.

Exposicións temporais

A cerámica castrexa en Galicia. Investigación e recuperación

DATAS: do 10 de xullo ao 2 de outubro de 2016

ASISTENTES: 6.169 persoas

Reprodución de pezas cerámicas pertencentes aos achados no castro de Viladonga, rigorosamente documentadas, para ofrecer unha visión máis real das pezas orixinais. As reproducións foron realizadas no obradoiro experimental da Fundación Terra Ter-marum de Castrolandín (Cuntis).

Obradoiros e cursos

Obradoiro para escolares Barro en vivo

DATAS: abril de 2016

ASISTENTES: 557 persoas

Artesáns da empresa luguesa Barroenvivo impartiron cinco obradoiros de olaría, creando pezas a torno e decorándoas a man.

Obradoiro de cerámica

DATAS: setembro de 2016

ASISTENTES: 25 persoas

Como complemento á exposición de reprodución de pezas do castro, no obradoiro elabóranse pezas de cerámica e a súa cocción nun forno feito na contorna, a cargo do persoal de Terra Termarun.

Obradoiros arqueolóxicos e de numismática

DATAS: todo o ano

ASISTENTES: 1.268 persoas

Como complemento ás visitas escolares, ofrécense obradoiros para achegarse de maneira práctica a técnicas presentadas durante a visita, como a cuñaxe de moedas ou os sistemas das escavacións arqueolóxicas.

Programación musical e escénica**Concerto da Orquestra de Frautas de Galicia**

DATA: 27 de febreiro de 2016

ASISTENTES: 112 persoas

Concerto divulgativo de música clásica da Orquestra de Frautas de Galicia, dirixido por Salvador Espasa.

Actuación do Coro Infantil Xoán Montes de Lugo

DATA: 30 de abril de 2016

ASISTENTES: 153 persoas

Baixo a dirección de Henar Matasanz, actuación do coro infantil pertencente ao Conservatorio Profesional de Música Xoán Montes, de Lugo.

A vaca celeste

DATA: 2 de abril de 2016

ASISTENTES: 90 persoas

Función teatral en clave de humor para os amantes da natureza: o mundo animal tivo a súa propia voz a través dunha vaca como protagonista.

Contacontos do Nadal. Un Nadal cheo de contos

DATA: 13 e 14 de decembro de 2016

ASISTENTES: 250 persoas

Un espectáculo de monicreques sobre os textos de Charles Dickens, a cargo de Tarabelos Teatro.

4.11

Parque Arqueolóxico da Arte Rupestre de Campo Lameiro

O Parque Arqueolóxico da Arte Rupestre é un conxunto de arte rupestre ao aire libre, que alberga preto de 100 penedos con gravados e petróglifos de gran valor arqueolóxico e histórico. Está situado en Campo Lameiro (Pontevedra).

Conta, ademais da área arqueolóxica visitable, cun centro de interpretación e documentación con salas de proxección, exposicións e biblioteca. Nas súas instalacións tamén se recrea un poboado da Idade de Bronce, un espazo de carácter vivencial para comprender como era a vida cotiá dos nosos antepasados remotos.

Visitas ao parque

Visitas con guía

DATAS: todo o ano

ASISTENTES: 7.181 persoas (5.637 escolares e 1.544 público xeral)

O parque organizou visitas guiadas da man de profesionais que explicaron, de maneira amena, o universo simbólico oculto nas pedras e na paisaxe de Campo Lameiro.

Visitas teatralizadas O retorno

DATAS: xullo, agosto e setembro de 2016

ASISTENTES: 150 persoas

Visita teatralizada producida polas compañías Os Quinquilláns Teatro e Volta e Dálle Teatro, na que se ofreceu unha forma diferente de achegarse aos petróglifos.

Noitepedras e Noitepedras astronómico

DATAS: xullo, agosto e setembro de 2016

ASISTENTES: 252 persoas

Visita nocturna guiada aos petróglifos do PAAR, que inclúe cea e outras actividades como música ou observacións astronómicas.

Exposicións temporais***Figuras nas rochas. Un percorrido visual polos petróglifos de Galicia***

DATAS: de maio a decembro de 2016

ASISTENTES: 8.600 persoas

Exposición producida polo Parque Arqueolóxico da Arte Rupestre de Campo Lameiro, ao abeiro do proxecto europeo Gestart, integrada por 37 paneis nos que se recolleron algúns dos petróglifos máis salientables de Galicia, fotografados por Xulio Gil.

Obradoiros e cursos**Talleres escolares**

DATAS: curso escolar

ASISTENTES: 5.637 persoas

Dentro do programa de visitas escolares ao parque de Campo Lameiro, ofrecéronse diversos obradoiros arqueolóxicos para aprender xogando: *Primeiros artistas* (unha viaxe á Prehistoria de Galicia experimentando con réplicas arqueolóxicas), *Cerámica coas mans* (onde os nenos poden converterse en ceramistas encargados de realizar os cacharros), *Sementes do pasado* (para coñecer o proceso de domesticación das plantas polo ser humano) e *Cazar na Prehistoria* (para experimentar as mesmas sensacións que os cazadores prehistóricos).

Arqueoloxía experimental: cociña prehistórica. Técnicas e sabores do pasado

DATA: 30 de xullo de 2016

ASISTENTES: 52 persoas

Unha aproximación ás técnicas de cociña prehistórica e aos sabores do pasado da man de Prehistoric Skills Events.

Arqueoloxía experimental: fundición dun puñal

DATA: 20 de agosto de 2016

ASISTENTES: 48 persoas

Produción experimental dun puñal de bronce dirixida polo arqueólogo experimental Jodok Lackinger. Desde a apertura do forno e colocación de tobeiras e foles, ata a fundición da coada e o seu vertido no molde, esta actividade didáctica mostroulles aos participantes as técnicas metalúrxicas de hai 4.000 anos.

4.12

Parque Arqueolóxico da Cultura Castrexa

O Parque Arqueolóxico da Cultura Castrexa Lansbrica é unha iniciativa autonómica para a investigación e difusión do castro de San Cibrao de Las, situado entre Punxín e San Amaro (Ourense), e a cultura castrexa en Galicia.

O conxunto arqueolóxico é un dos máis importantes do noroeste peninsular pola súa extensión e polo excelente estado de conservación. É un castro representativo da etapa final da cultura castrexa e estivo habitado desde o século II a.C. ata o século II d.C.; este parque arqueolóxico permite coñecer como era a vida hai 2.000 anos.

Ademais do propio xacemento arqueolóxico, o espazo inclúe un centro de interpretación que ofrece información sobre a cultura castrexa, a súa relación co territorio, a súa organización social, o seu contacto con outras culturas e o seu mundo simbólico e formas de expresión.

Visitas guiadas

DATAS: todo o ano

As visitas guiadas ao xacemento artículanse arredor dos puntos de maior interese para a comprensión da cultura castrexa e, en concreto, deste poboado: murallas e sistemas defensivos, área de vivendas e organización urbana, espazos públicos e ámbito doméstico etc.

Tamén se organizaron visitas nocturnas para ver as estrelas de noite (as perseidas e as bágoas de san Lourenzo os días 12 e 13 de agosto).

Con motivo dos traballos de escavación e consolidación no castro de San Cibrao de Las, en outubro e novembro desenvolvéronse diversas actividades dentro do programa

Estamos escavando, un programa de visitas ás escavacións e mais ao traballo de laboratorio explicado in situ polos arqueólogos.

Exposicións temporais

Evolución en clave de xénero

DATAS: do 8 de xullo ao 4 de setembro de 2016

ASISTENTES: 3.000 persoas

Exposición itinerante producida polo Museo Arqueolóxico Provincial de Ourense na que se mostrou, a través de 44 paneis, unha realidade evolutiva na que a reprodución e a supervivencia son os puntos focais para o éxito da especie. Complementouse cun catálogo de consulta na sala e un vídeo con explicacións do ilustrador científico Eduardo Saiz Alonso sobre o proceso de creación das láminas da exposición.

Obradoiros

DATAS: todo o ano

Os obradoiros forman parte da oferta estable do parque arqueolóxico e contribúen a coñecer a cultura castrexa dun xeito activo e ameno, adaptando os contidos a cada tipo de grupo. Con eles preténdese achegar o visitante á vida cotiá destas sociedades, combinando a parte didáctica coa lúdica e experimental.

4.13

Cifras de visitantes dos museos en 2016

Museo	Visitantes 2015	Visitantes 2016
Centro Galego de Arte Contemporánea	38.000	46.721
Museo de Belas Artes da Coruña	80.488	31.136
Museo das Peregrinacións e de Santiago	18.267	34.353
Museo Pedagóxico de Galicia	9.075	10.246
Museo do Mar de Galicia e Salinae	42.653	47.935
Museo Massó	21.527	17.450
Museo Arqueolóxico Provincial de Ourense	20.009	19.891
Museo Etnolóxico de Ribadavia	11.341	11.245
Castro de Viladonga	19.796	24.010
Museo do Castro de Viladonga	16.881	21.924
Parque Arqueolóxico da Arte Rupestre	13.210	13.850
Parque Arqueolóxico da Cultura Castrexa	15.565	15.029
Conxunto Etnográfico do Cebreiro	17.682	15.854
Total	324.494	309.644

la sup-
tenga
con la
mano
muña
cálida y
y el
y el

05

DIFUSIÓN DAS ARTES PLÁSTICAS E VISUAIS

As artes plásticas e as artes visuais ocupan un espazo central dentro dos centros museísticos e das súas actividades de difusión artística. Os museos e espazos expositivos autonómicos programan cada ano un conxunto de mostras que completan a súa colección permanente. A Consellería de Cultura e Educación colabora, ademais, con outras entidades e espazos no apoio á produción e difusión das artes plásticas e visuais, co obxectivo de promover a diversidade nas distintas linguaxes e tendencias artísticas, fomentar a produción artística dos creadores e creadoras galegos e facilitarlle á cidadanía o acceso a estas obras.

5.1

Exposicións de artes plásticas e visuais nos centros de arte da consellería

IV centenario da morte de Cervantes

CENTRO EXPOSITIVO: Museo de Belas Artes da Coruña
DATAS: do 23 de abril ao 30 de decembro de 2016

A través desta mostra de produción propia, o Museo de Belas Artes da Coruña homenaxeou a figura de Cervantes. A exposición estivo composta por fondos da colección nos que se interpretan de xeito artístico as figuras protagonistas do Quixote. Entre elas, pezas de louza da Real Fábrica de Sargadelos inspiradas nesta obra literaria e obras realizadas no ano 1905 para celebrar o terceiro centenario da publicación do Quixote.

Sorolla íntimo. Bosquexos da serie Visión de España

CENTRO EXPOSITIVO: Museo de Belas Artes da Coruña
DATAS: do 6 de outubro de 2016 ao 8 de xaneiro de 2017

Organizada en colaboración coa Generalitat Valenciana e a Fundación Bancaja coa colaboración da Hispanic Society of America, a exposición mostra por primeira vez ao público os 32 bosquejos que Joaquín Sorolla realizou como preparación para a súa obra *Visión de España*, un traballo composto por 14 paneis monumentais sobre as rexións de España que o artista pintou para a biblioteca da Hispanic Society of America de Nova York. Xunto co interese artístico e monumental dos propios bosquejos, a proposta cobra un sentido especial no Museo de Belas Artes da Coruña,

ao complementarse co lenzo propiedade do museo *El boyero castellano*, un dos traballos preparatorios que fixo no seu percorrido por Castela para o panel *La fiesta del pan en Castilla*. Tamén forman parte da mostra outros dous lenzos relacionados con Galicia, *Gaiteiro gallego* e *Tipo de Galicia*.

José Suárez. *Uns ollos vivos que pensan*

CENTRO EXPOSITIVO: Museo Centro Gaiás

DATAS: do 13 de novembro de 2015 ao 27 de marzo de 2016

Comisariada por Xosé Luís Suárez Canal e Manuel Sendón, esta proposta expositiva do Museo Centro Gaiás recuperou a figura de José Suárez (Allariz, 1902 - A Guarda, 1974), clave na fotografía do século XX. A exposición reuniu diferentes series fotográficas, tan recoñecidas como *Mariñeiros*, e tamén as tomadas durante as súas viaxes a Xapón ou as últimas que realizou na súa vida, como *A Mancha*. Así mesmo, contextualizouse esta obra con publicacións, diarios, cartas, catálogos e obxectos persoais.

En 2016, a mostra viaxou a Madrid, Buenos Aires e Montevideo e en 2017 continuará por varias cidades europeas e doutros continentes.

Camiño de volta

CENTRO EXPOSITIVO: Casa da Parra

DATAS: do 27 de xaneiro ao 27 de marzo de 2016

Un total de oito creadores e creadoras reinterpretan o novo paisaxismo na arte fotográfica galega nesta mostra colectiva comisariada por Mercedes Rozas e coordinada por Pilar Corredora. A exposición reuniu distintas lecturas sobre a natureza realizadas por Daniel Caxigueiro, Carmen Chacón, Denís Estévez, Xurxo Gómez-Chao, José Meis, Olga Osorio, Xoán Piñón e Manuel Sendón.

Estruturas da memoria

CENTRO EXPOSITIVO: Casa da Parra

DATAS: do 4 de abril ao 14 de xuño de 2016

A figura do historiador alemán Aby Warburg centrou esta mostra colectiva, na que participaron 10 recoñecidos autores e autoras do panorama artístico actual dos ámbitos da pintura, da escultura, da fotografía e da instalación. Comisariada por Fátima Otero, reuniu obras de Norberto González, Esperanza D'Ors, Xurxo Gómez Chao, Simón Zabell, Rocío Verdejo, Alina Granados, Juan Carlos Román, Elena Fernández Prada, Suso Fandiño e Olmo Blanco.

Impulsores do movement abstracto

CENTRO EXPOSITIVO: Casa da Parra

DATAS: do 1 de xullo ao 18 de setembro de 2016

Os artistas galegos Molezún, Mampaso, Labra e Caruncho xogaron un importante papel no desenvolvemento do movemento abstracto nas décadas dos cincuenta e sesenta do século XX. Estes precursores de novas formas de expresión contribuíron a construír unha obra de carácter vangardista de grande interese nun contexto marcado pola asimilación das novas tendencias informalistas. A mostra seleccionou 40 das súas creacións entre 1950 e 1973, co obxecto de afondar nese período artístico de gran relevancia para a arte galega contemporánea.

Javier Vallhonrat. Interaccións

CENTRO EXPOSITIVO: CGAC

DATAS: do 29 de outubro de 2015 ao 27 de marzo de 2016

Comisariada por Santiago Olmo e coproducida polo Museo Universidad de Navarra, constitúe o máis recente conxunto de traballos do artista Javier Vallhonrat. O proxecto *Interaccións* desenvolveuse en contornas de alta montaña e de meteoroloxía extrema, onde o artista traballou creando imaxes nas que a incerteza e a imprevisibilidade se confrontan coa humana necesidade de control e previsibilidade. A mostra reuniu un total de 52 fotografías, sete vídeos e unha videoinstalación, estruturados en cinco seccións: 42°N, Deriva estándar, Fricción límite, Rexistro da marxe e Eolionimia.

Antoni Socías. Teoría e práctica do deserto

CENTRO EXPOSITIVO: CGAC

DATAS: do 31 de marzo ao 12 de xuño de 2016

Con esta mostra, o comisario Santiago Olmo propuxo un percorrido polos procesos que atravesou o traballo de Antonio Socías, que vincula, desde unha relación de fricción, fotografía e pintura, obxecto, instalación e vídeo. Na obra de Antoni Socías aparece unha predilección polos paradoxos e o absurdo, que sutilmente se converte nunha larvada crítica social e política desde as pequenas cousas, subliñando a importancia das actitudes no cotián. Neste sentido, moitos dos seus traballos, mesmo os pictóricos, teñen algo de performance.

Marisa González. Rexistros domesticados

CENTRO EXPOSITIVO: CGAC

DATAS: do 15 de abril ao 19 de xuño de 2016

Rexistros domesticados dá mostra da unidade de fondo nas motivacións temáticas, técnicas e formais, ao longo de 45 anos de traxectoria da artista Marisa González. Destacan os bloques *Sistemas xenerativos* (1971-1973), con obras vinculadas á *copy-art*, á fotografía, ás estratexias conceptuais e ao feminismo; e *Arqueoloxía industrial*, con traballos como *Fábrica* (2000) e *Nuclear Lemoniz* (2003-2006). A mostra contou ademais coa instalación *Estación Fax* (1993) e co traballo videográfico *Ellas filipinas* (2010-2014). Foi comisariada por Rocío de la Villa e organizada polo Ministerio de Educación, Cultura e Deporte.

Agrupar_Desagrupar: rupturas da representación

CENTRO EXPOSITIVO: CGAC

DATAS: do 22 de abril ao 28 de xuño de 2016

Entre o despuntar de Atlántica e o xurdir da Facultade de Belas Artes de Pontevedra, artistas de moi diferente procedencia académica e con diversos horizontes estéticos e conceptuais desenvolven o seu traballo en Galicia, nunha paréntese na que loitan por ampliar a visibilidade da súa obra en condicións adversas. Obras de Jorge Barbi, Carme Nogueira, Simón Pacheco, Pamen Pereira, Isaac Pérez Vicente e María Ruido. Comisariada por Ángel Cerviño e Alberto González-Alegre.

Reler a colección

CENTRO EXPOSITIVO: CGAC

DATAS: do 30 de xuño ao 2 de outubro de 2016

Un proxecto de revisión e contextualización da colección, baseado en tres propostas expositivas con temáticas diferentes e diálogos cruzados con outras coleccións vinculadas co CGAC e con Galicia. Trátase de coleccións públicas e privadas galegas, coleccións de museos cos que o CGAC comparte coproducións de exposicións temporais, e coleccións que mantiveron unha especial conexión co CGAC, como a Colección ARCO e a súa sede actual, o CA2M de Móstoles. Comisariada por S. Olmo.

Stefan Brüggenmann. To be political it has to look nice

CENTRO EXPOSITIVO: CGAC

DATAS: do 15 de xullo ao 16 de outubro de 2016

A obra de Stefan Brüggenmann (Cidade de México, 1975) abriu unha maneira diferente de abordar os aspectos sociolóxicos e culturais da linguaxe. O seu traballo incide nesas contradicións lingüísticas que conforman os paradoxos da vida e a convivencia, pondo en cuestión a rixidez do politicamente correcto, precisamente por falso. A exposición articulouse a partir de intervencións espaciais que cuestionan a orde dos conceptos, a lóxica das normas e, particularmente, as convencións do sistema da arte.

Eva Lootz. *Cut Through the Fog*

CENTRO EXPOSITIVO: CGAC

DATAS: do 28 de outubro de 2016 ao 29 de xaneiro de 2017

O título desta mostra representa unha forma de entender a realidade, unha alusión ao que está máis alá do visible. Comisariada por Alicia Murría, aproxímase a unha serie de pezas significativas que arrincan na década dos setenta para chegar ata a actualidade. Marcado pola procura e a experimentación, un primeiro bloque expón peculiares superficies pictóricas onde se suprimiu a cor para indagar nos comportamentos dos pigmentos e dos soportes: alcatrán, parafina, carbón, la... Completan a proposta os vídeos *Blind Spot* e *Gran torbellino*.

Berta Cáccamo. Expansión ensaio

CENTRO EXPOSITIVO: CGAC

DATAS: do 4 de novembro de 2016 ao 15 de xaneiro de 2017

Berta Cáccamo (Vigo, 1963) creceu nun universo ligado á creación. Considerada unha das pintoras españolas máis importantes da súa xeración, foi capaz de destilar influencias afastadas no tempo, sempre disposta ao debate coa súa obra, cos problemas da arte e coas súas imaxes. A mostra xira arredor da súa pintura, esixente e reflexiva, produto dunha mirada inquieta, emocional e afectiva. Comisariada por David Barro e Santiago Olmo.

Luis González Palma. Constelacións do intanxible

CENTRO EXPOSITIVO: CGAC

DATAS: do 27 de novembro de 2015 ao 13 de marzo de 2016

A identidade e a memoria, a introspección, a intimidade, o poder e a representación do non visible conforman o universo de Luis González Palma (Guatemala, 1957). En realidade, toda a súa obra é unha reflexión sobre a mirada, que interroga a historia e a condición humana. Para abordar estas temáticas o artista utiliza unha sinfonía de solucións formais, tomando elementos prestados do teatro e da imaxinaría católica, de códigos cinematográficos e de recursos da arquitectura, da danza, da música ou das técnicas antigas da fotografía. Exposición comisariada por Alejandro Castellote e producida pola Fundación Telefónica.

A contemplación do invisible. Iconas rusas: colección Santos-Illueca

CENTRO EXPOSITIVO: Museo das Peregrinacións

DATAS: do 13 de xullo ao 31 de decembro de 2016

Mostra da colección Santos-Illueca, depositada no Museo das Peregrinacións polos seus propietarios. Está formada por un total de 280 pezas, maioritariamente de escolas que traballaron para a Igrexa ortodoxa rusa. A exposición permitiu achegarse ao contido e significado destas iconas, afondando nas técnicas e materiais empregados, nos seus autores e lugares de procedencia e nas tipoloxías destes obxectos: de viaxe, domésticos, de culto ou de iconostasio.

Experiencias expositivas

CENTRO EXPOSITIVO: Museo das Peregrinacións e de Santiago

DATAS: 7 de novembro de 2015 ao 28 de febreiro de 2016

Mostra inaugural do espazo de exposicións da nova sede compostelá en Praterías, cun percorrido pola propia traxectoria expositiva do museo a través das súas exposicións temporais desde 1999.

Explorando no caos

CENTRO EXPOSITIVO: Museo do Mar de Galicia

DATAS: do 9 de marzo ao 14 de maio de 2016

Pezas realizadas en técnica mixta sobre lenzo de gran formato, instalacións e proxeccións integran a exposición do artista Xosé Luís Otero no Museo do Mar. A través desta proposta o creador busca transmitir emoción e sentimento e abrir un diálogo co espectador. Para isto, converte a súa obra nun instrumento de creación poética, empregando diferentes formas, técnicas e soportes.

II Mare (1996-2016)

CENTRO EXPOSITIVO: Museo do Mar de Galicia

DATAS: do 16 de decembro de 2016 ao 5 de febreiro de 2017

Comisariada por Xosé Carlos Bernárdez, a mostra recolle unha selección de pezas realizadas pola artista viguesa Paula Mariño durante as últimas dúas décadas, co mar como eixe central. A exposición percorre de xeito cronolóxico diferentes fases da súa produción artística, achegándose á paisaxe como espazo de reflexión e investigación.

José María Cao Luaces, un galego patriarca da caricatura arxentina

CENTRO EXPOSITIVO: Itinerante

DATAS: maio-decembro 2016

Promovido pola Secretaría Xeral de Cultura da Xunta de Galicia e polo Club de Prensa de Ferrol, este proxecto expositivo sobre José María Cao Luaces, que acadou un lugar de privilexio nas mellores publicacións periódicas da Arxentina, reúne unha escolma de caricaturas do artista que permiten admirar o talento e a habelencia dun debuxante galego excepcional que se erixiu como un dos grandes creadores desta forma de arte no seu tempo.

A súa itinerancia levouna polas catro provincias galegas: Santiago de Compostela (Biblioteca Pública de Santiago Ánxel Casal), Pontevedra (Biblioteca Pública de Pontevedra Antonio Odriozola), Ourense (Sala José Ángel Valente), Lugo (Biblioteca Pública de Lugo), Melide (Casa da Cultura), A Coruña (Biblioteca Pública da Coruña Miguel González-Garcés) e Cervo (Sala de exposicións de Sargadelos), concello natal do artista.

Un ciclo de conferencias a cargo do debuxante e xornalista Siro López completou o proxecto.

5.2

O legado escultórico do Mestre Mateo

A Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria colaborou coa exposición que o Museo Nacional del Prado dedicou en 2016 ao Mestre Mateo, unha mostra que por vez primeira neste museo converteu un autor galego en protagonista. Comisariada por Ramón Yzquierdo Peiró, *Maestro Mateo en el Museo del Prado* inaugurouse o 29 de novembro e poderá visitarse ata abril de 2017. O proxecto reúne pezas dispersas do patrimonio mateán, actualmente en mans de diversas institucións e coleccionistas particulares. Por este motivo, a mostra foi tamén unha ocasión para abordar traballos de conservación e restauración de pezas, como o *David* ou o *Salomón* da fachada do Obradoiro, así como para a realización dun fondo labor de investigación e relectura da arte deste autor, homenaxeado no Día das Artes Galegas 2015, unha iniciativa da Real Academia Galega de Belas Artes que tivo nesta exposición o seu colofón.

A exposición reúne as nove esculturas coñecidas que se conservan da desaparecida fachada exterior do Pórtico da Gloria e outros elementos que tamén formaron parte dela, como un rosetón e dúas dovelas, así como outras pezas clave para entender o coro pétreo, reunidas despois de case 500 anos para mostrar no Prado un relato novo das catro décadas de traballo do escultor na catedral compostelá. Ademais, todas as pezas expostas foron dixitalizadas para mostrar en aberto estas réplicas virtuais a través de Internet.

5.3

Colaboración con outras mostras e iniciativas artísticas

Ademais dos proxectos de colaboración coa Real Academia Galega de Belas Artes, a Consellería de Cultura e Educación desenvolve cada ano marcos de iniciativas de interese común de diferentes entidades vinculadas ás artes plásticas e da imaxe.

Colaboración co MARCO, de Vigo

Co fin de contribuír ao desenvolvemento da programación anual de actividades expositivas, didácticas e de difusión cultural no Museo de Arte Contemporánea (MARCO), na cidade de Vigo, a Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria estableceu coa Fundación MARCO un convenio de colaboración, cunha achega da Administración autonómica de 100.000 euros.

Feira de arte contemporánea de Galicia Cuarto Público

A feira de arte contemporánea de Galicia Cuarto Público celebrou do 11 ao 13 de marzo de 2016 a súa terceira edición coa participación de máis de 400 artistas e máis de 50 actividades programadas. Como antesala á apertura da feira, o Centro Galego de Arte Contemporánea acolleu o espectáculo de danza contemporánea *A arañeira*, de Permodus, e un ano máis, estivo presente na feira cun stand propio. Durante o encontro exhibíronse os proxectos gañadores na segunda edición de Cuarto Público, entre eles, o Premio Xunta de Galicia, que recaeu na obra *365 maneiras de estar nun cuarto*, do ourensán Rosendo Cid.

Difusión da obra de artistas galegos

A Consellería de Cultura e Educación colaborou coa mostra *Crucifixións*, do pintor **Alejandro González Cruz** *Alexandro*, inaugurada en maio no mosteiro de San Martiño Pinario. A exposición estivo integrada por 75 pinturas sobre crucifixións realizadas ao longo da historia en diferentes culturas. O artista ourensán conta cunha traxectoria de máis de 40 anos enriquecendo todas as disciplinas da plástica galega, con exposicións en espazos de Galicia, España e do estranxeiro.

No marco da colaboración permanente que o departamento de Cultura mantén coa Fundación Laxeiro, a obra do fotógrafo Valentín González chegou por primeira vez a Galicia con *Círculos de confusión*. A mostra, con 30 obras que ilustran o percorrido creativo do artista asturiano, expúxose na sede de Afundación en Vigo do 26 de maio ao 25 de xuño.

En convenio coa Fundación Granell, desenvolvéronse este ano dous proxectos expositivos: *Eugenio Granell: El encanto de todas las mujeres*, sobre a imaxe da muller na obra de Granell, que supón o descubrimento dun tratamento rico, vital e altamente positivo; e *Amparo Segarra. Diario Fragmentado*, un percorrido pola obra da que foi compañeira de Eugenio Granell, musa, actriz e artista creadora.

A Xunta de Galicia apoiou, ademais, a exposición *XIII Xuntanza-obrairo internacional das artes plásticas*, organizada pola Fundación Paco Lareo - A Solaina de Piloño, que en novembro se inaugurou no Museo Manuel María Aller de Lalín e na que este ano participaron nove artistas noveis.

A Secretaría Xeral de Cultura tamén colaborou na publicación do libro *Fundación Manolo Paz Arte Contemporáneo*, promovido pola fundación homónima e editado por Dardo. A obra está conformada por arredor de 90 imaxes das pezas de Manolo Paz e dos espazos da fundación e do museo en Cambados. Xunto á información gráfica, recolle textos especializados de David Barro, Elena Vozmediano, Fernando Castro Flórez, José Guirao Cabrera, José Jiménez, Javier Montero, Álvaro Negro e Bernardo Pinto de Almeida. Con contidos en galego, castelán e inglés, pretende ser unha ferramenta para os visitantes do espazo, así como para todas aquelas persoas interesadas no coñecemento da plástica de Manolo Paz.

Promoción da ilustración

A Secretaría Xeral de Cultura colaborou coa Asociación Galega de Profesionais da Ilustración (AGPI) en diferentes actividades relacionadas co traballo de ilustradoras e ilustradores. Deste modo, apoiouse o *XIII Encontro galego de ilustración*, que se celebrou no Centro Galego de Arte Contemporánea (CGAC) de Santiago de Compostela o 30 de outubro e que funcionou como punto de encontro para a formación e a reflexión por parte dos profesionais do sector. Ademais de apoiar os encontros profesionais, a Secretaría Xeral de Cultura tamén participou en accións dirixidas ao conxunto da cidadanía, como as actividades do Día da Ilustración, durante o 30 de xaneiro. Ademais, diferentes profesionais da ilustración reinterpretaron diferentes contos de fadas e fábulas clásicos. As ilustracións foron recollidas no álbum *Novas olladas sobre os clásicos universais*.

5.4 Efemérides das artes plásticas 2016

Día das Artes Galegas dedicado a Castelao

O 1 de abril celebrouse o Día das Artes Galegas, unha conmemoración impulsada pola Real Academia Galega de Belas Artes Nosa Señora do Rosario co fin de recoñecer a traxectoria e evolución da expresión plástica dos creadores e creadoras de Galicia ao longo da historia. A Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria participou nos actos deste ano, dedicados a Alfonso D. Rodríguez Castelao, unha figura que foi capaz de canalizar o seu talento a través de múltiples formas artísticas que abarcan a música, a ilustración, a pintura, o ensaio, a narrativa, o teatro e o deseño.

Tres décadas da Casa da Parra

O espazo expositivo da Casa da Parra cumpriu este ano tres décadas de traxectoria coa celebración de tres mostras. Localizada no centro histórico compostelán, ao pé da catedral de Santiago, posúe unhas características arquitectónicas que potencian a diversidade dos proxectos, centrados fundamentalmente en programacións de produción propia de artistas galegos de vangarda ou de creadores foráneos vinculados con Galicia. Desde a exposición do fotógrafo Xaquín Novoa en 1986 ata a actualidade, o centro acolheu máis dun cento de mostras, converténdose nun espazo de referencia para a arte desde a capital de Galicia. En 2016, *Camiño de volta*, *Estruturas da memoria* e *Impulsores do movemento abstracto* foron os proxectos que protagonizaron a súa programación.

Prego, 100 anos

A figura e a obra do artista ourensán Manuel Prego de Oliver centraron o proxecto *Prego, 100 anos*, promovido polo Concello de Ourense co apoio da Consellería de Cultura e Educación.

Tres exposicións no Museo Municipal de Ourense e nas salas Valente e Afundación contribuíron a poñer en valor as múltiples facetas deste referente da plástica galega do século XX, co gallo da recente celebración do centenario do nacemento do artista en 2015. En total exhibíronse 1.200 pezas catalogadas, 340 debuxos e 130 óleos. A iniciativa tamén incluía obradoiros, conferencias e publicacións.

Décimo cabodano de Willy

Antonio Taboada Ferradás ‘Willy’ (1962-2006). *Unha técnica salvaxe* é o título da mostra que recompilou os traballos do creador lalinense, en conmemoración do décimo aniversario do seu pasamento. A exposición, inaugurada en xuño no Museo Ramón María Aller, foi o resultado dun laborioso proceso de restauración das pezas que quedaron resgardadas no seu estudio, promovido polos seus familiares e achegados. Ademais, a mostra complementouse cun catálogo que contou coa colaboración da Secretaría Xeral de Cultura.

Centenario do nacemento de Lago Rivera

En 2016 cumpríronse os cen anos do nacemento de Lago Rivera, un dos artistas galegos máis relevantes da segunda metade do pasado século, pertencente ás novas xeracións formadas despois da Guerra Civil. A Secretaría Xeral de Cultura colaborou coa mostra *Lago Rivera. No principio dun mundo, 1916-2016*, que acolleron as sedes de Afundación da Coruña (do 7 de xullo ao 10 de setembro) e Vigo (do 20 de setembro ao 19 de novembro).

5.5 Apoio a certames artísticos

Certame Escultura Asorey

Promovido pola Asociación Francisco Asorey, este certame creado en 2014, que conta co apoio da Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria, xunto co do Concello de Cambados e da Deputación Provincial de Pontevedra, ten o obxectivo de promover a creación escultórica.

Nesta terceira edición incrementouse máis dun 50% o número de obras participantes respecto do ano pasado, con máis de 60 pezas, procedentes de artistas galegos, do resto do Estado e internacionais. Francisco Pazos Martínez (Meaño, 1961) fíxose co primeiro premio coa obra *Menhir con buxardos*, mentres que Augusto Fernández Arana (Cádiz, 1969) e Rodrigo Domínguez (O Barco de Valdeorras, 1989) recibiron cadanseu accésit polos traballos *A tía pequena* e *Baco I*, respectivamente. As 16 obras finalistas difundíronse nunha exposición.

Fotografía contemporánea

A consellería apoiou un ano máis o Premio Galicia de Fotografía Contemporánea, no marco do Outono Fotográfico, co obxectivo de situar Galicia no circuíto internacional da fotografía e promover nesta disciplina novas creacións na linguaxe visual contemporánea. O premio consiste nunha dotación económica de 10.000 euros destinada á produción dunha exposición co traballo gañador e á edición en formato libro. Ademais, a convocatoria asegura a posta en valor da obra gañadora coa itinerancia da mostra durante tres anos en cidades de dentro e de fóra de Galicia. Nesta cuarta edición o traballo galardoado foi *Environments*, de Jon Gorospe, unha singular revisión da relación da sociedade cos residuos que se producen no planeta.

No campo da fotografía, a Secretaría Xeral de Cultura colabora co Club de Prensa de Ferrol no premio Galicia en Foco, que este ano recaeu no fotoxornalista Óscar Corral. A Xunta de Galicia tamén apoia outras iniciativas da entidade, como a publicación *Ferrol Análisis*, o *Curso de pensamento Carlos Gurméndez* e a Festa da Caricatura da Cidade de Ferrol, que este ano premiou o portugués António Santos-Santiago e o pontevedrés Andrés Simal.

Pintura en Ponteceso

O Certame Internacional de Pintura ao aire libre Fernando Álvarez de Sotomayor celebrou no mes de xullo a súa cuarta edición en Ponteceso coa colaboración da Xunta de Galicia. Pintores e pintoras de Galicia e doutras procedencias déronse cita para coñecer, debuxar e captar a beleza da terra de Pondal.

Premio de Gravado Atlante

A Xunta de Galicia apoia a actividade do Museo de Artes do Gravado de Ribeira, que este ano celebrou a sétima edición do Premio Internacional de Gravado Atlante. O galardón distinguiu as obras de Iván Araujo, Mateusz Turek, Manuel Moreno, Francisco Igeno e Encarna Méndez. Ademais, o xurado seleccionou un total de 43 gravados para a súa exhibición nunha das salas do museo xunto coas obras premiadas e as finalistas.

06

PROMOCIÓN DAS ARTES ESCÉNICAS, MUSICAIS E AUDIOVISUAIS

A

Xunta de Galicia promove múltiples iniciativas e programacións culturais nos distintos ámbitos creativos, como a música, o teatro, a danza, o circo ou a maxia; co fin de fortalecer a oferta cultural galega, crear novos públicos, favorecer sinerxías coa formación académica, impulsar a participación social na creación e abrir o diálogo a diferentes realidades culturais. Estas tarefas abordadas principalmente pola Axencia Galega das Industrias Culturais (véx. capítulo 9), complétanse con outras actuacións que xorden desde o ámbito educativo da Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria, e desde a Secretaría Xeral de Cultura.

6.1 Programacións musicais

Programación da Real Filharmonía de Galicia

Xestionada polo Consorcio da Cidade de Santiago, do que forma parte a Xunta de Galicia, a Real Filharmonía de Galicia (RFG) mantivo unha temporada estable no Auditorio de Galicia de Santiago de Compostela, que compatibilizou con xiras e concertos noutros escenarios. Durante 2016 a Real Filharmonía de Galicia celebrou un total de 23 concertos de abono na súa sede, entre os que destacan os tradicionais concertos de Nadal e da noite de Reis. A orquestra mantivo a súa aposta de colaborar con artistas doutras disciplinas e estilos musicais diversos como o actor Luis Tosar, que interpretou o Hamlet de Shostakóvich no 400 aniversario da morte de William Shakespeare; o músico Santiago Auserón ou a gaiteira Cristina Pato. Ademais, esta temporada a RFG puxo en escena a ópera *Les pêcheurs de perles* de Bizet en versión concerto, tanto en Santiago de Compostela como en Vigo.

A RFG desenvolveu este ano os seus habituais concertos didácticos para estudantes de primaria e secundaria. Co ciclo Descubre unha orquestra para ti, a túa!, a RFG busca achegar a orquestra e a música clásica a novos públicos, en particular as familias e os máis pequenos. Co fin tamén de achegarse a outros públicos, ofreceu actuacións noutros espazos con entrada gratuíta. Nesta liña, os músicos tocaron ao aire libre no compostelán parque Eugenio Granell, na praza da Quintana con motivo das Festas do Apóstolo, xunto con concertos nos centros socioculturais da cidade compostelá.

A orquestra ofreceu actuacións en diversas cidades galegas. En Vigo celebrou un total de nove actuacións ao longo deste ano, cinco en Ferrol, dúas en Lugo, unha en Ourense e outra en Monforte de Lemos. Fóra de Galicia, en xaneiro ofreceu dous concertos en Lisboa, no marco do festival de música clásica Temporada Darcos, no Teatro de Torres Vedras e no auditorio do Centro Cultural de Belém. En marzo, a orquestra participou no Festival Musika-Música de Bilbao con tres concertos no Palacio Euskalduna.

A Real Filharmonía de Galicia participa en iniciativas como o *Curso universitario internacional de música española Música en Compostela*, o Festival Internacional Peregrinos Musicais, o Festival Cineuropa e nas *Xornadas de música contemporánea*. Tamén acompaña o alumnado do curso de posgrao da Escola de Altos Estudos Musicais no seu concerto de fin de curso.

Este ano celebrouse o 20 aniversario da orquestra, que se conmemorou cunha exposición de fotografías e cun concerto dirixido polo seu primeiro director titular, Helmuth Rilling. Boa parte da actividade concertística da orquestra transmitiuse en directo por *streaming*, unha liña máis das accións de ampliar a presenza da RFG no espazo dixital.

Programación da Orquestra Sinfónica de Galicia

A Orquestra Sinfónica de Galicia (OSG) está xestionada polo Consorcio para a Promoción da Música, formado polo Concello e a Deputación da Coruña e a Xunta de Galicia, co patrocinio complementario doutras empresas privadas e Amigos da OSG. Dirixida por Dima Slobodeniouk, e con sede no Palacio da Ópera da Coruña, en setembro comezou a temporada 2016-2017, a do seu 25 aniversario. Por esta razón, no outono desenvolveu una actividade intensa de concertos, entre os que destacou a interpretación da sétima sinfonía de Beethoven, coa que se iniciou un ciclo de 38 concertos, que culminará o día do aniversario (15 de maio de 2017). Durante o pasado ano a Sinfónica de Galicia contou, unha vez máis, con algúns dos directores e solistas de maior proxección internacional, como Leif Segerstam, o violinista Franz Peter Zimmermann ou o barítono Leo Nucci. Ademais da programación na Coruña, a OSG continuou participando nos ciclos de concertos de Vigo, Ferrol e Santiago de Compostela cun total de 14 programas sinfónicos nestas cidades.

Dentro da ambiciosa acción formativa da orquestra continuou o ciclo Son Futuras Promesas, con concertos dos integrantes máis destacados da Orquestra de Nenos, da Orquestra Nova da OSG e dos Nenos Cantores e Coro Novo da OSG, o proxecto social Abanca Resoa e a iniciativa *Interpreta a túa música*, na que músicos da orquestra

colaboran directamente coas orquestras dos colexios. A orquestra continuou tamén coa súa programación de concertos didácticos e en familia.

Do Audible, música contemporánea en diálogo coa arte, a ciencia e o pensamento

Con este ciclo de concertos anual, a Secretaría Xeral de Cultura procura o achegamento do público xeral á música e ás expresións contemporáneas, con experiencias novidosas en distintos puntos de Galicia. Baixo a coordinación de Vertixe Sonora, cada concerto organízase arredor dun foco temático e interactúa coa palabra de relevantes personalidades do mundo da cultura, na procura de achegar puntos de encontro entre a música, a ciencia, a arte e o pensamento contemporáneos.

Nesta cuarta edición, a programación foi a seguinte:

Como espellos dun calidoscopio

DATA E LUGAR: 7 de xuño ás 20.30 h, na Sala Emilia Pardo Bazán do Edificio de Ferro do campus de Ourense da UVigo (Ourense)

COLABORAN: Vicerreitoría do campus de Ourense e Unidade de Igualdade da UVigo
Con María do Cebreiro (poeta) e Elena Rykova (compositora)

Sete derradeiras comidas

DATA E LUGAR: 22 de xuño ás 20.30 h, no Espacio Sirvent (Vigo)

COLABORAN: Pro Helvetia e Kulturrat des Kantons Wallis
Con UNS'n JIP (agrupación convidada 2016)

Microteatro psicopático

DATA E LUGAR: 21 de setembro ás 20.30 h, no Museo de Arte Contemporánea Gas Natural Fenosa (A Coruña)

COLABORA: Gas Natural Fenosa

Con Carlos Álvarez-Ossorio (director teatral) e Óscar Carmona (compositor)

Turbulencias ou a idea de espazo

DATA E LUGAR: 4 de outubro ás 20.30 h, na Facultade de Belas Artes (Pontevedra)

COLABORAN: Concello de Pontevedra, Vicerreitoría do campus de Pontevedra da UVigo, Berliner Senatskanzlei Kulturelle Angelegenheiten e Instituto Goethe

Con Arturo Leyte (filósofo) e Luc Döbereiner (compositor)

Programacións líricas

Ademais das programacións da Asociación de Amigos da Ópera da Coruña, apoiadas pola Agadic (véx. 9.1), a Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria colaborou coa **Asociación de Amigos da Ópera de Santiago** para difundir o xénero lírico a través dunha oferta cultural de calidade, que este ano incluíu diferentes actividades: en xaneiro, o recital *España alla Rossini*, que explorou a relación do compositor italiano Gioachino Rossini coa cultura musical española e que contou con Anna Tonna (mezzosoprano) e Emilio González Sanz (piano); no mes de maio, un recital da soprano de Ponteareas Teresa Novoa, en colaboración coa Banda Municipal de Santiago de Compostela, a IV Gala Lírica dos Conservatorios de Galicia (cunha selección de alumnado de canto dos conservatorios profesionais de Galicia) e a ópera *Dido e Eneas* (ópera de tres actos con música de Henry Purcell), en colaboración coa Escola de Música

Antiga do Porto; en xuño, coa colaboración do Ateneo de Santiago organizouse unha conferencia de Ruggero Raimondi onde se falou da súa traxectoria operística; do outono hai que destacar a colaboración coa Real Filharmonía de Galicia e a conferencia de Arturo Reverter; e, por último, en decembro, a representación da ópera infantil *Brundibar*, en tradución ao galego, nunha montaxe coa Escolanía da Catedral de Santiago e a orquestra Praeludium, e coa narración de Cándido Pazó.

Por outra parte, a programación de **Amigos da Ópera de Vigo**, apoiada pola Consellería de Cultura e Educación, dirixiuse á realización do Festival Outono Lírico, como un festival popular e accesible para todos os públicos que permite o gozo, a divulgación e o acercamento ao xénero lírico. Representacións de ópera, ciclos de conferencias e proxeccións centraron a programación deste ano, protagonizada nesta sexta edición por dous grandes títulos: *Nabucco*, de Verdi (9 de outubro), que non se representaba en Vigo desde o ano 1970, e *Les pêcheurs de perles*, de Bizet, en versión concerto (o 11 de novembro). Participaron nesta programación algunhas grandes voces do panorama lírico actual, como Borja Quiza, ademais das agrupacións galegas Sinfónica Vigo 430, Real Filharmonía de Galicia e o coro Gli Appassionati.

A programación musical completouse con proxeccións de representacións de óperas dos últimos anos (*Elektra*, de Strauss, *Die Tote Stadt*, de Korngold, *Iolanta*, de Tchaikovsky, e *Otello*, de Rossini), e un ciclo de conferencias sobre Verdi, Bizet, María Callas e Wagner a cargo de críticos musicais como Enrique Gavilán ou José Luis Téllez.

Outras programacións locais vinculadas á música clásica

A Xunta de Galicia, a través da Secretaría Xeral de Cultura, tamén apoiou en 2016 diversas programacións locais de música clásica:

VIII Ciclo de música relixiosa de San Martiño de Barcia de Mera

De abril a setembro, a igrexa pontevedresa de San Martiño, en Covelo, acolleu a oitava edición deste ciclo, unha programación de sete concertos nos que Camerata Brigantina, o cuarteto de cordas Schubert, o trío de cordas Contraste, Vox Stellae, a Orquestra de Cámara Galega e Capela Finisterrae ofreceron diversos repertorios para achegar a música e o patrimonio no ámbito rural. Ademais do apoio da Consellería de Cultura e Educación, colaboraron o Concello de Covelo, o Balneario de Mondariz e a Parroquia de Barcia de Mera.

VII Ciclo de concertos didácticos de órgano

O órgano da igrexa de San Salvador de Celanova (Ourense) foi o protagonista deste ciclo de concertos didácticos destinados a escolares dos centros educativos de Galicia. Dirixido por Marisol Mendive, profesora de órgano do conservatorio de música de Ourense, o programa planificouse para ofertar 30 sesións de clases-concerto, en 10 xornadas entre os meses de abril e xuño.

Festival Hércules Brass

Este ano desenvolveuse a terceira edición do Festival Hércules Brass, en Celanova, entre o 1 e o 5 de agosto, coa colaboración da Xunta de Galicia, do Concello de Celanova e da Deputación de Ourense, e promovido pola Asociación Cultural Xingros.

O cartel incluíu 10 concertos de importantes grupos do panorama nacional e internacional, como Airas Ensemble, Málaga Brass, Aida&Cris e GDjazz, entre outros, de estilos musicais diferentes que van desde o Barroco ata o jazz e as músicas de novas tendencias. Como novidade e complemento á oferta do festival, impartíronse clases de música de cámara e orquestral a todo o alumnado de nivel avanzado e déronse pautas para a preparación de audicións.

Festival Groba

O Festival Groba celebrou a súa cuarta edición en Ponteareas do 5 ao 12 de agosto cun programa que incluíu xornadas formativas para artistas novos con músicos de recoñecido prestixio internacional e unha programación de dez concertos de cámara abertos ao conxunto da cidadanía. Este ano o Festival Groba ofreceu tamén un innovador curso para violinistas novos. Impartido polo profesor Emmanuele Baldini, os alumnos seleccionados tiveron a oportunidade de preparar e interpretar con orquestra o repertorio italiano barroco para violín.

Peregrinos musicais

O Festival Internacional Peregrinos Musicais está dedicado á promoción dos novos talentos musicais galegos e estranxeiros, a través da organización de diversos concertos e encontros líricos, co fin de contribuír á educación e ao desenvolvemento das relacións interculturais. Nesta sexta edición, presentou entre o 19 e o 23 de setembro un conxunto de músicos, mozos e mozas de talento destacado, seleccionados nos centros de formación de Galicia e países como Rusia, Países Baixos ou Estados Unidos. Algúns deles tiveron a oportunidade de actuar como solistas coa Real Filharmonía de Galicia.

Outras músicas

VIII Festa Africana

O 12 de xullo Mazaricos (A Coruña) estreitou lazos con África no marco dunha festa de carácter intercultural promovida pola Asociación Égueire. A actuación do coro Saint Luc Banakintú no Salón Teatro, con cancións e danzas propias de Costa de Marfil, foi a cita principal, pero tamén houbo outras actividades como un mercado de artesanía con fins solidarios, unha exposición de máscaras ou unha comida típica de Senegal.

XII Encontro galego do saxofón

Este encontro de instrumentistas celebrou o pasado ano a súa duodécima edición na Escola Municipal de Música de Santiago de Compostela, o 16 de xullo, onde expertos internacionais formaron e compartiron experiencias vitais e musicais con saxofonistas e estudantes deste instrumento.

Festival de Percusión de Agolada

Entre o 31 de xullo e o 3 de agosto celebrouse a undécima edición do Festival de Percusión de Agolada, que contou cunha parte formativa, con prestixiosos relatores, e actuacións abertas ao público. O grupo Odaiko foi cabeza de cartel, e tamén o encargado de organizar Merzapercusión.

Música no Claustro

Baixo o lema *Fortalezas*, coa dirección artística de Samuel Diz, Música no Claustro ofreceu diversos concertos de música clásica, antiga e jazz no Museo Catedralicio de Tui, entre os días 3 e 7 de agosto. Xunto con outras formacións e músicos experimentados como o singular proxecto portugués Noiserv, o acordeonista serbio Nikola Tanaskovic ou o Ernesto Aurignac Trío, tamén participaron no festival novas e novos intérpretes, que tiveron ocasión de dar a coñecer o seu talento.

Festival O Son do Pazo

O Festival Intercéltico O Son do Pazo presentou a súa segunda edición no Pazo de Mos, Pontevedra, o 12 e 13 de agosto. Dous días de concertos nos que actuaron os grupos Malvela, Treixadura, Akelarre Agrocelta e Tiruleque, xunto coa Banda de Gaitas Airiños do Castelo e mais os gaiteiros da Ruada do Centro Cultural de Torroso. O Festival Baila-Mos e exposicións de coiro e de instrumentos completaron o cartel de O Son do Pazo.

Encontro Internacional da Música de Pulso e Púa en Galicia

Este encontro propuxo unha viaxe sonora polos concellos de Arzúa, Bergondo, Betanzos, Cambre, Carral, Cee, Culleredo, Fene, Melide, Mugardos, Negreira, Noia, Oleiros, Padrón, Sada e A Coruña entre o 5 e o 9 de outubro. Durante eses días, intérpretes de Galicia, Colombia, Finlandia, Italia, Portugal ou Rusia mostraron a súa diversidade cultural e musical en colexios, institutos, conservatorios e diversos auditorios, tanto da cidade como da provincia da Coruña. Tamén se realizou un obradoiro de creación colectiva interdisciplinar.

Festival Rebulir

Certame de música e baile tradicional que tivo lugar nos municipios de Ramirás, Celanova e Ourense entre o 15 e o 18 de decembro. A programación de actividades

musicais, artísticas e culturais completouse coa entrega do Premio Homenaxe á Banda Municipal de Música de Ramirás e os Premios Rebulir 2016 a Leilía, Marcos Pereiro e Xosé A. Touriñán.

6.2

Colaboracións con outras entidades para a difusión das artes escénicas e audiovisuais

Mostra Internacional de Teatro Universitario de Ourense

A Mostra Internacional de Teatro Universitario de Ourense (MITEU) celebrou a súa vixésima primeira edición do 15 ao 30 de abril, con máis de 30 espectáculos, tanto universitarios como profesionais, cunha variada proposta de xéneros e de estilos, coa participación de diversos países e cunha ampla presenza na cidade a través de diferentes espazos. O cartel contou con espectáculos de teatro universitario galego, portugués e de diferentes comunidades autónomas, xunto con compañías profesionais e grupos invitados tanto estatais como internacionais (nesta ocasión, de Afganistán, Arxentina, Chile, Dinamarca, Inglaterra, Italia, O Salvador e Portugal).

Titirideza 2016

Do 15 ao 18 de setembro celebrouse o Titirideza 2016 en Lalín. A programación apostou tanto polo fantoche popular, con personaxes como Barriga Verde de Manuel María ou Cristóbal, como polo clásico, con obras de Shakespeare e Calderón. Participaron as compañías galegas Viravolta Títeres e Títeres Alacrán, ademais das procedentes doutras comunidades de España Xarop Teatre, Tropos e La Tirita de Teatro, e Alauda Teatro. A oferta completouse cunha exposición de carteis e fotografías no Museo Galego da Marioneta e, ao coincidir co curso escolar, por primeira vez contou con funcións escolares.

Semana do Cine Árabe

No ámbito audiovisual, a consellería colaborou na XIV Semana de Cine Árabe AMAL, que se celebrou do 24 ao 29 de outubro en Santiago de Compostela, promovida pola Fundación Aragüaney. A programación, centrada no papel da muller e con producións de estreia, incluíu un total de 11 filmes de cine árabe actual que se proxectaron no Auditorio de Abanca de Santiago de Compostela.

A Consellería de Cultura e Educación tamén apoiou outros festivais audiovisuais como Play-Doc, Curtocircuíto ou Cans a través de Agadic (véx. 9.2).

07

DIFUSIÓN DO LIBRO E DA LITERATURA GALEGA

A Secretaría Xeral de Cultura traballa tanto na promoción do libro e no fomento da lectura, como na dinamización do sector, na potenciación da creación literaria, no impulso do comercio do libro e na posta en valor do traballo literario.

Durante 2016, puxéronse en marcha diferentes accións para responder a eses retos. Unha cita de referencia para a promoción dos autores e autoras foi a Feira Internacional do Libro de Buenos Aires, á que se desprazaron máis dunha vintena de escritores galegos. E no ámbito das industrias culturais, iniciáronse programas para tender novas pontes entre o audiovisual e a literatura.

2016 foi tamén un ano de importantes conmemoracións literarias. Ademais da actividade arredor da festa das Letras Galegas, dedicada nesta ocasión a Manuel María, celebráronse o centenario das Irmandades da Fala, do nacemento de Camilo J. Cela e o 150 aniversario do nacemento de Valle-Inclán.

7.1 Dinamización do sector editorial e do comercio do libro

Apoio á edición e á tradución

A Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria contou con varias liñas de apoio á industria editorial galega durante 2016, coas que potenciar e dinamizar o mercado do libro galego.

Unha das liñas de traballo nas que se centra a consellería é a de incentivar as traducións. O Servizo do Libro e Publicacións publicou unha nova convocatoria, cunha contía de 200.000 euros, dirixida ás editoriais galegas para a publicación en galego de obras orixinalmente doutras linguas, así como para a tradución a outras linguas de obras publicadas orixinalmente en galego. Foron 19 as editoriais beneficiarias, para a tradución de máis de 60 títulos. Así, ao abeiro desta resolución, tradúcense ao galego os títulos *Ned Buckley's Human Race*, *The Apple Tart of Hope*, *The House of Sleep*, *Sombras de reis barbudos*, *La concessione del telefono*, *Nemo. Il ragazzo senza nome*, *Reckless*. *Das Goldene Gran*, *Medea*, o *Gran Gatsby*, *Meu avó Rei de Coisa Pouca*, *Le dernier jour d'un condamné*, *O enigma da Mona Lisa*, *O cidadán perfecto*, *Produtor de teatro*, *Pippi Langstrump*, *Educación para un mundo novo*, *Cando os nenos din basta*, *A terra de Ana*, *Imaxinación e arte na infancia*, *Captain Corageous*, *Coraline*, *Sammon vartijat III. Louhi*, *Sammon vartijat II. Tiera*, *Sammon vartijat I. Tulitera*, *Kipps*. *Historia dunha alma simple*, *Thérèse Ranqin*, *eSPedizioa*, *A flor púrpura*, *Jim Boton e Lucas o maquinista*, *A lenda de Sally Jones*, *O mono do asasino*, *Como ser unha muller*, *Os asoleados*, *Tras a pista do galeón Monmouth*, *Diálogos de mariños e diálogos de mortos*; *Máximas, caracteres e anécdotas*, *O rapaz que nunca existiu*, *Todos deberíamos ser feministas* e *Habaixo o colexio*.

Desde o galego ao castelán, acolléronse á convocatoria *El mundo secreto de Basilius Hoffman*. *La batalla de Avalon*, *Ulises y las cronoamigas*. *Surfistas en California*, *Interferencias*,

Apoteose das perchas, Morgana en Esmelle, Los kowa, Poesía completa. Volume I. Urania, Eloísa y Fascinio, La batalla del paraíso triste e El ocaso de la familia Portela. Os títulos en galego traducidos ao inglés son *Así nacen as baleas, Irmá do vento, Flor de area, O libro das viaxes imaxinarias, Dragal III. A fraternidade do dragón, Un animal chamado Néboa, Tempo de elexía, Dos soños teimosos, Os eidos, A distancia do lobo e Antoloxía poética* (de Uxío Novoneyra). Ademais, traducíronse ao búlgaro, *Follas Novas*; ao catalán, *Teño uns pés perfectos*; e ao portugués *Crónicas animalistas seguido de pequenos mundos. Apontamentos de filosofía natural*.

Por outra banda, a Secretaría Xeral de Política Lingüística destinou 170.000 euros á liña de axudas públicas á edición en lingua galega de recursos didácticos curriculares e complementarios para niveis educativos non universitarios e para a elaboración de material didáctico para formación de adultos en lingua galega. Esta convocatoria posibilita a publicación de diferentes recursos de apoio ao ensino, tanto en formato dixital como en formato impreso.

Publicación do catálogo de literatura infantil e xuvenil

En colaboración con Gálix, a Asociación Galega do Libro Infantil e Xuvenil, a Secretaría Xeral de Cultura edita cada ano o catálogo actualizado dos títulos recentes máis destacados da literatura infantil e xuvenil editados en galego. Esta publicación, que presenta unha breve referencia aos autores, ilustradores e títulos, ao editarse en tres linguas (galego, castelán e inglés), constitúe unha ferramenta importante para a súa difusión no mercado exterior, nomeadamente nas feiras internacionais do sector ás que acoden as empresas galegas nun espazo de promoción conxunta promovido polo Goberno galego (véx. 11.3).

Colaboración co sector editorial

O marco de colaboración da Consellería de Cultura e Educación coa Asociación Galega de Editores pretende crear novas vías de achegamento do libro e da cultura á cidadanía, a través de escaparates de promoción, dentro e fóra do noso país, e de actividades. Así, de acordo co convenio asinado coa entidade, apoíouse a asistencia a feiras profesionais para visibilizar o traballo produtivo dos editores, o desenvolvemento da Gala do Libro na que se fai un recoñecemento anual á excelencia do traballo literario realizado no ámbito editorial, e a realización de seminarios e xornadas formativas relacionadas cos aspectos máis salientables do ámbito produtivo e comercializador.

A Secretaría Xeral de Cultura colaborou tamén coa Asociación Galega de Profesionais da Ilustración (AGPI) en diferentes actividades relacionadas co traballo de ilustradoras e ilustradores (véx. 5.3).

Feiras do Libro de Galicia

A Secretaría Xeral de Cultura destinou en 2016 un total de 120.000 euros á programación das feiras do libro para os meses de primavera e de verán, coordinadas

pola Federación de Librarías de Galicia. Para lle dar unha maior visibilidade ao libro e achegar a lectura a novos lectores, potenciando a idea do libro como elemento de lecer, as feiras contan coa participación de librarías e editoriais, que xestionan os seus respectivos postos de venda, e cunha programación de actividades coa que se intenta captar a atención da cidadanía. A programación céntrase en sinaturas e presentacións de obras, contacontos, recitais e diversos obradoiros destinados a públicos diversos.

As feiras do libro celebráronse entre os meses de abril e de agosto en Pontevedra (5 a 10 de abril), en Ferrol (20 a 24 de abril), en Santiago de Compostela (30 de abril a 8 de maio), no Porriño (12 a 15 de maio), en Lugo (17 a 22 de maio), en Ourense (3 a 8 de xuño), en Redondela (16 a 19 de xuño), en Ribeira (23 a 26 de xuño), en Vigo (1 a 10 de xullo), en Rianxo (21 a 24 de xullo), na Coruña (1 a 10 de agosto), en Viveiro (13 a 16 de agosto), en Foz (18 a 21 de agosto) e en Monforte de Lemos (24 a 27 de agosto).

Plataformas de compra de libros

Durante o ano 2016 a Subdirección Xeral de Bibliotecas simplificou o proceso de adquisición de libros para o sistema bibliotecario. Así, púxose en marcha unha plataforma electrónica para a adquisición de novidades editoriais en galego e en formato físico por parte dos concellos para as súas bibliotecas e axencias de lectura municipais. Para os concellos, a plataforma simplifica o proceso e posibilita a compra baixo demanda; e, para as persoas usuarias favorécese o acceso ás novidades no momento en que chegan ao mercado.

De forma paralela, en marzo púxose en marcha novedadeseditoriais.xunta.gal, destinada ás bibliotecas públicas e axencias de lectura de titularidade municipal e que permite o acceso ás novidades editoriais tan pronto como son publicadas (véx. 1.3).

Dinamización da lectura nas familias

A páxina web www.cultura.gal estreou o pasado ano dúas novidades para facilitar ás familias propostas e ideas para animar á lectura a nenos e nenas. Trátase de dúas novas ferramentas en liña: o manual *A lectura, unha chave de futuro*, con orientacións sobre o tipo de libros máis axeitados segundo as idades, suxestións para abordar a lectura dixital e reflexións sobre a utilidade de familiarizar os cativos coas bibliotecas e as librarías, e que se acompaña de varios vídeos; e a *Guía de narrativa para prelectores e primeiros lectores*, cunha escolma das obras deste xénero máis relevantes da literatura infantil e xuvenil galega. Os materiais, coeditados pola Secretaría Xeral de Cultura, foron presentados na Biblioteca Pública de Santiago Ánxel Casal no mes de setembro.

7.2 Promoción dos autores e autoras

Colaboración coas asociacións de escritores

Dun xeito conxunto, a secretaria e a Asociación de Escritores e Escritoras en Lingua Galega (AELG) apostan por diferentes liñas de traballo para achegar as obras dos autores e autoras galegos tanto aos lectores de Galicia como do exterior. Durante 2016, cunha serie de actividades que se desenvolveron entre os meses de abril e de novembro, os dous organismos difundiron e promoveron a produción literaria. A lista de actividades contou con varios ciclos de conferencias, como o de *Escritores na universidade* ou o de *Literatura infantil e xuvenil*, cun curso de formación continua na LIX, con colaboracións literarias na revista *O Salmón Oval* e cunha colaboración específica cos centros de estudos galegos, que permitiu a visita dos diferentes autores a estes centros para participar en actividades de difusión da lingua e da literatura galegas.

Igualmente, a AELG tamén potenciou a literatura entre os grupos de lectores máis novos. En colaboración coa Organización Española para el Libro Infantil y Juvenil (OEPLI) e coa Asociación Galega de Literatura Infantil e Xuvenil (Gáliz), organizou o certame literario para escolares *Adopta un animal de conto*, no que os nenos e nenas dos centros escolares participantes escolleron e debuxaron o animal favorito das súas lecturas.

Por outra parte, baixo o lema *Erguendo pontes literarias*, entre o 30 de setembro e o 2 de outubro celebrouse en Ourense o LXXXII Congreso Internacional do PEN, un encontro mundial de escritores que escolleu nesta edición Galicia como escenario para a construción de pontes de diálogo, reflexión e entendemento arredor das literaturas, que contou co apoio da Consellería de Cultura e Educación.

Un total de 250 escritores de diferentes países do mundo participaron nas xornadas, nas que se desenvolveron mesas redondas, presentacións, relatorios e actividades teatrais e literarias, con convidados como Claudia Piñeiro, Yolanda Castaño, Manuel Rivas, Laura García Lorca, Xosé Luís Méndez Ferrín, Nélida Piñón, Eric Lax, Paco Audije, Adam Michnik, Rui Madeira, António Barroso ou Luis García Montero. Como peche do encontro, a Cidade da Cultura acolleu a homenaxe a Anna Politkovskaya e a entrega dos

Premios Rosalía de Castro a Almudena Grandes, Dina Salustio, Mariasun Landa e Alex Susanna. Neste acto, presidido polo conselleiro de Cultura e Educación, tamén participaron o presidente do Centro PEN Galicia, Luís González Tosar, e a presidenta do PEN Internacional, Jennifer Clement.

Certames literarios

Un dos elementos que axudan a dinamizar a produción literaria e a dar a coñecer obras e autores son os certames literarios, que permiten actualizar o mercado editorial e que axudan os escritores a difundiren as súas obras.

A Agadic convocou este ano novas edicións do Premio Álvaro Cunqueiro para Premio Álvaro Cunqueiro para Textos Teatrais, o Premio Manuel María de Literatura Dramática Infantil e o Premio Barriga Verde de Textos para Teatro con Monicreques, tanto infantil como adulto (véx. 9.1). E a Secretaría Xeral de Política Lingüística convocou tamén o Premio Ramón Piñeiro de Ensaio (véx. 7.4).

Ademais, a Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria ofreceulle, un ano máis, o seu apoio institucional á Fundación Repsol para a convocatoria do **X Premio de Narrativa Breve Repsol**. O premio está destinado a autores en lingua galega, que deben presentar unha novela curta. O galardón está dotado con 12.000 euros e coa publicación da obra por parte da Editorial Galaxia. Nesta edición, o gañador foi Daniel Asorey, coa novela *Nordeste*.

No marco do programa Nortear de cooperación transfronteiriza co norte de Portugal como eurorrexión, convocouse unha nova edición do **Premio Nortear**. Este premio é unha das accións de colaboración cultural dirixidas a estimular a produción literaria nestes territorios. Dotado con 2.000 euros e coa publicación da obra gañadora tanto en

galego como en portugués, a obra vencedora desta edición foi *Nós arquipélago*, de Rui Cerqueira Coelho.

En 2016 tamén se convocou a segunda edición do **Premio de Relato Breve Nélida Piñón**. O certame ten como finalidade potenciar o relato breve en galego e homenaxear a escritora brasileira de orixe galega. A Xunta de Galicia, o Concello de Cerdedo-Cotobade e a Deputación de Pontevedra fixeron públicas durante o mes de setembro as bases da segunda convocatoria deste certame dotado cun primeiro premio de 4.000 euros e dous accésits de 1.000 euros cada un deles. O prazo abriuse en outubro de 2016 e permanecerá aberto ata maio de 2017.

A través da Secretaría Xeral de Política Lingüística, asinouse un protocolo de colaboración coa Academia Xacobeá, centro de estudo e divulgación da peregrinación impulsado desde a Orde do Camiño de Santiago, para a convocatoria do **I Premio de Novela Camiño de Santiago**, aberto a obras en galego e castelán e cunha dotación de 12.000 euros e publicación da obra gañadora.

No ámbito da poesía, a Secretaría Xeral de Cultura colaborou co Concello de Carral na convocatoria do **XIX Certame de Poesía Concello de Carral**. O galardoador desta edición foi o poeta Modesto Fraga, con *Devalar sen pel*. O certame está dotado con 2.500 euros e a publicación da obra en Espiral Maior.

En colaboración con Afundación e o Centro PEN Galicia, tamén se convocou o **Premio de Poesía Afundación**, dotado con 6.000 euros, que nesta ocasión recaeu na obra de Olalla Cociña *Vestir a noite*.

A Secretaría Xeral de Cultura colaborou na convocatoria do **Premio de Poesía Eusebio Lorenzo Baleirón**, convocado polo Concello de Dodro e que en 2016 foi para Ramón Blanco por *Se pedra na néboa*.

Para potenciar o traballo dos poetas noveis, Cultura colaborou nunha nova edición no mes de maio do Festival Mondoñedo é Poesía. O festival intenta achegar a poesía á

cidadanía, poñer en valor o patrimonio poético mindoniense e dar a coñecer as novas voces poéticas da literatura galega. Por outra banda, e a través da Secretaría Xeral de Política Lingüística e en colaboración coa Universidade de Santiago de Compostela, apoiouse a distribución da poesía galega a través da edición da revista *Dorna. Expresión Poética Galega*. Este ano publicouse o número 39, cunha tiraxe de 600 exemplares.

Estes departamentos tamén colaboraron no **Certame de Investigación Condado de Pallares**, que busca o mellor ensaio de investigación histórica sobre o antigo Condado de Pallares escrito en galego e que está dotado con 3.000 euros. A gañadora este ano foi Tamara González López polo traballo titulado *Apadriñamento e bautismo no suroeste de Lugo: Carballedo e Chantada (séculos XVI a XIX)*.

No xénero dialogal, ademais dos premios convocados pola Agadic (véx. 9.1) a Secretaría Xeral de Cultura colaborou coa Radio Galega na convocatoria do **Premio Diario Cultural de Teatro Radiofónico**, que promove a creación de teatro radiofónico e que está dotado con 3.000 euros para cada categoría e a edición en libro-CD das obras finalistas.

Por outra banda, en colaboración coa Fundación Curros Enríquez impulsouse o **XXXII Premio Celanova Casa dos Poetas** e o **II Premio Adiante-Forward de Xornalismo** para complementar a formación de xornalistas menores de 30 anos; coa Fundación Otero Pedrayo, o Premio Trasalba; e coa Fundación Rosalía de Castro, o Premio Pedrón de Ouro e Pedrón de Honra.

A Xunta de Galicia apoiou, igualmente, os **Premios da Crítica Galicia 2016**, convocados pola Fundación Premios da Crítica Galicia. Na edición de 2016, resultaron vencedores María do Cebreiro na categoría de creación literaria por *O deserto*, Blanca Ana Roig na de investigación por *Historia da literatura infantil e xuvenil galega*, Uxía na de música, o Observatorio pola Igualdade da Mariña na de iniciativas culturais e científicas, Gabriel Tizón na de artes plásticas, o Teatro Atlántico na da artes escénicas, Alberte Pagán na de cine e artes audiovisuais e Artesáns da Pesca na de cultura gastronómica.

Difusión da literatura a través do audiovisual

A Asociación Galega de Produtoras Independentes (Agapi) e a Asociación Galega de Editores (AGE), en colaboración coa Consellería da Cultura, Educación e Ordenación Universitaria, a través da Agadic, fixeron posible o desenvolvemento do programa Firma e Filme para impulsar a adaptación audiovisual de obras da literatura galega. O programa puxo en contacto representantes de 22 empresas galegas dos sectores audiovisual e editorial para estudar o potencial audiovisual de 32 títulos publicados polas editoriais galegas (véx. 9.2).

Difusión de autores e autoras históricos

A Xunta de Galicia traballou durante 2016 coas fundacións asociadas a varios autores históricos para manter unha axenda de actividades e de accións que axuden a manter a súa memoria viva. Así, mediante convenios de colaboración, a Consellería de Cultura e Educación colabora coa **Fundación Rosalía de Castro** na realización de diferentes actuacións para estudar, divulgar e actualizar a obra e a memoria da poetisa. Entre as actividades concretas realizadas destacan a celebración dun festival de lectura para conmemorar o Día do Libro, as actividades do Maio Rosaliano (nas que se inclúen diferentes accións que chegan a distintos grupos da poboación), as actividades de conmemoración tanto en Iria como en Santiago de Compostela do seu pasamento ou os recitais poéticos asociados á Aula da Diversidade. Esta colaboración tamén se dirixe ao Centro de Estudos Rosalianos, para ampliar os seus fondos, traballar na recompilación de material e inéditos, potenciar os traballos de investigación ou o envío de libros a centros educativos. Durante 2016 tamén se recibiu o legado da familia Baltar, un fondo de documentación composto por 445 pezas que abrangue o período histórico que vai desde a chegada a Padrón de Rosalía de Castro e a súa familia ata os anos vinte do século XX, con correspondencia ata agora inédita.

Coa **Fundación Curros Enríquez**, durante 2016 desenvolvéronse diferentes actividades de dinamización cultural, especialmente para a comunidade escolar, co fin de dar a coñecer a Celanova de Curros Enríquez e de Celso Emilio Ferreiro. Organizáronse tamén visitas teatralizadas polo mosteiro de Celanova, rutas culturais pola vila e os seus arredores, viaxes culturais a diferentes espazos literarios en Galicia e Portugal e diferentes exposicións na sede da fundación.

No caso da **Fundación Otero Pedrayo**, o convenio de colaboración permitiu a realización de diferentes actuacións ligadas á obra e á memoria do escritor. Durante 2016 celebrouse a Festa Literaria de Trasalba, coa entrega do Premio Trasalba, e diferentes accións de divulgación e de investigación centrados na figura do escritor ourensán.

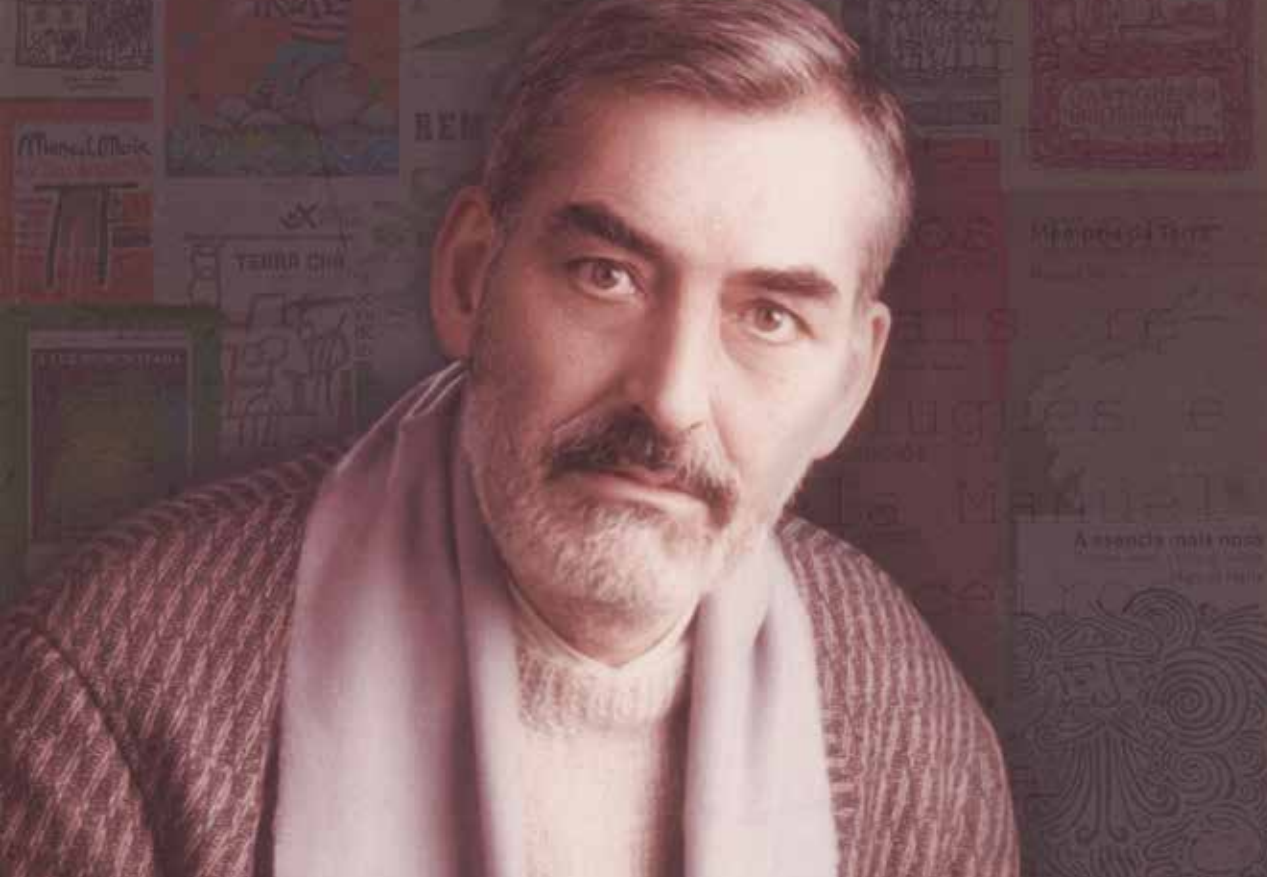
Así mesmo, apoiouse a organización, por parte da **Fundación Eduardo Pondal**, do festival Festiletras, que durante unha semana en maio dá cita na aldea do Couto, lugar de nacemento de Eduardo Pondal, a diferentes artistas galegos de diversos campos culturais. Ademais disto, en 2016 desenvolveuse neste marco unha escola de verán para nenos de entre 3 e 15 anos durante os períodos non lectivos e o Festival con V de Valarés, un cita musical destinada aos mozos.

No tocante á colaboración coa **Fundación Vicente Risco**, apoiouse a catalogación, o rexistro e dixitalización dos fondos bibliográficos e documentais relacionados con Vicente e Antón Risco, a realización de diferentes actividades durante a semana das Letras Galegas e a organización de diferentes actuacións culturais ligadas a estas figuras.

Grazas ao convenio de colaboración coa **Fundación Antonio Fraguas**, apoiáronse os premios do Proxecto Didáctico Antonio Fraguas, que está destinado ao ensino primario e secundario e que incentiva o traballo de investigación dos escolares en diferentes áreas do patrimonio de Galicia.

O apoio da Consellería de Cultura e Educación permitiu a elaboración dun documental e a apertura durante os meses de verán do **Museo Casa da Troia**, en Santiago de Compostela, que recupera a pensión de estudantes que inspirou a novela de Alejandro Pérez Lugín e a memoria deste escritor de principios do século XX.

A Secretaría Xeral de Cultura tamén asinou durante 2016 un convenio plurianual de colaboración coa **Casa Museo Manuel María**. O acordo permitiu desenvolver diferentes medidas, como a realización de actividades de carácter cultural, a elaboración de material divulgativo e promocional da Casa Museo Manuel María e relacionado coa obra do poeta e a posta en marcha de actividades de normalización e dinamización da lingua, como se recolle no seguinte apartado.

7.3

Efemérides e celebracións literarias 2016

Día das Letras Galegas

A celebración do Día das Letras Galegas, convocada anualmente pola Real Academia Galega, conta cunha extensa programación institucional e social que fai desta festa unha das citas culturais máis importantes do ano en toda Galicia e no conxunto da sociedade. O escritor homenaxeado en 2016 foi o poeta chairego Manuel María.

A Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria asinou un acordo de colaboración coa Casa Museo Manuel María de Estudos Galegos, dirixido ao desenvolvemento dunha extensa programación co fin de poñer en valor a figura do autor chairego e estudar e divulgar a súa obra. Así, a exposición itinerante *Manuel María. Beleza, amor e compromiso (1929-2004)* permitiu levar por bibliotecas e centros culturais de toda Galicia unha porta de entrada á obra do escritor e ao seu valor e significado. A exposición foi inaugurada na Biblioteca Pública da Coruña Miguel González Garcés o día 5 de maio, cunha itinerancia por Outeiro de Rei, Santiago de Compostela, Vilalba, Monforte de Lemos, Celanova, Lugo, Noia, Marín, Pontevedra, Ferrol, Vigo e Ourense.

A Secretaría Xeral de Política Lingüística convocou, un ano máis, o concurso para a realización dunha exposición de carteis divulgativos do autor homenaxeado polas Letras Galegas. Nesta edición, o centro gañador foi o CEIP ADR Castelao de Rianxo (A Coruña) na categoría de educación infantil e primaria. Na categoría correspondente á educación secundaria e bacharelato, formación profesional e centros de ensinanzas especiais, realizou a exposición a Fundación Manuel María. A edición destes proxectos expositivos, con cadansúa unidade didáctica, distribuíronse en preto de 2.000 puntos, entre centros educativos e outras entidades de Galicia e do exterior.

Así mesmo, a través da Secretaría Xeral de Política Lingüística creáronse recursos en liña ligados a Manuel María para os centros educativos e organizáronse diferentes actividades relacionadas co autor, ademais de visibilizar as iniciativas dos equipos de dinamización lingüística a través do web www.lingua.gal. Estes recursos enfocados á educación completáronse con novos materiais didácticos sobre o autor incorporados ao repositorio educativo Abalar e, en colaboración co Centro Autonómico de Formación e Innovación (CAFI), cunha xornada de formación específica para o profesorado sobre a figura de Manuel María, que se desenvolveu o 7 de maio, na Casa-Museo Manuel María en Outeiro de Rei. Desde a Consellería de Cultura e Educación tamén se promoveu, coa colaboración do V Festival Arte pola Igualdade, un espectáculo de música, interpretación e baile que desenvolve o alumnado de educación especial e do conservatorio co gallo do Día das Letras Galegas.

No ámbito socioeconómico, diversas entidades comerciais e de fabricación de produtos véñense sumando cada ano á posta en valor das nosas letras, canda as institucións culturais galegas. Eroski, Feiraco e Gadisa, entre outras, participaron na celebración do 17 de maio, coa colaboración da Secretaría Xeral de Política Lingüística, con iniciativas como a V edición do Certame de Microrrelatos Letras Galegas 2016 de Feiraco ou a tiraxe especial de bolsas de plástico de Eroski coa finalidade de divulgar a figura e a obra do poeta lucense ou a edición e a distribución realizada por Gadisa de *Heiche de cantar un conto*, unha nova compilación do cancionero tradicional infantil galego realizada por Manuel Rico.

Na Cidade da Cultura, en Santiago de Compostela, o elemento principal foi a exposición na Biblioteca de Galicia de *Manuel María: loita e poesía* que, entre maio e xullo, divulgou a biografía e a obra do escritor lucense. No propio 17 de maio, organizouse no Gaiás un espectáculo multimedia con lectura de poemas, música en directo, vídeo-creacións, un obradoiro de rap e unha lectura colectiva dos seus poemas.

Coa colaboración da CRTVG, a Consellería de Cultura e Educación promoveu dúas pezas audiovisuais con dous dos seus poemas, *A pita choca* e *Biografía dunha folla*.

Para pechar o ano, no ámbito académico, o *Simposio Manuel María* organizado pola Real Academia Galega, co apoio da consellería, deu cita en novembro na Coruña a unha vintena de expertos e expertas na obra do poeta.

Centenario das Irmandades da Fala

O aniversario da creación das Irmandades da Fala, amparado coa declaración do Parlamento de Galicia do 2016 como Ano das Irmandades da Fala, propiciou a elaboración dun programa de actividades nas que, ademais da consellería, tamén estiveron implicados o Museo do Pobo Galego, o Consello da Cultura Galega, a Real Academia Galega, as deputacións da Coruña e de Pontevedra, a Fundación Alexandre Bóveda, a Fundación Vicente Risco, a Fundación Antón Losada Diéguez, a Fundación Penzol e a Asociación de Prensa da Coruña. As diferentes programacións permitiron poñer en valor o traballo das Irmandades, recuperar a súa memoria e salientar o seu papel na dignificación da lingua galega.

As actividades comezaron cun acto de carácter cívico e literario-musical celebrado o 18 de maio na Coruña e continuaron con diversas exposicións sobre as Irmandades. A mostra itinerante *Centenario das Irmandades da Fala* recolleu materiais audiovisuais, música, documentos orixinais, publicacións e unha selección de obras de arte e obxectos singulares ligados ás Irmandades e percorreu varias cidades e vilas galegas. A esta exposición sumouse unha panorámica do galeguismo ourensán no Arquivo Histórico Provincial de Ourense, así como diversas actividades nas bibliotecas galegas. O Consello da Cultura Galega elaborou un programa trianual de tres simposios relacionados coas Irmandades da Fala, dos que o primeiro se desenvolveu en 2016.

No marco do convenio de colaboración co Museo do Pobo Galego, organizouse o *Simposio Repensando Galicia: As Irmandades da Fala 1916-1931*, que en nove sesións analizou o impacto que tiveron as Irmandades en diferentes terreos como a ideoloxía, a organización e acción política, a literatura, a lingua e os medios de comunicación, a economía, as cuestións de xénero ou a ciencia.

Igualmente, apoiouse a publicación na Biblioteca de Autores da Asociación da Prensa da Coruña (APC) de Antón Villar Ponte e as *Irmandades da Fala*, que recolle unha escolma de artigos de Antón Villar Ponte e doutros autores contemporáneos sobre a materia. Tamén viu a luz unha serie de antoloxías elaboradas pola Real Academia Galega.

A Biblioteca de Galicia tamén contribuíu a ampliar a presenza na rede das Irmandades coa creación dun micrositio especializado, cos fondos que posúe sobre este movemento dixitalizados.

Centenario do nacemento de Camilo José Cela

Durante 2016 celebrouse o centenario do nacemento do premio Nobel de Literatura Camilo José Cela, cunha programación coa que a Xunta de Galicia, fundamentalmente a través da Fundación Pública Galega Camilo José Cela, e en colaboración con diversas entidades, divulgou a vida e a obra do escritor. A programación incluíu exposicións, un congreso, cursos, un ciclo de cine, novas edicións de diferentes obras, certames literarios, actividades escolares e diversos proxectos de dixitalización do fondo documental da fundación. As actividades celebráronse en diferentes cidades galegas e tamén fóra de Galicia, como é o caso da exposición difundida en Arxentina, no marco da Feira Internacional do Libro de Buenos Aires.

A exposición *CJC 2016. O centenario dun Nobel* foi o elemento central das actividades. A mostra inaugurouse en xuño na Biblioteca Nacional de España (BNE), en Madrid, e tras o seu paso por ese organismo chegou a Santiago de Compostela, onde foi inaugurada o 11 de novembro no Museo Centro Gaiás da Cidade da Cultura (véx. 10.1).

Tamén se empregaron outras ferramentas para dar a coñecer a obra e o legado do escritor. Unha destas accións foi a publicación de *O misterioso guía da Fundación Camilo José Cela* por El Patito Editorial. O cómic, promovido pola Consellería de Cultura e Educación e polo Concello de Padrón, e realizado por Fausto Isorna, está destinado aos lectores máis novos.

150º aniversario do nacemento de Valle-Inclán

A Secretaría Xeral de Cultura promoveu a programación conmemorativa do 150º aniversario do nacemento de Ramón María del Valle-Inclán. Charlas, representacións teatrais escolares, lecturas públicas etc. articularon as actividades planificadas ao longo do ano. En Santiago de Compostela, a cidade na que morreu Valle-Inclán e na que está enterrado, desenvolveuse a exposición *Valle-Inclán, xenio e figura (1866-1936)*, organizada

pola Cátedra Valle-Inclán da Universidade de Santiago de Compostela. Partindo dos fondos documentais desta universidade, fíxose un percorrido pola vida e obra do escritor.

No Museo Valle-Inclán da Pobra do Caramiñal a exposición *Valle-Inclán traducido* (1906-1936) mostrou a traxectoria do escritor noutras linguas. As actividades, que terán continuidade en 2017, tamén chegaron ata Madrid: a Casa de Galicia acolleu a exposición de 39 obras nas que o debuxante Siro reinterpreta a Valle-Inclán e a súa obra.

Centenario de *La casa de la Troya*

Durante 2016 celebrouse o centenario da primeira edición da novela estudantil *La casa de la Troya*, de Alejandro Pérez Lugín. Ademais de colaborar coa casa-museo para a súa programación de visitas, con Arraianos Producións elaborouse un documental que relata a evolución de Santiago de Compostela e a vida dos estudantes da cidade desde a época retratada na novela ata a actualidade.

7.4

Ensaio e investigación no Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades

O Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades (CRPIH), situado en Santiago de Compostela, traballa para desenvolver e promover estudos lingüísticos, literarios, históricos e antropolóxicos sobre o galego. Este organismo depende da Secretaría Xeral de Política Lingüística da Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria.

Proxectos de investigación en curso

ARQUIVO GALICIA MEDIEVAL

- Lírica profana galego-portuguesa: en diferentes fases, ofrece instrumentos fiables de traballo para os investigadores sobre a lírica profana galego-portuguesa e o seu corpus, dunhas 1.700 cantigas.
- Prosa literaria galega medieval: proxecto de conservación, estudo e difusión dos textos en prosa escritos en galego no Medioevo.
- Cantigas de Santa María: estudo das *Cantigas de Santa María*, tanto para a fixación do texto crítico, como desde o punto de vista musicolóxico e iconográfico. Forma parte do proxecto ArGaMed.

LINGÜÍSTICA

- Termigal: coordinación das actividades terminolóxicas relativas á lingua galega, así como da elaboración de recursos terminolóxicos sobre as distintas linguaxes de especialidades e da estandarización dos neoloxismos e do léxico científico-técnico en galego.
- Etiquetador/lematizador do galego actual (XIADA): creación e desenvolvemento de ferramentas que fagan posible o recoñecemento e a análise automática do galego actual.
- Corpus de referencia do galego actual (CORGA): creación e posta a disposición dos usuarios dun recurso para a obtención de datos sobre aspectos morfolóxicos, sintácticos e léxicos da historia recente do galego.
- Dicionario italiano-galego galego-italiano: elaboración dun dicionario orientado a falantes galegos, cunhas 20.000 voces e que complementa o anterior dicionario publicado polo centro.
- Corpus Documentale Latinum Gallaeciae (Codolga): corpus textual con documentación latina medieval relacionada con Galicia de entre os séculos VI e XV.
- Recursos para o desenvolvemento das tecnoloxías da fala: ten como obxectivo principal a recollida e tratamento, mediante as etiquetaxes axeitadas, de rexistros de voz ou multimedia en lingua galega orientados ao desenvolvemento das tecnoloxías da fala e tecnoloxías afíns.
- Sintetizador de voz para o galego (CoToVía): proxecto interdisciplinario no que participan enxeñeiros superiores de telecomunicacións da Universidade de Vigo e lingüistas da Universidade de Santiago de Compostela para a elaboración dun sintetizador de voz para o galego.
- Bibliografía informatizada da lingua galega (Bilega): elaboración dunha base de datos relacional que funciona como bibliografía analítica dos traballos de investigación, divulgación e opinión sobre o galego.

LITERATURA

- Investigación en literatura infantil e xuvenil: integración dos traballos de investigación sobre literatura infantil e xuvenil que realizan os membros de varios grupos especializados na materia.
- Narrativa recuperada: recuperación dos textos narrativos galegos de finais do século XIX e de principios do XX publicados en revistas e xornais.
- Dicionarios de literatura: elaboración dun gran dicionario xeral de termos literarios.
- Informes de literatura: observación da produción literaria galega anual e publicación dun censo de títulos e toda a produción asociada ao mesmo.
- Bibliografía da literatura galega: indexación de toda a información ligada á literatura galega contemporánea, desde 1800 ata a actualidade.
- Recuperación de prensa galega emigrante: recuperación e edición en formatos facsimilares (ou en CD) da prensa galega emigrante, acompañada de estudos críticos e históricos.
- Recuperación de textos poéticos galegos: proxecto que busca o estudo e a edición de textos poéticos galegos anteriores a 1936.
- Recuperación de revistas poéticas galegas: recuperación e reedición en facsimilares ou en CD acompañadas de estudos preliminares, notas e índices das revistas galegas poéticas.
- Cadernos Ramón Piñeiro: colección de cadernos, publicados desde 2003, dedicados ás cuestións filosóficas, estéticas ou biográficas referidas sempre ao ámbito cultural e lingüístico galego. En 2016 publicáronse dous números: *Cadernos Ramón Piñeiro (XXXV)*. Manuel María: *Cecais hai unha luz. Memorabilia*, e *Cadernos Ramón Piñeiro (XXXVI)*. Cervantes e o Quixote: *a invención do humorismo*.

OUTRAS HUMANIDADES

- Fraseoloxía galega: construción dun tesouro fraseolóxico galego, impulso dos estudos fraseolóxicos e fraseográficos en Galicia e tradución ao galego de obras de referencia da fraseoloxía eslava. Desde o ano 2001, publica os *Cadernos de fraseoloxía galega*, revista científica de periodicidade anual. De recoñecido prestixio internacional, recolle traballos fraseolóxicos de expertos de diversos países.

Bolsas de formación en investigación

En novembro de 2016 incorporáronse ao Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades un total de nove bolseiras para traballar na investigación lingüística, literaria, histórica e antropolóxica da lingua galega. Estas bolseiras traballaron en diferentes proxectos de investigación do centro, como foron os de Bibliografía da literatura galega, Fraseoloxía galega, Corpus de referencia do galego actual, Cantigas de Santa María, Prosa literaria medieval, Terminoloxía científico-técnica, Recursos para o desenvolvemento das tecnoloxías da fala, Base de datos do ALIR e Dicionarios de literatura.

Colaboración coa investigación de diversos organismos

O Centro Ramón Piñeiro conta con convenios de colaboración coas diferentes universidades galegas, que permiten a mobilidade de estudantes de doutoramento ou de profesorado e a súa colaboración cos diferentes proxectos que leva a cabo. A Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria asinou convenios coa Universidade de Santiago de Compostela, coa Universidade da Coruña (neste caso para dous proxectos concretos, o Etiquetador-lematizador para o galego actual e o Corpus Documentale Latinum Gallaeciae) e coa Universidade de Vigo (igualmente tamén para dous proxectos concretos, o de Recursos para o desenvolvemento das tecnoloxías da fala e o Etiquetador-lematizador o galego actual). No caso da Universidade de Santiago, o Centro Ramón Piñeiro tamén colabora titorizando a alumnos da facultade de Filoloxía durante os seus períodos de prácticas.

Durante 2016 mantívose o acordo de colaboración asinado en outubro do 2015 coa Compañía de Radio-Televisión de Galicia, CRTVG, que deu acceso aos investigadores do centro a materiais audiovisuais e escritos asociados ás emisións da Televisión de Galicia. Este materiais son empregados polos expertos do centro para a investigación en materia lingüística.

Premio Ramón Piñeiro de Ensaio 2016

Nesta edición, o antropólogo e escritor vigués Rafael Quintía Pereira fíxose coa XVI edición do Premio Ramón Piñeiro de Ensaio, galardón que convocan conxuntamente a Secretaría Xeral de Política Lingüística e a Editorial Galaxia coa colaboración de Gas Natural Fenosa, pola obra *Mariña, de deusa a santa. A advocación de Santa Mariña na cristianización da Gallaecia*. O galardón está dotado con 3.000 euros e coa publicación do traballo por Galaxia.

Colaboración coa investigación lingüística da Universidade de Santiago de Compostela

A Secretaría Xeral de Política Lingüística tamén colabora coa Universidade de Santiago de Compostela para o desenvolvemento dos proxectos de investigación desenvolvidos desde o Instituto da Lingua Galega: o Atlas Lingüístico Galego (ALGa), o Tesouro Informatizado da Lingua Galega (TILG), a Colección Diplomática de Documentos Galegos Medievais, o Corpus Xelmírez Romance da Galicia Medieval, o Arquivo do Galego Oral (AGO), o Inventario Toponímico da Galicia Medieval e o Corpus Oral Informatizado da Lingua Galega (CORILGA).

7.5

Fundación Pública Galega Camilo José Cela

A Fundación Camilo José Cela é, desde 2012, unha entidade galega de carácter público dependente da Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria. Os principais obxectivos da fundación son a promoción do estudo da obra do escritor e a conservación do seu patrimonio.

A súa sede en Iria Flavia (Padrón) acolleu ao longo do ano unha programación de visitas e actividades, que se complementou coa dinamización en Internet a través de distintas páxinas web, así como os seus diferentes perfís en Facebook, Twitter, Flickr e YouTube. Estes sitios remataron 2016 con 34.867 visitas.

Actividades culturais

A fundación organizou diferentes actividades para recuperar, lembrar e poñer en valor a figura de Camilo José Cela. Así, creáronse un itinerario literario e unha visita específicos para os profesores galegos en colaboración co Centro Autonómico de Formación e Innovación (CAFI-Linguas). Tamén se ofertaron visitas guiadas ás exposicións programadas. Nos actos centrais do día do aniversario do escritor, ademais da ofrenda floral, o centro acolleu a conferencia *Cela en su centenario* a cargo de Luis Iglesias Feijoo, padroeiro da institución.

No ámbito da difusión audiovisual, a fundación tamén colaborou coa Universidade Camilo José Cela na gravación dun documental sobre o escritor, coa CRTVG e a produtora Breogán Producións: *Cela, cuestión de galegitude*.

Club de Lectura

No grupo de lectura integrado por 15 lectores e que se desenvolve en colaboración co Concello de Padrón, léronse este ano catro novelas e compartiuse tamén a visión

das adaptacións ao cinema. No acto de clausura contou coa presenza de Tomás Ci-madevilla, director da curtametraxe *Regreso a la Alcarria*, quen respondeu as preguntas do club de lectura sobre a súa obra.

Exposicións na sede de Padrón

Un dos obxectivos da fundación é o de manter unha programación expositiva multidisciplinar. As mostras organizadas na sede da fundación deixaron un balance de 5.420 visitantes.

La colmena. Historia dunhas páxinas zarandeadas

DATAS: do 15 de outubro de 2015 ao 4 de febreiro de 2016

Partindo do 70º aniversario da última redacción da novela en 1945, realizouse unha exposición na que se expuxeron varios obxectos relacionados coa obra, así como unha recreación da mesa de traballo do escritor.

Miguel de Cervantes: o roubo do rucio de Sancho

DATAS: do 19 de febreiro ao 13 de maio de 2016

A mostra encadrouse nos actos do cuarto centenario do pasamento de Miguel de Cervantes. Nela, puideron descubrirse aqueles elementos cervantinos que posuía Camilo José Cela, como a súa colección de Quixotes ou os seus artigos manuscritos sobre o escritor.

Compañías convenientes. Diálogos contemporáneos co home poliédrico

DATAS: do 20 de maio ao 23 de setembro de 2016

Doce artistas actuais foron invitados a reinterpretar tanto obras de arte como obras literarias, obxectos e espazos da fundación. Tras a súa finalización na sede de Iria Flavia, esta mostra trasladouse á sede na rúa do Vilar de Santiago de Compostela de Afundación (do 2 de novembro de 2016 ao 15 de xaneiro de 2017).

Cela, o gran coleccionista: Máis que coleccionar, amontono

DATAS: novembro de 2016 a xaneiro de 2017

A mostra dá a coñecer ao gran público o hábito coleccionista do escritor, que durante toda a súa vida foi acumulando múltiples obxectos. A colección resultante está formada por un número inxente e heteroxéneo de pezas diversas e curiosas.

Exposicións fóra da sede da fundación

Camilo José Cela (1916-2016). O Centenario dun Nobel. Un libro e toda a soidade

DATAS E ESPAZOS: do 4 de xullo ao 25 de setembro de 2016, na Biblioteca Nacional de España, Madrid. Do 19 de novembro de 2016 ao 19 de febreiro de 2017, na Cidade da Cultura de Galicia, Santiago de Compostela

Unha ambiciosa e coidada exposición para conmemorar o centenario do nacemento de Camilo José Cela. En total, 600 pezas nun percorrido cronolóxico pola vida e obra do escritor. Na Biblioteca Nacional de España, rexistráronse 24.271 visitantes, e 3.234 na Cidade da Cultura de Galicia no período correspondente a 2016.

Ademais de mostrar os seus fondos nestas exposicións propias, a Fundación Camilo José Cela tamén cooperou con outros organismos e institucións á hora de organizar diferentes mostras sobre o autor. Así, a fundación colaborou co Concello de Padrón nunha exposición fotográfica sobre o autor no centro social da localidade, coa organización da mostra *Cela e Arxentina* na Universidade de Ciencias Económicas e Empresariais de Buenos Aires durante a Feira do Libro de Buenos Aires, e coa Biblioteca Municipal de Verín, con cesión de diversos materiais.

Programación para escolares

O programa especial para a comunidade educativa toca diferentes tipos de actividades. Unha delas son as visitas dinamizadas, nas que participaron 1.576 alumnos e 143 profesores, e os obradoiros, que contaron con 235 alumnos e 17 profesores asistentes.

Outras destas actividades son as coñecidas como valixas didácticas, unha ferramenta creada pola fundación para os diferentes niveis educativos e que se envía ás escolas para ser empregada nas clases. As valixas chegaron este ano a 827 alumnos de 7 centros educativos.

A fundación ten tamén actividades centradas nos alumnos das escolas de Padrón e os seus arredores. Durante 2016 organizou a actividade Letreseo, unha semana especial na que 222 alumnos da zona participaron nunha visita teatralizada polo museo.

Concursos literarios

Co obxectivo de fomentar a creación literaria e a lectura e de difundir tanto a obra de Camilo José Cela como a de José García Nieto, a Fundación Camilo José Cela organiza varios concursos literarios a través da rede: o V Concurso Internacional de Microrrelatos da Fundación Pública Galega Camilo José Cela, co patrocinio de El Corte Inglés, coas categorías infantil, xuvenil e adulto; e o III Concurso de Micropoemas José García Nieto, centrado na poesía.

Apoio á investigación

A Fundación Camilo José Cela asesora investigadores que traballan sobre a obra e a vida do autor. Durante 2016 a fundación atendeu 50 peticións de información de diferentes investigadores, e colaborou con diversos traballos académicos

No ámbito da formación, colaborou co Centro territorial de Innovación e Formación Madrid-Este da Comunidade de Madrid no deseño dun curso sobre a obra do autor e coa Universidad Camilo José Cela na organización do simposio internacional que se celebrou en maio.

Para facilitar o traballo dos investigadores, en 2016 a fundación presentou a dixitalización de parte do seu arquivo fotográfico, que pode ser visitado na Biblioteca Virtual de Patrimonio Bibliográfico, en Hispana e en Europeana, e asinou un convenio coa Fundación Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes para a difusión de fondos na rede. Igualmente, a fundación comezou a traballar co Consello da Cultura Galega para a dixitalización e difusión na rede do epistolario galego de Camilo José Cela.

Publicacións

Durante 2016, a fundación participou na edición do cómic *O misterioso guía da Fundación Camilo José Cela*, de Fausto Isorna, un texto con vontade divulgadora para nenos; e tamén na publicación dixital *Sobre el oficio del escritor*, na que se incluíron os relatos gañadores do V Concurso de Microrrelatos.

Así mesmo, colaborou na reedición das memorias infantís do premio Nobel, *La rosa*, que publicou a Secretaría Xeral de Cultura, na edición das *Actas do Simposio Internacional* relativo ao centenario e nos traballos preparativos da edición do *Anuario de Estudios Celianos*, ambos os dous da Universidad Camilo José Cela.

7.6

Xestión do Rexistro da Propiedade Intelectual e do Depósito Legal

A Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria é a responsable, a través da Subdirección Xeral de Bibliotecas, do Rexistro da Propiedade Intelectual en Galicia. O rexistro asume a tramitación e a resolución dos procedementos de inscrición dos dereitos de autor das obras literarias, artísticas e científicas. Así mesmo, o Rexistro da Propiedade Intelectual é o organismo que opera á hora de emitir certificacións sobre os dereitos de propiedade intelectual das obras.

Estas funcións son desenvolvidas nas sete oficinas do rexistro existentes en Galicia e localizadas nas sete principais cidades galegas (as catro capitais de provincia e Santiago, Vigo e Ferrol), que actúan como puntos de información e recepción de solicitudes para a súa tramitación no Rexistro Territorial, que custodia e arquiva os documentos e materiais depositados.

Durante o ano 2016, o Rexistro da Propiedade Intelectual en Galicia mudou as súas oficinas centrais á rúa Doutor Teixeiro, en Santiago de Compostela. Entre o mes de xaneiro e decembro as diferentes oficinas atenderon un total de 1.629 solicitudes de inscrición, o cal supuxo un incremento dun 2,13% respecto ao 2015. Por tipo de obras, rexistráronse 966 literarias —entre as que figuran, en primeiro lugar, as de narrativa (357), seguidas dos guións (214)—, 187 obras plásticas, 183 científicas, 175 musicais, 64 audiovisuais, 42 programas de ordenador e 12 corresponderon a outro tipo de obras. O importe total recadado por taxas no 2016 ascendeu a 21.948,60 euros, por solicitudes de inscrición e publicidade rexistral.

Igualmente dependente da Subdirección Xeral de Bibliotecas, o Depósito Legal funciona como unha memoria do que se publica. As súas obrigas son recompilar todo tipo de publicacións que se producen en Galicia, creando un arquivo do patrimonio bibliográfico, sonoro, visual, audiovisual e dixital, e asegurar así o acceso á cultura, á información e á investigación. Os editores e produtores con obras suxeitas a depósito legal deben solicitar un número nunha das súas delegacións, que servirá para vincular a obra, e depositar varios exemplares na Biblioteca de Galicia, na Cidade da Cultura.

Durante 2016, o total de asignacións de número de depósito legal foron 4.405; delas, 2.420 na oficina da Coruña; 232 na de Lugo; 321 na de Ourense; 689 en Pontevedra e 743 en Vigo.

08

A CULTURA, ESPAZO COMÚN

A cultura é un factor esencial para a cohesión e o benestar de calquera sociedade, e é preciso difundila e promovelas nun sentido amplo, que teña en conta tanto o acceso aos bens e manifestacións culturais como a súa xeración.

A Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria desenvolve diferentes liñas de actuación política co obxectivo común de converter a cultura nun punto de encontro para o desenvolvemento persoal e colectivo da cidadanía. Para este fin, trabállase en diferentes vías: fomentar a produción cultural nas súas distintas vertentes, apoiar un sector cultural innovador, impulsar a creatividade desde a infancia, estimular a oferta emerxente e a participación social diversa nas actividades culturais, e atender a inclusión e expresión dos colectivos con maiores dificultades de integración.

8.1 Premios da Cultura Galega

Os Premios da Cultura Galega recoñecen o labor a prol das letras, das artes plásticas, das artes escénicas, da música, do audiovisual, da lingua, do patrimonio cultural e da proxección da cultura no mundo. A Xunta de Galicia convocou en 2016 unha nova edición destes galardóns cos que pon en valor a excelencia creativa e o labor de difusión cultural desenvolvido, con esforzo e talento, por persoas e institucións, tanto en Galicia como desde o exterior.

O xurado, que tivo que escoller entre as 40 candidaturas presentadas nesta edición, estivo formado pola Consellería de Cultura e Educación, Consello da Cultura Galega, Real Academia Galega, Real Academia Galega de Belas Artes Nosa Señora do Rosario, e polos profesionais da cultura Xosé Ballesteros (editor), Susana Seivane (gaiteira), Fefa Noia (directora teatral) e Manuel Vilariño (fotógrafo).

Os Premios da Cultura Galega 2016 entregáronse en xaneiro de 2017 nun acto institucional na Cidade da Cultura de Galicia, que contou coa creatividade de Lucía Martínez (percusión), Nacu (caligrafías en directo) e Sr. Pause (creacións audiovisuais), así como coas actuacións musicais de Budiño, o dúo de óboe e fagot de Sara Fernández e Javier Sánchez e a coral Cantigas e Agarimos. No acto, que estivo presidido polo presidente da Xunta de Galicia e que conduciu a xornalista Noelia Otero, os premiados recibiron unha escultura en bronce de Manolo Paz.

Letras

Na modalidade de Letras premiouse a destacada escritora e pensadora feminista María Xosé Queizán. Como narradora é autora de obras como *Amantía*, *Amor de tango* ou *A boneca de Blanco Amor*; escribiu poemarios como *Metáfora da metáfora*, *Despertar das amantes*, *Fóra de min*, *Non o abras como unha flor* ou *Cólera*; e, entre outros, os ensaios *A muller en Galicia*, *Recuperemos as mans*, e a biografía *Emilia Pardo Bazán. Unha nena seducida polos libros*.

Artes plásticas

Pola súa defensa e promoción da cultura plástica en Galicia, o galardoado nesta categoría foi o crítico de arte Miguel Fernández-Cid, director do CGAC entre 1998 e 2005 e actualmente director da Fundación Torrente Ballester en Santiago de Compostela. Comisario de exposicións, Fernández-Cid coordinou a exposición *Gallaecia Petrea* no Museo Centro Gaiás da Cidade da Cultura de Galicia e foi un dos impulsores da exposición sobre o Mestre Mateo no Museo Nacional del Prado en 2016.

Artes escénicas

O Premio Cultura Galega de Artes Escénicas recaeu na compañía Sarabela Teatro. Integrada actualmente por Ánxeles Cuña, Elena Seijo, Sabela Gago, Fina Calleja e Fernando Dacosta, formaron parte dela ao longo das súas máis de tres décadas de historia nomes como Suso Díaz, Tito Asorey ou Nate Borrajo. *Ensaio sobre a cegueira*, *A esmorga*, *Sexismunda* e *Así que pasen cinco anos* son algunhas das obras dunha compañía que tamén desenvolve un importante labor didáctico no ámbito do teatro universitario e na organización da Mostra Internacional de Teatro Universitario de Ourense, da Mostra de Teatro Infantil e do Festival Internacional de Teatro de Ourense.

Música

Na modalidade de Música, o galardón foi para Maximino Zumalave. O director e pianista compostelán foi fundador e director do Coro Universitario de Santiago e do Collegium Compostellanus, principal director convidado da Orquestra Sinfónica de Galicia entre 1992 e 1995, e director asociado da Real Filharmonía de Galicia, da que tamén foi fundador. Membro da Real Academia Galega de Belas Artes e do Consello da Cultura Galega, foi distinguido en 2008 coa Medalla Castelao.

Audiovisual

O recoñecemento do xurado na modalidade Audiovisual foi para a cooperativa Nuxmax, primeira sala de cinema galega integrada na Rede de Exhibición Europa Cinemas, que enfoca a súa programación integramente á difusión dos filmes en versión orixinal. Ademais disto, impulsa un programa de subtitulación ao galego que permite, xunto coa difusión en sala, a súa divulgación en múltiples formatos e favorece a estrea no resto de España de filmes contemporáneos de autor con subtítulos en galego ou castelán. Este proxecto cultural incorpora unha vertente de formación escolar, unha librería e un laboratorio de gráfica e vídeo.

Língua

A Irmandade Xurídica Galega foi a gañadora na categoría de Língua. É continuadora dunha tradición de xuristas impulsores do uso da lingua galega na actividade xudicial, como Sebastián Martínez Risco, Ramón Carballal Pernas, Valentín Paz Andrade e Lois Peña Novo. O traballo dos profesionais do dereito que conforman a entidade contribúe de xeito destacado a acadar un maior uso da lingua propia de Galicia no exercicio da xustiza.

Patrimonio cultural

Na modalidade de Patrimonio Cultural o xurado recoñeceu o traballo do Museo de Pontevedra, unha institución pública dedicada, desde 1927, a conservar, exhibir, investigar e difundir pezas de singular valor patrimonial. Cunha destacada programación expositiva, o museo desenvolve un labor de investigación propio centrado principalmente nos seus fondos, entre os que se inclúen pezas esenciais para o coñecemento da cultura galega nas súas diferentes etapas históricas e expresións.

Proxección exterior

Elena Zernova, directora do Centro de Estudos Galegos da Universidade de San Petersburgo, recibiu o Premio Cultura Galega de Promoción Exterior. O seu labor é unha referencia no ámbito internacional da tradución. Desde 2005 ocupa o cargo de vicepre-

sidenta da Asociación Internacional de Estudos Galegos. Dirixe a Antoloxía da Literatura Galega (colección bilingüe ruso e galego), da que xa se levan publicado 21 tomos que recollen desde poesía medieval ata poetas e narradores vivos.

8.2

Apoio ás programacións das entidades culturais

Axudas para o equipamento e mellora de instalacións

A Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria apoiou en 2016 un total de 91 proxectos municipais destinados a mellorar locais e instalacións de toda Galicia nos que se vén desenvolvendo unha programación cultural estable. As axudas, dotadas nesta convocatoria con 500.000 euros, destináronse á realización de investimentos de equipamento escénico, iluminación e son, equipamento audiovisual, xeral de sala, sistemas de prevención e seguridade e novas tecnoloxías, así como a accións encamiñadas á mellora da accesibilidade e supresión de barreiras arquitectónicas. O obxectivo final foi o de mellorar as instalacións e locais das entidades municipais para facilitar o reequilibrio territorial na distribución cultural e contribuír a que toda a cidadanía teña as mesmas oportunidades de acceso á cultura.

Os beneficiados desta liña de subvencións en 2016 foron 89 concellos e dúas entidades, en concreto A Rúa, Arbo, Sober, A Lama, Carballeda de Avia, Riotorto, Ramirás, Orol, Vilanova de Arousa, Manzaneda, O Porriño, Bergondo, Dodro, Mazaricos, Vedra, Porto do Son, Vila de Cruces, O Grove, Bande, Silleda, Castro Caldelas, Cerdedo-Cotobade, Vilariño de Conso, Pontecesures, As Neves, Boimorto, Marín, Mondoñedo, Viana do Bolo, Santiso, Rodeiro, Covelo, Tordoia, San Xoán de Río, Ames, Fornelos de Montes, Vilar de Barrio, Muros, Cervo, Irixoa, Ribas de Sil, Guntín, A Veiga, Cedeira, Negreira, O Vicedo, Mañón, Muras, A Cañiza, Soutomaior, Portomarín, O Valadouro, Paderne, San Sadurniño, O Carballiño, A Peroxa, Trabada, Sandiás, Cerceda, Mos, Ribeira, Mondariz, Touro, Pol, Rairiz de Veiga, O Saviñao, Antas de Ulla, Monterroso, Rábade, Verín, Cabanas, Coirós, A Pobra do Caramiñal, Vilalba, Boqueixón, Celanova, Campo Lameiro, Boborás, Oza-Cesuras, Bóveda, Cospeito, A Merca, Malpica de Bergantiños, Castrelo de Miño, Cuntis, Portas, a Mancomunidade Terra de Celanova e o Padroado da Cultura do Concello de Narón.

A través de convenios de colaboración, a consellería tamén renovou as instalacións e equipamento do Edificio de Usos Múltiples de Teixeira, do Concello de Curtis, e acometeu o acondicionamento do Centro Cultural Vista Alegre de Bandeira, no Concello de Silleda.

Por outra parte, a Secretaría Xeral de Cultura destinou parte dos seus fondos ao apoio das programacións culturais de diversas fundacións de autor (véx. capítulo 7), asociacións e entidades culturais, como o Ateneo de Santiago, cunha extensa programación de conferencias e ciclos, como Os Luns do Ateneo, de temática cultural, social e científica.

Subvencións a festivais escénicos e musicais de afeccionados

A través dunha liña de subvencións de 50.000 euros dirixida a institucións sen fin de lucro, entidades locais galegas e agrupacións de concellos, a Secretaría Xeral de Cultura financiou o pasado ano os gastos correntes derivados da realización de 38 festivais e certames escénicos e musicais afeccionados.

A programación cultural de carácter afeccionado que se beneficiou este ano das subvencións incluíu o II Festival de Bandas de Gaitas das Letras Galegas Vila de Xinzo, do Concello de Xinzo de Limia; o Festival Ameixa Rock, promovido pola Asociación Cultural Ameixa Rock; De Perto, espazos de cultura no Barco, do Concello do Barco de Valdeorras; Domingos en Festa, iniciativa da Agrupación Folclórica Queixumes dos Pinos; Xoves Musicais, do Concello do Grove; Gadélica, do Concello de Cervo; o Festival das Artes Escénicas Abelardo Gabriel, organizado polo Concello de Riós; o VI Live for Madness Metal Fest, da Asociación Cultural Live for Madness; o Festival Rock Rois Arrasa, promovido polo Concello de Rois; o Rosario Orfebre Musical, da Asociación Cultural Tres por Cuatro; a X Mostra de Teatro Xosé Agrela, promovida polo Concello de Muros; a XXXI Semana de Teatro Afeccionado do Concello do Valadouro; o Certame de Teatro da Estrada, organizado pola Fundación Cultural A Estrada; o Festival Escola de Música de Sober, promovido por este concello lucense; o XXII Festival de Bandas de Música de Galicia do Concello de Vila de Cruces; o Proxecto Orquestral do Concello de Cangas; a VI Semana de Teatro Cómico de Sarria; o Morrasound Rock Festival, da Asociación Cultural Fontenla; o X Arteficial, da Asociación Cultural Ecolóxica Arteficial; a XIII Teatrosfilia. Mostra de Teatro Amador de Vedra, da Asociación Cultural Papaventos; o XXIII Festival de Bandas de Música de Silleda, promovido pola Asociación Cultural Banda de Música de Silleda; o XVI Festival Xironga, da Asociación Cultural Corbillón; o Festival de Teatro Móvete, da Federación Galega de Teatro Afeccionado; o Castañazo Rock, da Asociación Cultural O Castañazo; o Festival Inter Ritmos Ritmos da Ría, da Asociación Deloa; a Mostra de Coros Tradicionais, da Agrupación Folclórica Cantigas e Agarimos; o Festival dos Eidos, da Fundación Uxío Novoneyra; o IV Festival Internacional de Teatro Amador Estenarúa, da Asociación Cultural Ti e mais Eu Teatro; o XIX Filandón de Músicas do Caurel, organizado pola Banda de Gaitas do Caurel; o Felipop, da Asociación Felicia; as XIV Xornadas Culturais O Fiadeiro, da Asociación Cultural Folclórica O Fiadeiro; o XXII Revoltallo de Música e Cultura Xuvenil, da Asociación Xuntanza Xuvenil de Valadares; a VIII Armadiña Rock, da ACDM Armadiña; o Festival Xuventudes Musicais de Sober, da Asociación Xuventudes Musicais de Sober; a XVII Mostra Internacional de Teatro Amador de Palas de Rei-Teatro no Camiño, da Orde das Donas e Cabaleiros Os Lobos; a XI Festival da Chaira, da Asociación Cultural A Chaínza; Á escena os máis pequenos, da Agrupación Musical do Rosal; e Mamá, quero cantar, da ANPA da Escola de Música de Mondoñedo.

Apoio a outras programacións afeccionadas

O Festival Agustín Magán regresou un ano máis a Santiago de Compostela cunha mostra do teatro amador que veñen realizando en Galicia os grupos afeccionados. Entre os días 29 de outubro e 1 de novembro, o Salón Teatro e o Teatro Principal acolleron a representación das obras finalistas da décimo quinta edición do festival, unha

iniciativa promovida pola Federación Galega de Teatro Afeccionado (Fegatea) coa colaboración da Consellería de Cultura e Educación —a través da Secretaría Xeral de Cultura e da Axencia Galega das Industrias Culturais (Agadic)— e que conta tamén co apoio do Concello de Santiago de Compostela.

Pola visibilidade da muller nas artes: ALT Procrea

O Festival Alternativo de Artes Escénicas de Vigo (ALT) acolleu na súa décimo quinta edición unha nova entrega do programa ALT Procrea, unha iniciativa de apoio e de acompañamento para artistas galegas en todas as etapas do seu proceso creativo.

No marco do Festival ALT, leváronse a cabo presentacións públicas dos proxectos nos distintos momentos da súa xestación para provocar a complicitade dos espectadores en xeral e dos programadores en particular, na procura de apoios económicos a través do micromecenado en directo. A edición deste ano contou con traballos de artistas como Nuria Sotelo, Mercé de Rande, Ana Vallés ou a convidada austríaca Iris Heitzinger & Editta Braun Company.

8.3

Creatividade, lingua e mocidade

A Secretaría Xeral de Política Lingüística desenvolveu distintas iniciativas destinadas á xente nova e os centros de ensino para fomentar e dinamizar o uso da lingua galega, ao tempo que se promovía a creatividade en diferentes ámbitos.

Inventa en galego

Segunda edición do concurso dirixido a grupos de alumnos e alumnas de centros educativos ata bacharelato e formación profesional de grao medio, no que os participantes debían desenvolver un programa en App Inventor: pensar un proxecto, crear a interface gráfica, facer a programación por bloques correspondente e probar o funcionamento da aplicación no móbil ou tableta. Foi unha proposta que Igaciencia (Institución Galega da Ciencia) lles fixo aos centros educativos de Galicia para que elaborasen unha app Android na linguaxe de programación App Inventor que reflectise os lugares interesantes e turísticos da zona na que os alumnos residían.

Os premios foron para o IES Ramón Menéndez Pidal da Coruña coa súa aplicación *Galician* e o IES de Ames grazas á súa *ComposTour*.

Lingua de namorar

A Xunta de Galicia, a través da Dirección Xeral de Xuventude, Participación e Voluntariado da Consellería de Política Social e da Secretaría Xeral de Política Lingüística da Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria, presentou en 2016 unha nova edición de Lingua de namorar, o concurso de mensaxes de amor dirixido á

xuventude que ten como obxectivo principal dinamizar o uso do galego nas relacións persoais e nas comunicacións que se producen entre as mozas e os mozos nos diferentes sistemas de mensaxaría instantánea. A entrega de premios tivo lugar na Sala Eisenman do Gaiás, foi conducida pola escritora Yolanda Castaño e contou coa interpretación dos seis textos gañadores polo cantautor Manoele de Felisa.

Nós tamén creamos!

Nós tamén creamos! é un programa de dinamización da lingua galega vinculado á produción audiovisual para os máis pequenos, que ten os obxectivos de promover unha imaxe positiva da lingua galega, favorecer o seu uso e aprendizaxe en novos ámbitos e formatos e dar a coñecer as opcións de ocio en galego que lles ofrece aos cativos o web da Televisión de Galicia.

Nese marco, convocouse un ano máis un certame de curtas de animación por stop motion en galego, dirixido a centros educativos de infantil e de primaria. As curtas premiadas foron *Canto ruído*, do CPI de San Vicente da Baña (modalidade de educación infantil); *A figueira de Pelostortos*, do CEIP do Camiño Inglés, de Oroso (na categoría de primeiro e segundo de primaria) e outra curta co mesmo título realizada polo CEIP de Ponzos, de Ferrol (na modalidade de terceiro e cuarto de educación primaria). Concedéronse, ademais, tres mencións especiais, dúas na categoría de educación infantil —ao CEIP Plurilingüe A Pedra, de Bueu e ao CEIP de Cervo— e unha na categoría de primeiro e segundo de primaria —ao CEIP Plurilingüe Otero Novas de Cortegada—.

Proxecto Dragal

Programa de animación e promoción da lectura e de creación e investigación multidisciplinaria en galego coas TIC como soporte, con base no libro *Dragal I. A herdanza do dragón*, de Elena Gallego Abad, destinado ao alumnado dos centros escolares. Desenvolvéronse xogos e contidos arredor do universo mitolóxico da saga *Dragal*, nun proxecto común entre centros que finalizou coa celebración dun novo *Encontro da fraternidade do Dragal* no Pico Sacro. No ano 2016 participaron seis centros de ensino.

OUFF Escola

Certame de creación audiovisual da Concellería de Cultura do Concello de Ourense en colaboración coa Secretaría Xeral de Política Lingüística da Xunta de Galicia, que forma parte das actividades cinematográficas do Festival de Cine Internacional de Ourense (OUFF). En 2016 chegou á súa VII edición, con 120 traballos presentados, nos que se involucraron 3.400 estudantes de educación infantil, primaria e secundaria.

O primeiro premio da categoría de infantil e primaria recibíuno o CEIP Plurilingüe Otero Novas pola curta de animación *O mago rosa*, que obtivo deste xeito o seu segundo recoñecemento, pois fora tamén distinguida no certame Nós tamén creamos! cunha mención especial. O segundo premio recaeu en *Ranilda*, do CEIP A Lama, e o de mellor guión foi para o CEIP Torre Illa por *A chave dos 6000 presos*. Na categoría Demais niveis

de ensino non universitario recoñeceuse co primeiro premio o filme do CPI Virxe da Saleta *Os xeranos do señor Alfonso*. O segundo premio recaeu no IES Chamoso Lamas polo traballo *Sons do camiño* e o premio ao mellor guión obtívoo o CPI Antonio Faílde por *O capitán penedo*.

Cores con palabras

O certame Cores con palabras, que premia as mellores obras pictóricas e poéticas, chegou este ano á súa quinta edición poñendo en valor a lingua como vehículo de expresión artística. A iniciativa, do Centro de Animación e Artes Plásticas Togariños, conta co apoio da Secretaría Xeral de Cultura. Este ano presentáronse 165 traballos artísticos da autoría de persoas maiores de 55 anos e menores de 13; 40 traballos quedaron finalistas e resultaron gañadores Cristina Carou, Xosé Manuel Liste, Manuel Araújo, Marilia Villarino, María Teresa Llovet e Lea Rodríguez.

Unha experiencia artística con Voadora

O programa de residencias no Salón Teatro, iniciado coa compañía de teatro Voadora, desenvolveu o proxecto Don Juan, no mes de xaneiro, cun elenco de 22 voluntarios galegos xubilados, para cuestionar o rol do individuo despois da súa idade produtiva desde os temas que Molière formula no seu texto *Dom Juan ou le festin de pierre* desde unha perspectiva de presente e de futuro.

Fomento do uso do galego entre a mocidade

No ámbito escolar, a Secretaría Xeral de Política Lingüística colaborou coa Federación Española de Religiosos da Ensinanza de Galicia - Centros Católicos (Ferega-CECA) na realización de actuacións para promover a estima polo galego, con iniciativas para incentivar a creatividade do alumnado como o Concurso de Curtametraxes Rec-Curta. Dentro do convenio que asinaron ambas as entidades, tamén se desenvolveron outras actividades de dinamización da lingua vinculadas á literatura como o Premio Frei Martín Sarmiento ou a Festa da Lingua.

Tamén se puxo en marcha un convenio de colaboración coa Universidade de Vigo para desenvolver iniciativas conxuntas que prestixien e promovan no ensino universitario o uso do galego. O convenio inclúe a organización de actividades de formación, a convocatoria de premios de poesía, relato curto e tradución ou a elaboración de material de normalización. Do mesmo xeito, colaborouse coa Universidade da Coruña para lograr o mesmo fin, con medidas como a convocatoria do XIII Premio Luísa Villalta, cursos de formación e a axuda á realización de teses de doutoramento, traballos de fin de grao e proxectos fin de carreira.

Ademais, concedéronse 300.000 euros en axudas para a realización de proxectos de fomento do uso do galego nos centros de ensino públicos de Galicia, promovidos polos equipos de dinamización da lingua galega, así como nos centros privados. O obxectivo destas subvencións foi favorecer o uso da lingua en cada centro educativo, no marco do seu proxecto lingüístico e coa participación de toda a comunidade educativa, especialmente fomentando o galego nas actividades extraescolares e complementarias.

Para apoiar a dinamización lingüística en centros dependentes da Consellería de Cultura e Educación, fíxose unha convocatoria anual para seleccionar os mellores proxectos educativos innovadores que implican o uso da lingua galega e o coñecemento cultural. Concedéuselle un incentivo de 2.000 euros a cada un destes centros: IES A Cachada, Boiro, A Coruña, co proxecto *Star Gal*; IES Félix Muriel, Rianxo, A Coruña, co proxecto *Aspiramos a ser simplemente un paraíso lingüístico*; IES Maximino Romero Lema, Baio, Zas, A Coruña, e IES Marco do Camballón, Vila de Cruces, Pontevedra, co proxecto *Requeifesta*; CEIP San Xoán, Becerreá, Lugo, co proxecto *Galemocinémate*; e IES Carlos Casares, Vigo, Pontevedra, co proxecto *Galaxia Casares. Leriando no Casares*.

Tamén se colaborou con outros centros educativos e institucións como o IES Pobra do Caramiñal co proxecto *21 días co galego*; o IES Espiñeira de Boiro co programa *Leo Galego*; 18 CEIP da provincia de Ourense coa *Convivencia de educación infantil Cholo e Nela*; a coordinadora dos EDLG do Morrazo coa elaboración de guías de lectura e música en galego; a Escola Oficial de Idiomas da Coruña co V Festival de curtametraxes CinEOI; a Escola Oficial de Idiomas de Santiago de Compostela coa primeira edición *aRi(t)mar Galiza e Portugal* (véx. 11.6); e a Escola Oficial de Idiomas de Vigo xunto cos EDLG e coa Biblioteca Pública Neira Vilas co proxecto *Recoméndoches un libro*.

A Secretaría Xeral de Política Lingüística tamén promoveu diversos certames de creación literaria destinados aos máis novos, como o Concurso Novos Talentos de Relato Curto, en colaboración con Coca-Cola ou os premios Banda Deseñada Axi e Ensaio Subversivo Guillermo Domínguez, en convenio coa Asociación Colectivo Xelmírez.

8.4

Lecer cultural en galego

Galicia Culturea. Cultura e lingua no verán

O novo programa da Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria, Galicia Culturea, levou durante os meses de xullo, agosto e setembro ao longo da xeografía galega unha completa oferta cultural e de ocio pensada para todos os públicos. Un total de 166 localidades das catro provincias acolleron preto de 600 actividades culturais e propostas de dinamización lingüística de rúa.

A programación incluíu todo tipo de actividades culturais: música, teatro, danza, novo circo, maxia, cine, obradoiros, visitas guiadas, actividades de dinamización da lectura e dinamización lingüística de rúa etc. Ademais da actividade programada nos espazos culturais da consellería, o programa levou ás rúas concertos de Zoar, Odaiko, Hércules Brass, Coro Cántigas da Terra, e das corais Cantigas e Agarimos, de Ruada e Toxos e Froles, e Galicia Fiddle Orchestra, en 28 concellos de Galicia. Tamén se incorporaron á programación, para favorecer unha maior difusión, citas xa consolidadas, como o ciclo Monumenta ou Cultura no Camiño.

O galego campá!

É o programa de dinamización lingüística con actividades e materiais para os campamentos de verán da Xunta de Galicia, que organizan a Secretaría Xeral de Política

Lingüística e a Dirección Xeral de Xuventude e Voluntariado. O seu obxectivo é favorecer o desenvolvemento da actividade en galego no contexto dos campamentos e facilitar formación e recursos ao monitorado para a realización de actividades que animen os rapaces e rapazas a se expresar nesta lingua.

En 2016, O galego camp! materializou estes propósitos coa adaptación e tradución de sete dinámicas ou series de actividades que foron incluídas no *Repositorio dixital do tempo libre en galego* para os monitores dos campamentos. Desenvolvido por O Falcón Branco co persoal de cada campamento, o programa tivo presenza en 17 campamentos e implicou 1.479 dos rapaces e rapazas participantes neles.

Programación na Rede de Dinamización Lingüística

Durante o ano 2016 a Rede de Dinamización Lingüística (RDL), coordinada pola Secretaría Xeral de Política Lingüística, promoveu un total de 224 accións nos diferentes concellos que a integran. Política Lingüística destinou á RDL en exclusiva os proxectos que planificou, deseñou e elaborou especificamente para a promoción da lingua galega no ámbito local, dándolles así continuidade ás liñas de traballo para o impulso do galego desde o ámbito do lecer, a transmisión interxeracional da lingua, a dinamización do idioma na poboación máis nova ou no tecido socioeconómico, a celebración das efemérides lingüísticas e culturais anuais etc.

Dentro do Galicia Culturea, a Secretaría Xeral de Política Lingüística achegou actividades de xullo a setembro a un total de 59 localidades, nas que participaron preto de 8.000 persoas, no marco da celebración de festas locais para ampliar a oferta de ocio en lingua galega e a presenza do idioma neste tipo de eventos. Foron *Contos vellos para rapaces vellos*, actividade de contacontos inspirada na obra homónima de Xosé Neira Vilas; *O zapateiro e o raposo*, tamén en formato de contacontos; e a peza de maxia familiar *Palabras máxicas*.

Nadal en rede

Nadal en rede cumpriu a súa quinta edición ofrecendo actividades e recursos especialmente deseñados para encher de lingua galega os momentos de ocio e celebración. Do 17 de decembro ao 7 de xaneiro desenvolvéronse as seguintes propostas:

- *Os Bolechas. Nadal en familia*: Os Bolechas percorreron 10 concellos da RDL para celebrar o Nadal cun concurso e exposición de postais, cartas aos Reis Magos, contacontos, xogos populares, sorteo de libros, obradoiros de chapas, maquillaxe ou debuxo, entre outras actividades divertidas en galego para toda a familia. Esta xira de Nadal contou tamén coa colaboración de Gadis e da Televisión de Galicia.
- *Cos Reis Magos en galego*: como outros anos, puxéronse a disposición dos concellos pertencentes á RDL e das familias modelos de cartas para escribirlles na nosa lingua ás súas maxestades de Oriente, así como a ferramenta *Resposta dos Reis Magos* para que os nenos e nenas puidesen recibir unha mensaxe personalizada de Melchor, Gaspar e Baltasar.
- *O castiñeiro do Apalpador*: obra de teatro de monicreques levada a cabo pola compañía Fantoques Baj.
- *Xoguetes en galego*: obradoiro de xogos e xoguetes en galego que desenvolveu a empresa xogueteira Brazolinda, onde os nenos e nenas puideron xogar a diferentes xogos de mesa.
- *Nadal de vila en vila*: os músicos Uxía e Santi Cribeiro desenvolveron un obradoiro participativo para dar a coñecer panxoliñas, xaneiras, cantares de reis e aguinaldos.
- *Cantarolas para xente miúda*: concerto didáctico da man de Senén Vaamonde e de Alfredo e Manuel, dous dos músicos do grupo A Roda, para que os nenos e nenas galegos coñezan dúas das figuras máis representativas da historia da música e das letras galegas: Suso Vaamonde e Xosé Neira Vilas.

FalaRedes 2016

Este programa cumpriu xa un lustro promovendo o uso do idioma e a súa valoración positiva, fornecendo os concellos de actividades de lecer na lingua propia de Galicia, ofrecéndolle á cidadanía propostas de ocio en galego e apoiando a creatividade e os artistas que desenvolven o seu labor profesional en galego.

Entre o 20 de febreiro e o 27 de novembro leváronse a cabo diversas actividades:

- *Todo me fala de ti*: homenaxe a Manuel María, o autor a quen se lle dedicou este ano o Día das Letras Galegas. Da man dos músicos Uxía, Magín Blanco e Santi Cribeiro, os textos do poeta da Terra Chá chegaron en formato concerto pensado para cativada de máis de 5 anos e baixo a xestión de Urdime Propostas Culturais.
- *A viaxe de Rosalía*: espectáculo de Larratiz Producións Artísticas onde se combinaron as técnicas da narración oral tradicional coa interpretación actoral, monicreques de mesa e música para mostrar a vida e a personalidade de Rosalía de Castro.

- *Xente miúda*: xira de Pablo Díaz (autor do disco homónimo), Carmen Rey e Tito Calviño cun amplo repertorio de cancións coas que acompañar os momentos cotiáns do universo infantil.
- *Os Bolechas van ás Olimpíadas*: Os Bolechas volveron un ano máis ao FalaRedes para animar a cativada de 4 a 8 anos a expresarse en galego nun espectáculo participativo inspirado nas Olimpíadas de Río 2016.
- *O rueiro das liortas*: espectáculo baseado na comedia da arte italiana e no teatro popular para afondar nas relacións de parella e nas dificultades para manter vivo o amor. Dirixida a todos os públicos desde os 8 anos de idade, esta comedia iniciática de Elefante Elegante fusionou diferentes linguaxes (a palabra, o teatro físico, a danza, as artes plásticas e as artes visuais).

8.5

Apoio aos proxectos de integración e visibilización social a través das artes

O fomento da participación de mozos e mozas con discapacidade en actividades inclusivas de lecer educativo e o apoio institucional ás programacións culturais que fomenten a participación activa de todas as persoas, favorecendo o seu desenvolvemento creativo e expresivo a través da arte, son os obxectivos dos proxectos apoiados pola Consellería de Cultura e Educación para contribuír á transformación progresiva a favor da heteroxeneidade e do enriquecemento do conxunto da cidadanía galega.

Proxecto En-Red-Arte con Cogami

O proxecto En-Red-Arte, en colaboración coa Confederación Galega de Persoas con Discapacidade (Cogami), está deseñado para lles ofrecer ás persoas con discapacidade a posibilidade de vivir experiencias culturais que teñan unha incidencia positiva na súa aprendizaxe e que lles permitan desenvolver a súa curiosidade, a formación do gusto e o seu sentido estético e crítico. Ao mesmo tempo, preténdese incentivar entre este colectivo o hábito de frecuentar actividades e eventos culturais, romper conceptos autolimitantes da actividade cultural e estimular a capacidade de superación persoal.

Para lograr estes obxectivos leváronse a cabo ao longo do ano distintos obradoiros de artes plásticas, de fotografía artística, de escritura creativa, de teatro, de música tradicional e popular, e de danza contemporánea nos centros de recursos de persoas con discapacidade e asociacións de membros da entidade, así como tamén nos espazos formativos que Cogami emprega habitualmente.

En 2016, ademais, realizouse unha exposición na Biblioteca e Arquivo de Galicia da Cidade da Cultura, entre os días 23 e 29 de setembro, na que se mostrou unha selección de 24 traballos artísticos do conxunto de obras elaboradas no marco do programa En-Red-Arte.

Artes pola integración

Concibido como unha iniciativa transformadora, o proxecto Artes pola integración é un proxecto nacido para facilitar a diversos grupos subalternos da sociedade unha serie de facetas, plataformas, iniciativas e ferramentas coas que comunicarse, ao tempo que se poñen en mans da sociedade unha serie de representacións visuais, literarias e escénicas coas que poder entender a realidade deses grupos adoito excluídos por diversas razóns legais, sociais ou médicas.

Nesta quinta edición de Artes pola integración, celebráronse distintas conferencias, propostas de artes escénicas e visuais, cine e programas de formación entre o 24 e o 26 de xuño en diferentes escenarios da Ribeira Sacra do Miño, Chantada e Taboada.

V Festival Arte pola Igualdade

A Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria colaborou un ano máis co CEE María Mariño e co CMUS Profesional da Coruña na organización deste festival de música, interpretación e baile, co que estes centros conmemoraron o Día das Letras Galegas 2016. Así, rendéronlle tributo ao autor homenaxeado, Manuel María, e demostraron que a diversidade funcional física, cognitiva ou sensorial non é impedimento para desenvolver o talento, a creatividade e a sensibilidade artística en lingua galega. Foi o 31 de maio no Teatro Colón da Coruña.

Accesibilidade para as persoas invidentes

A Consellería de Cultura e Educación asinou coa delegación territorial da ONCE en Galicia un marco de colaboración para o desenvolvemento dun programa de actuacións orientadas a implantar a normalización lingüística na ONCE, mediante a transcripción ao braille, gravación e adaptación de libros editados en lingua galega solicitados polos seus afiliados, coa finalidade de facilitar e fomentar entre os seus membros a lectura, o estudo e o traballo en galego.

Por outra parte, a Cidade da Cultura de Galicia puxo en marcha co creador visual Antoni Abad unha experiencia dirixida a persoas con diversidade visual, para compartir a través da arte as experiencias e dificultades que atopan na súa vida cotiá. O obxectivo do proxecto BlindWiki é crear unha cartografía pública sensorial, un repositorio de historias creadas colectivamente, deseñadas para ofrecer unha perspectiva da paisaxe urbana tal e como a experimentan a diario os invidentes e as persoas con visibilidade reducida. Con este obradoiro, organizáronse na Cidade da Cultura excursións de mapeado en grupo, nas que os participantes rexistraron gravacións de audio xeolocalizadas, actualmente accesibles desde a web deste obradoiro.

8.6

Illa de San Simón, un espazo para a reflexión e a creación

A illa de San Simón, situada na enseada da ría de Vigo, conta cunha forte carga simbólica colectiva vinculada á súa historia; testemuña de traxedias e avatares marítimos, idílica referencia literaria da poesía medieval, refuxio monacal, lazareto para doentes infecciosos, cárcere do réxime ditatorial franquista para illamento político, a illa de San Simón é hoxe un espazo público destinado ao desenvolvemento creativo, ademais dun hábitat natural europeo protexido, que forma parte da Rede Natura 2000.

Nethinking 2016

Por sexto ano consecutivo San Simón converteuse os días 27 e 28 de maio nunha illa virtual. Algúns dos principais creadores de opinión, xornalistas, consultores e investigadores vinculados ao actual panorama do ámbito dixital reuníronse neste característico espazo para debater sobre o pasado, o presente e o futuro da vida na rede.

Nesta edición participaron Eduardo Arcos, fundador de *Hipertextual*; Antonio Delgado, xornalista especializado en innovación editorial e profesor de xornalismo de datos; Ismael El-Qudsi, experto en social media e márketing dixital; Juan Carlos Fernández Fase-ro, director de Zona Noroeste da SGAE; Julián Hernández, líder do grupo Siniestro Total; Pepo Jiménez, coñecido nas redes como Kurioso e creador de Memesis; Hematocrítico; Miguel Ángel López, autor de libros infantís e humorista na rede; as xornalistas Raquel Martos e Carmela Ríos, Premio Ortega y Gasset de Xornalismo Dixital; Joaquín Rodríguez,

fundador de *futurosdelibro.com* e experto en educación na era dixital, e Mario Tascón, director do *Manual del español para internet, redes sociales y nuevos medios*, da Fundéu.

San Simón Fiddle

A primeira semana de xullo a illa de San Simón foi escenario do San Simón Fiddle, un campamento musical destinado a nenos e nenas, onde se combinaron actividades musicais con outras de lecer e tempo libre, e que na edición de 2016 estivo dedicado a China.

Festival Sinsal Son Estrella Galicia

A música tamén volveu ser protagonista do 24 ao 26 de xullo, na celebración da décimo cuarta edición do Festival Sinsal Son Estrella Galicia, que contou, cun cartel secreto que non se coñeceu ata o momento da apertura. Na cita participaron 20 artistas galegos e internacionais, con músicas provenientes de Brasil, Arxentina, Chile, EUA, Reino Unido, Francia, Lituania, Exipto, Portugal, España, Alemaña e Cimbabue.

Ademais da música, o festival tamén propuxo una ampla oferta gastronómica, obradoiros, experiencias náuticas e paseos en goleta pola enseada.

Con barqueira e remador

O Obradoiro Internacional de Tradución Poética *Con barqueira e remador* celebrou a súa quinta edición coa participación de seis recoñecidos poetas e tradutores procedentes de diversos países. A galega Dores Tembrás, o croata Damir Šodan, a búlgara Tsvetanka Elenkova, o estoniano Igor Kotjuh, a galega e poeta en castelán Miriam Reyes e o ucraino Ostap Slyvynsky foron os protagonistas dunha edición que se desenvolveu do 17 ao 22 de outubro baixo a dirección da tamén poeta e dinamizadora cultural Yolanda Castaño (véx. 11.3).

Outras actividades culturais e formativas na illa

A Consellería de Cultura e Educación tamén cedeu as instalacións da illa para a realización doutras actividades culturais e deportivas promovidas por diversas entidades e colectivos, como a entrega dos Premios Xerais 2016 ou a *Travesía a nado Batalla de Rande*.

09

AGADIC

A Agadic, a Axencia Galega das Industrias Culturais, é a entidade pública autonómica adscrita á Consellería de Cultura e Educación da Xunta de Galicia, que desenvolve os principais programas de apoio e proxección do tecido empresarial no sector cultural galego, co fin de contribuír á consolidación dunha industria cultural dinámica, competitiva e innovadora.

Os seus eixos de actuación inclúen as convocatorias anuais de subvencións ás industrias culturais, a xestión de circuitos estables de exhibición escénica e cinematográfica (Rede Galega de Teatros e Auditorios, Rede Galega de Salas, Rede Galega de Música ao Vivo, Cultura no Camiño e Cinemas de Galicia) e as iniciativas de difusión da cultura galega fóra das nosas fronteiras, ademais do labor de produción, programación e formación continua que leva a cabo a través do Centro Dramático Galego, do Centro Coreográfico Galego e do Centro Galego de Artes da Imaxe.

9.1

Promoción das artes escénicas e musicais

Axudas públicas á produción escénica

Co obxectivo de fomentar a produción escénica en todas as súas modalidades, a Agadic convoca unha liña de subvencións bianual dirixida ás compañías escénicas profesionais galegas. A convocatoria 2016-2017, dotada con 600.000 euros, ofrece apoio económico ás producións escénicas de nova creación, de pequeno formato, de medio formato e de gran formato.

As compañías beneficiarias foron Il Maquinario Teatro para o proxecto *Resaca*, Bao-bab Teatro para *Pum, Pum!*, Carlos Martínez Carbonell para *O conto da azuzaina*, Magín Blanco García para *Canta o cuco*, Raquel García Rodríguez para *Gretel e Bela*, Alexandre Vázquez Lorenzo para *O mundo máxico de Pinocho*, Mª Esther Fernández Carrodeaguas para *Voaxa e Carmín*, Cristina García Montero para *Emoticores*, Títeres Cachirulo para *O entroido dos animais*, Chévere Producións para *Vaia merda de heroe*, Gabriel Penabade Outeiro para *Simbad e a serea*, Viravolta Títeres para *Barriga verde de Manuel María*, Kukas Producciones para *O encoro enmeigado*, Atlántico Prod. Teatrais para *Helena: xuízo a unha lurpia*, Teatro Babaluva para *Tita (Un espectáculo teatral...)*, Teatro Ensalle para *Después de camarina*. Teatro Ensalle 2016, Berrobambán para *Adeshoras*, Redrum Producciones para *A nena que quería navegar*, El Retrete de Dorian Grey para *Cabaret dez anos*, Sarabela para *Normas para saber vivir na sociedade actual*, Elefante Elegante para *Tropical*, Teatro do Noroeste para *Estado de grazas*, Pistacatro Producciones para *Outono*, Emedous Produción e Distribución para *Get back*, Malasombra Producións para *O caso é ter saúde*, Producións Teatrais Excéntricas para *A cabeza do dragón*, Marta Pazos Antas para *Soño dunha noite de verán*, Contraproducións para *O tolleito de Inishman* e Producións Teatrais Talía para *Ubú rei*.

Axudas ás programacións escénicas de salas privadas

A Agadic conta cunha liña de axudas públicas destinadas ás salas de artes escénicas privadas. Estas subvencións buscan consolidar estes espazos e axudar no desenvolvemento dunha programación cultural profesional neles, ao tempo que lles ofrecen aos profesionais circuitos de difusión.

As axudas para as programacións escénicas de salas privadas, con carácter anual, contaron cun orzamento en 2016 de 70.000 euros. Destinadas ás salas cunha capacidade igual ou inferior ás 250 localidades e cun proxecto de programación artística anual, en 2016 recaeron na Sala Teatro Ensalle, na Sala Teatro del Andamio, na Sala Gurugú, na Sala Ingrávida e na Artika Sala Teatro.

Galicia Escena PRO, mercado para programadores e distribuidores

Esta nova edición do Galicia Escena PRO, o programa de difusión profesional da escena galega, no que se dan cita os ámbitos do teatro, a danza, o novo circo e a maxia, desenvolveuse entre os días 6 e 9 de xuño.

Dirixido a programadores, distribuidores e xestores culturais, para facilitar a construción da programación de teatros e auditorios de Galicia desde o coñecemento das novas propostas escénicas, o encontro comeza a ser tamén unha oportunidade para a distribución exterior das producións, ao asistiren axentes culturais de fóra da comunidade. Durante a edición de 2016, introduciuse como novidade a participación de espectáculos non galegos, grazas á colaboración co Goberno vasco. Outras novidades desta edición foron a ampliación do calendario do evento e a posta en marcha do sitio www.galiciaescenapro.gal, como web informativo do mercado galego escénico.

Ademais da vertente profesional, Galicia Escena PRO tamén abriu parte da súa programación ao público xeral. Así, ademais do centenar de profesionais acreditados, asistiron aos espectáculos en distintas salas compostelás algo máis de 1.000 persoas.

Womex 2016 en Santiago de Compostela

A celebración dunha nova edición do Womex en Galicia (véx. 11.1) encheu a cidade de Santiago de Compostela entre o 19 e o 23 de outubro de músicas do mundo. Máis de 300 intérpretes ofreceron mostras das súas propostas sonoras en distintos espazos da cidade, para os 2.400 profesionais de 95 países acreditados na feira. Boa parte destes concertos foron abertos ao público, o que supuxo unha vivencia única das músicas de raíz na capital galega. O evento serviu de plataforma de difusión da cultura e da música de Galicia a través das actuacións dos grupos seleccionados, así como do traballo das empresas do expositor de GalicianTunes e dos profesionais galegos implicados na organización.

Ademais, nas datas previas ao Womex, a Agadic organizou o encontro *Focus Galician Tunes*, con concertos, visitas guiadas ao patrimonio e actividades gastronómicas dirixidas a unha selección de programadores internacionais de festivais, para lles dar a coñecer grupos galegos e o potencial cultural de Galicia.

Apoio a festivais de artes escénicas e de música

A axencia conta cunha liña de axudas destinadas aos festivais de artes escénicas e de música profesionais que se desenvolven en Galicia e que axudan a fomentar a demanda de produtos culturais na sociedade galega, á captación de novos públicos, á estimulación da creación e á potenciación do talento.

En 2016, apoiáronse con 390.000 euros 22 festivais. Os 13 festivais de música que recibiron o apoio da Agadic para a súa programación foron o Resurrection Fest 2016, WOS Festival, Festival Sinsal Son Estrella Galicia 14, Festival PortAmérica 2016, Festival de la Luz 2016, Festival Sonrías Baixas 2016, FIV 2016, Festival Vertixeviso, Nordestazo Rock 2016, Cantos na Maré 2016, XXV Festival de Jazz de Lugo, Revenidas 2016 e Santiautor 2016. No caso das artes escénicas, foron nove os festivais beneficiarios: XXV FIOT Carballo, XXI Festival Galicreques 2016, XXXIII Mostra de Cangas, Fito 2016, XXXVIII Mostra de Teatro de Cariño, XVII Festival de Títeres de Redondela, Festiclowm Multisede Vilagarcía, Corpoaterra 2016 e Festival de Teatro Galego.

Polo que respecta á música clásica, apoiouse mediante colaboración co Concello de Ourense o desenvolvemento do **IX Festival Internacional de Música de Ourense Pórtico do Paraíso**, que se celebrou entre o 4 e o 13 de marzo. O festival permítelle á cidadanía acceder a unha ampla programación de concertos de música clásica que cobre todos os rexistros, e que se complementa cunha serie de actividades paralelas, como os encontros cos músicos ou a conferencia de Cecilia Rodrigo *O outro Joaquín Rodrigo: proceso compositivo dun músico cego*.

No xénero lírico, apoiouse, mediante un convenio de colaboración coa entidade promotora Asociación de Amigos da Ópera da Coruña, a inclusión da **ópera Falstaff**, de Verdi, en versión semiescénica, baseada en *As alegres comadres de Windsor* de William Shakespeare, na programación operística do Palacio da Ópera da Coruña. A obra contou coa dirección musical de Alberto Zedda e cun elenco que incluíu o barítono-baixo Bryn Terfel, as sopranos Ainhoa Arteta e Ruth Iniesta, a mezzosoprano Marianne Cornetti, os tenores José Francisco Pardo e Francisco Corujo e o barítono Juan Jesús Rodríguez, ademais da Orquestra Sinfónica de Galicia e o Coro Gaos. A obra foi posta en escena en versión semiescénica.

A **Mostra Internacional de Teatro de Ribadavia MIT** celebrou entre o 16 e o 24 de xullo a súa trixésima segunda edición, co apoio da Agadic. Os asistentes puideron asistir nesta edición ás representacións de 20 espectáculos de compañías galegas, españolas, chilenas, lituanas, arxentinas e francesas. A mostra, aberta tanto ao público profesional e xeral, que descobre as últimas tendencias tanto en produción teatral galega como internacional, ademais, cun programa de actividades paralelas e complementarias, entre as que se inclúe a resolución dos Premios Abrente de escrita teatral.

O **Marisquiño**, festival de cultura urbana, celebrouse durante o mes de agosto en Vigo. A Agadic participou no evento a través dun convenio de colaboración con Ulises Project Eventos Especiales, entidade promotora do festival, para potenciar unha programación cultural variada que mestura música e outras disciplinas artísticas.

Apoio aos certames das bandas de música de Galicia

En colaboración coa Federación Galega de Bandas de Música Populares, a Agadic apoia actividades de promoción e difusión da música das bandas, como o Certame Galego de Bandas e o Concurso Galego de Composición, co fin de dar a coñecer e preservar o patrimonio das bandas galegas e enriquecelo con novos compositores e músicos.

Na X Edición do Certame Galego de Bandas de Música as vencedoras foron a Unión Musical de Meaño na sección primeira (bandas de máis de 70 músicos), a Banda da Escola de Música de Rianxo na sección segunda (bandas de 51 a 70 compoñentes) e a Lira de Ribadavia na sección terceira (ata 50 membros). En total, participaron 15 formacións que mostraron o seu talento en varias representacións no Auditorio de Galicia, en Santiago de Compostela, o 26 e o 27 de novembro.

Na IX Edición do Concurso Galego de Composición, presentáronse 16 obras con composicións de tema galego para as diferentes categorías (primeira, composicións para 71 ou máis músicos; segunda, ata 70 músicos; e terceira, ata 50 músicos). O xurado decidiu deixar deserta a categoría segunda e o primeiro premio da primeira, e proclamou finalista nesta categoría *O Nubeiro*, de Esteban Zapata; a obra gañadora da terceira categoría foi *A maneira dos aires rapsódicos*, de Xesús Xosé Iglesias, e resultou finalista *Galicus*, de Gerardo Israel Quintas.

A Agadic tamén colaborou este ano coa Federación Galega de Bandas de Música Populares, para a organización do I Festival de Bandas Infantís e Xuvenís de Galicia, que fomenta o encontro entre os músicos das agrupacións infantís e xuvenís das bandas de música galegas. O evento incluíu un festival en xullo na Cidade da Cultura e unhas xornadas formativas en setembro.

Premios da Agadic para novos textos teatrais

En 2016, a Agadic convocou o XXIII Premio Álvaro Cunqueiro para Textos Teatrais, o IX Premio Manuel María de Literatura Dramática Infantil e o XII Premio Barriga Verde de Textos para Teatro con Monicreques, tanto na modalidade infantil como na de adulto. Estes premios literarios están xa firmemente asentados no panorama teatral galego e axudan a dar maior visibilidade aos autores de teatro da comunidade. Cada un dos galardóns ten unha dotación económica de 6.000 euros para cada modalidade.

Grazas aos acordos con Edicións Xerais e con Baía Edicións, os textos gañadores son publicados en diferentes coleccións especializadas destas editoras que garanten a súa presenza no mercado.

Os gañadores nas edicións de 2016 foron Manuel Lourenzo con *Artabria*, no premio Álvaro Cunqueiro; Carlos Labraña con *O valo*, no Manuel María; Roi Vidal Ponte con *Marcha fúnebre para un monicreque*, no Barriga Verde de textos para adultos; e Inacio Vilariño con *Os golfiños e o xigante*, no Barriga Verde de textos para nenos.

A axencia tamén colaborou na convocatoria do III Premio Pegada de Teatro Radiofónico da Escola Superior de Arte Dramática Galega cunha doazón de 150 títulos do seu fondo de publicacións, que son entregados como premio á persoa gañadora. A consellería tamén apoiou o Premio Diario Cultural de Teatro Radiofónico a través da Secretaría Xeral de Cultura (véx. 7.2).

Premios de Teatro María Casares

A través dun convenio coa Asociación de Actores e de Actrices de Galicia, a Agadic participa na organización dos Premios de Teatro María Casares, que cada ano recoñecen e destacan o traballo dos profesionais do sector teatral galego. Os premios, que alcanzaron a súa edición vixésima, foron entregados nunha gala no Teatro Rosalía de Casto da Coruña o 30 de marzo.

O *Principio de Arquímedes*, de Teatro Atlántico, foi a obra que acumulou o maior número de galardóns e fíxose co de mellor espectáculo, mellor director para Xulio Lago, mellor actor protagonista para Toni Salgado, mellor actor secundario para Alberto Rolán e mellor adaptación ou tradución para Afonso Becerra. A obra *Xardín suspenso*, do

Centro Dramático Galego, levou o premio á mellor escenografía para Carlos Alonso, á mellor iluminación para Afonso Castro e á mellor actriz protagonista para Melania Cruz, quen compartiu premio con Mela Casal por *Noiteboa*, de Redrum Teatro.

Os demais premios repartíronse entre varias obras. Iolanda Muíños levou o premio á mellor actriz secundaria por *Presidente* de Teatro do Morcego, Raquel Fidalgo á mellor maquillaxe por *Ensaio sobre a cegueira* de Sarabela Teatro, Diana Mera, Merche Pérez e Teté García o de mellor guión orixinal por *30 e tantos ósos* de Aporía Escénica, Mónica de Nut, Vadim Yuxhnevich e Javi Bermejo o de mellor música orixinal por *Manawee* de Matrioshka Teatro, Marián Bañobre o de mellor vestuario por *O Furancho* de Ibuprofeno Teatro, e *Feo!* de Caramuxo Teatro levou o premio ao mellor espectáculo infantil. A Revista *Galega de Teatro* foi distinguida co Premio de Honra Marisa Soto.

Premios Martín Códax da Música

Para fomentar a industria musical galega, facer visible o seu potencial e poñer en valor o traballo dos seus profesionais, a Agadic asinou un convenio de colaboración coa Asociación Galega de Músicos ao Vivo para a organización dos Premios Martín Códax da Música. O 28 de abril desvelouse o nome dos gañadores da súa terceira edición nunha gala no Pazo da Cultura en Pontevedra.

Os galardoados foron, en pop e indie, Silvia Penide; en rock, Foxy Freire; en blues, funk & soul, Nastasia Zürcher; en jazz e músicas improvisadas, a Orquestra de Jazz de Galicia; en hip-hop e músicas urbanas, Sokram; en música clásica e contemporánea, Vertixe Sonora Ensemble; en folk, Caxade; en música tradicional galega, Xabier Díaz & Adufeiras de Salitre; en músicas do mundo, Banda Crebinsky; en canción de autor, Guadi Galego; en música infantil, Brinca Vai!; en electrónica, Croma; en metal, Mutant;

en reggae, ska e mestizaxe, A Banda da Balbina; en orquestras, grupos e música de verbena, a Orquestra Os Modernos; e en coros e grupos vocais, De Vacas.

Ademais, obtivo o Premio Organistrum Salas A Arca da Noe; o Premio Organistrum Festivals, Feito a Man; o Premio Organistrum Espazos de Comunicación, Musical Ábre-tedeorellas; e o Premio de Honra, Antón Corral.

9.2

Aposta polo sector audiovisual galego

Axudas a producións e coproducións de contido cultural galego

Cunha cobertura trianual, a convocatoria da liña de subvencións a producións e coproducións de contido cultural galego vai destinada á creación de longametraxes, películas para televisión e series.

Cun orzamento de 2.000.000 de euros, distribuídos en tres anualidades, as axudas beneficiaron a 16 proxectos: as longametraxes *Trote* de Frida Films, *Arima*, de Esnatu Zinema, *Longa Noite* de Filmika Galaika, *As troitas cantan ao mencer* de Abano Producións, *Feedback* de Vaca Films Studio e *Aquilo que arde* de Miramemira; os documentais *O futuro da mente* de Agallas Films e *Nación de muchachos* de Mad Mex Filmanova; a miniserie para televisión *Vidago Palace* de Portocabo; os documentais para televisión *O soño de papá* de Xamalú Filmes, *Almoina, o heroe infame* de Formato Producciones e *O segredo da ría* de Artefocal; a serie de animación infantil e xuvenil *O mundo de Tutu* de Ficción Producciones; e as curtas *Mouras* de Juan Ramón Galiñanes, *The neverending wall* de Abano Producións e *Stalk. El muerto*, de Matriuska Producciones.

Axudas ao desenvolvemento de proxectos audiovisuais de produción galega

A convocatoria de subvencións para o desenvolvemento de proxectos audiovisuais de produción galega, de carácter bianual, diríxese a contribuír á madurez dos produtos audiovisuais galegos. Cun orzamento de 185.000 euros, entre os exercicios 2016 e 2017, as axudas financian 10 proxectos de produtoras audiovisuais independentes cunha antigüidade dun ano con actividade habitual en Galicia: *Eles transportan a morte*, de Filmika Galaika; *Unicorn Wars*, de Abano Producións; *Agua de brasón*, de Vía Láctea Filmes; *Quen a ferro mata*, de Vaca Films Studio; *As mulleres non son de porcelana*, de O Cable Inglés; *Choiva fina*, de Agallas Films; *O viaxeiro radical*, de Pulsa Control Z; *Auga seca*, de Portocabo TV; *As crisálidas*, de Matriuska Producciones, e *Dinogames (A serie)*, de Ladybug Films.

Convocatoria de axudas de creación audiovisual para a promoción do talento galego

Para potenciar a creación cultural no eido audiovisual, a axencia abriu unha convocatoria con carácter bianual de subvencións para o desenvolvemento e promoción do talento audiovisual galego. As axudas destínanse a potenciar a escrita de guións e a realización de curtametraxes e de longametraxes con vocación artística e cultural. Houbo 13 beneficiados por esta liña de axudas, que conta cun orzamento de 76.000 euros para 2016 e de 69.000 para 2017.

Os proxectos subvencionados foron, en escrita de guión, *A serpe*, *Babilonia* de María Cora Peña Hernández, *Unicorn Wars* de Alberto Vázquez Rico, *Lázaro* de Jorge Alexandre Cancelo Parceró, *A vida sutil* de Sonia Méndez Alonso e *Covada (Wu Xing#2.Terra)* de Xoel Méndez Pérez; en realización de curtas en galego, *Non durmas máis* de Álvaro Fernández Fernández, *Nova Galicia* de Iván Díaz Nespereira, *Fisterra*, *carne de safari* de Olaia Sendón Ogando, *Cráneo de sonos* de Antonio García Mejuto e *Gravidade e luz* de Carla Fernández Andrade; e en proxectos de longametraxe en galego, *Vilela ou a vida na montaña* de Antón Corbal Ramón, *Porto desexado* de Diana Toucedo Crespo e *7 Limbos* de Berio Molina Quiroga.

Programa Cinemas de Galicia

Tras a boa acollida do proxecto piloto de 2014 ampliado en 2015, a Agadic continuou en 2016 co circuíto Cinemas de Galicia, unha programación de rede de salas cinematográficas repartidas pola comunidade para difundir cine feito en Galicia e para axudar a recuperar o hábito de asistencia ás salas de exhibición nas vilas. A través dun convenio con cada un dos concellos implicados, Cinemas de Galicia empregou para as súas exhibicións as salas de dez espazos municipais en Foz, As Pontes de García Rodríguez, O Carballiño, Ortigueira, Redondela, Allariz, Celanova, Cariño, Cedeira e Verín.

En dous períodos, un do 1 de marzo ao 30 de xuño e o outro do 15 de setembro ao 15 de decembro, exhibíronse nesas salas diferentes filmes dun catálogo de 42 títulos: *9 ondas*, *A árbore magnética*, *A arca de Noé*, *A cicatriz branca*, *A praia dos afogados*, *A tropa de trapo na selva do arco da vella*, *A viaxe de Leslie*, *A viaxe dos Chévere*, *A vinganza dunha*

muller, Arraianos, As altas presións, Costa da Morte, Diplomacia, En todas as mans, Encallados, Funes, o inventor da Lúa, Inevitable, Lobos sucios, Loreak, Macbeth, Maimiño e o espello máxico, Meigallos, Mustang, Noite de Paz-Holy Night, Noite Real, O clube dos incomprendidos, O fillo de Saúl, O instante eterno, O mundo segue, O noso último verán en Escocia, O ouro do tempo, O raio, Os días afogados, Os fenómenos, Os increíbles, Phoenix, Piedad, Rams (O val dos carneiros), Schimbare, Teito e comida, Torre de Breoghán e Truman.

Premios Mestre Mateo

A Academia Galega do Audiovisual convoca cada ano os Premios Mestre Mateo, co apoio da Agadic. Os galardóns da décimo quinta edición foron entregados nunha gala no Pazo da Ópera da Coruña o 23 de abril. O Premio de Honra Fernando Rey foi para o director Xavier Villaverde e o Premio Especial José Seller para Numax.

A película que conseguiu o maior número de galardóns nesta edición foi *O descoñecido*, da produtora Vaca Films, que conseguiu o premio á mellor película, ao mellor director para Dani de la Torre, os galardóns das catro categorías de interpretación (actor protagonista para Luis Tosar, actor de reparto para Javier Gutiérrez, actriz protagonista para Paula del Río e actriz de reparto para Elvira Mínguez) e os asociados á fotografía para Josu Incháustegui, produción para Carla Pérez de Albéniz, guión para Alberto Marini, montaxe para Jorge Coira, música para Manuel Riveiro e son para David Machado, Nacho Arenas e Jaime Fernández.

Lobos sucios levou os premios de arte (para Antonio Pereira) e vestuario (para Marta Anta), *Serramoura* o de serie de televisión, *Hospital Real* o de maquillaxe e peiteado (para Óscar Aramburu, Sabela Sanmartín e Alberto Hortas) e *Land Rober* o de realización (para José Villaverde). Outras producións que obtiveron galardón foron *El método sueco* (serie web), *O Terceiro Porco* (curtametraxe de animación), *Eco* (curtametraxe), *Os días afogados* (documental), *Buscando a superfama* de Heredeiros da Crus (videoclip) e *Imposible sen ti* (anuncio publicitario). Martín Barreiro foi distinguido co premio ao mellor comunicador de televisión.

Apoio aos festivais audiovisuais

Durante os meses de outubro e novembro, desenvolveuse a XXI Edición do Festival de Cine Internacional de Ourense-OUFF, un dos festivais de referencia de ámbito galego con carácter competitivo. A Agadic asinou un convenio co Concello de Ourense, entidade promotora e organizadora, para apoiar esta plataforma de promoción e activación do sector audiovisual galego.

No marco do OUFF tamén se entregaron os premios de cine escolar do VII Certame de Cinema OUFF Escola, organizado pola Concellería de Cultura de Ourense e pola Secretaría Xeral de Política Lingüística da Xunta de Galicia (véx. 8.3).

A presenza como cidade invitada de Santiago de Compostela na Feira do Libro de Buenos Aires propiciou unha elevada actividade arredor da cultura galega. A Agadic sumouse ás actividades cun ciclo dunha semana nos Cines Gaumont da cidade no que se programaron 13 películas galegas (véx. 11.2).

Destinada ao apoio a festivais de cine celebrados en Galicia, en 2016 a Agadic dispuxo unha liña de axudas de 105.000 euros, que permitiu o desenvolvemento de seis importantes programacións cinematográficas fóra dos circuitos convencionais: o XIII Festival de Cans de Curtametraxes 2016, o XII Play-Doc, o Festival Internacional de Documentais de Tui, o (S8) 7ª Mostra Internacional de Cinema Periférico, o XIII Festival Internacional de Curtametraxes Curtocircuíto 2016, o FKM, Festival de Cinema Fantástico da Coruña e o Festival Internacional de Curtas de Bueu.

Tamén se convocaron liñas de axuda para garantir a presenza do audiovisual galego nos diferentes festivais e puntos de encontro internacionais (véx. 11.5).

Programación en colaboración cos cineclubs galegos

Ademais da programación cinematográfica propia na sala de proxección do Centro Galego de Artes da Imaxe (véx. 9.7), a Agadic tamén colabora cos cineclubs de Galicia para a difusión do cine entre a cidadanía. No marco do convenio de colaboración coa Federación de Cineclubes de Galicia, na que se integran 12 cineclubs repartidos polas catro provincias galegas, a programación de ciclos e semanas de cine chegou este ano a Santiago de Compostela, Chantada, Lugo, Monforte de Lemos, O Barco de Valdeorras, O Carballiño, Ourense, Cangas, Goián (Tomiño), Pontevedra, Vigo e Vilagarcía de Arousa.

A Agadic colaborou tamén coas programacións dos cineclubs Padre Feijóo en Ourense e Lumière en Vigo, coa cesión de fondos do Centro Galego de Artes da Imaxe (CGAI) para a súa exhibición.

Programa Firma e Filme

En colaboración coa a Asociación Galega de Produtores e a Asociación Galega de Editores, a Agadic convocou en 2016 unha nova edición do programa Firma e Filme, que potencia o encontro entre a industria editorial e a industria audiovisual.

Nesta edición, a segunda deste programa, participaron 22 empresas dos dous sectores, 11 produtoras (Algarabía Animación, Agallas Films, Píxel Films, Rodaxe Produtora TV, Vaca Films, Pulsa ControlZ, Portocabo, Nós Produtora Cinematográfica Galega, Astrágalo Studio, Esferobite e Comarea) e 11 editoriais (Edicións Xerais, Editorial Galaxia, Editorial Hugin e Munin, Vicens Vives, Editorial Toxosoutos, Editorial Tandaia, Ediciones Linteo, Técnicas & Gramaxe, Urco Editora, Hipotálamo e Nova Galicia Edicións). Os representantes destas firmas participaron en 54 xuntanzas bilaterais nas que analizaron o potencial cinematográfico de 32 títulos de diferentes xéneros literarios.

9.3

Programacións escénicas e musicais da Agadic

Garantir unha programación estable de actividades para manter unha oferta cultural permanente e variada no conxunto do territorio é un dos obxectivos prioritarios da Agadic para o ámbito das artes escénicas e musicais.

En Galicia operan tres grandes redes, a Rede Galega de Teatros e Auditorios, a Rede Galega de Salas e a Rede Galega de Música ao Vivo, xestionadas pola Agadic en colaboración con varias entidades públicas e privadas. Estas redes son, xunto coa programación que xeran o Centro Dramático Galego, o Centro Coreográfico Galego, e o Centro Galego de Artes da Imaxe, os piares da programación cultural promovida desde a axencia.

Rede Galega de Teatros e Auditorios

Durante 2016, a Agadic aumentou o orzamento destinado á Rede Galega de Teatros e Auditorios, á que están asociados teatros e auditorios galegos e que busca promover e difundir os espectáculos das diferentes artes escénicas galegas en toda a comunidade. Así, destinouse unha contía de 700.000 euros, fronte aos 600.000 euros da edición anterior.

O circuío contribúe á estabilidade dos diferentes espazos artísticos e tamén á inclusión de diversos xéneros nas diferentes programacións. En total, desenvóléronse 544 representacións escénicas e musicais en diversas localidades de Galicia. A asistencia de público incrementouse nun 12,59%, cun rexistro de 84.193 espectadores.

Formaron parte da rede 44 teatros e auditorios de 39 concellos, tres máis que no ano precedente, grazas á inclusión de Vimianzo, Burela e Cangas, que se sumaron á rede xa integrada polos concellos da Coruña, A Estrada, A Rúa, Ames, Arteixo, As Pontes de García Rodríguez, Betanzos, Boiro, Cambados, Carballo, Cedeira, Cee, Ferrol, Foz, Gondomar, Lalín, Lugo, Monforte de Lemos, Muros, Narón, Noia, O Barco de Valdeorras, O Carballiño, Oleiros, Ortigueira, Ourense, Ponteareas, Pontevedra, Redondela, Ribadeo, Sada, Santiago de Compostela, Tui, Vigo, Vilagarcía de Arousa e Viveiro.

Rede Galega de Salas

Este circuío permite a distribución de espectáculos das diferentes artes escénicas nas salas de teatro de titularidade privada, co fin de lograr unha maior estabilidade na súa programación e unha maior permanencia das compañías en cada espazo. Igualmente, esta liña de actuación, que se estendeu ao longo de todo o ano, favorece unha

maior variedade de contidos a programación destas salas. En 2016 destináronse 60.000 euros a este fin e resultaron beneficiarias cinco salas, que acolleron 119 representacións, cun incremento do 22,91% no número de espectadores, para chegar aos 4.228. As salas participantes foron a Sala Gurugú e o Teatro del Andamio (A Coruña), a Fundación SGAE (Santiago de Compostela), a Sala Ingrávida (O Porriño) e o Teatro Ensalle (Vigo).

Rede Galega de Música ao Vivo

A Rede Galega de Música ao Vivo ten como obxectivo a promoción e a difusión da produción musical realizada en Galicia. Coa súa actividade busca unha maior profesionalización do sector na comunidade e a captación de novos públicos para a música galega. Así, durante o ano, participaron na rede 35 salas de música ao vivo, que incluíron nas súas programacións 236 concertos de grupos musicais de todos os estilos.

A rede chegou a 23 concellos galegos, con concertos nas localidades de Vilagarcía de Arousa, A Coruña, A Illa de Arousa, Allariz, As Pontes de García Rodríguez, Baiona, Bueu, Caldas de Reis, Cangas, Celanova, Cervo, Culleredo, Ferrol, Laxe, Lugo, Melide, Moaña, O Barco de Valdeorras, O Grove, Ourense, Pontevedra, Santiago de Compostela e Vigo. Os espectadores incrementáronse nesta edición nun 16,29% respecto ao ano 2015, chegando aos 12.685.

Cultura no Camiño

O Camiño de Santiago é unha das principais portas de entrada de visitantes en Galicia e un espazo óptimo para a descuberta da cultura galega.

A Agadic organiza cada ano unha programación específica de espectáculos escénicos nos diferentes concellos que atravesa o Camiño de Santiago durante os meses de temporada alta (de abril a setembro). Con esta iniciativa procura lograr unha maior visibilidade para os produtos culturais galegos e ofrece unha programación cultural estendida no territorio.

Os 99 concellos vinculados ao Camiño acolleron concertos, funcións de teatro, maxia e novo circo. En total, durante 2016, foron 369 as funcións realizadas e 151 as formacións artísticas participantes. A actividade, realizada en colaboración coa Axencia Turismo de Galicia e cos diferentes concellos, tivo unha achega da Xunta de Galicia de 228.636,41 euros. O programa logrou unha audiencia estimada de 79.580 persoas.

Este ano realizáronse funcións na Coruña, A Fonsagrada, A Guarda, A Illa de Arousa, A Pobra do Brollón, A Pobra do Caramiñal, Abegondo, Allariz, Ames, Amoeiro, Arzúa, Baiona, Baleira, Baños de Molgas, Barreiros, Barro, Begonte, Betanzos, Boiro, Boqueixón, Cabanas, Caldas de Reis, Cambados, Cambre, Carral, Castroverde, Catoira, Cee, Chantada, Coles, Corcubión, Culleredo, Dodro, Dumbría, Fene, Fisterra, Friol, Guitiriz, Guntín, Lourenzá, Lugo, Mazaricos, Meaño, Melide, Miño, Monforte de Lemos, Monterrei, Monterroso, Mos, Narón, Neda, Negreira, Nigrán, O Grove, O Pino, O Porriño, O Rosal, Oia, Ordes, Oroso, Ourense, Padrón, Palas de Rei, Paradela, Piñor, Pontecesures, Pontedeume, Pontevedra, Portas, Portomarín, Quiroga, Redondela, Rianxo, Ribadeo, Ribadumia, Ribas de Sil, Ribeira, Riós, Rodeiro, Rois, San Cibrao das Viñas, San Cristovo de Cea, Sandiás, Santa Comba, Santiago de Compostela, Sanxenxo, Sarria, Silleda, Sober, Sobrado, Soutomaior, Teo, Trabada, Verín, Vilaboa, Vilagarcía de Arousa, Vilalba, Vilanova de Arousa e Vilariño de Conso.

Axudas á distribución

Para axudar a acceder a novos segmentos de público, dentro e fóra de Galicia, a Agadic convocou unha liña de axudas destinada á mellora da distribución e á captación de novos públicos e mercados. O orzamento destas axudas foi de 420.000 euros, que foron outorgados a 134 beneficiarios, para 520 actuacións escénicas e musicais de formacións galegas en 21 países, ademais de en diferentes localidades de Galicia e do resto de España.

Esta liña de subvención incluíu, así mesmo, o fomento da actividade promocional desenvolvida por empresas culturais galegas nunha trintena de mercados internacionais dedicados aos sectores da música, o teatro e a arte contemporánea (véx. 11.5).

Danza 3

Mellorar a difusión do folclore galego e potenciar a súa recuperación e posta en valor foron os obxectivos do ciclo de difusión da música e o baile tradicionais Danza 3, que entre maio e decembro ofreceu nunha dúzia de localidades galegas actuacións de danza ao aire libre e en auditorios. A Agadic programou coas agrupacións integrantes do colectivo XOC (Xacarandaina, O Fiadeiro e Cantigas e Agarimos) actuacións en Melide, Castrelo de Miño, A Cañiza, O Barco de Valdeorras, A Baña, Vila de Cruces, Palas de Rei, Valga, Mondoñedo, Oza-Cesures, Arteixo e Sarria.

9.4

Formación e apoio ao desenvolvemento sectorial

Colaboración Agadic-Escena Galega

No que toca ás artes escénicas, pechouse un convenio de colaboración entre a Agadic e Asociación Galega de Empresas de Artes Escénicas (Escena Galega) para a realización dun programa de actividades, de participación en feiras estratéxicas, de materiais de difusión da actividade da escena galega e para a formación continua dos profesionais mediante cursos e xornadas. Por primeira vez, unha delegación de compañías coordinada pola Agadic acudiu ao Mercartes de Valladolid.

II Encontro de coprodución audiovisual Portugal-Galicia

Tras unha primeira edición en 2015, a Agadic volveu organizar en 2016 no marco do festival OUFF de Ourense (véx. 9.2), durante o mes de outubro, o *II Encontro de coprodución audiovisual Portugal-Galicia*, un foro dirixido aos profesionais do sector co que promover os proxectos audiovisuais coproducidos entre Galicia e Portugal e crear oportunidades de contacto entre as empresas galegas e portuguesas. Neste marco abríronse novas oportunidades de financiamento, e favoreceuse o intercambio de profesionais técnicos e artísticos, así como novas canles de distribución e difusión para os produtos audiovisuais de ambos os dous mercados (véx. 11.6).

Formación para profesionais do audiovisual

Un dos programas de formación dirixidos aos profesionais en activo do sector audiovisual en Galicia é o **Galicia ProFilme**, unha serie de sesións de carácter anual protagonizadas por relatores de referencia coas que se pretende actualizar e dar acceso a novos coñecementos sobre o sector. O programa constou das sesións informativas Media (en colaboración coa Fundación MEDIA España) e AGAG (nas que participaron Joan Grau e Javier Olivares) e de dúas xornadas: unha sobre distribución no marco do Festival Novos Cinemas de Pontevedra e outra sobre vendas internacionais, en Santiago de Compostela.

En colaboración co Clúster do Audiovisual Galego tamén se organizou a xornada **I+D Ideas para producir**, na que participaron produtoras, distribuidoras e cadeas de televisión tanto estatais como internacionais para analizar en común a viabilidade de varios proxectos audiovisuais e establecer contactos entre os participantes.

Dentro da formación universitaria, colaborouse coa Universidade da Coruña nas accións formativas do título de **Máster de Producción e Xestión Audiovisual** destinado a licenciados en xornalismo, en comunicación audiovisual ou en carreiras afíns que queren especializarse na produción executiva.

A Agadic e a Universidade de Vigo tamén organizaron este ano a quinta edición do **Augal**, a master class do audiovisual galego que se desenvolve durante o curso

académico 2015-2016 na Facultade de Ciencias Sociais e da Comunicación do Campus A Xunqueira (Pontevedra). Tamén dirixido ao alumnado universitario, do 5 ao 8 de xullo tivo lugar o **XIII Curso de Medios Audiovisuais de Celanova**, organizado pola Fundación Carlos Casares co patrocínio da Agadic, da Deputación de Ourense, do Concello celanovés e da Universidade de Vigo, que incluíu nesta edición catro masterclass, relatorios, concertos e unha nova entrega do taller Celanova, plató de ficción.

Culturgal, feira galega das industrias culturais

Culturgal, a Feira das Industrias Culturais, é xa unha das datas de referencia do calendario cultural galego. A súa novena edición celebrouse entre o 2 e o 4 de decembro no Pazo da Cultura de Pontevedra e deixou unha cifra de visitantes duns quince mil asistentes.

Ademais dos stands dos diferentes actores da cultura galega, como editoriais, produtoras audiovisuais, firmas tecnolóxicas ou empresas da música, a feira contou cun programa que cubriu todas as áreas, cunhas 120 actividades, tanto para o público profesional como para o público xeral de todas as idades.

A Xunta de Galicia, principal patrocinadora do evento a través da Consellería de Cultura e Educación, estivo presente cun stand de 72 m² protagonizados pola cultura galega como motor social e económico.

9.5 Centro Dramático Galego

O Centro Dramático Galego (CDG) é a unidade de produción teatral pública autonómica, dependente da Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria a través da Axencia Galega das Industrias Culturais (Agadic). O seu principal proxecto en 2016 foi a produción do *Tartufo* de Molière, unha das obras máis representativas do teatro clásico francés e que foi adaptada ao galego, de acordo co interese de recuperar o gran formato para as propostas da compañía pública galega. A obra, dirixida por Carles Alfaro, permaneceu en cartel no Salón Teatro de Santiago de Compostela entre o 23 de setembro ata o 16 de outubro, con representacións diarias á excepción dos luns, nas que acumulou 2.878 espectadores. Posteriormente, xirou por Tui, A Coruña, O Barco de Valdeorras, Rianxo, Pontevedra, Vigo, Ourense, Cangas e Ferrol.

Ademais da súa produción propia, o CDG participou na coprodución de *O conto de inverno*, co Teatro Oficina CCVF de Guimarães, Teatro Municipal do Porto (Rivoli/Campo Alegre), Teatro Aveirense e Mostra Internacional de Teatro de Ribadavia, e da produción *Vida e Morte de Daniel Faria*, co Teatro Municipal do Porto (Rivoli/Campo Alegre) e Teatro Nacional Dona Maria II de Lisboa.

Durante 2016, púxose en marcha unha nova obra de teatro dentro do Proxecto Nós, unha colaboración entre o Centro Dramático Galego, os dous teatros nacionais portugueses, e as escolas de arte dramática do Porto, Lisboa e Galicia, para a posta en escena de *O mundo persistente* de Fernando Epelde, dirixida por Tito Asorey.

Obras de produción propia e coproducións do CDG en 2016

Tartufo

AUTOR: Molière

DIRECCIÓN: Carles Alfaro

ELENCO: Alejandro Saá, Casilda Alfaro, César Cambeiro, Antela Cid, Xoán Fórneas, Mónica García, Marta Lado, Roberto Leal, Rebeca Montero e Patricia Torres

ESCENOGRAFÍA: Baltasar Patiño

VESTIARIO: Diego Valeiras

COMPOSICIÓN MUSICAL: Anxo Graña

CARACTERIZACIÓN: Trini F. Silva

ASISTENTE DE DIRECCIÓN: Vanesa Sotelo

VERSIÓN GALEGA: Loli Ramos (tradución) e Roi V. Ponte (asesoramento lingüístico)

FUNCIÓNS: setembro a outubro no Salón Teatro de Santiago de Compostela e xira entre outubro e decembro por Tui, A Coruña, O Barco de Valdeorras, Rianxo, Pontevedra, Vigo, Ourense, Cangas e Ferrol.

O CDG, con Edicións Positivas, promoveu a publicación da tradución de *Tartufo*, nunha tradución de Loli Ramos e Vanesa Sotelo, na versión de Carles Alfaro e Eva Alarte.

Coproducións

O conto de inverno

TEXTO: William Shakespeare

DIRECCIÓN: Marcos Barbosa

TRADUCIÓN: Fernando Villas-Boas e Roberto Pascual

ELENCO: Ivo Alexandre, Carolina Amaral, Diego Anido, José Díaz, Fernando Epelde, Anabela Faustino, Borja Fernández, Alheli Guerrero, Marta Pazos e Hugo Torres

ESCENOGRAFÍA: William Shakespeare

VESTIARIO: Susana Abreu

ILUMINACIÓN: Pedro Vieira de Carvalho

MÚSICA: Manuel Fúria e Os Náufragos

PIANO: Luis Noain

VÍDEO: Jorge Quintela

COPRODUCCIÓN: co Teatro Oficina CCVF de Guimarães, Teatro Municipal do Porto (Rivoli/Campo Alegre), Teatro Aveirense e Mostra Internacional de Teatro de Ribadavia

FUNCIÓNS: xaneiro no Salón Teatro de Santiago de Compostela e no Teatro Oficina Guimarães; xuño no Teatro Rivoli no Porto; e xullo na Mostra Internacional de Teatro de Ribadavia.

Vida e Morte de Daniel Faria

TEXTO/CREACIÓN: Pablo Fidalgo

ELENCO: Pablo Fidalgo e Bruno Senune

ESCENOGRAFÍA: Ana Borralho e João Galante

ASESORÍA ARTÍSTICA: Gabino Rodríguez

APOIO Á PRODUCCIÓN E CREACIÓN: Amalia Area

COPRODUCCIÓN: co Teatro Municipal do Porto (Rivoli/Campo Alegre) e Teatro Nacional Dona Maria II de Lisboa

FUNCIÓNS: xaneiro no Teatro Nacional Dona Maria II de Lisboa e no Salón Teatro de Santiago de Compostela, e xullo no Teatro Rivoli do Porto.

PROXECTO NÓS

O mundo persistente

TEXTO: Fernando Epelde

DIRECCIÓN: Tito Asorey

ELENCO: Germán Álvarez, João Cachola, Marta Dias, Hugo Olim, Tamara Urbano e Vicente Wallenstein

ESCENOGRAFÍA: Miguel Costa

VESTIARIO: Sofia Rodrigues

ILUMINACIÓN: José Manuel Faro

AXUDANTE DE DIRECCIÓN: Javier Lojo

REXEDORA: Mariana Silva

COPRODUCCIÓN: co Teatro Nacional São João do Porto, Teatro Nacional Dona Maria II de Lisboa, Escola Superior de Arte Dramática (ESAD) de Vigo, Escola Superior de Música, Artes e Espectáculo (ESMAE) do Porto e Escola Superior de Teatro e Cinema (ESTC) de Lisboa

FUNCIÓNS: xuño no Salón Teatro de Santiago de Compostela, no Teatro Carlos Alberto do Porto e no Teatro Nacional Dona Maria II de Lisboa.

Programación do Salón Teatro

Ademais das propias obras do Centro Dramático Galego e das coproducións nas que participa, o Salón Teatro tamén exhibiu en 2016 as representacións doutras compañías, de forma xeral nun formato de colaboración de cesión dos espazos e apoio de infraestrutura e servizos técnicos, así como de xestión e billeteira. Estas programacións contaron en 2016 coa asistencia de 6.040 espectadores na sala.

Entre as compañías que subiron obras á escena do Salón Teatro estiveron, durante o mes de xaneiro, My Art Project con *Querido Tomás* e *A Escola da Noite* con *A canoa*; durante o mes de febreiro Matrioshka con *Manawee*, *A Panadaría* con *Pan Pan* e *Panamericana* e *Lucecús Teatro* con *A órbita do lucecú*; durante o mes de marzo Artello con *Non toques os meus círculos* e no mes de abril Teatro do Iceberg con *Ljósio e outras cancións*, *Pirilampo* con *Teatro de guiñol*, *Talía Teatro* con *Pelos na lingua*, *La Yogurtera* con *A forma das cousas* e a as obras da Mostra de Teatro Universitario.

Durante o mes de maio a compañía Talía Teatro levou a escena *Foucellas*, unha obra que recuperou a historia do maquis Benigno Andrade e que se complementou cunha mesa coloquio sobre a súa figura, baixo o título *Foucellas, do mito á ficción*. A programación teatral dese mes tamén incluíu a obra *Calypso*, da compañía Voadora.

En xuño o Salón Teatro foi sede principal do Galicia Escena PRO, punto de encontro de compañías, programadores e distribuidores da escena galega e doutros ámbitos, para coñecer e intercambiar a actualidade das propostas do sector. Ademais dos *showcases* do Galicia Escena PRO, ese mesmo mes representouse no Salón Teatro *Búscame ese tipo* do grupo de teatro de Down Compostela.

No mes de decembro, a programación para adultos protagonizouna o Festival Agustín Magán (véx. 8.2), e en dúas sesións *Illa/Ollo* de Manuel Lourenzo, da compañía Nasdrovia baixo a dirección de Roi Vidal, e *Cousas que trouxo a chuva*, obra de teatro escrita e dirixida por Roberto Salgueiro e representada polos alumnos da Aula de Teatro da Universidade de Santiago de Compostela.

Nese período final do ano, o Salón Teatro acolleu varias representacións de teatro para nenos, coa novidade da inclusión dunha programación paralela de actividades participativas dirixidas aos máis pequenos. Os obradoiros infantís previos á representación, ademais de seren unha oferta de conciliación familiar, constituíron un reforzo pedagóxico, xa que lles mostrou aos nenos e nenas o funcionamento dun teatro de monicreques por dentro ou nocións básicas sobre a luz no teatro. Nesta programación, a Compañía Pérez&Fernández levou a escena *O poder de Amabel* de Érica Esmoris, unha peza para nenos a partir de seis anos con actores e monicreques de *amigurumis* (unha técnica xaponesa de gancho para a feitura dos monecos), mentres que a Compañía Berrobambán representou *Xurdefet* de Jacques Prévert e Paula Carballeira, para maiores de 6 anos.

En 2016, tamén se puxo en marcha un programa de residencias no Salón Teatro, que se iniciou coa compañía Voadora e o seu proxecto *Don Juan*, no mes de xaneiro, para continuar con *Salvador* de Borja Fernández, un proxecto que se sitúa na fronteira entre o teatro-documento e a ficción teatral, que se desenvolveu entre o 11 e o 15 de decembro.

O Salón Teatro tamén acolleu varios eventos relacionados co sector dun xeito profesional. Así, foi o espazo no que se presentou en abril a Asociación DramaturGa, Asociación de Dramaturgas e Dramaturgos Galegos, e tamén, durante tres días en decembro, o lugar no que se desenvolveron as mesas redondas sobre a creación dramática de *Dramaturxente. Xornadas sobre dramaturxia galega* do Centro Dramático Galego.

Outras disciplinas como o cine tamén desenvolveron as súas programacións neste espazo, como aconteceu en abril con *D.E.P. Unha comedia de morte* de Malasombra e en xuño coa mostra de cinema etnográfico en novembro con Cineuropa. No apartado de música e danza, cedeuse o Salón Teatro para a actuación do Coro Saint Luc de Banabakintú de Costa de Marfil o 12 de xullo dentro da VIII Festa Africana, para varios pases de *As catro estacións*, o espectáculo de danza contemporánea do Centro Coreográfico Galego entre o 1 e o 3 de decembro, e para un concerto de Gelria o 27 de decembro. Tamén acolleu a actuación de Xosé Constenla en marzo, a de Escuchando Elefantes e Adriana Moragues & Elvira Sastre en abril, no marco do Santiautor, o espectáculo de danza *Invisible Wires* de La Macana tamén en abril, e a de Emilio Rúa en maio. En outubro, o Salón Teatro foi un dos escenarios dos concertos do Womex.

9.6 Centro Coreográfico Galego

O Centro Coreográfico Galego (CCG) é o espazo público de creación, produción, formación e investigación para o desenvolvemento da danza en Galicia. As súas producións contribúen a difundir a danza entre o público galego e a outorgarlle á danza un lugar preferente na vida cultural galega.

Durante este ano, o Centro Coreográfico Galego produciu o espectáculo dirixido por Mercedes Suárez, *As catro estacións*, que reinterpreta desde a danza contemporánea os famosos concertos para violín e orquestra de Antonio Vivaldi con coreografías de Iker Gómez (correspondentes á primavera e ao inverno) e de Kenneth Tindall (neste caso, o verán e o outono).

As catro estacións

DIRECCIÓN: Mercedes Suárez

ELENCO: Ailén Ramos, Inés Vieites, Elena Roses, Raquel Santacruz, Juan Miguel Hernández, Víctor Molina, Pastor R. Feal e Pablo Aradillas

MÚSICA ORIXINAL: Antonio Vivaldi

COREOGRAFÍAS: Kenneth Tindall e Iker Gómez

FUNCIÓNS: setembro: Teatro Colón (A Coruña) e Teatro Afundación (Vigo); outubro: Auditorio Municipal (Rianxo); novembro: Teatro Colón (A Coruña), Auditorio Municipal (Vilagarcía de Arousa), Auditorio Municipal (Ourense), Auditorio Municipal (O Barco de Valdeorras) e Pazo da Cultura (Pontevedra); e decembro: Salón Teatro (Santiago de Compostela).

Coproducións e colaboracións

Ademais de en espectáculos propios, o CCG tamén participa en formato de colaboración ou de coprodución noutros espectáculos de danza.

Así, no marco do convenio de colaboración asinado entre a Axencia Galega das Industrias Culturais (Agadic) e o Consorcio para a Promoción da Música, o CCG participou durante 2016 na posta en escena do ballet *Don Quixote*. No espectáculo participaron alumnos e alumnas de cinco centros de ensino de danza de Galicia, o que o dotou dunha vontade motivadora e inspiradora. Con esta colaboración, o CCG buscaba igualmente abrir a súa actividade a outros estilos incluíndo o ballet clásico e tamén impulsar unha liña de colaboración directa coas escolas de danza. En total, realizáronse nove funcións deste ballet durante o mes de abril. Na Coruña, tiveron lugar no Pazo da Ópera dúas funcións e seis funcións didácticas (destinadas a escolares). En Lugo, no Auditorio Municipal Gustavo Freire, puxéronse en escena unha función xeral e outra didáctica.

Igualmente, durante o período incentivouse a montaxe de espectáculos de danza mediante o sistema da coprodución. O CCG colaborou en 2016 coa creación do espectáculo de danza tradicional *Son*, da compañía Nova Galega de Danza, e coa compañía La Macana para a creación do espectáculo *Invisible Wires*, dirixido por Julio César Iglesias Ungo.

Formación do CCG para profesionais

Durante 2016 realizáronse varios obradoiros de danza no marco do programa de formación do CCG. O obxectivo principal destes obradoiros é axudar a mellorar a cualificación artística, técnica e profesional no mundo da danza. Neste exercicio, a oferta centrouse en mellorar a capacidade en danza clásica. Os obradoiros executáronse ao longo do ano na sede do CCG na Coruña e recibiron 179 solicitudes.

OBRADOIROS DE DANZA 2016

Curso de danza clásica e obradoiro de *Don Quixote*, por Marta García e Orlando Salgado

DATAS: 21 ao 25 marzo

Curso de danza clásica, por Gonzalo Zaragoza

DATAS: 11 ao 15 de xullo

Curso de danza clásica, por Orlando Salgado e Marta García Peñate

DATAS: 18 ao 22 de xullo

Curso de danza clásica, por Tino Morán

DATAS: 26 ao 30 de xullo

Curso de danza clásica, por Lázaro Carreño

DATAS: 8 ao 12 de agosto

Nas unidades de produción da Agadic cóntase tamén cunha formación estable de interpretación instrumental, o Grupo de Música Tradicional da Agadic.

9.7

Centro Galego de Artes da Imaxe

O Centro Galego de Artes da Imaxe (CGAI), con sede na cidade da Coruña, é o organismo dependente de Agadic que realiza actividade de recuperación, catalogación e difusión do patrimonio audiovisual e fotográfico galego.

Programación 2016

A programación de sala do CGAI que de forma permanente, entre os meses de xaneiro e decembro, destina á cidadanía en xeral, ofreceu en 2016 nove proxeccións semanais de martes a sábado. A esta programación regular súmanse diferentes ciclos de proxeccións especiais. En total, durante o ano, programáronse 40 ciclos, 225 longame-traxes, ademais de curtas, presentacións, coloquios e conferencias relacionados, aos que acudiron aproximadamente 11.000 espectadores.

O CGAI conta con acordos con diferentes organismos e festivais cos que traballa para crear as súas programacións, como son Tabakalera (San Sebastián), Festival S8 (A Coruña), Festival Play-Doc (Tui), Festival Curtocircuíto (Santiago), Festival FKM (A Coruña), Festival de Cine Europeo de Sevilla, Ivac-La Filmoteca de Valencia, Filmoteca Española (Madrid), Consello da Cultura Galega (Santiago de Compostela), Academia Galega do Audiovisual (A Coruña), Academia del Cinema Català (Barcelona), Cinemateca Portuguesa (Lisboa), La Casa Encendida (Madrid), CCCB (Barcelona), Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía (Madrid), Doclisboa (Lisboa) e Asociación de Actores e Actrices de Galicia.

Programación en Vigo e Ourense

A programación do Centro Galego de Artes da Imaxe chega tamén ás cidades de Ourense e Vigo grazas aos acordos que pechou a Agadic cos cineclubs Padre Feijoo, en

Ourense, e Lumière, en Vigo. Estas colaboracións facilitaron a difusión de sete títulos de produción galega e unha escolma da programación realizada na sede da Coruña, para a súa exhibición en Ourense e Vigo.

CGAI Júnior

Empregar o cine como ferramenta de formación e educar os espectadores na súa relación co cinema son os obxectivos do programa CGAI Júnior, que recupera filmes de todas as épocas, desde o cine mudo dos inicios ata os autores contemporáneos, e que presta especial atención ás filmografías de difícil acceso no circuíto de exhibición tradicional. O programa executouse entre o 20 de xaneiro e o 16 de decembro.

O destinatario deste programa foi o alumnado dos centros escolares da Coruña e o público familiar, que contaron con programas especializados para cada un deles. Para as familias, desenvóléronse programacións mensuais e para os escolares estableceuse un programa específico complementado con material didáctico para estudar e analizar as fitas, con recursos propios para o profesorado.

En total, participaron no CGAI Júnior 2.623 estudantes de diferentes centros educativos, e 383 espectadores asociados aos pases de familias.

Cine en curso / Fotografía en curso

O CGAI Júnior non é o único programa didáctico do CGAI. Cinema en curso / Fotografía en curso, que está destinado ao alumnado de entre 3 e 18 anos, céntrase no potencial educativo do cine e da fotografía para achegar o estudantado á vertente artística, cultural e creativa destas disciplinas.

Nesta actividade, aberta a centros escolares de toda Galicia e que se desenvolveu entre o 1 de xaneiro e o 16 de xuño, participaron 311 alumnos acompañados de 35 docentes. O programa contou con obradoiros en escolas, unha programación cinematográfica específica, exposicións fotográficas asociadas e materiais educativos propios. Ademais, realizáronse actividades de formación do profesorado.

Colaboraron no programa a Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa a través do Plan Proxecta, a Asociación A Bao a Qu (coordinadora internacional do proxecto), varios museos e centros de arte (MNCARS, MACBA, CCCB, MAC) e o Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.

Exposicións en itinerancia

Os Adeuses, mostra fotográfica de Alberto Martí

DATAS: do 15 de decembro de 2015 ao 28 de febreiro de 2016

ESPAZO EXPOSITIVO: CâmeraSete - Casa da Fotografía de Minas Gerais Belo Horizonte (Brasil) en colaboración co Instituto Cervantes

DATAS: do 7 de abril ao 29 de maio de 2016

ESPAZO EXPOSITIVO: Galería do Largo de São Sebastião - Centro de artes visuais. Manaos (Brasil)

DATAS: do 12 xullo ao 28 agosto de 2016

ESPAZO EXPOSITIVO: Museo do Estado de Recife (Brasil) en colaboración co Instituto Cervantes

DATAS: do 17 de outubro ao 17 de decembro de 2016

ESPAZO EXPOSITIVO: Sede Instituto Cervantes de Salvador de Baía (Brasil)

Arquivo do Centro Galego de Artes da Imaxe

O CGAI tamén realiza un labor de conservación da memoria da imaxe en Galicia. Desde o Arquivo do Centro Galego de Artes da Imaxe, trabállase tanto para a recuperación, catalogación, restauración, dixitalización, conservación e difusión do patrimonio histórico fílmico e videográfico como para a catalogación de material gráfico. Neste último punto non só se inclúe a fotografía, senón que tamén se conservan, catalogan e protexen materiais como os carteis, os fotocromos, os programas de man.

Durante 2016 fixéronse varios traballos de dixitalización, como o de parte do fondo José Bellver Álvarez (formado por películas rodadas entre os anos 1929 e 1932), o da produción do Equipo Lupa *O Corpiño* (1973), o dos fondos audiovisuais da Fundación Pública Galega Camilo José Cela e o de *Galicia al día* (Amando Hermida Luaces, 1959). Igualmente, incorporáronse materiais da produtora Vía Láctea Filmes ao arquivo e colaborouse con diversas institucións, como a Fundación Cidade da Cultura ou o Consello da Cultura Galega, en distintas exposicións.

GAIÁS
CIDADE DA
CULTURA

10

CIDADE DA CULTURA DE GALICIA

A

Cidade da Cultura de Galicia desenvolve unha programación estable de actividades culturais, exposicións, eventos, conferencias e congresos, obradoiros e espectáculos familiares etc., xestionada a través da Fundación Cidade da Cultura de Galicia, na que, ademais da Xunta de Galicia, están integradas empresas e entidades como Abanca, Inditex, Inveravante, Gas Natural Fenosa, Fundación Barrié, Banco Sabadell Gallego, Coren, Campo, Gadis, Grupo Nosa Terra 21, Astillero Barreras, Estrella Galicia, R e Monbus.

Para avanzar cara a súa consolidación como centro de referencia da actividade cultural no noso país, o programa da Cidade da Cultura de Galicia no Museo Centro Gaiás, no CINC, na Biblioteca e Arquivo de Galicia, na Praza Exterior ou mesmo na Cantina incorporou as súas propostas aos novos espazos exteriores do Bosque de Galicia, o Xardín Literario e o Parque do Lago.

En 2016, a Cidade da Cultura de Galicia, a través do departamento de Acción Cultural, organizou 149 actividades culturais ás que asistiron máis de 149.000 persoas.

Na acción cultural exterior, a Cidade da Cultura vén apostando polas redes de intercambio creativo e do coñecemento, como o *Encontro de artistas novos* en Arxentina ou a exposición de José Suárez en itinerancia, que viaxou a Madrid, Buenos Aires e Montevideo durante o 2016.

O apoio ao emprendemento no ámbito cultural e tecnolóxico ampliou-se en 2016 no Centro de Emprendemento Creativo de Galicia, con formación e titoría de emprendedores e a incorporación de novos proxectos empresariais.

10.1 Exposicións

EXPOSICIÓN

José Suárez. *Uns ollos vivos que pensan*

DATAS: do 13 de novembro de 2015 ao 27 de marzo de 2016

ESPAAO: Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 10.851 persoas no ano 2016

COMISARIOS: Xosé Luís Suárez Canal e Manuel Sendón

DESEÑO DA MONTAXE: Alfonso Penela

A personalidade do galego José Suárez (Allariz, 1902 - A Guarda, 1974) é singular dentro da historia da fotografía española. Posuidor dunha nova ollada nunha época marcada pola visión costumista, e dunha sólida formación intelectual, a figura de José Suárez é tan novidosa como descoñecida para o gran público. O Museo Centro Gaiás pretendeu, a través desta mostra, recuperar unha figura clave da fotografía do século XX e reivindicar a cultura galega máis alá das nosas fronteiras.

Nun momento no que se están a reformular as bases para a historia da fotografía, o Museo Centro Gaiás considerou imprescindible mostrar a obra de José Suárez dun modo amplo e itinerante, incluíndo, por primeira vez, o material recuperado recentemente en Venezuela. A exposición recolleu unha selección de imaxes das súas diferentes series fotográficas, así como publicacións, diarios persoais, cartas, catálogos, obxectos persoais e toda clase de elementos que permiten situar a súa obra no contexto no que foi realizada.

O catálogo da mostra, cun total de 464 páxinas, tivo unha tiraxe de 1.000 exemplares trilingües (galego/castelán/inglés) e contou con textos de Manuel Sendón, Xosé Luís Suárez Canal, Juan Manuel Bonet e Alberto Martín.

A exposición tamén estivo en itinerancia este ano en Madrid, Buenos Aires e Montevideo; en 2017 poderá visitarse no Instituto Cervantes de París.

Con-Fío en Galicia. Vestir Galicia, vestir o mundo

DATAS: do 11 de marzo ao 11 de setembro de 2016

ESPAZO: 1º e 2º andar, Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 30.187 persoas

COMISARIO: Miguel Anxo Seixas Seoane

DESEÑO DA MONTAXE: Pepe Barro en colaboración con Oja Arquitectura, Olivia Fernández Feijoo e Francisco Javier Rodríguez García.

A Cidade da Cultura de Galicia converteuse nunha pasarela de moda na que se mostrou o peso do téxtil galego no mundo a través desta exposición, unha homenaxe a un sector que conseguiu situar Galicia nun lugar de referencia no panorama internacional.

Cun total de 300 pezas, a mostra ofreceu un percorrido por un sector estratéxico, constituído por 300 empresas que dan emprego a unhas 13.000 persoas e que representan o 6,5% da riqueza da comunidade. Uns 100 looks singulares da moda feita en Galicia, reinterpretacións contemporáneas de indumentarias históricas, valiosas coleccións privadas e unha selección de material fotográfico e audiovisual guiaron o visitante polos fitos máis destacados da nosa historia téxtil.

A mostra puxo o foco en momentos claves do noso sector téxtil: a eclosión que se viviu nos anos oitenta en Galicia coa famosa *La arruga es bella*

de Adolfo Domínguez; as creacións de Roberto Verino, Antonio Pernas ou o grupo Galicia Moda (Gene Cabaleiro, Florentino, Caramelo, María Moreira, María Mariño...); e o fenómeno Inditex, hoxe primeiro grupo téxtil do mundo. Xunto a eles, destacados valores do deseño actual como Sara Coleman, Eva Soto ou José Castro, que visten a iconas como Lady Gaga ou as protagonistas de *Sexo en Nova York*.

O catálogo da mostra, cun total de 358 páxinas, tivo unha tiraxe de 800 exemplares (galego/castelán e inglés) e contou con textos de Juan M. Monterroso Montero, Lola Dopico Aneiros, Belén Sáenz Chas, Pegerto Saa-vedra Fernández ou Manuel Rodríguez Calviño.

Quefaceres e equilibrio de Sonia Navarro

DATAS: do 2 de xuño ao 21 de agosto de 2016

ESPAZO: Torres Hejduk

COMISARIA: Susana González

Coa costura como motivación de toda a súa carreira artística, Sonia Navarro propuxo, no marco da exposición *Con-Fío en Galicia*, esta intervención, unha proposta plástica intimamente vencellada á tradición familiar dos oficios femininos que xirou arredor do papel social da muller e da costura como símbolo de resistencia.

Coa súa acción-proceso, Navarro afrontou a costura como un acto de curación e como punto de encontro para a reconstrución da memoria, apelando tamén no seu discurso argumental á tradición téxtil no ámbito doméstico e á reivindicación da muller como peza fundamental da estrutura familiar. Sonia Navarro reflexionou sobre os estereotipos no papel social de muller, potenciando a capacidade crítica desta proposta pensada para a Cidade da Cultura.

Rostros do país de Xurxo Lobato

DATAS: do 15 de xullo ao 18 de setembro de 2016

ESPAZO: Biblioteca e Arquivo de Galicia

ASISTENTES: 12.160 persoas

O fotógrafo galego Xurxo Lobato presentou nesta exposición un retrato colectivo de Galicia a través de 70 fotografías de gran formato, especialmente realizadas para este proxecto; máis unha instalación complementaria formada por máis de 1.443 pequenos retratos, algúns feitos polo propio fotógrafo e outros enviados nun proceso colaborativo, que conformaron un mapa xigante de Galicia.

A escolma permitiu compoñer unha visión inspiradora de Galicia, onde mulleres e homes que alcanzaron metas salientables na cultura, na ciencia, na empresa ou no deporte comparten protagonismo con persoas

anónimas que simbolizan os milleiros de galegos e galegas que fan medrar día a día este territorio. Unha radiografía da Galicia actual segundo a mirada do fotoxornalista galego Xurxo Lobato.

Homo Ludens

DATAS: do 1 de setembro ao 27 de novembro de 2016

ESPAZO: Torres Hejduk

Da autoría de Miguel Ángel Benjumea e Román Corbato, esta intervención foi o proxecto gañador da III Convocatoria de Intervencións Artísticas nas Torres Hejduk, certame organizado pola Fundación Cidade da Cultura de Galicia e aberto a todos os participantes do V Encontro de artistas novos.

Os artistas converteron as Torres Hejduk nun lugar propicio para o acontecemento lúdico, revelando dinámicas relacionais e reinventando o seu interior nun espazo propiciatorio de situacións. Unha intervención in situ que se abre cara a formas novas de concibir as relacións co medio natural, a través de territorios de aire que apelan ás marxes e confíns do lecer, transformando as torres nun espazo colectivo temporal.

Camilo José Cela (1916-2016). O centenario dun Nobel. Un libro e toda a soidade

DATAS: do 18 de novembro de 2016 ao 19 de febreiro de 2017

ESPAZO: 3º andar, Museo Centro Gaiás

COMISARIO: Adolfo Sotelo Vázquez

DESEÑO DA MONTAXE: Marta Villar Sanjurjo

ASISTENTES: 3.234 persoas

A mostra chegou á terra natal do escritor despois do éxito do seu paso pola Biblioteca Nacional de España. Comisariada por un dos maiores especialistas na obra de Cela, a exposición conforma un retrato poliédrico do Nobel, amosando a súa actividade non só como novelista, senón tamén como xornalista, editor, dramaturgo, actor, pintor ou coleccionista, nun intento de achegarlle ao visitante a potencia creativa do autor.

Un total de 600 pezas, entre as que salientan manuscritos e primeiras edicións das novelas que o fixeron merecedor do Nobel, do Cervantes, do Príncipe de Asturias e de decenas de galardóns. A mostra presenta tamén unha escolla de obxectos persoais que permiten explorar o universo psicolóxico do novelista, dando testemuña das súas ricas relacións persoais e da súa actividade como editor e activista cultural. O percorrido complétase con curiosidades, como fragmentos de películas nas que traballou e información sobre as súas numerosas coleccións.

Nesta exposición a Cidade da Cultura colaborou coa Fundación Pública Galega Camilo José Cela e con Acción Cultural Española.

10.2 Música e escena

MÚSICA &
ESCENA

Escenas do cambio. Festival de inverno de teatro, danza e arte en acción

DATAS: do 28 de xaneiro ao 13 de febreiro de 2016

ESPAZO: Museo Centro Gaiás

NÚMERO DE ACTIVIDADES: 29

ASISTENTES: 3.063 persoas

Con esta actividade, o Museo Centro Gaiás volveu abrir as portas á creación escénica contemporánea. Baixo a dirección artística de Pablo Fidalgo o festival contou con máis de 20 propostas diferentes con creadores (autores, intérpretes e coreógrafos) de gran relevancia no panorama internacional contemporáneo, como Jérôme Bell ou Joana Craveiro. Ademais, o festival permitiu poñer o foco sobre o traballo de artistas galegos que están a construír unha carreira artística sólida fóra da nosa comunidade, como a bailarina Janet Novás, a quen se lle dedicou unha pequena retrospectiva. Rendéuselle tamén unha homenaxe a unha das obras clave da literatura galega: *Os Eidos*, de Uxío Novoneyra.

Esta segunda edición reuniu na Cidade da Cultura unha vintena de programadores de festivais e teatros nacionais e internacionais, como o Festival Materiais Diversos de Minde (Portugal), o Teatro Rivoli do Porto (Portugal), MS Scène Nationale de Montbéliard (Francia), Marche Teatro de Ancona (Italia), o Festival BAD de Bilbao, o Festival TNT de Tarrassa, o Centro Párraga de Murcia, o Centro de Ciencias Humanas y Sociales del CSIC en Madrid ou El Graner de Barcelona.

O festival foi presentado polo seu director no marco da Feira Internacional do Libro de Buenos Aires, que contou coa cidade de Santiago de Compostela como convidada especial.

PROGRAMA

- xov. 28: 18.30 h *Tijuana (La democracia en México 1965-2015)*. Lagartijas Tiradas al Sol. 20.30 h *Jaguar*. Marlene Monteiro Freitas. 20.30 h *Europa na casa*. Rimini Protokoll.
- ven. 29: 20.30 h *Don Juan*. Voadora.
- sáb. 30: 18.30 h *Archive*. Arkadi Zaidés. 20.30 h *Cédric Andrieux*. Jérôme Bell. 20.30 h *Europa na casa*. Rimini Protokoll.
- dom. 31: 18.15 h *Veronique Doisneau*. Jérôme Bell. 20.30 h *Europa na casa*. Rimini Protokoll.
- lun. 1: 20.30 h *Europa na casa*. Rimini Protokoll.
- mar. 2: 20.30 h *Europa na casa*. Rimini Protokoll.
- mér. 3: 18.30 h *Um museu vivo de memórias pequenas e esquecidas*. Joana Craveiro/Teatro do Vestido. 20.30 h *Europa na casa*. Rimini Protokoll.
- xov. 4: 16.30 h *¿De qué otra cosa podríamos hablar?* Areta Bolado, Carolina Fernández, Diana Mera e Tito Asorey. 18.30 h *Ensaio amor*. Nuria Sotelo. 20.30 h *Insulto ao público*. Uxía Vaello e Borja Fernández. 20.30 h *Europa na casa*. Rimini Protokoll.
- ven. 5: 16.30 h *¿De qué otra cosa podríamos hablar?* Areta Bolado, Carolina Fernández, Diana Mera e Tito Asorey. 18.30 h *Barrunto*. Patricia Caballero. 20.30 h *Mordedores*. Lucía Russo e Marcela Levi. 20.30 h *Europa na casa*. Rimini Protokoll.
- sáb. 6: 18.30 h *In-Organic*. Marcela Levi. 20.30 h 55. Radouan Mriziga. 20.30 h *Europa na casa*. Rimini Protokoll.
- dom. 7: 16.00 h *Ler e bailar*. Os Eidos. Idoia Zabaleta. 18.30 h *Le Cargo*. Faustin Linyekula. 20.30 h *Ottof*. Bouchra Ouizguen/Compagnie O. 20.30 h *Europa na casa*. Rimini Protokoll.

- xov. 11: 18.30 h *Cara Pintada*. Janet Novás. 20.30 h *Altered natives Say Yes To Another Excess* - TWERK. Cecilia Bengolea e François Chaignaud.
- ven. 12: 18.30 h *Who will save me today?* Janet Novás.
- sáb. 13: 18.30 h *Si pudiera hablar de esto no haría esto*. Janet Novás. 20.30 h *Afectos*. Rocío Molina e Rosario La Tremendita.

Orquestra de Jazz de Galicia. Día da Música

DATAS: 18 de xuño de 2016

ESPAZO: Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 400 persoas

A Cidade da Cultura celebrou o Día da Música reunindo nun mesmo concerto música tradicional e contemporánea coa Orquestra de Jazz de Galicia (Premio Martín Códax da Música 2016 ao mellor proxecto galego de jazz e músicas improvisadas), que interpretou no Museo Centro Gaiás os temas do seu primeiro traballo discográfico, *Fame*.

Formada por algúns dos máis importantes músicos da escena galega actual nos eidos do jazz, da música sinfónica e da música tradicional, a Orquestra de Jazz de Galicia, da man dos directores Roberto Somoza e Pedro Lamas, trouxo ao Gaiás temas populares galegos de tradición oral e que dialogaron sobre o escenario coa música improvisada contemporánea. Unha das xoias das que o público puido gozar foi *O toque de chifre de Faramontaos*, rexistrada en 1952 polo musicólogo estadounidense Alan Lomax nunha aldea de Ourense e que Miles Davis e Gil Evans converteron na mundialmente coñecida *The Pan Piper*.

Atardecer no Gaiás

DATAS: do 7 de xullo ao 27 de agosto de 2016

ESPAZO: Praza Exterior da Cidade da Cultura

NÚMERO DE ACTIVIDADES: 22

ASISTENTES: 8.700 persoas

Música, solpor e unha atmosfera única. O ciclo, que se celebra os xoves, venres e sábados dos meses de xullo e agosto, púxolles banda sonora ás tardiñas do verán. A praza central converteuse no escenario dun total de 22 actuacións en pequeno formato con grandes nomes galegos, nacionais e internacionais, como Mc Enroe, Novedades Carminha, Alondra Bentley, Bifannah, Selvática, Marc Jonson con Ramirez Exposure e Skylar, Papaya, Orquestra de Cámara Galega, Os Amigos dos Músicos, La Familia del Árbol, Chancha Vía Circuito, Noiserv, Cuerpo Astral, Mucho, The Limboos, Diola e Kill Kill, The Soul Jacket e os grupos gañadores do Xuventude Crea (Diariodeverano e Fripp & Kitte).

I Festival de Bandas Infantís e Xuvenís

DATAS: 10 de xullo de 2016

ESPAZO: Praza Exterior da Cidade da Cultura

ASISTENTES: 1.800 persoas

A Cidade da Cultura acolleu o 10 de xullo o I Festival de Bandas Infantís e Xuvenís de Galicia, no que un total de 12 formacións interpretaron o repertorio elixido para a ocasión. O festival rematou cunha actuación conxunta de todas as agrupacións, que interpretaron sobre o escenario da praza central o himno galego.

O I Festival de Bandas Infantís e Xuvenís de Galicia, organizado pola Federación Galega de Bandas de Música Populares en colaboración coa

Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia, naceu para dar a coñecer o traballo das formacións máis novas das bandas de música galegas, ao tempo que se fomenta unha xornada de convivencia entre os seus compoñentes, que veñen de toda a xeografía galega co nexo común do seu amor pola música.

As bandas participantes foron: Banda Infantil da Unión Cultural de Campo Lameiro, Banda Xuvenil da Unión Musical Ponteledesma, Banda da Escola da Agrupación Musical do Rosal, Banda Xuvenil da Banda Artística de Merza, Xoven Banda Municipal de Valga, Banda Xuvenil da Cultural de Teo, Banda Infantil da Agrupación Musical de Vincios, Banda Infantil e Xuvenil de Antas de Ulla, Banda Xuvenil de Santa Cruz de Ribadulla, Banda da Escola de Música de Valladares, Sons e Soños (Rábade-Begonte-Outeiro) e Banda de Música de Visantóna.

Magosto no Gaiás

DATA: 19 de novembro de 2016

ESPAZO: Planta -1 do Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 300 persoas

Boa música e castañas. Estes volveron ser os ingredientes do *Magosto no Gaiás* deste ano, con degustación de tapas e concerto de Caxade.

Os cociñeiros Kike Piñeiro e Eloy Cancela, do restaurante A Horta do Obradoiro, e Manel Oliveira, da Tapería Castelao, elaboraron en directo, en colaboración coa IXP Castaña de Galicia, diferentes tapas con este produto como elemento principal. Tras a degustación, Caxade presentou o seu segundo traballo, *E isto é o amor*, unha proposta indie-folk —elegante, modesta e sinxela—, do seu surrealismo posmodernista e do seu discurso reivindicativo, metafórico e irónico.

10.3 En familia

EN
FAMILIA

Nadal no Gaiás 2015-2016. *Cancións por regalos*

DATA: 2 de xaneiro de 2016

ESPAZO: Planta -1 do Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 620 persoas

Levar un regalo, gozar da música e facer feliz un neno. Da man de Ernie Producciones, en xaneiro volveu ao Gaiás *Cancións por regalos*, onde os máis pequenos puideron achegarse ao mellor pop do momento xunto aos seus pais a cambio dunha entrada simbólica. As actuacións correron a cargo de Furious Monkey House, Eladio Santos e Sleeping Cat, que presentaron actuacións cheas de chiscadelas ao público infantil.

Nexos Infantil

DATAS: de xaneiro a decembro de 2016

ESPAZO: Biblioteca e Arquivo de Galicia

NÚMERO DE ACTIVIDADES: 5

ASISTENTES: 230 persoas

As actividades de Nexos Infantil concíbense como exercicios de achegamento ás liñas de creación e conceptuais das temáticas que se tratan nas sesións adultas do ciclo Nexos, desde unha ollada infantil. O obxectivo é introducir a relación entre a literatura, as artes e os diferentes aspectos da vida que se inclúen no ciclo, transmitindo a idea de que a tra-

vés da cultura e da expresión artística podemos entender a realidade, transformala e melloralala. Tratáronse as seguintes temáticas: *Do realismo no cine ao xénero documental* (16 de xaneiro), *Novísimas miradas na arquitectura galega* (20 de febreiro), *Últimos días con Shakespeare e Cervantes* (23 de abril), *O turismo: entre o parque de atraccións e as invasións bárbaras* (28 de maio) e *Do Marqués de Bradomín a Max Estrella: Imaxes dun Aristócrata* (17 de decembro).

Findes na balea

DATAS: do 21 de novembro de 2015 ao 6 de marzo de 2016

ESPAGO: Aula Didáctica do Museo Centro Gaiás

NÚMERO DE ACTIVIDADES: 11

ASISTENTES: 359 persoas

A Cidade da Cultura convidou a nenos e nenas a subir ao Gaiás durante as fins de semana e converterse en grandes artistas. Co programa lúdico *Findes na balea*, as cativas e cativos puideron experimentar coa fotografía mentres que os maiores tiñan a oportunidade de achegarse á mostra da Cidade da Cultura José Suárez. *Uns ollos vivos que pensan*, que percorreu a vida e a obra do fotógrafo galego.

Os sábados, os nenos e as nenas tiveron a oportunidade de achegarse á fotografía, coñecer a súa historia e experimentar coas diferentes técnicas na ludoteca. Os domingos, *Findes na balea* ofreceu obradoiros fotográficos nos que as imaxes de José Suárez foron fonte de inspiración artística.

Baile de Entroido

DATA: 8 de febreiro de 2016

ESPAGO: Salón de Convencións do CINC

ASISTENTES: 300 persoas

Coincidindo co inicio do novo ano chinés, a Cidade da Cultura aproveitou o *Baile de Entroido* para renderlle unha homenaxe a esta cultura. Houbo unha representación da danza do león, baile habitual nos festexos da celebración do novo ano en China e nas réplicas que se celebran en todo o mundo, con músicos en directo que acompañaron os catro acróbatas que executaron a danza baixo dúas estruturas en forma de leóns, movéndose entre o público para repartir sorte. O *Baile de Entroido* chinés contou coa música en directo da banda para nenos A Gramola Gominola, que fixo un repaso pola historia da música moderna, do punk, heavy metal, pop, blues, ao reggae e ao rock.

Báilalle á primavera

DATA: 29 de abril de 2016

ESPAZO: Planta -1 do Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 275 persoas

A Cidade da Cultura convidou os visitantes a recibir a primavera bailando. Coincidindo co Día Internacional da Danza, o Museo Centro Gaiás vestíuse de cores para vivir unha tarde chea de música e baile. A celebración comezou cun obradoiro de balde no que aprender a bailar danzas galego-portuguesas e continuou co concerto de Pesdelán. Coas súas actuacións, Pesdelán pretende recuperar o espírito das festas e integrar todas as persoas sen importar a súa idade, condición física ou experiencia, mediante a aprendizaxe de bailes e xogos sinxelos.

Día dos Museos

DATA: 21 de maio de 2016

ESPAZO: Museo Centro Gaiás

NÚMERO DE ACTIVIDADES: 11

ASISTENTES: 656 persoas

A Cidade da Cultura celebrou o sábado 21 de maio o Día Internacional dos Museos cun programa de actividades arredor do mundo da moda, o téxtil e a arte, pensado para gozar en familia. Baixo o lema *Museos e paisaxes culturais* e no marco da exposición *Con-Fío en Galicia*, a Cidade da Cultura convidou os visitantes a aproximarse á cultura galega a partir da moda e o téxtil nunha xornada dedicada á creatividade e á tradición.

Así, o Museo Centro Gaiás ofreceu a posibilidade de ser artista por un día e fabricar un tecido colectivo, coñecer de primeira man o proceso tradicional da elaboración do liño ou a la, descubrir de onde vén a seda, facer da roupa usada unha obra de arte, participar nunha ilustración xigante, divertirse cos contos de Montse Rivera ou elaborar as prendas do futuro.

Deseños minúsculos, valores maiúsculos

DATA: martes 5, 12, 19 e 26 de xullo de 2016

ESPAZO: Museo Centro Gaiás

NÚMERO DE ACTIVIDADES: 4

ASISTENTES: 120 persoas

A Cidade da Cultura levou a cabo todos os martes do mes de xullo un laboratorio de creatividade para os máis pequenos. Foi a través dos obradoiros *Deseños minúsculos, valores maiúsculos*, cos que se buscou potenciar a curiosidade das nenas e nenos polo deseño, estimular o seu talento creativo e sacar a relucir as súas aptitudes artísticas da man de destacados profesionais da ilustración, a artesanía, a moda e o deseño.

Os obradoiros foron conducidos por Lois Guillán, creador da firma Cucuducho, e desenvolvéronse en catro sesións individuais artelladas arredor da exposición *Con-Fío en Galicia: Debuxar* (co ilustrador Carlos Arrojo), *Argallar* (coa deseñadora industrial Beatriz Lema), *Enredar* (coa artesá Idoia Cuesta) e *Artellar* (coa deseñadora de moda Sara Coleman).

Cidade imaxinaria

DATA: 20 de agosto de 2016

ESPAZO: Praza Exterior da Cidade da Cultura

NÚMERO DE ACTIVIDADES: 21

ASISTENTES: 10.500 persoas

Equilibristas, pallasos, malabaristas e personaxes do máis curioso déronse cita o sábado 20 de agosto, día no que o Gaiás volveu converterse nunha *Cidade imaxinaria*. Todo un día cheo de espectáculos, xogos e obradoiros ao aire libre para toda a familia, dedicado ao mundo da maxia, o teatro e o xogo nun ambiente cheo de cor, humor e música no que gozaron grandes e pequenos.

A programación contou cos seguintes espectáculos fixos e itinerantes: *Bambalas*, *Cabaret Elegance*, *Oopart*, *Impreuna*, *Flashmob Dance Bollywood*, *Pete&Pat*, *Traps*, *Os Bregadiers* e *Bangaluru*. Ademais, realizáronse os seguintes xogos e obradoiros: *Garabato de bicicletas*, *Trans Ludo Express*, *Corazón xigante*, *A Berdinguette*, *Illote dos cativos*, *Macroxincana Con-Fío en Galicia*, e *Escola de circo en familia*.

Safari de outono

DATA: 24 de setembro de 2016
 ESPAZO: Bosque de Galicia e Salón de Convencións CINC
 NÚMERO DE ACTIVIDADES: 2
 ASISTENTES: 300 persoas

A Cidade da Cultura deulle a benvida ao outono coa celebración dunha xornada para toda a familia na que explorar o Bosque de Galicia para despois bailar ao son dos ukeleles da Ukestra do Medio. A xornada arrancou co *Safari verde*, unha xincana coa que descubrir a flora do Bosque de Galicia, para compartir despois o *Pícnic musical* no edificio CINC, no que os músicos da Ukestra do Medio amenizaron a merenda dos máis pequenos cos seus ukeleles e con clásicos do rock, country, swing, pop, cancións tradicionais galegas, fados, cumbias, tangos e bossanovas.

Un magosto de medo

DATA: 5 de novembro de 2016
 ESPAZO: Hall de Tirantes e Cantina do Museo Centro Gaiás
 ASISTENTES: 120 persoas

O Museo Centro Gaiás acolleu *Un magoso de medo*, no que os participantes elaboraron o tradicional rosario de zonchos, o colar de castañas cocidas típico do Día de Defuntos. E antes de comezar coa contada de medo, centrada no outono, o Samaín, a noite de Defuntos, e a Santa Compañía, nenos e maiores tísñaron a cara tal e como manda a tradición dos magostos. A narradora Raquel Queizás encargouse de descubririlles aos participantes contos tradicionais, lendas de cada recuncho do país, adaptacións de contos de autor e historias propias nas que todos foron protagonistas.

Compostela ilustrada

DATA: 12 de novembro de 2016

ESPazo: Sala Seminarios do Museo Centro Gaiás e exteriores da Cidade da Cultura de Galicia

ASISTENTES: 40 persoas

O I Encontro Internacional de Cadernos de Viaxe Compostela Ilustrada trouxo á Cidade da Cultura o ilustrador gaditano Joaquín González Dorao, quen lles aprendeu aos asistentes como enfrontarse a un caderno en branco para debuxar, propoñéndolles deixarse levar polas formas dos edificios da Cidade da Cultura —liñas curvas, dobres alturas, fiestras infinitas, ausencia de cor, natureza, paisaxe, vistas da cidade...— a través da técnica deste prestixioso debuxante para lograr reproducir de maneira sinxela o complexo deseñado polo arquitecto Peter Einsenman.

Nadal no Gaiás

DATAS: do 23 ao 30 de decembro de 2016

ESPazo: Planta -1 Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 732 persoas

A Cidade da Cultura ofreceu un programa de actividades para pasar o Nadal en familia rodeados de música, creatividade e diversión. O programa musical comezou o 23 de decembro con *El sastrecillo valiente*, un clásico dos hermanos Grimm convertido nun espectáculo musical para monicreques, ofrecendo unha versión contemporánea dun conto de sempre. O ritmo continuou o 28 de decembro co serán *Nadal rock*, velada musical na que grandes e pequenos aprenderon a mover as cadeiras ao ritmo do rock and roll e gozaron cos temas interpretados por unha das bandas rockabilly con máis sona de Galicia: Mad Martin & The Blue Christmas Combo. Organizáronse tamén visitas familiares á exposición *Camilo José Cela (1916-2016). O centenario dun Nobel. Un libro e toda a soidade* con percorridos adaptados para grandes e pequenos. E, como cada ano, a Cidade da Cultura tamén convocou o Concurso de postais.

10.4 Letras e Pensamento

LETRAS
& PENSA
MENTO

Nexos

DATAS: de xaneiro a decembro de 2016
 ESPAZO: Biblioteca e Arquivo de Galicia
 NÚMERO DE ACTIVIDADES: 5
 ASISTENTES: 600 persoas

O ciclo de cultura contemporánea Nexos regresou en xaneiro de 2016 da man de Marcos Lorenzo, propoñendo un diálogo entre temáticas tan variadas como o cinema documental, a arquitectura, a historia da literatura e o turismo. Nestas sesións combináronse relatorios a cargo de destacados expertos con actuacións artísticas sorprendentes, nas que non faltaron estreos de espectáculos creados en exclusiva para o ciclo.

- 16 de xaneiro: *Do realismo no cine ao xénero documental*. Con Gracia Querejeta e a proxección das curtametraxes documentais: *Galicia*, peza de Carlos Velo, e *Ser e voltar*, de Xacio Baño.
- 20 de febreiro: *Novísimas miradas na arquitectura galega*. Coas relatoras Guadalupe Piñera e Elisabeth Abalo, e o espectáculo poético-musical *O lugar que non hai*, composto en exclusiva para Nexos polo pianista Pablo Seoane e o poeta Estevo Creus.
- 23 de abril: *Últimos días con Shakespeare e Cervantes*. Co relator Ignacio Vidal-Folch e o concerto *Músicas arredor de Cervantes e Shakespeare* a cargo do Grupo 1500 de Música Antiga.
- 28 de maio: *O turismo: entre o parque de atraccións e as invasións bárbaras*. Co relator Lluís Bonet e o teatro cómico da man de Mofa e Befá.
- 17 de decembro: *Do Marqués de Bradomín a Max Estrella: Imaxes dun Aristócrata*. Coa relatora Dianella Gambini e o concerto *Fake*, inspirado no ensaio de Valle-Inclán *La lámpara maravillosa*, a cargo de Pablo Seoane e Saúl Puga.

Verso busca voz. Día das Letras Galegas

DATA: 17 de maio de 2016
 ESPAZO: Sala Eisenman
 NÚMERO DE ACTIVIDADES: 2
 ASISTENTES: 98

A Cidade da Cultura celebrou o Día das Letras Galegas rendéndolle homenaxe a Manuel María a través dun espectáculo multimedia que incluíu versos, vídeo-creación e música en directo. Un recital colectivo no que, ademais de poñerlles voz aos poemas preferidos de Manuel María, se puido gozar en directo coas improvisacións sonoras de Koroiev (Roberto Castelleiro) e as videocreacións de DSK (Juan Lesta e Belén Montero). Previamente, a Cidade da Cultura acolleu o *Obradoiro de poesía e rap* a cargo de Für alle Falle (Iñaki López e Vanesa Castro) para rapaces a partir de 8 anos no que, partindo dos versos de Manuel María, realizaron as súas propias creacións. A xornada concluíu cun aperitivo literario.

Nexos convida a... Nélida Piñón

DATA: 4 de outubro de 2016
 ESPAZO: Sala Eisenman
 ASISTENTES: 40

Nexos convida a... ofrece un café de media tarde para dialogar con figuras de recoñecido prestixio das letras, das artes e do pensamento internacional de xira polo noso país. O martes 4 de outubro estableceuse un diálogo íntimo e directo coa escritora brasileira Nélida Piñón, Premio Príncipe de Asturias 2005. Da man da profesora Dolores Vilavedra, Nélida Piñón fixo un repaso pola súa traxectoria literaria e vital.

10.5 Intercambio

**INTER
CAMBIO**

Xornada académica José Suárez: A ollada da dignidade

DATA: 16 de febreiro de 2016

ESPAZO: Sala Seminario Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 67 persoas

Unha xornada arredor da figura do fotógrafo galego José Suárez, ao abeiro da mostra retrospectiva da súa vida e obra do Museo Centro Gaiás. A xornada contou coa presenza de Juan Manuel Bonet, un dos nomes máis sólidos da crítica artística en España, que xunto a Xosé Luis Suárez Canal e Manuel Sendón, referencias na investigación da fotografía galega e comisarios da mostra, analizaron a obra de José Suárez e revisaron unha biografía na que se atopan moitas claves do seu traballo. Previamente, Alfonso Penela, representante da arquitectura galega máis contemporánea, fixo un percorrido guiado pola exposición, unha montaxe que conseguiu potenciar a expresividade do branco e negro das fotografías.

Encontro de bloggers. Con-Fío en Galicia

DATA: 12 de marzo de 2016

ESPAZO: Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 120 persoas

Con-Fío en Galicia abriu as súas portas cun encontro de máis de 100 bloggers de moda galegas que, ademais de asistiren a unha charla da deseñadora María Barros, coñeceron de primeira man a exposición do Museo Centro Gaiás. Uns 600 posts e máis dun millón de impresións avalan o

éxito do evento que, ademais, deu pé á realización do *I Fashion Film de moda galega* en colaboración con Galicia de Moda.

Torneo Nacional de Debate

DATAS: do 8 ao 10 de abril de 2016
ESPAZO: Biblioteca e Arquivo de Galicia
ASISTENTES: 97 persoas

A Cidade da Cultura de Galicia acolleu un ano máis o Torneo Nacional de Debate, no que equipos de toda España competiron por demostrar quen é o mellor na arte da oratoria. Durante as xornadas do venres e o sábado, os equipos enfrontáronse nas fases preliminares arredor dun tema elixido pola organización. A gran final tivo lugar o domingo na Biblioteca e Arquivo de Galicia da Cidade da Cultura. O Gaiás ofreceuse, así, como escenario no que impulsar a cultura da oratoria e da retórica, a través dunha batalla dialéctica que contou tamén co apoio da Escola de Negocios Afundación.

Arte é moda

DATAS: 17 e 23 de abril, 8 e 15 de maio de 2016
ESPAZO: Aula Didáctica Museo Centro Gaiás
ASISTENTES: 54 persoas

A Cidade da Cultura puxo en marcha, da man de Neves Seara e Andrea Barreira de Aire Centro de Arte, e no marco da exposición *Con-Fío en Galicia*, a iniciativa *Arte é moda*, unha serie de obradoiros nos que recoñecidas artistas e novas creadoras como Chelo Matesanz, Melania Freire, Lula Goce e Carolina Cruz Guimarey convidaron a reinterpretar os conceptos de deseño, moda e téxtil para tecer, así, novos espazos no Museo Centro Gaiás. As pezas resultantes dos diferentes obradoiros deron lugar a unha mostra efémera que completou o discurso da exposición *Con-Fío en Galicia*.

Enocións by Ribeiro: Viño e moda

DATA: 1 de xuño de 2016
ESPAZO: Planta -1, Museo Centro Gaiás
ASISTENTES: 125 persoas

Da man do Consello Regulador de Denominación de Orixe Ribeiro, e coa presenza de Cristina Alcalá, xerente da D.O. Ribeiro, os asistentes a esta nova cita coa cultura vitícola tiveron a oportunidade de descubrir a Colección Coupage da deseñadora coruñesa María Barros que, inspirada

no mundo do viño, foi maridada con catro caldos da D.O. Ribeiro: Adeus, de Bodegas GRM; Alberte, de Bodegas Nairoa; Alter, de Viña da Cal; e Expresión de Pazo do Mar, de Adegas Pazo do Mar. Os asistentes, ademais, gozaron dunha visita guiada á exposición *Con-Fío en Galicia*.

Xornadas académicas: *Con-Fío en Galicia*

DATAS: 6, 7, 8 e 9 de xuño de 2016

ESPAZO: Sala Seminarios Museo Centro Gaiás

NÚMERO DE ACTIVIDADES: 3

ASISTENTES: 255 persoas

Con motivo da exposición *Con-Fío en Galicia*, a Cidade da Cultura organizou unhas xornadas coas que reflexionar sobre o mundo da moda desde múltiples vertentes: expositiva, artística, económica e social.

Da man de expertos nas diferentes disciplinas, as xornadas académicas abordaron tamén os aspectos máis materiais da moda —a produción téxtil, o deseño, a produción e a comercialización— e o seu papel fundamental como creadora de imaxe e de identidades persoais e colectivas. Deseñadoras como Sara Coleman, responsables de coleccións de museos como Guillermo Solana e creadores de imaxe como o fotógrafo Manuel Outumuro contribuíron a esta reflexión colectiva sobre o mundo da moda.

BlindWiki. Mapeando o invisible

DATAS: do 12 ao 16 de xullo de 2016

ESPAZO: Sala Seminarios Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 14 persoas

A Cidade da Cultura de Galicia puxo en marcha co creador visual Antoni Abad este taller dirixido a persoas con diversidade visual. A iniciativa buscou animar as persoas cegas ou con problemas de visión a compartir a través da arte as experiencias e dificultades que atopan na súa vida cotiá.

BlindWiki é un proxecto que pretende crear unha cartografía pública sensorial, un repositorio de historias creadas colectivamente, deseñadas para ofrecer unha perspectiva da paisaxe urbana tal e como a experimentan a diario os invidentes e as persoas con visibilidade reducida. Así, durante o obradoiro, organizáronse excursións de mapeado en grupo pola Cidade da Cultura e as rúas de Compostela, nas que os participantes rexistraron gravacións de audio xeolocalizadas. O mapa sonoro resultante da experiencia é accesible tanto desde os teléfonos móbiles mediante a aplicación blind.wiki, como desde a web do obradoiro.

BlindWiki chegou á Cidade da Cultura froito da colaboración de dúas empresas culturais situadas no Centro de Emprendemento do Gaiás: 7HCoop e Offmuseum.

Taller de análise de obra

DATA: 16 de xullo de 2016

ESPAGO: Sala Seminarios Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 15 persoas

7H Cooperativa Cultural e Offmuseum convocaron a primeira edición do *Taller de análise de obra* para todos os artistas e axentes culturais que quixeron participar deste espazo de confrontación e aprendizaxe do propio traballo a través da ollada crítica e construtiva doutros creadores. Todos os participantes seleccionados tiveron que presentarlle ao resto do grupo un histórico da súa obra, un balance do camiño percorrido e un punto de situación de onde estaban. Participantes, coordinadoras, artistas e comisarios e axentes culturais convidados contribuíron a comparar e destacar aqueles aspectos que puidesen enriquecer o traballo do artista nun espazo de aprendizaxe colaborativo.

Ao longo do ano, unha mañá de sábado ao mes, o grupo reuniuse para participar na presentación e análise do traballo de dous dos artistas participantes. Cada persoa convocada dispoñía de 40 minutos, para na hora seguinte atender as análises, preguntas e debate do resto de participantes. Na sesión celebrada na Cidade da Cultura, o taller foi impartido polo artista Antoni Abad.

VI Encontro de artistas novos

DATAS: do 29 de agosto ao 1 de setembro de 2016

ESPAGO: Sala Seminarios Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 50 persoas

A Cidade da Cultura de Galicia acolleu a sexta edición do *Encontro de artistas novos*, no que un total de 40 creadores conviviron durante unha semana arredor da arte contemporánea. Os participantes contaron coa experiencia de artistas consolidados como Alicia Martín, Lino Lago e Ruth Montiel e compartiron espazo tamén con observadores que querían estar ao corrente das novidades dos artistas emerxentes e dos seus proxectos artísticos. Javier Díaz-Guardiola, Guillermo Espinosa, Ángel Calvo Ulloa e Nerea Ubieto foron os críticos e comisarios que, neste evento, actuaron de *art followers*.

Por vez primeira, o *Encontro de artistas novos* finalizou coa inauguración do proxecto gañador da anterior edición, *Homo ludens*, de Miguel Benjumea e Román Corbato. A través desta intervención, os dous participantes no V EAN converteron as Torres Hejduk nunha nova paisaxe dedicada ao lecer a través dunha *site specific* na que xogan con dous elementos clave: plástico e aire. Deste xeito, a través dunha arquitectura efémera baseada en dúas instalacións inchables, converten este espazo arquitectónico nun punto de encontro e socialización.

Womex

DATAS: do 19 ao 23 de outubro de 2016

ESPAZO: Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 10.000 persoas

Womex é a máis importante feira profesional de músicas do mundo, segundo a Unesco, con músicas de raíz, folk, étnica, tradicional, alternativa e da diáspora. Desde 1994, Womex viaxou por toda Europa, pasando por Berlín, Bruxelas, Marsella, Estocolmo, Rotterdam, Essen, Newcastle, Sevilla, Copenhague, Tesalónica, Cardiff, Santiago de Compostela e Budapest.

A zona histórica de Santiago de Compostela e a Cidade da Cultura de Galicia acolleron esta vixésima segunda edición de Womex. Máis de 100 países, 300 músicos —entre eles os galegos Radio Cos, Xabier Díaz e Narf— e preto de 200 xornalistas achegáronse a Galicia para participar neste evento internacional.

Así mesmo, a feira profesional Womex Day, que tivo lugar no recinto do Museo Centro Gaiás, contou coa presenza de 291 stands nos que se instalaron 717 compañías de 51 países; ademais da celebración de múltiples actividades, entre as que cabe salientar as 22 conferencias e os 95 relatores de 35 países.

Proxección exterior da Cidade da Cultura de Galicia

A Cidade da Cultura de Galicia desenvolveu en 2016 unha ampla programación para a súa proxección internacional como espazo de referencia de desenvolvemento cultural. No marco da Feira Internacional do Libro de Buenos Aires, na que Santiago de Compostela foi cidade convidada, a Cidade da Cultura de Galicia presentou o seu proxecto de acción cultural e a programación internacional do *Encontro de artistas novos*, celebrado este mesmo ano en Arxentina e Castela e León. Por outra parte, a produción do Museo Centro Gaiás sobre o fotógrafo José Suárez iniciou tamén a súa itinerancia a Arxentina e Uruguai (véx. 11.4).

10.6 Aula Gaiás

AULA
GAIÁS

Visitas didácticas á exposición *José Suárez. Uns ollos vivos que pensan*

DATAS: do 12 de xaneiro ao 23 de marzo de 2016

ESPAZO: Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 1.642 persoas

As visitas didácticas da exposición *José Suárez. Uns ollos vivos que pensan* permitiron facer un percorrido pola historia da fotografía, pero tamén pola cultura galega, as súas xentes, a intelectualidade de comezos de século e a diáspora, adaptando os contidos a todas as idades e ciclos educativos. Xunto coas visitas guiadas, as didácticas tiveron como principal atractivo a experimentación nun laboratorio fotográfico instalado no Museo Centro Gaiás, especialmente deseñado para os escolares.

Visitas didácticas á exposición *Con-Fío en Galicia. Vestir Galicia. Vestir o mundo*

DATAS: do 14 de marzo ao 9 de setembro de 2016

ESPAZO: Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 4.935 persoas

Coñecer a historia de Galicia a través da moda. Esta é a proposta que realizou a Cidade da Cultura a través das visitas didácticas para escolares, unha combinación de percorrido guiado e actividades lúdicas arredor da exposición, pensada para os diferentes tramos educativos, desde infantil a bacharelato. A través da vestimenta (prehistórica, castrexa, medieval, renacentista ou do Romanticismo, ou de indumentaria civil, de diario, de festexo e tradicional) os escolares descubriron os diferentes períodos his-

tóricos e coñeceron as súas principais características. Ademais, os asistentes tiveron a oportunidade de realizar diferentes proxectos lúdicos, con actividades manuais e manexo das novas tecnoloxías, para descubrir como nos inflúe e nos condiciona a moda.

Visitas didácticas con motivo do Día Internacional da Auga

DATAS: 15 e 16 de marzo de 2016

ESPAZO: Aula Didáctica

ASISTENTES: 180 persoas

A través dunhas xornadas didácticas infantís e dun foro de debate, pequenos e maiores puideron descubrir os fundamentos da auga, os seus beneficios e a súa problemática. Neste marco, os escolares convertéronse en científicos por unhas horas realizando experimentos cos que descubriron as propiedades da auga, guiados polos tolos profesores de Ciencia Divertida. Así, os rapaces puxeron a proba o seu pulso, converteron dous líquidos nun sólido e simularon a descontaminación da auga. Xunto co circuío experimental, os escolares tamén participaron no obradoiro H2O-Onde vai, de onde vén?

A Semana da Auga na Cidade da Cultura completouse coa celebración do *Foro Ciclo Integral da Auga: coñecemento e implicación da sociedade*, organizado por El Correo Gallego coa colaboración de Viaqua.

Visitas didácticas con motivo do Día do Medio Ambiente

DATAS: 6 e 7 de xuño de 2016

ESPAZO: Parque da Balea e Bosque de Galicia

ASISTENTES: 194

A Cidade da Cultura convidou os escolares galegos a celebrar o Día do Medio Ambiente no Bosque de Galicia mediante a construción de caixas niño para paxaros e refuxios para morcegos e réptiles. Co obxectivo de concienciar os máis pequenos da importancia de conservar a biodiversidade e de facelos partícipes no proceso de naturalización do ecosistema do Gaiás, organizáronse obradoiros, coa colaboración de Viaqua, que permitiron dar acubillo a parte da fauna que o habita.

Visitas didácticas á exposición *Camilo José Cela 1916-2016. O centenario dun Nobel. Un libro e toda a soidade*

DATAS: do 21 de novembro ao 19 de febreiro

ESPAZO: Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 361 persoas

Con este programa didáctico, a comunidade educativa puido achegarse a coñecer a peculiar figura do premio Nobel galego e as ricas arestas da súa creación literaria. Con contidos adaptados para todos os ciclos educativos, combinouse un percorrido guiado pola mostra con actividades lúdicas, obradoiros literarios e unha visita moi especial aos depósitos da Biblioteca de Galicia, onde se custodia o patrimonio literario galego.

10.7 Visitar

VISITAR

Visitas guiadas ao Gaiás

DATAS: de xaneiro a decembro de 2016

ESPAZO: saídas desde o Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 13.818 persoas

A Cidade da Cultura abriulles as portas a todas as persoas que desexasen coñecer o complexo deseñado por Peter Eisenman. Os visitantes puideron acceder libremente aos espazos e percorrer os exteriores da Cidade da Cultura: desde as Torres Hejduk ata a praza central. Ademais, o complexo do Gaiás ofreceu diferentes programas de visitas guiadas para coñecer máis de preto os segredos deste proxecto arquitectónico único.

Modalidades de visitas: visitas arquitectónicas regulares (asistiron 788 persoas), visitas regulares exposición (1.977 persoas), visitas concertadas (2.800 persoas); visitas familiares (38 persoas); visitas ao Bosque de Galicia (613 persoas) e visitas didácticas (7.602 persoas).

Visitas guiadas á exposición *José Suárez. Uns ollos vivos que pensan*

DATAS: do 14 de novembro de 2015 ao 27 de marzo de 2016

ESPAZO: Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 327 persoas en 2016

A través destas visitas guiadas ofreceuse a posibilidade de coñecer da man dun guía profesional os contidos da exposición *José Suárez. Uns ollos vivos que pensan*, na que os visitantes puideron contemplar series tan coñecidas e importantes como Mariñeiros, realizada a mediados dos anos trinta e que chegou a ser exposta en París ou Madrid; pero tamén imaxes tomadas durante as súas viaxes a Xapón —unha primeira no ano 1953 e unha posterior, aínda que menos destacada, nos anos sesenta—, ou as últimas series que realizou na súa vida, como La Mancha.

Visitas guiadas á exposición *Con-Fío en Galicia*

DATAS: do 11 de marzo ao 11 de setembro de 2016

ESPAZO: Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 1.746 persoas

Os participantes nas visitas guiadas puideron gozar da exposición *Con-Fío en Galicia* da man dun guía profesional, que ao longo de 300 pezas ofreceu un percorrido por un sector estratéxico, a moda, que representa o 6,5% da riqueza da comunidade. Un cento de looks singulares da moda feita en Galicia, reinterpretacións contemporáneas de indumentarias históricas, valiosas coleccións privadas e unha selección de material fotográfico e audiovisual conduciron os visitantes polos fitos máis destacados da historia téxtil galega.

Visitas guiadas á exposición *Camilo José Cela 1916-2016. O centenario dun Nobel. Un libro e toda a soíade*

DATAS: do 19 de novembro de 2016 ao 19 de febreiro de 2017

ESPAZO: Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 231 persoas

Unha guía polas máis de 600 pezas desta exposición, que conforman un retrato poliédrico sobre Cela, para mostrar a súa actividade como novelista, articulista, dramaturgo e poeta, pero tamén como editor, pintor, coleccionista e actor. A Cidade da Cultura presentou unha escolma do amplo legado deixado polo Nobel, que permitiu explorar o seu universo psicolóxico e a súa actividade como editor e activista cultural, así como a súa estreita relación con Galicia. O percorrido completouse con curiosidades, como os diferentes elementos que o acompañaron na viaxe á Alcarria, fragmentos de películas nas que traballou como actor ou obxectos das súas numerosas coleccións.

Visitas astronómicas

DATAS: de xullo a setembro de 2016

ESPAZO: Praza Exterior e Auditorio da Biblioteca e Arquivo de Galicia

NÚMERO DE ACTIVIDADES: 9

ASISTENTES: 944

O complexo do Gaiás acolleu un ano máis as sesións de observacións astronómicas. A través de telescopios e prismáticos, e seguindo as explicacións técnicas dos monitores do Observatorio Astronómico Ramón María Aller, os participantes observaron a lúa, planetas, estrelas dobres, nebulosas... Ademais, coa axuda dun planisferio, aprenderon a identificar as constelacións a simple vista, e tiveron a oportunidade de participar en sesións especiais como *A noite das perseidas*, na noite do 12 de agosto.

Visitas nocturnas

DATAS: xullo e agosto de 2016

ESPAZO: Museo Centro Gaiás

NÚMERO DE ACTIVIDADES: 9

ASISTENTES: 228 persoas

O Museo Centro Gaiás propuxo, para as noites de verán, descubrir unha nova cara da mostra *Con-Fío en Galicia* na que moda, arte, gastronomía e música foron da man.

Nun percorrido guiado especial, os participantes realizaron unha viaxe pola historia da moda e do téxtil da man de Miguel Cajigal, á que seguiu un momento musical a cargo de Nano Vinilo, unha cata da D.O. Ribeiro e un petisco cortesía das marcas incluídas no selo Galicia Calidade, convertendo o espazo artístico nun lugar para a reflexión, a contemplación e o gozo.

Roteiros do outono

DATAS: 26 de novembro, 3 e 10 de decembro de 2016

ESPAZO: Bosque de Galicia, Xardín Literario e Parque do Lago

ASISTENTES: 90 persoas

Natureza, deporte e coñecemento. Este outono, a Cidade da Cultura convidou a toda a cidadanía a coñecer o seu rico patrimonio natural a través dunhas rutas guiadas polas novas zonas verdes do complexo. Un roteiro circular duns 5,5 km e dúas horas de duración no que, ademais de camiñar polo monte, os participantes puideron coñecer a flora que poboa o Monte Gaiás ao tempo que descubriron características, anécdotas e lendas asociadas a cada especie.

Bosque de Galicia

VISITANTES: 636 persoas

O Bosque de Galicia levántase nas ladeiras do monte Gaiás con 7.000 árbores de especies autóctonas (carballos, castiñeiros, salgueiros, bidueiros, ameneiros, espiños, sorbeiras, loureiros...), un pulmón verde de 24 hectáreas que incrementa a biodiversidade da zona e mellora o metabolismo ambiental de Santiago, ao tempo que contribúe a integrar a Cidade da Cultura en Compostela, favorecendo que os visitantes se acheguen camiñando.

Unha rede de sendas peonís de tres quilómetros favorece o seu uso como lugar para o paseo, o contacto coa natureza e para todos os afeccionados ás actividades deportivas ao aire libre. A trama das sendas permite subir ao Gaiás elixindo itinerarios máis ou menos suaves, o que ofrece alternativas para todos os visitantes. Un sistema de iluminación fotovoltaico de baixo consumo permite tamén o uso destas sendas nas horas sen luz natural. Ademais, no cumio do monte, instalouse unha estación fotovoltaica que contribúe á recuperación deste tipo de enerxía, cunha iluminación suave e funcional, que evita o exceso de contaminación luminosa.

O bosque conta con zonas de descanso e un miradoiro no alto no que descubrir unha das vistas máis descoñecidas de Santiago de Compostela.

Camiño ao Gaiás

DATAS: de xullo a setembro de 2016

NÚMERO DE ACTIVIDADES: 10

PROGRAMA: 16.45 h Saída da oficina de turismo municipal —Incolsa— (Rúa do Vilar, 63). 18.15 h Chegada ao Gaiás polo Bosque de Galicia. 18.30 h Visita guiada á exposición *Con-Fío en Galicia*

ASISTENTES: 219 persoas

Arte, historia, natureza e un estilo de vida saudable. Estas foron as catro claves do Camiño ao Gaiás 2016, co que a Cidade da Cultura e a Fundación USC Deportiva convidaron a todos os composteláns e visitantes a descubrir unha nova cidade. Nesta nova ruta a pé ata o complexo deseñado por Peter Eisenman, os participantes puideron descubrir o rico patrimonio monumental de Santiago de Compostela como o Museo do Pobo Galego, a igrexa de San Domingos de Bonaval ou a igrexa de San Pedro; e os espazos verdes do Parque de Belvís, as Brañas do Sar e, como novidade, o Bosque de Galicia. Tras acceder ao Gaiás e contemplaren esta nova área verde que ofrece a cidade, os participantes finalizaron o percorrido cunha visita guiada de balde á exposición *Con-Fío en Galicia*.

10.8 Centro de Emprendemento Creativo de Galicia

O Centro de Emprendemento Creativo de Galicia (CEM), da Cidade da Cultura, desenvolve un labor ao servizo dos emprendedores para converter o seu soño nunha forma de vida. Ofrece un programa de tutoría e acompañamento na posta en marcha de modelos de negocio de éxito, identificación de novas oportunidades e maduración de ideas empresariais, asesoría financeira, networking e showrooms.

Xornada Markea e ING Direct

DATA: 29 de xaneiro de 2016

ESPAZO: Centro de Emprendemento Creativo

COLABORA: Escuela de Organización Industrial (EOI) e Igape

ASISTENTES: 45 persoas

Xornada de formación a cargo de María Alonso Alcaide, directora xeral de Márketing e Marca en ING Direct España, sobre as claves para converter calquera marca nunha *lovemark*, dirixida aos emprendedores do CEM e aos socios da Asociación Galega do Márketing.

Drink & Draw. Día da Ilustración

DATA: 29 de xaneiro de 2016

ESPAZO: Sala Eisenman

ASISTENTES: 15 persoas

Desde 2014 celébrase en Galicia o Día da Ilustración, coincidindo co nacemento de Castelao o 30 de xaneiro de 1886. Desde 7H Coop quixeron celebrar esta especial efeméride por segundo ano consecutivo, a través dun especial *Drink & Draw* no Centro de Emprendemento Creativo da Cidade da Cultura de Galicia, dentro do Coworking Gaiás. Os *Drink & Draw* son eventos creativos de carácter informal e festivo que se artellan arredor de pequenos retos de debuxo cun tempo limitado. O convidado de 2016 foi Marcos Viso, autor dos libros *Unha casina branca*, *Vai-te xa!* e *Parar o mundo*, quen falou do seu proceso creativo e método de traballo.

Retratos ilustrados

DATA: 29 de xaneiro de 2016

ESPAZO: Centro de Emprendemento Creativo

ASISTENTES: 15 persoas

Xornada de networking desenvolvida a través da actividade fotográfica e laboratorio de imaxe.

II Foro de márketing e vendas

DATA: 25 de febreiro de 2016

ESPAZO: Sala Eisenman

COLABORA: Markea, Asociación Galega de Márketing e APD (Asociación para el Progreso en la Dirección)

ASISTENTES: 150 persoas

Esta xornada sobre a transformación da figura do cliente e os novos escenarios de venda no mundo empresarial tivo como obxectivos identificar as novas tendencias dos mercados e consumidores, analizar os beneficios da innovación en produto, en canles e en condicións comerciais e tamén expoñer os novos modelos de mercadotecnia que están a funcionar.

Programa GO2work. EOI

DATAS: cinco meses durante o ano 2016

ESPAZO: Centro de Emprendemento Creativo

COLABORA: Escuela de Organización Industrial (EOI) e Igape
 ASISTENTES: 22 proxectos emprendedores

Programa de aceleración de empresas de industrias culturais e creativas que convoca a emprendedores, no campo das industriais culturais e tecnolóxicas especialmente, cun proxecto empresarial en fase temperá de desenvolvemento ou cunha empresa creada recentemente. Durante a súa estadía de cinco meses, os seleccionados asistiron a talleres nos que validar o seu modelo de negocio; a sesións de formación en grupo nas que se traballaron materias específicas para o impulso e engalaxe dos seus proxectos; a sesións de mentorización por parte de expertos, centradas en acompañar os participantes no deseño do seu modelo de negocio e na súa posta en marcha; e a distintos eventos relacionados coa creación e consolidación empresarial.

Galiemprende

DATA: 6 de abril de 2016

ESPAGO: Centro de Emprendemento Creativo

ASISTENTES: 150 persoas

A Cidade da Cultura acolleu o programa Galiemprende, que busca visibilizar e poñer en valor os logros dos emprendedores galegos ao tempo que busca servir tamén de espazo de encontro xerador de sinerxías entre os emprendedores con proxectos empresariais xurdidos ao abeiro da Rede Galega de Viveiros de Empresas en Centros Educativos e do Centro de Emprendemento de Galicia (CEM), impulsados pola Consellería de Cultura e Educación. Esta posta en común tamén inclúe os equipos directivos, coordinadores de emprendemento e titores e as persoas implicadas na xestión do Centro de Emprendemento de Galicia (CEM) da Cidade da Cultura.

Basket & Cheese

DATA: 20 de abril de 2016

ESPAZO: Centro de Emprendemento Creativo

ASISTENTES: 68 persoas

O Club de Empresas Obradoiro uniuse ao Centro de Emprendemento do Gaiás para organizar a cuarta edición de *Basket & Cheese*, xornada sobre patrocinios e baloncesto, que contou coa participación da Queixería Barral.

A mesa redonda, titulada *O deporte como vehículo empresarial*, contou co editor xefe de Hoopshype.com, Jorge Sierra; co director en Europa Oeste de BDA Sports, Quique Villalobos, e co responsable de patrocinios de Estrella Galicia, José Villanueva. Tamén estiveron Lupe Murillo, xerente de Conservas Pescamar, conselleira do Rio Natura Monbus Obradoiro e presidenta do Pontevedra Club de Fútbol, e Jordi Canellas, director de mercadotecnia e patrocinios da ACB. Ao acto foron convidados todos os membros do Club de Empresas Obradoiro e do Centro de Emprendemento do Gaiás, que gozaron dos produtos de Queixería Barral, ademais de cervexas de Estrella Galicia.

Xoves emprendedores. Levántate e anda

DATAS: 14 de abril, 19 de maio e 9 de xuño de 2016

ESPAZO: Centro de Emprendemento Creativo

ASISTENTES: 171 persoas

O Centro do Emprendemento do Gaiás puxo en marcha o programa *Xoves emprendedores. Levántate e anda*, unhas charlas nas que aprender do fracaso, para comprobar que dunha mala experiencia é posible chegar a un proxecto de éxito. Este evento arrancou con tres xornadas e contou coa presenza de recoñecidas figuras da cultura galega como a poeta Yolanda Castaño, a actriz Patricia de Lorenzo, o produtor, músico e poeta Antón Reixa, o xornalista Xosé Manuel Pereiro, o arqueólogo José Manuel Costa García ou a poeta Antía Otero. Guiados por Manolo Boquete e a través do humor, a sorna e a ironía, a Sala Eisenman acolleu as súas historias de aprendizaxe, de como asumiron o fracaso como un proceso e como non se apoucaron ante as dificultades e buscaron un camiño para seguir adiante.

Masterclass Innovación

DATA: 25 de maio de 2016

ESPAZO: Centro de Emprendemento Creativo

COLABORA: AJE, Asociación de Jóvenes Empresarios de A Coruña

ASISTENTES: 65 persoas

Nesta masterclass sobre innovación, impartida por José Manuel Castro, introducíronse os principais avances que se van desenvolver e cales van ser as vías para conseguilo, e presentouse o libro *A innovación xa está aquí*.

Empresa e deporte en busca do rendemento: *Así o fago na oficina, así o fago na cancha*

DATA: 25 de maio de 2016

ESPAZO: Sala Eisenman

ASISTENTES: 60 persoas

O adestrador xefe do Club Obradoiro, Moncho Fernández, e o experto en recursos humanos e xerente do grupo Arestora, Juancho Armenttal, ofreceron unha charla xunto co xornalista da CRTVG Carlos García Verdugo, na que compartiron co público asistente as súas ideas sobre as diferentes vías para buscar rendemento e eficacia nos equipos, desde a súa experiencia persoal e extrapolando as súas técnicas a outros ámbitos.

De cañas Compostela

DATA: 26 de maio de 2016

ESPAZO: Cantina da Cidade de Cultura

COLABORA: AJE, Asociación de Jóvenes Empresarios

ASISTENTES: 16 persoas

Xornada de networking na que participaron socios, membros do Centro de Emprendemento e público xeral, co obxectivo de socializar e interactuar entre os distintos emprendedores, ampliando a súa rede de contactos.

Revisamos o teu plan de márketing

DATA: 1 de xuño de 2016

ESPAZO: Centro de Emprendemento Creativo

COLABORA: AJE, Asociación de Jóvenes Empresarios

ASISTENTES: 19 persoas

Nesta actividade formativa da delegación compostelá de AJE Coruña deron ás empresas a oportunidade de revisar o plan de márketing con Xosé Luis Reza, presidente de Markea, a Asociación Galega de Márketing. Tamén se ofreceron as claves para realizar una boa estratexia de márketing, para aquelas empresas que aínda non contaban con ela.

Talento emprendedor: O ciclo vital das persoas emprendedoras

DATA: 15 de xuño de 2016 (entrega dos premios)

ESPAZO: Sala Eisenman

ASISTENTES: 50 persoas

Charla impartida polo experto Albert Riba sobre a adaptación ao cambio, a actitude emprendedora e a superación de adversidades. O relator expuxo os presentes a súa metodoloxía de tres pasos —implicación, desenvolvemento e proxección— para coñecer mellor o ciclo de vida dos negocios e a toma de decisións en función del.

TEDxGalicia

DATA: 16 de xullo de 2016

ESPAZO: Museo Centro Gaiás

ASISTENTES: 400 persoas

A Cidade da Cultura acolleu por segundo ano consecutivo o TEDxGalicia, evento dedicado á difusión de ideas innovadoras. Os participantes puideron escoitar destacados relatorios en vivo, combinados co visionamento de vídeos das coñecidas *TedTalks* ou charlas inspiradoras, co obxectivo de favorecer a reflexión e o debate.

Baixo o lema *De que está feito o futuro?*, esta edición do TEDxGalicia explorou as cousas cotiás que configuran o que imos ser como individuos e como sociedade. Por primeira vez, o TEDxGalicia arrancou cunha sesión de mañá que concluíu cunha sesión vermú para favorecer o intercambio de ideas entre relatores e participantes. Tras un pequeno petisco, o TEDxGalicia continuou pola tarde na segunda sesión da xornada, con novas charlas e vídeos, que se complementaron con espazos para o intercambio e interacción entre todos os participantes.

Networking Mostra - Explora - Comparte

DATA: 21 de xullo de 2016

ESPAZO: Sala Eisenman

ASISTENTES: 40 persoas

Mostra de networking para os profesionais das artes e a cultura en Galicia organizada en colaboración con 7H Cooperativa Cultural. Unha sesión que se valeu da actividade creativa para compartir o diálogo e sinerxías.

Encontros WOS Festival

DATAS: 7 e 8 de setembro de 2016

ESPAZO: Auditorio Biblioteca de Galicia

ASISTENTES: 215 persoas

Dúas xornadas de encontros arredor do emprendemento e a innovación cultural enmarcadas no WOS Festival, un evento de cultura urbana e vangardista que se celebra en espazos emblemáticos de Santiago de Compostela e que ten a programación musical como eixe principal da súa oferta, complementada con espectáculos de artes escénicas, exposicións e espazos abertos ao debate.

O programa destes encontros incluíu diversas charlas e coloquios sobre a influencia das novas tecnoloxías nas industrias culturais.

Spin2016

DATAS: do 29 de setembro ao 1 de outubro de 2016

ESPAZO: Museo Centro Gaiás, CINC

ASISTENTES: 3.000 persoas

Baixo o lema *Creando cultura emprendedora*, o maior evento de emprendemento universitario de Iberoamérica reuniu emprendedores, estudantes, investigadores, empresarios, investidores e académicos de 20 países, e ofreceu apoio directo a 150 proxectos e startups nadas da universidade.

O programa, que dedicou especial atención ás industrias culturais e creativas, incluíu charlas, conferencias, marketplace, obradoiros e seminarios, coa participación de empresarios de referencia internacional e expertos do mundo dos negocios, a academia, a ciencia ou a gastronomía. Ademais, no marco do Spin2016, a RedEmprendia lanzou unha nova edición de Model2Market, programa dirixido a emprendedores que aínda non deron o salto ao mercado, e cuxo obxectivo é fortalecer modelos de negocio nados na universidade que destaquen polo seu elevado grao de innovación e potencial de impacto social e económico.

O Spin2016 estivo organizado por RedEmprendia co apoio das consellerías de Educación e de Industria da Xunta de Galicia, a Universidade de Santiago de Compostela, a Universidade de Vigo, a Universidade da Coruña, a Universidade do Porto, a Fundación Cidade da Cultura de Galicia e Banco Santander, a través de Santander Universidades.

Como presentar proxectos en 50 tweets

DATA: 6 de outubro de 2016

ESPAZO: Centro de Emprendemento Creativo

ASISTENTES: 11 persoas

AJE Coruña celebrou no Centro de Emprendemento do Gaiás *Como presentar proxectos en 50 tweets*, onde se deron as claves para preparar o contido, o deseño e a exposición dunha presentación efectiva. A sesión estivo conducida polo experto Diego Carracedo.

Encontro REDEL

DATAS: 18 e 19 de outubro de 2016

ESPAZO: Centro de Emprendemento Creativo

ASISTENTES: 23 persoas

Un dos obxectivos da Rede de Entidades de Desenvolvemento Local (REDEL) é o traballo en rede. No encontro compartíronse experiencias de interese, e realizáronse visitas técnicas e divulgativas aproveitando a celebración do Womex en Santiago de Compostela. Púxose en marcha un grupo de traballo centrado nas industrias culturais e creativas co obxectivo de compartir entre as entidades socias o coñecemento arredor destas industrias.

IV Premios Emprende Gaiás - Sixto Seco

DATA: 27 de outubro de 2016 (entrega dos premios)

ESPAZO: Sala Eisenman

A Cidade da Cultura de Galicia convocou a cuarta edición destes premios, concurso de ideas e proxectos innovadores co que dar apoio aos emprendedores e dinamizar as industrias culturais de Galicia, artellados en tres modalidades: aplicacións informáticas ou proxectos culturais na internet, proxectos na área do deseño, creación artística e plástica, e iniciativas na área de xestión cultural. O premio consistiu na incorporación gratuíta durante 12 meses ao Centro de Emprendemento da Cidade da Cultura e financiamento por valor de 2.000 euros.

Nesta edición os proxectos gañadores foron *I'm a local*, unha aplicación móbil de Alexandra Touza e Sonia Márquez, que opera como escaparate para dar a coñecer pequenos produtores, e *Cake artist*, proposta na que Daniel Diéguez combina a tecnoloxía de impresión 3D co mundo da repostería.

Novas profesións na industria turística do século XXI

DATA: 17 de novembro de 2016

ESPAZO: Sala Eisenman

ASISTENTES: 50 persoas

O xornalista especializado en turismo Fernando Gallardo impartiu un seminario no que desvelou as claves do futuro laboral no sector turismo, abordando a importancia das compañías tecnolóxicas na clasificación mundial de capitalización bolsista, a diminución do número de empregados nas empresas, a importancia da creatividade e a liberdade nos novos oficios que están a xurdir e os posibles traballos que se realizarán nos vindeiros 20 anos e que non se coñecen na actualidade.

Xornada formativa Campus UFi

DATA: 22 de novembro de 2016

ESPAZO: Sala Eisenman

ASISTENTES: 60 persoas

UFi organizou na Cidade da Cultura esta xornada formativa para contribuír ao impulso do emprendemento na industria discográfica, así como para visibilizar e poñer en valor o traballo das mulleres nela para que sirvan de modelo ás futuras empresarias do sector. O acto constou dunha conferencia, unha mesa redonda e unha merenda de networking, e contou coa participación de Iria Talegón (Esmerarte), Bea Camiña (Moucho Records), Noemí Planas (xerente de UFi) e outras destacadas profesionais do sector musical.

Pecha Kucha Night

DATA: 15 de decembro de 2016

ESPAZO: Sala Eisenman

ASISTENTES: 10 persoas

Evento multidisciplinar que serviu como punto de encontro e intercambio de ideas para novos deseñadores e creativos. A dinámica do formato consiste nunha microconferencia na que se proxectan 20 diapositivas durante 20 segundos cada unha, nos que cada relator debe expoñer as súas ideas e proxectos.

Getting Contacts! TICS Empresas

DATA: 19 de decembro de 2016

ESPAZO: Centro de Emprendemento Creativo

ASISTENTES: 90 persoas

Xornada de networking sobre creatividade e tecnoloxías da información e comunicación que tivo como obxectivo facilitar contactos técnicos e comerciais para encontrar novos clientes, colaboradores e provedores.

11

INTERNACIONALIZA- CIÓN DA CULTURA GALEGA

Favorecer a proxección exterior das industrias creativas galegas, establecer pontes de diálogo e de colaboración con outros países e fomentar o interese pola cultura e a lingua galegas en centros de investigación e formación universitaria no ámbito internacional son algúns dos obxectivos da Consellería de Cultura e Educación en materia de proxección internacional da nosa cultura.

A Axencia Galega das Industrias Culturais (Agadic) e as secretarías xerais de Cultura e de Política Lingüística son os departamentos que canalizan estas políticas, a través do apoio á distribución, á presenza en mercados internacionais e ao impulso de iniciativas de difusión, aprendizaxe, investigación e intercambio.

11.1

Womex 2016 en Galicia: plataforma internacional para a música galega

A celebración en Santiago de Compostela do Womex, a feira profesional de músicas do mundo máis importante no ámbito intercontinental, congregou do 19 ao 23 de outubro na Cidade da Cultura de Galicia un total de 2.400 profesionais de 95 países, o que contribuíu á difusión internacional da música galega e ao establecemento de contactos con discográficas e distribuidoras, axentes de vendas, mánagers, produtores, representantes institucionais e xornalistas de todo o mundo.

Oportunidade de negocio para as empresas musicais galegas

Na vixésimo segunda edición deste encontro, que volveu a Galicia tras o éxito da organización do 2014, contou coa participación das compañías galegas acreditadas aCentral Folque, Alejandro Vargas, Budiño, Chotokoeu, Culturactiva, Cunde.gal, Fol, i-radia CREA, JAU, Kandengue Arts, Luneda Producións, Mada Producións, Mare, Merlo Branco, Mirmidón, Música no Claustro, MusicArte, Nordesía, Poliédrica e Sumrrá. A estas empresas sumáronse os colectivos profesionais do sector: Músicos ao Vivo, a Asociación Galega de Empresas Musicais e Clubtura, a asociación que reúne as salas que programan música en directo en Galicia. Ademais das reunións privadas destas compañías para aumentar a proxección internacional dos seus artistas e produtos culturais, a Agadic tamén promoveu diferentes xuntanzas na procura de acordos institucionais. A actividade rexistrada por estas 23 empresas e asociacións converteron o

stand de GalicianTunes en epicentro do negocio musical galego no Womex. Estas compañías levaron a cabo máis de 400 reunións de traballo con axentes e distribuidores de catro continentes.

Nesta edición foron seleccionados polo Womex para a programación oficial Radio Cos, Narf e Xabier Díaz e as Adufeiras de Salitre. A representación galega no Womex estendeuse ao concerto inaugural, coa actuación dos grupos galegos Talabarte e o Cuarteto Caramuxo.

A celebración do Womex bateu o récord de ocupación feiral do festival, obtido no Museo Centro Gaiás da Cidade da Cultura, coa totalidade dos stands (291) vendidos con meses de antelación e onde se instaláron 717 compañías de 51 países.

Canto aos datos de asistencia, entre os 2.400 delegados e delegadas —representantes, á súa vez, de 1.410 empresas— déronse cita 620 responsables de discográficas e distribuidoras, 827 axentes de vendas, 730 mánagers, 357 produtores, 416 representantes institucionais e 300 xornalistas, cunha destacada presenza de medios internacionais. Foi o caso da BBC, que emitiu en directo desde o estudio instalado pola Radio Galega no Gaiás, en colaboración coa European Broadcasting Union.

A través dun perfil maioritario de visitantes cunha destacada presenza en redes sociais e diferentes plataformas dixitais, a imaxe de Compostela e Galicia viaxou por todo o mundo grazas ao Womex. Tamén o fixo a calidade artística dos intérpretes galegos, que na carteleira de showcases estiveron representados por Radio Cos, Xabier Díaz con Adufeiras de Salitre e Narf nos escenarios da Quintana e do Teatro Principal, e polo Cuarteto Caramuxo e Talabarte no concerto de apertura. Estes cinco grupos formaron parte dunha ampla programación multidisciplinar de máis de 60 concertos, coa participación de 289 músicos de 43 países, ademais da quinta edición do Womex DJ Summit. O Museo Centro Gaiás albergou 25 conferencias a cargo de 83 relatores e mentores de 32 países, a proxección de 11 filmes, 19 xuntanzas de networking e oito mentorings dirixidos por expertos internacionais.

Respecto ao impacto económico, a organización local sinalou que o 90% do orzamento da feira foi investido en empresas galegas, con máis de 150 postos de traballo creados directamente e 150 indirectos. A media do impacto positivo das últimas edicións do Womex no PIB do territorio que acolleu o mercado foi de 2,5 millóns de euros.

A Agadic, o Concello de Santiago de Compostela, a Deputación da Coruña e a empresa Mahou foron os patrocinadores galegos desta edición, que contou con Nordesía Producións como empresa asociada á fronte da organización local.

I Womex Film Nights no Museo das Peregrinacións

Pola súa banda, o Museo das Peregrinacións e de Santiago foi a sede do I Womex Film Nights, un novo ciclo audiovisual coa música como protagonista, que lle ofreceu ao público a estrea mundial de dous filmes e a presentación na Península Ibérica doutros seis.

Focus GalicianTunes

Nos días previos ao Womex, o Focus GalicianTunes 2016 promovido pola Agadic permitiulle a un selecto grupo de máis dunha vintena de programadores procedentes doutros tantos países participar nunha completa axenda de showcases privadas a cargo de 10 bandas e intérpretes, visitas culturais e gastronómicas e reunións de traballo con institucións e profesionais. Leilía, Faltriqueira, Os D'Abaixo, Susana Seivane, Pepe Vaamonde Grupo, Alberto Conde Human Evolution Project, Rosa Cedrón, Alejandro Vargas Trío, TRIM e Sumrrá conformaron o cartel de actuacións, tras seren seleccionados entre as formacións que enviaron propostas ao Womex.

Os programadores participantes representan festivais chave no circuíto de distribución internacional de músicas do mundo en 21 países, ademais de España: Alemaña, Arxentina, Canadá, Chile, China, Corea, Dinamarca, Estados Unidos, Francia, Holanda, India, Irlanda, Italia, Malaisia, Marrocos, Noruega, Polonia, Portugal, Reino Unido e Rusia. A través desta fórmula, posta en marcha no Womex de 2014, puideron coñecer de primeira man a riqueza musical, paisaxística e gastronómica de Galicia.

11.2

A cultura galega, protagonista da Feira Internacional do Libro de Buenos Aires 2016

A literatura e a lingua galegas gozaron dun protagonismo especial na Feira Internacional do Libro de Buenos Aires 2016, que este ano tivo como cidade convidada a Santiago de Compostela. A cuadraxésima segunda edición deste evento de referencia, que recibiu máis dun millón de visitas, permitiu proxectar o sector editorial galego nunha das citas culturais máis relevantes de América Latina. O encontro tamén funcionou como unha oportunidade para pechar acordos e crear novas vías de negocio para as editoras galegas.

Do 21 de abril ao 9 de maio, ademais da atención de miles de visitantes no stand central de Galicia, desenvóléronse na cidade porteña máis de 150 actividades arredor da cultura galega, nas que participaron unhas 5.440 persoas. O libro e o diálogo entre autores galegos e arxentinos centraron esta programación promovida pola Xunta de Galicia, en colaboración co Concello de Santiago de Compostela. Por primeira vez, parte da programación da cidade convidada desenvolveuse fóra do recinto feiral, incorporándose, así, á axenda cultural bonaerense. Diferentes centros culturais e os espazos da colectividade galega acolleron numerosas actividades (www.cultura.gal/librogalegobaires16).

Este diálogo entre as dúas beiras do Atlántico permitiu establecer novos contactos con escritores arxentinos, así como con institucións culturais de referencia como a Academia Arxentina de Letras, o Ministerio de Cultura da Nación Arxentina, a Sociedade Arxentina de Escritores, o Centro PEN Arxentina, o Instituto Nacional de Cine e Artes Audiovisuais (INCAA), a Sociedade de Escritores e Escritoras da Arxentina, o Instituto Arxentino de Cultura Galega, o Centro Galicia, o Centro Galego de Buenos Aires, a Federación de Sociedades Galegas de Arxentina e o Instituto Arxentino-Galego Santiago Apóstol, entre outras. Así mesmo, as actividades convocadas por Galicia no marco da feira e as autoras e autores da delegación galega contaron cunha ampla difusión nos principais medios de comunicación arxentinos.

Diversidade de formatos e espazos

A programación incluíu unha ampla variedade de formatos desde presentacións de libros a encontros con lectores en bibliotecas municipais e diálogos con estudantes, coa participación de autores e autoras como Manuel Rivas, Domingo Villar, Xavier Queipo, María Solar, Yolanda Castaño, Miguel Anxo Fernán Vello, Pedro Feijoo, Leticia Costas, Xaquín del Valle-Inclán, Diego Ameixeiras, Cesáreo Sánchez, Fina Casalderrey, Xesús Alonso Montero, Víctor F. Freixanes, Ramón Villares, Xavier Alcalá, Luís G. Tosar, Elena Gallego, María Meijide, Clara Gayo, Antón Lopo, Benigno Campos, Marcelino Agís, Teresa Moure, José Edelstein ou Jorge Mira.

As literaturas galega e arxentina dialogaron a través das súas voces en diversos coloquios, e o legado que deixaron en Buenos Aires intelectuais e activistas culturais galegos como Castelao, Blanco Amor, Valle-Inclán, Luis Seoane ou Lorenzo Varela quedou patente en diferentes eventos. As conferencias abordaron temas variados como a industria editorial galega, Santiago de Compostela e a súa cultura, o audiovisual galego na actualidade, os galegos na fundación da Feira do Libro de Buenos Aires, a literatura infantil e xuvenil en Galicia ou a poesía escrita por mulleres.

O formato Compostela Colateral achegou a literatura galega máis actual a través dunha proposta multidisciplinar, con lecturas performáticas, dramatizadas, charlas nocturnas, recitais poéticos, proxeccións audiovisuais, un festival de poesía, música e baile e actividades vinculadas á divulgación científica.

De xeito paralelo tamén se desenvolveron os ciclos Galicia en Cine e Galicia en Documental, o *Encontro de artistas novos Cidade da Cultura de Galicia* e as exposicións *Santiago, cidade ilustrada*; *Outros verbos, novas lecturas: Valle-Inclán traducido [1906-1936]*; *Camilo José Cela no seu centenario*; *Galicia imaxinada nas revistas da emigración*; *Blanco Amor. A mirada e o desexo*; e *José Suárez. Uns ollos vivos que pensan*.

Novas vías de negocio

O libro e a cultura galega tamén estiveron presentes no stand de Galicia, situado nun espazo central da feira de 200 m², que foi galardoado co Premio Especial Stand por un xurado integrado por diversas institucións culturais arxentinas convocadas pola Fundación El Libro. Coordinado pola Xunta de Galicia en colaboración co Concello de Santiago de Compostela e coa Asociación Galega de Editores (AGE), o stand incluíu unha zona de vendas xestionada pola Asociación Galega de Editores, outra de información institucional e un amplo espazo para a realización de actividades.

Ademais das editoriais con presenza comercial na feira, neste espazo estiveron representadas unha vintena de selos editores, así como diferentes institucións e organismos vinculados coa cultura galega. En concreto, exhibíronse no stand de Galicia un total de 1.462 obras galegas, con máis de 2.500 libros á venda.

A feira tamén permitiulles ás editoriais e librarías abrir vías de contacto cos seus homólogos arxentinos e novas oportunidades de negocio. Galaxia, Alvarellos, KNS, Nova Galicia Edicións e Hércules de Edicións participaron nas *Jornadas profesionales*, con sesións de formación e reunións comerciais con profesionais da edición, das bibliotecas e librarías de todo o mundo. Cada ano, máis de 12.000 actores do sector do libro participan nesta cita.

Este cume do negocio editorial posibilitou ás editoriais galegas pechar acordos con editores e distribuidores americanos, así como explorar novas vías de negocio. Deste xeito, Alvarellos produciu a súa primeira tiraxe en Arxentina do libro *V do Códice Calixtino*, e Galaxia presentou na feira o novo selo Mar Maior, para a difusión da literatura galega en América Latina.

Galicia entre nosotros

No marco da Feira Internacional do Libro de Buenos Aires, a Academia Arxentina de Letras, en colaboración coa Consellería de Cultura e Educación, puxo en marcha o certame literario Galicia entre nosotros, dirixido a estudantes arxentinos. Os traballos presentados debían estar escritos en prosa, evocando a historia da emigración galega a Arxentina. Na categoría A do certame, para o alumnado arxentino de estudos terciarios e universitarios, o primeiro premio foi para As, de Natalia Philipp, que foi premiada cunha viaxe a Galicia; mentres que na categoría B, para estudantes de nivel secundario, resultou premiado o traballo *Carta desde América*, de María Inés Goldzycher.

11.3

Outras accións de proxección do libro e a literatura galega

Presenza noutras feiras do libro internacionais

A Subdirección Xeral de Bibliotecas, a través do Servizo do Libro e Publicacións, promove cada ano, en colaboración coa Asociación Galega de Editores, a presenza do libro galego nas feiras do libro de carácter internacional, cun stand propio no que os visitantes teñen acceso ás publicacións recentes das editoriais galegas, con persoal de información, ademais dunha programación de eventos con autores e autoras galegos.

Ademais da cita da Feira Internacional do Libro de Buenos Aires, este ano o libro galego estivo presente no stand de Galicia nas feiras internacionais de Boloña (Italia), Frankfurt (Alemaña) e Guadalajara (México), consideradas como estratéxicas para as posibilidades de internacionalización do sector e para a visibilidade internacional do libro e da literatura galegas.

Catálogo dos libros infantís e xuvenís de Galicia

A literatura infantil e xuvenil (LIX) é un dos sectores máis fortes do libro galego. A Secretaría Xeral de Cultura, en colaboración con Gáliz, a Asociación Galega do Libro Infantil e Xuvenil, editou, un ano máis, o *Galician Books for Children & Young Adults 2016*, un volume en tres idiomas (galego, inglés e castelán) que recolle os títulos máis destacados da literatura infantil e xuvenil publicados recentemente en galego. Cunha tiraxe de 500 exemplares, esta publicación ten como obxectivo promover os libros da LIX e

dar a coñecer fóra de Galicia os seus autores, ilustradores e títulos máis destacados. O catálogo presentouse na Feira Internacional do Libro Infantil e Xuvenil de Boloña, a cita de referencia do mercado editorial deste xénero.

Apoio á tradución

A Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria concedeu axudas a 19 editoriais para a tradución de máis de 60 títulos, ao abeiro da liña de subvencións convocadas pola Secretaría Xeral de Cultura para 2015-2016 (véx. 7.1). Boa parte desas traducións permitiron verter a outros idiomas textos escritos orixinalmente en galego, fundamentalmente ao castelán e ao inglés, se ben tamén se apoiaron traducións ao portugués, ao catalán e ao búlgaro.

Por outra banda, a Xunta de Galicia vén colaborando coa Asociación de Tradutores Galegos no desenvolvemento da Biblioteca Virtual (Bivir), que traduce ao galego obras da literatura universal libres de dereitos, accesible á cidadanía mediante descarga grauíta en PDF.

A proxección internacional da obra de Rosalía de Castro recibiu un novo impulso coa primeira edición en inglés do poemario *Follas novas*, publicado pola Xunta de Galicia e polo selo Small Stations Press. A obra *New Leaves* foi traducida pola canadense Erín Moure e forma parte da colección Galician Classics, que tamén inclúe outros títulos da literatura galega traducidos ao inglés, como *Longa noite de pedra*, de Celso Emilio Ferreiro; unha escolma poética de Lois Pereiro; *Nimbo*s, de Díaz Castro, e *Cantares gallegos*.

A Secretaría Xeral de Cultura tamén promove o portal web da literatura galega en inglés, Portic of Galician Literature (galicianliterature.gal), cunha mostra de obras de

referencia de diversos escritores e escritoras galegos. Este ano incorporáronse ao portal a biografía e textos de Leticia Costas con *Un animal chamado néboa* (recente Premio Nacional de Literatura Infantil e Xuvenil), Fernando M. Cimadevila con *O mundo secreto de Basilius Hoffman. O ladrón de soños*, Xabier López López con *Cadeas* (novela gañadora do Premio Xerais), Andrea Maceiras con *Europa Express* (novela gañadora do Premio Jules Verne e Premio Fervenzas Literarias para o mellor libro de literatura xuvenil) e Xosé Neira Vilas, con *Memorias dun neno labrego*.

Encontro de tradución poética *Con barqueira e remador*

A illa de San Simón, en Redondela, volveu ser o escenario do obradoiro internacional de tradución poética *Con barqueira e remador*, que celebrou a súa quinta edición coa participación de poetas e tradutores de diversos países. A galega Dores Tembrás, o croata Damir Šodan, a búlgara Tsvetanka Elenkova, o estoniano Igor Kotjuh, a galega e poeta en castelán Miriam Reyes e o ucraíno Ostap Slyvynsky foron os protagonistas dunha edición que se desenvolveu do 17 ao 22 de outubro baixo a dirección de Yolanda Castaño.

O encontro, que conta co apoio da Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria a través das secretarías xerais de Cultura e de Política Lingüística, tamén incluíu unha serie de recitais poéticos multilingües a cargo destes autores, que se desenvolveron en Pontevedra, en Vigo e en Redondela. Ademais, presentouse a publicación *A illa curiosa e a tradución do universo*, coordinado por Estíbaliz Espinosa, froito do labor realizado no obradoiro da edición de 2015.

Congreso PEN Internacional

Entre o 30 de setembro e o 2 de outubro celebrouse en Ourense o LXXXII Congreso do PEN Internacional, organización fundada en Londres en 1921 que conecta a escritores da comunidade internacional. A Consellería de Cultura e Educación colaborou con esta cita, que baixo o lema *Erguendo pontes literarias*, congregou un total de 250 autores de todo o mundo. Durante esta semana de actividade literaria abordouse a relación entre a literatura de Iberoamérica e a lusofonía, con referencias aos autores galegos históricos, da man de escritoras e escritores como Jennifer Clement (presidenta do PEN Internacional), Jarkko Tontti, Manuel Rivas, Mía Couto, Borges Coelho, Bieito Iglesias, Claudia Piñeiro, Nélida Piñón, Takeaki Hori, Xosé L. Méndez Ferrín, Teresa Salema, Luís González Tosar, Dina Salústio, Víctor F. Freixanes, Yolanda Castaño ou o editor Cristóbal Pera.

Este foi o segundo Congreso Internacional de PEN Internacional celebrado en Galicia, despois do realizado en 1993 en Santiago de Compostela. O encontro pechouse nesta cidade coa entrega dos **Premios Rosalía de Castro**, cos que a delegación galega reconece o traballo de escritores nas distintas linguas da Península, e que contan coa colaboración da Secretaría Xeral de Cultura. Nesta edición, os galardóns recaeron na caboverdiana Dina Salústio, en lingua portuguesa; na madrileña Almudena Grandes, en lingua castelá; no barcelonés Álex Susanna, en catalán; e na guipuscoana Marisun Landa, en éuscaro.

11.4 Proxección exterior das artes plásticas e visuais

Mestre Mateo no Museo Nacional del Prado

A Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria colaborou coa exposición que o Museo Nacional del Prado dedicou en 2016 ao Mestre Mateo, a primeira deste museo singularizada nun autor galego. Comisariada por Ramón Yzquierdo Peiró, inaugurouse o 29 de novembro e poderá visitarse ata finais de marzo de 2017. O proxecto reúne pezas dispersas do patrimonio mateán, actualmente en mans de diversas institucións e coleccionistas particulares.

Os catro ámbitos temáticos que estruturan a exposición —*El Maestro Mateo, La fachada del Pórtico de la Gloria, El coro pétreo de la Catedral e La Catedral, Pórtico de Galicia*— permiten realizar un completo recorrido polo traballo do artista na catedral, desde o ano 1168 ata a consagración do templo en 1211. Ademais da difusión da obra do autor galego, a mostra foi unha oportunidade para a recuperación de pezas que precisaban traballos de conservación, tales como o David e o Salomón da fachada do Obradoiro, así como para a realización de estudos e investigacións arredor das mesmas.

Esta iniciativa ten a súa orixe no Día das Artes Galegas 2015, dedicado ao Mestre Mateo, e serve como colofón a esta homenaxe. A iniciativa acompañouse de actividades complementarias, como ciclos de conferencias e un simposio arredor do autor.

Itinerancia da exposición sobre José Suárez

Tras expoñerse no Museo Centro Gaiás, a mostra *José Suárez. Uns ollos vivos que pensan* viaxou ata a sede do Instituto Cervantes en Madrid, onde puido visitarse do 26 de maio ao 11 de setembro, coincidindo coa temporada de máxima afluencia turística. A mostra completouse cun programa de actividades, como visitas guiadas e mesas redondas con escritores, críticos e expertos na obra do fotógrafo de Allariz.

En outubro a exposición viaxou ao Centro Cultural Borges de Buenos Aires, en Arxentina, país no que José Suárez pasou a maior parte dos seus anos no exilio. A seguinte parada foi Uruguai, outro dos destinos esenciais no periplo vital do fotógrafo, coa inauguración desta mostra no Centro Cultural de España en Montevideo en decembro. Con este plan de itinerancia, que terá continuidade en 2017, a Consellería de Cultura e Educación persegue dar a coñecer no ámbito internacional a obra de José Suárez, unha figura clave na historia da fotografía do século XX.

Fotografías de Alberto Martí en Brasil

A mostra *Os adeuses. Fotografías de Alberto Martí*, organizada polo Centro Galego de Artes da Imaxe e polo Consello da Cultura Galega, viaxou a distintas cidades de Brasil para mostrar as imaxes do fotógrafo coruñés que retratan o éxodo galego a América desde os portos da Coruña e Vigo, e o retorno desas persoas durante os anos 1957 e 1963.

En colaboración co Instituto Cervantes, do 15 de decembro de 2015 ao 28 de febreiro de 2016 as instantáneas mostráronse ao público na Casa da Fotografía de Minas Gerais Belo Horizonte; do 7 de abril ao 29 de maio na Galería do Largo de São Sebastião de Manaus; entre o 12 de xullo e o 28 de agosto, no Museo do Estado de Recife; e do 17 de outubro ao 17 de decembro na sede do Instituto Cervantes de Salvador de Baía.

Encontro de artistas novos Cidade da Cultura

Despois do seu paso por Uruguai en 2015, a fórmula de encontros de artistas emerxentes nacida na Cidade da Cultura estendeuse este ano a Arxentina, nun formato de colaboración entre a Fundación Cidade da Cultura de Galicia, o Goberno de Arxentina, Cooperación Española e a Municipalidad de Córdoba.

O *Encontro de artistas novos*, concibido como un espazo para a convivencia, o debate e o intercambio de proxectos entre artistas emerxentes, desenvolveuse no Centro Cultural España Córdoba do 5 ao 9 de decembro. Os participantes tiveron a oportunidade de coñecer a experiencia de creadores xa consolidados e atoparon unha plataforma para presentar os seus proxectos a través da actividade *Foro aberto*. Rafael Doctor encargouse da coordinación xunto coa Fundación Cidade da Cultura dun programa que incluíu a participación de dúas creadoras galegas: Ruth Montiel (Palmeira, A Coruña, 1977) e Carla Andrade (Vigo, 1983). O formato tamén viaxou do 27 de xuño ao 1 de xullo a Segovia, a través dun acordo de colaboración entre a Fundación Villalar Castilla y León e a Fundación Cidade da Cultura de Galicia para potenciar os artistas emerxentes.

Apoio á distribución das artes galegas en mercados exteriores

Dentro da liña de axudas da Agadic ás actividades de distribución para as industrias culturais, apoiouse a presenza de galerías galegas en mercados como Arco Madrid, Arco Lisboa, Art o Rama en Marsella, Frieze Art Fair en Londres, Artissima en Turín, Drawing Room Madrid, Perú Arte Contemporáneo, Justmad e Estampa 2016 Madrid.

11.5 Proxección internacional da industria musical, escénica e audiovisual

Axudas á distribución das producións culturais

Como se sinalaba no apartado anterior, a Agadic convocou en 2016 unha nova liña de axudas ás actividades de distribución para as industrias culturais por un importe de 420.000 euros, o que supón un incremento do 20% respecto a 2015. Apoiáronse un total de 520 actuacións escénicas e musicais de formacións galegas en 21 países, ademais de en diferentes localidades de Galicia e do resto de España. Esta convocatoria apoiou, entre outras, a xira *Inter-Celtic* de Carlos Núñez por Europa; os concertos de Furious Monkey House en Benicàssim, Madrid, Valencia e Vic; Uxía & Narf nos Estados Unidos; Davide Salvado en Helsinki; ou as xiras de Leilía en Suíza e de Luar na Lubre en España. No apartado de teatro, concedéronse axudas a espectáculos como o de Lois e Paula Blanco no festival Lady Shakespeare de Londres; *O retrete de Dorian Grey* en Cataluña, Alemaña, Dinamarca, Israel e Romanía; e as xiras españolas de Voadora, Eme2 e Baobab Teatro. En novo circo apoiáronse, entre outros, a Antón Coucheiro en diferentes encontros de clown en Colombia e Perú, e a Pistacatro en México e Costa Rica.

Esta liña de subvención incluíu, así mesmo, o fomento da actividade promocional desenvolvida por empresas galegas nunha trintena de mercados internacionais dos sectores da música, o teatro e a arte contemporánea, como Womex en Budapest, o Seoul Jazz Festival, South by Shouthwest en Austin, Primera Línea na Habana e Culturas e Arco en Madrid, entre outras.

Proxección das artes escénicas

A segunda edición de Escenas do cambio. Festival de inverno de teatro, danza e arte en acción, celebrado a comezos de ano na Cidade da Cultura de Galicia, reuniu unha vintena de programadores de festivais e teatros nacionais e internacionais, co obxectivo de servir de escaparate para artistas e compañías galegas e impulsar producións como *Don Juan* de Voadora, *Insultos ao público* de Borja Fernández e Uxía Vaello, ou a retrospectiva sobre a bailarina Janet Novás.

Así mesmo, en novembro a produción escénica galega estivo presente na sexta edición de Mercartes en Valladolid, un dos principais mercados do sector a nivel estatal. O stand GaliciaEscena, promovido pola Agadic, agrupou unha delegación de 16 compañías, acompañadas da asociación Escena Galega.

Internacionalización das producións audiovisuais

Agadic conta cunha liña de axudas, dotada con 30.000 euros, destinada á promoción do cine galego en festivais e mostras, que este ano facilitou a presenza das producións de Vía Láctea Filmes con *Sicixia* no Festival Internacional de Cine de Gijón e no Festival du Cinéma Spagnol de Toulouse; Xamalú Filmes con *Migas de pan* no Festival des Films du Monde de Montreal e no Festival Internacional de Cine de Gijón; Helena Girón Vázquez con *Montañas ardientes que vomitan fuego* no Toronto International Film Festival (TIFF) e no New York Film Festival (Projections); Manuel Fernández-Valdés Calderón con *Angélica (una tragedia)* no Buenos Aires Festival Internacional de Cine Independiente (BAFICI); Analía Rosa González Alonso con *A liña política* no Festival del Film de Locarno (sección Pardi di Domani); Frida Films con *María (y los demás)* no Festival Internacional de Cine de San Sebastián; Alberto Vázquez Rico con *Decorado* no Festival de Cannes (Quinzaine des Realisateurs) e no Toronto International Film Festival (TIFF); Víctor Hugo Seoane Rodríguez con *Verengo* no Buenos Aires Festival Internacional de Cine Independiente (BAFICI); El Viaje Producciones Integrales Canarias con *Tout le monde aime le bord de la mer* no Festival International de Cinéma de Marseille (FID) e no International Film Festival Rotterdam; Zeitun Films con *Mimosas* no Festival de Toronto e no Festival de Sevilla; e Juan Ramón Galiñanes García con *Einstein-Rosen* no Sitges-Festival Internacional de Cinema Fantastic de Catalunya.

Asistencia a mercados e festivais audiovisuais

O programa de proxección exterior do audiovisual galego promovido pola Consellería de Cultura e Educación a través da Agadic, co apoio do Instituto Galego de Promoción Económica (Igape) e coa colaboración do Clúster Audiovisual Galego (Clag), desenvolveuse este ano en seis mercados internacionais, mediante a presenza institucional e o apoio económico e loxístico ás produtoras audiovisuais para lles facilitar a súa asistencia a mercados e foros de negocio. O obxectivo destas actuacións é promover os produtos audiovisuais galegos, abrir novas canles de venda, promover a coprodución e buscar novas fontes de financiamento no exterior.

O calendario de asistencia a feiras comezou o 8 de febreiro con presenza institucional no Festival Internacional de Curtametraxes de Clermont-Ferrand (Francia), para continuar do 11 ao 19 de febreiro con asistencia de empresas no European Film Market de Berlín, que se realiza en paralelo á Berlinale. As seguintes citas desenvolvéronse en Cannes: o MIPTV, en abril, o Marché du Film que se celebra en maio xunto co festival de cine, e o MIPCOM, en outubro. Como novidade, este ano asistiu unha delegación de compañías ao Sunny Side of The Doc, o referente para a coprodución e venda de documentais en La Rochelle (Francia).

En todos estes mercados distribuíronse as novas edicións dos catálogos *Films from Galicia* e *Shorts from Galicia*, que reflicten unha imaxe común orixinal, competitiva e moderna do audiovisual galego, transmitindo a variedade da oferta e difundindo a comunidade galega como escenario de rodaxe de gran potencial paisaxístico e patrimonial.

Formación en internacionalización

Galicia ProFilme, o programa de formación da Agadic para profesionais do audiovisual, celebrou en marzo en Santiago de Compostela unha sesión informativa sobre a figura do axente de vendas internacional e a súa importancia para o desenvolvemento do negocio do sector.

En novembro, a Consellería de Cultura e Educación colaborou co Clúster Audiovisual Galego na décima edición do *I+P Ideas para Producir*, unha sesión de *pitching* profesional no que participaron empresas produtoras, distribuidoras e cadeas de TV nacionais e internacionais.

Programa Media

A Agadic e o Torino Film Lab do Festival de Cine de Turín (Italia) abriron en outubro o prazo de presentación de proxectos inéditos de series de televisión, entre os que se seleccionan as nove propostas europeas que participarán en SeriesLab 2017, un laboratorio intensivo que se desenvolverá en Galicia, Italia e Francia. Dirixida a guionistas e directores profesionais dos países adscritos ao subprograma Media do Europa Creativa, ten como finalidade impulsar o desenvolvemento de proxectos innovadores de series cara á súa exposición no foro de coprodución internacional Séries Mania de París.

Cine galego en Nova York e Arxentina

O Galician Cinema & Food Festival celebrouse en xuño na sede do Instituto Cervantes en Nova York para difundir o cinema galego entre produtores e distribuidores americanos. Co apoio da Agadic en colaboración coa Academia Galega do Audiovisual, proxectáronse películas gañadoras e finalistas na pasada edición dos premios Mestre Mateo, como *La playa de los ahogados*, *Lobos sucios*, *Las altas presiones* y *El desconocido*, esta última galardoada así mesmo con dous premios Goya.

No marco da feira do libro da capital arxentina, a Agadic, co apoio do Instituto Nacional de Cine Arxentino, organizou unha programación de 13 películas galegas, que se proxectaron durante unha semana nos Cines Gaumont de Buenos Aires, como programación paralela á Feira Internacional do Libro (véx. 11.2).

11.6

Cooperación cultural co ámbito lusófono

A Lei 1/2014, de aproveitamento da lingua portuguesa e vínculos coa lusofonía, coñecida como Lei Paz-Andrade, é o marco no que se desenvolve a colaboración cultural de Galicia co ámbito lusófono. A sinatura en 2015 do memorando de entendemento coa Dirección Rexional de Cultura do Norte e a Agrupación Europea de Cooperación

Territorial Galicia-Norte de Portugal foi un importante fito nesta cooperación, xa que supuxo a incorporación do portugués como lingua estranxeira de opción e avaliación curricular no ensino non universitario. A partir deste acordo tamén se desenvolveron diferentes actividades conxuntas nos ámbitos do audiovisual, do teatro, da música, da lingua e a da literatura.

II Encontro de Coprodución Audiovisual Portugal-Galicia

No marco do OUFF, a Agadic organizou, xunto co Instituto do Cinema e do Audiovisual de Portugal (ICA) e as televisións públicas de Galicia e Portugal TVG e RTP, a segunda edición deste encontro para promover a coprodución, que reuniu en Ourense representantes de 22 entidades e produtoras de ambos os países.

No encontro participaron 30 profesionais de 22 entidades, como as produtoras galegas Aba Films, Abano Producións, Agallas Films, Comarea Producciones, CTV Media, Esnatu Zinema, Ficción Producciones, Filmanova, Ladybug Films, Portocabo, Productora Faro e Social Docs, e as portuguesas Animais AVPL, HOP Filmes, Lightbox, SP Televisão, Take It Easy Film e Take 2000. Os participantes mantiveron reunións de a dous para abordaren as súas ofertas. En total, durante a xornada, tratáronse 25 proxectos, entre os que se atopaban series de televisión e longametraxes. Froito da primeira edición materializouse este ano a serie televisiva *Vidago Palace*, participada da compañía galega Portocabo e a lusa HOP Filmes. A coprodución, que emitirán a Corporación Radio e Televisión de Galicia (CRTVG) e a Rádio e Televisão de Portugal (RTP) a partir de 2017, rodouse no hotel luso e nas terras fronteirizas do Couto Mixto.

Tendendo pontes a través da música

O festival **Cantos na Maré** volveu encher Pontevedra da música dos países lusófonos. Baixo a dirección artística de Uxía Senlle, esta duodécima edición, apoiada pola Agadic, contou coa actuación de artistas como o brasileiro Alceu Valença, icona da música nordestina; Karyna Gomes, de Guinea Bissau, a máis recente revelación da música africana lusófona; e Jorge Palma, autor de culto do rock portugués.

A Secretaría Xeral de Cultura apoiou a celebración do **International Keyboard Festival & Masterclass Eurocity Tui-Valença (IKFEM)**, que este verán chegou á súa terceira edición. O programa incluíu artistas de ambos os lados da fronteira, ademais de Cuba, Polonia e India, e un amplo abano de estilos, do barroco ao electrónico. Os espazos arquitectónicos máis destacados da eurocidade acolleron clases maxistras, obradoiros e concertos da familia de instrumentos de teclado.

Tamén no ámbito musical, a Agadic e a asociación cultural lusa D'Orfeu asinaron un acordo de colaboración para a participación de grupos galego no **XXI OuTonalidades**, que se desenvolverá de setembro a decembro de 2017 en Portugal. Desde 1997 OuTonalidades funciona como un circuíto de distribución e circulación da música ao vivo, que abrangue na actualidade teatros, auditorios e locais de toda a xeografía portuguesa, ademais doutros puntos da Península Ibérica e de Francia.

Cooperación teatral Galicia-Portugal

O mundo persistente foi o espectáculo a través do cal se artellou a segunda edición do Proxecto NÓS Territorio (Es)Cénico Portugal-Galicia, un espazo de colaboración entre os Teatros Nacionais de Portugal, o Centro Dramático Galego (CDG) e as escolas de arte dramática de ambas as beiras do Miño: a Escola Superior de Arte Dramática (ESAD) de Galicia, e as escolas superiores de Teatro e Cinema (ESTC) de Lisboa e de Música, Artes e Espectáculo (ESMAE) do Porto.

A produción d'*O mundo persistente* foi coordinada polo CDG, con texto de Fernando Epelde, e a dirección de escena de Tito Asorey. O resto do equipo artístico integrouno o alumnado das escolas de Vigo, Lisboa e Porto. Tras a estrea no Salón Teatro de Santiago de Compostela en xuño, a función representouse no Teatro Carlos Alberto (TeCA) do Porto e na Sala Estúdio do Teatro Nacional D. Maria II de Lisboa.

O patrimonio de fronteira

A lusofonía tamén estivo presente na programación de dinamización do patrimonio cultural impulsada pola Consellería de Cultura e Educación. O ciclo Espazos Sonoros celebrou en setembro no castelo de Santa Cruz da Guarda un diálogo entre a música galega e a portuguesa da man de Ariel Ninas e César Prata, cun repertorio recollido en ambas as beiras do Miño. Por outra banda, as historias da raia no Parque Natural do Xurés e a fronteira natural e política do Miño con Portugal tamén centraron dúas das rutas do ciclo Monumenta.

Iniciativas culturais do Eixo Atlántico

No marco da colaboración da Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria e o Eixo Atlántico, a **XI Bienal de Pintura Eixo Atlántico 2015-2016** continuou a súa viaxe por vilas galegas e do norte de Portugal. A mostra (a única exposición itinerante entre dous países da Unión Europea) recolle 29 pinturas inéditas de creadores e creadoras galegos e portugueses, seleccionadas entre as máis de 100 admitidas a concurso. O traballo de Olmo Blanco Fuentes foi o gañador do primeiro premio desta edición.

Vilagarcía acolleu en abril a **V Mostra Musical do Eixo Atlántico**, coa participación de preto de 200 estudantes de conservatorios da euronrexión. A edición de 2016 dedicouse ao compositor e profesor luso Eurico Carrapatoso. *Do Douro ao Atlántico* foi o lema e fío condutor que este ano uniu ás dúas cidades que compartiron a Capital da Cultura do Eixo Atlántico, Matosinhos e Vila Real, cunha ampla programación destinada a impulsar a posta en valor dos artistas de Galicia e Portugal.

Proxecto Nortear

Incentivar a creatividade literaria entre os escritores e escritoras de Galicia e Portugal, promover a produción de traballos no ámbito da ficción e favorecer a distribución de obras literarias entre ambos os territorios son os principais obxectivos do **Premio Literario Nortear**, convocado pola Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria, a Dirección Regional de Cultura do Norte de Portugal e a Agrupación Europea para a Cooperación Territorial (AECT) Galicia-Norte de Portugal, que este ano chegou á súa segunda edición.

Dirixido á mocidade escritora da euronrexión, está dotado economicamente con 2.000 euros e leva consigo a publicación da obra gañadora en galego e portugués. Rui Cerqueira Coelho foi o gañador desta edición con *Nós, arquipélago*.

No marco deste proxecto, o 23 de maio celebrouse na Casa das Artes do Porto (Portugal) unha nova sesión do ciclo de **Conversas Nortear**, con Carlos Arias e Olinda Beja. E o 27 de setembro, baixo o título *Galicia-Norte de Portugal: un universo literario común?*, conversaron Antón Riveiro e Olinda Beja na Universidade de Vigo.

Intercambio lingüístico galego-portugués

Máis de 3.500 persoas estudan actualmente portugués en Galicia ao abeiro das medidas postas en marcha pola Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria en prol do cumprimento da Lei Paz-Andrade. Ademais de nos centros de ensino galegos, como segunda lingua estranxeira, nas seccións bilingües e no programa de lingua e cultura portuguesa desenvolvido en colaboración co Instituto Camões, o portugués pode estudarse nas Escolas Oficiais de Idiomas. Tamén se ofrecen distintas iniciativas destinadas á formación de profesorado e na Escola Galega de Administración Pública.

A Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria colabora, así mesmo, coa asociación cultural e pedagóxica **Ponte... nas ondas!** para promover o intercambio

lingüístico galego-portugués entre centros de ensino da Eurorrexión Galicia-Norte de Portugal. Dentro do programa Escolas nas ondas, 34 centros participan no curso 2016-2017 en obradoiros de iniciación á radio, que se completan cun curso de formación para profesorado sobre a creación de podcasts e posta en marcha de radios dixitais.

As secretarías xerais de Cultura e de Política Lingüística tamén apoiaron a celebración da **XVI Mostra da Oralidade Galego-Portuguesa**, así como outras liñas de traballo da asociación para a inscrición do patrimonio inmaterial galego-portugués na listaxe da Unesco.

Premios aRi(t)mar

As secretarías xerais de Política Lingüística e de Cultura colaboraron coa primeira edición de *aRi(t)mar Galiza e Portugal*, unha iniciativa do equipo de dinamización da lingua galega da Escola Oficial de Idiomas de Santiago de Compostela para dar a coñecer e difundir a poesía e a música editadas en Galicia e Portugal. A iniciativa distinguiu catro categorías de premios, votados pola comunidade educativa virtual e social da EOI e polo público xeral galego e portugués entre 10 poemas e cancións de 2015 seleccionados por un xurado. As pezas galardoadas foron *Cantiga da montaña*, de Xabier Díaz & Adufeiras de Salitre, como mellor tema musical en galego; *Medusa*, de Capicua, como mellor tema musical en portugués; *O corazón*, de María de Cebreiro, como mellor poema en galego; e *Não sei, minha filha...*, de Jose Ricardo Nunes, como mellor poema en portugués. A entrega de premios realizouse o 25 de outubro en Santiago de Compostela no marco da Gala dos Premios da Música e da Poesía Galego-Portuguesa.

11.7

Proxección da lingua e da cultura no exterior

Foro Europeo da Diversidade Lingüística

A Secretaría Xeral de Política Lingüística participou en decembro en Donostia no *Foro Europeo da Diversidade Lingüística*, un evento promovido pola Fundación Donostia/San Sebastián 2016 Capital Europea da Cultura e Unesco Etxea - Centro Unesco de Euskadi. O encontro congregou axentes, entidades e especialistas que traballan na defensa e promoción das linguas minoritarias europeas.

Galego no mundo

A Secretaría Xeral de Política Lingüística, dentro das liñas de proxección da lingua galega no exterior, conta con programas de formación en diversos países. No ensino non universitario, a Consellería de Cultura e Educación colabora co **Instituto Español Vicente Cañada Blanch de Londres**, onde a lingua galega está implantada como materia optativa na ESO e bacharelato. Ademais de dotar o centro de profesorado, a Xunta apoiou a viaxe cultural a Galicia realizada en maio polo alumnado de galego.

A consellería contribúe, ademais, a financiar a formación en literatura, cultura e lingua galega no **Instituto Arxentino-Galego Santiago Apóstol, de Buenos Aires**, que este ano tamén contou coa experiencia dunha estadia cultural en Galicia para o alumnado.

No ámbito universitario, en 2016 o galego foi obxecto de estudo en 35 universidades do exterior. Delas, 27 contan con lectores licenciados en Filoloxía Galega, asentados en departamentos denominados **centros de estudos galegos** (CEG), que imparten materias de lingua e cultura galega adaptadas ás necesidades de cada universidade (gramática histórica, cursos de conversa, lingua e civilización, patrimonio etc.). Os programas formativos complétanse con actividades relacionadas coa lingua e a cultura de Galicia. Coordinados pola Secretaría Xeral de Política Lingüística, os CEG son órganos de referencia para o coñecemento e a promoción da nosa lingua nestas universidades, non só no ámbito académico, senón tamén na súa área de influencia. En 2016 estiveron en funcionamento centros de estudos galegos en Alemaña, Brasil, Croacia, Estados Unidos, Finlandia, Francia, Hungría, Italia, Irlanda, Polonia, Portugal, Reino Unido, Rusia e Suíza. Ademais, nas universidades españolas, existen centros na Universitat d'Alacant, na Universitat de Barcelona, na Autónoma da mesma cidade, na Universidad de Deusto en Bilbao, na Universidad de Extremadura, na Universidad Complutense de Madrid, na Universidad de Salamanca e tamén en Granada e Vitoria-Gasteiz.

En setembro a Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria asinou un convenio co **Instituto Cervantes**, para ampliar as súas accións de proxección internacional da lingua galega en colaboración coa Xunta de Galicia. Neste marco de colaboración, a Xunta abriu as portas á oferta de cursos de lingua e cultura galegas na rede de centros desta institución, que se materializou nas colaboracións cos lectores universitarios de Berlín, Lisboa, Roma, Varsovia, Río de Xaneiro e São Paulo. As memorias anuais completas da acción de formación e difusión da lingua e da cultura galegas no exterior están dispoñibles en www.lingua.gal.

Estudo e promoción da lingua galega no Bierzo e Sanabria

O Programa de Promoción da Lingua Galega no Bierzo e Sanabria permite o estudo da lingua galega como materia de libre configuración nos currículos da ESO e bacharelato dos centros públicos adheridos. No curso 2016-2017 son 971 os alumnos e alumnas que aprenden galego.

A Xunta de Galicia, a través da Secretaría Xeral de Política Lingüística, tamén desenvolve actividades complementarias, como as *VIII Xornadas Martín Sarmiento*, e a excursión de alumnado a Galicia, na que participaron 121 estudantes. Para darlle difusión a este programa, elaborouse un tríptico informativo dirixido á comunidade educativa de centros de Castela e León.

Proxecto Galauda

En Cataluña é posible estudar galego como segunda lingua moderna en distintos centros de ensino secundario. O proxecto Galauda é unha iniciativa que promove o coñecemento da cultura galega en Cataluña e da cultura catalá en Galicia, e conta coa implicación das administracións galega e catalá e da Universitat de Barcelona. No marco desta iniciativa, a Secretaría Xeral de Política Lingüística colaborou coa viaxe realizada en abril por alumnado do Instituto El Casar de Castellar del Vallès (Barcelona) que cursa lingua galega. Ademais de achegarse en primeira persoa á cultura de Galicia,

o alumnado participou nunha xornada de confraternización co CEIP Padres Franciscanos de Lugo. En Cataluña tamén se imparten aulas de galego na Escola Oficial de Idiomas Barcelona-Drassanes.

Cursos de verán de cultura e lingua galegas

Este ano celebrouse en Santiago de Compostela a vixésimo novena edición dos *Cursos de verán de lingua e cultura galegas para persoas de fóra de Galicia*, que promove a Secretaría Xeral de Política Lingüística coa organización do Instituto da Lingua Galega e a colaboración da Real Academia Galega. Máis de 60 alumnos e alumnas de países como Alemaña, Polonia, Italia, Portugal, Rusia, Hungría, Suíza, Gran Bretaña, Finlandia, Irlanda, Brasil, EEUU, Arxentina, Chile, India, Singapur e Xapón, así como de diferentes puntos de España, participaron nas clases teóricas e prácticas de lingua, literatura e lingüística. Conferencias e encontros con persoeiros destacados da cultura galega completaron a programación.

Cursos de cultura promovidos pola Secretaría Xeral de Emigración

Co obxectivo de posibilitar que as persoas galegas que residen no exterior manteñan os vínculos coa cultura de Galicia, a Secretaría Xeral de Emigración convocou distintos obradoiros de folclore, artesanía, cociña e seminarios de cultura galega, en colaboración coas entidades galegas no exterior. Este programa permitiu a realización

de obradoiros de baile, gaita, percusión, pandeireta e canto, encaixe de palillos e confección de traxes tradicionais, cociña galega e tradición cultural en centros e asociacións de América, Europa e España.

II Simposio Norteamericano de Estudos Galegos

Entre o 20 e o 23 de abril celebrouse o *II Simposio Norteamericano de Estudos Galegos. Renovación académica, comunicación artística e innovación social*, organizado pola Universidade de Michigan-Ann Arbor coa colaboración das secretarías xerais de Política Lingüística e de Cultura. O encontro deulle continuidade ao primeiro simposio realizado na Universidade de Wisconsin-Milwaukee en 2014, impulsado polo Grupo de Investigación de Estudos Galegos desta institución. A participación de 200 galicianistas de universidades dos Estados Unidos e doutros países de fala anglófona centrouse na reflexión sobre o estado dos estudos galegos na súa relación con disciplinas como a teoría cultural, a antropoloxía, o materialismo cultural e as políticas lingüísticas.

Outro relevante fito foi a incorporación definitiva da lingua e a cultura galegas á **Asociación de Linguas Modernas (MLA) dos Estados Unidos** na edición 2016 do seu congreso, celebrado en xaneiro en Austin (Texas). Catro sesións académicas dedicáronse a Galicia para dar conta das relacións literarias, lingüísticas e culturais entre Galicia e o norte de Portugal; do Rexurdimento galego e da produción literaria do século XIX; de aspectos relacionados coa tradución, co bilingüismo e coa globalización; e do estudo de autores clásicos e actuais considerados de referencia no marco do sistema literario galego. A MLA dos Estados Unidos é a maior corporación académica a nivel mundial e conta, desde a súa fundación no ano 1883, con preto de 28.000 membros en máis de 100 países.

ANEXO 1

Área de Cultura da Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria 2016

CONSELLERÍA DE CULTURA, EDUCACIÓN E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

Román Rodríguez González · CONSELLEIRO

Secretaría Xeral Técnica

Jesús Oitavén Barcala · SECRETARIO XERAL TÉCNICO

Secretaría Xeral de Cultura

Anxo M. Lorenzo Suárez · SECRETARIO XERAL DE CULTURA

Dirección Xeral do Patrimonio Cultural

María del Carmen Martínez Insua · DIRECTORA XERAL

Axencia Galega das Industrias Culturais

Jacobo Sutil Nesta · DIRECTOR

Fundación Cidade da Cultura de Galicia

Beatriz González Loroño (ata o 12/12/2016) ·

DIRECTORA-XERENTE

Ana Isabel Vázquez Reboredo (desde o 19/12/16) ·

DIRECTORA-XERENTE

SUBDIRECCIÓN XERAIS

Subdirección Xeral de Xestión e Coordinación Cultural

Cristina Fabeiro Varela · SUBDIRECTORA XERAL

Subdirección Xeral de Protección do Patrimonio Cultural

Juan Antonio Naveira Seoane · SUBDIRECTOR XERAL

Subdirección Xeral de Conservación e Restauración de Bens Culturais

Manuel Chaín Pérez · SUBDIRECTOR XERAL

Subdirección Xeral de Bibliotecas

Mª Cristina Rubal González · SUBDIRECTORA XERAL

Subdirección Xeral de Arquivos

Marina García Pita · SUBDIRECTORA XERAL

XEFATURAS TERRITORIAIS

Xefatura territorial da consellería na Coruña

Indalecio Cabana Leira · XEFE TERRITORIAL

Manuel Varela Rey · ÁREA CULTURAL

Rosario Fernández-Albalat Ruiz · PATRIMONIO CULTURAL

Xefatura territorial da consellería en Lugo

María Carmen Gueimude González · XEFA TERRITORIAL

Yolanda Gómez González · ÁREA CULTURAL

Ana Mª Carril Cuesta · PATRIMONIO CULTURAL

Xefatura territorial da consellería en Ourense

Mª Mercedes Gallego Esperanza (ata o 24/11/2016) · XEFA
TERRITORIAL

María Luz Fernández Quintas (desde o 21/12/2016) · XEFA
TERRITORIAL

Gerardo Pumar Pumar (ata o 18/7/2016) · ÁREA CULTURAL

Laura López del Castillo (desde o 20/9/2016) · ÁREA
CULTURAL

Alfredo Seara Carballo · PATRIMONIO CULTURAL

Xefatura territorial da consellería en Pontevedra

César A. Pérez Ares · XEFE TERRITORIAL

José Manuel González González · ÁREA CULTURAL

Iria Martínez de la Rosa · PATRIMONIO CULTURAL

BIBLIOTECAS**Biblioteca de Galicia****Biblioteca Pública da Coruña Miguel González Garcés**Mª Mar Lauroba Sánchez · DIRECTORA**Biblioteca Pública de Lugo**

Marisol González Regal · DIRECTORA

Biblioteca Pública de OurenseRosa Mª Díaz Naya · DIRECTORA**Biblioteca Pública de Pontevedra Antonio Odriozola**

Pilar Fernández Ruiz · DIRECTORA

Biblioteca Pública de Santiago de Compostela Ánxel Casal

Carina Fernández Faya · DIRECTORA

Biblioteca Pública de Vigo Juan Compañel

Inmaculada Concepción Serrano Plaza · DIRECTORA

ARQUIVOS**Arquivo de Galicia**

Marina García Pita · SUBDIRECTORA XERAL DE ARQUIVOS

Arquivo Central da Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria**Arquivo Territorial de Lugo****Arquivo Territorial de Pontevedra****Arquivo Territorial de Vigo****Arquivo do Reino de Galicia**Mª Carmen Prieto Ramos · DIRECTORA**Arquivo Histórico Provincial de Lugo**

Dolores Pereira Oliveira · DIRECTORA

Arquivo Histórico Provincial de Ourense

Pablo Sánchez Ferro · DIRECTOR

Arquivo Histórico Provincial de Pontevedra

Carmen Luisa Corgo Solleiro · DIRECTORA

CENTROS DA AGADIC**Centro Dramático Galego e Salón Teatro**

Fefa Noia Ansele · DIRECTORA

Centro Coreográfico Galego

Mercedes Suárez Rodríguez · DIRECTORA

Centro Galego de Artes da Imaxe

Guillermo Escrigas Rodríguez · DIRECTOR

MUSEOS, FUNDACIÓNS E ESPAZOS CULTURAIS**Acción Cultural da Cidade da Cultura de Galicia**

María Pereira Otero · DIRECTORA

Centro Galego de Arte Contemporánea

Santiago Olmo García · DIRECTOR

Museo de Belas Artes da CoruñaM^a Ángeles Penas Truque · DIRECTORA**Museo Etnolóxico de Ribadavia**

Xosé Carlos Sierra Rodríguez (ata o 23/3/16) · DIRECTOR

César Llana Rodríguez (desde o 15/7/16) · DIRECTOR

Museo das Peregrinacións e de Santiago

Bieito Pérez Outeiriño · DIRECTOR

Parque Arqueolóxico da Arte Rupestre

José Manuel Rey García · DIRECTOR

Parque Arqueolóxico da Cultura Castrexa

Xulio Rodríguez González · DIRECTOR

Museo Arqueolóxico Provincial de Ourense

Xulio Rodríguez González · DIRECTOR

Museo do Castro de Viladonga

Elena Varela Arias · DIRECTORA

Museo MassóM^a Covadonga López de Prado Nistal · DIRECTORA**Museo do Mar de Galicia**

Marta Lucio Gómez (ata o 29/1/16) · DIRECTORA

Vicente Caramés Moreira (desde o 29/1/16) · DIRECTOR

Museo Pedagóxico de Galicia

Beatriz Seco González · DIRECTORA

Fundación Pública Galega Camilo José Cela**Casa da Parra****Illa de San Simón**

ANEXO 2

Principais convocatorias de axudas públicas da área de Cultura da Xunta de Galicia en 2016

Subvencións para producións ou coproducións de contido cultural galego 2016-2018

Liña de axudas públicas dirixida a empresas produtoras co obxectivo de fomentar a produción e coprodución de películas que contribúan a ampliar a diversidade da cinematografía galega, promovan o talento e consoliden a industria audiovisual.

Modalidades: a. Longametraxes cinematográficas de ficción con orzamento inferior (submodalidade a1) ou superior (submodalidade a2) ao 1.200.000 euros; b. Longametraxes cinematográficas de animación; c. Longametraxes documentais; d. Curtametraxes de ficción, animación e documental; e. Longametraxes e miniseries (submodalidade e1), longametraxes documentais (submodalidade e2) e series de animación infantil e xuvenil (submodalidade e3), todas elas para seren emitidas por televisión.

ORGANISMO: Agadic

DATA PUBLICACIÓN: 08/03/2016

DOTACIÓN ECONÓMICA: 2.000.000 euros

Subvencións de creación audiovisual para o desenvolvemento e promoción do talento audiovisual galego

Apoio á creación de obras audiovisuais con decidida vocación artística e cultural e, en concreto, á escrita de guións e á realización de curtametraxes a cargo de creadores individuais e de longametraxes realizadas por empresas individuais ou produtoras.

Modalidades: a. Escrita de guión en galego; b. Curtametraxes gravadas en versión orixinal galega; c. Longametraxes en versión orixinal galega.

ORGANISMO: Agadic

DATA PUBLICACIÓN: 28/12/2015

DOTACIÓN ECONÓMICA: 145.000 euros

Subvencións para o desenvolvemento de proxectos audiovisuais de produción galega

Liña de axudas públicas dirixidas ao desenvolvemento de proxectos audiovisuais, que contribúa a asegurar a madurez dos produtos audiovisuais galegos.

ORGANISMO: Agadic

DATA PUBLICACIÓN: 13/06/2016

DOTACIÓN ECONÓMICA: 185.000 euros

Subvención á distribución para as industrias culturais

Dirixidas a promover a distribución exterior e interior de bens e servizos culturais producidos por empresas, compañías ou grupos profesionais con sede en Galicia, para fomentar a captación de públicos e facilitar o acceso da cultura galega a novos mercados internacionais.

Modalidades: a1. Distribución de espectáculos de artes escénicas e musicais fóra de Galicia; a2. Representación de espectáculos de artes escénicas ou concertos en feiras e festivais fóra de Galicia; a3. Asistencia a feiras e mercados culturais fóra de Galicia. a4. Distribución de espectáculos escénicos en Galicia.

ORGANISMO: Agadic

DATA PUBLICACIÓN: 22/03/2016

DOTACIÓN ECONÓMICA: 420.000 euros

Subvencións a festivais de artes escénicas e de música

Dirixidas a festivais de artes escénicas e de música de carácter profesional celebrados en Galicia que, polas súas características, teñan un interese estratéxico para o sector.

Modalidades: a. Festivais de música; b. Festivais de artes escénicas.

ORGANISMO: Agadic
 DATA PUBLICACIÓN: 08/03/2016
 DOTACIÓN ECONÓMICA: 390.000 euros

Subvencións para festivais do sector audiovisual

Axudas públicas para o apoio a certames, festivais e mostras de cine que teñan por obxecto a promoción e difusión da produción cinematográfica e audiovisual celebrados en Galicia con interese estratéxico para o sector.

ORGANISMO: Agadic
 DATA PUBLICACIÓN: 28/12/2015
 DOTACIÓN ECONÓMICA: 105.000 euros

Subvencións a salas de artes escénicas

Axudas destinadas ao fomento e estabilidade das salas de artes escénicas de titularidade privada vinculadas ao funcionamento da sala e aos seus proxectos de programación.

ORGANISMO: Agadic
 DATA PUBLICACIÓN: 28/12/2015
 DOTACIÓN ECONÓMICA: 70.000 euros

Subvencións á produción escénica

Axudas públicas dirixidas ao fomento da produción escénica, en calquera das súas modalidades e disciplinas artísticas, por parte de compañías profesionais con actividade en Galicia.

Modalidades: 1. Producións de espectáculos de empresas de nova creación; 2. Produción de espectáculos de pequeno formato; 3. Produción de espectáculos de mediano formato; 4. Produción de espectáculos de gran formato.

ORGANISMO: Agadic
 DATA PUBLICACIÓN: 28/12/2015
 DOTACIÓN ECONÓMICA: 600.000 euros

Subvencións para a promoción e difusión do cine galego en festivais e mostras de cine de prestixio nacional e internacional que se celebren fóra de Galicia

Axudas destinadas a promover a participación de obras audiovisuais galegas en festivais e mostras de cine de

carácter nacional e internacional de recoñecido prestixio e ampla capacidade de difusión.

ORGANISMO: Agadic
 DATA PUBLICACIÓN: 04/08/2016
 DOTACIÓN ECONÓMICA: 30.000 euros

Subvencións a festivais, feiras, mostras, ciclos e certames de artes escénicas e musicais de carácter afeccionado

Destinadas a institucións sen fin de lucro, entidades locais galegas e agrupacións de concellos para financiamento de gastos correntes derivados da realización de festivais, feiras, mostras, ciclos e certames de artes escénicas e musicais non profesionais.

ORGANISMO: Secretaría Xeral de Cultura
 DATA PUBLICACIÓN: 23/05/2016
 DOTACIÓN ECONÓMICA: 50.000 euros

Subvencións a concellos de Galicia para o equipamento e mellora das instalacións e locais utilizados para a realización de programacións culturais

Axudas destinadas á mellora e equipamento dos locais de concellos e agrupamentos de concellos para mellora do equipamento e das dotacións técnicas dos locais culturais.

ORGANISMO: Secretaría Xeral de Cultura
 DATA PUBLICACIÓN: 29/03/2016
 DOTACIÓN ECONÓMICA: 500.000 euros

Axudas ao financiamento de intervencións arqueolóxicas

Concesión de axudas aos promotores particulares de calquera tipo de obras que afecten un conxunto histórico, zona arqueolóxica ou xacementos catalogados ou inventariados, nos casos en que a Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria ou a figura de planeamento vixente determine a necesidade de realizar intervencións arqueolóxicas. Están destinadas a financiar o custo da execución do proxecto arqueolóxico.

ORGANISMO: Dirección Xeral do Patrimonio Cultural
 DATA PUBLICACIÓN: 22/03/2016
 DOTACIÓN ECONÓMICA: 50.000 euros

Plan de mellora de bibliotecas escolares

Axudas destinadas á actualización dos fondos da biblioteca, e á renovación de mobiliario e outros equipamentos necesarios, co fin de estimular a renovación das bibliotecas escolares.

ORGANISMO: Dirección Xeral de Centros e Recursos Humanos
 DATA PUBLICACIÓN: 08/06/2016
 DOTACIÓN ECONÓMICA: 593.500 euros

Programa de dinamización da lectura nas bibliotecas Ler conta moito

Programa de dinamización da lectura a través da Rede de Bibliotecas de Galicia, para achegar a cidadanía á lectura e á información dunha maneira lúdica, en colaboración cos concellos vinculados á Rede de Bibliotecas de Galicia, que asumen o 25% do custo das actividades.

ORGANISMO: Secretaría Xeral de Cultura
 DATA PUBLICACIÓN: 02/12/2015
 DOTACIÓN ECONÓMICA: 158.043 euros

Programa de adquisición de novidades editoriais en galego en formato físico con destino ás bibliotecas galegas

Programa de fomento da edición do libro galego, a promoción da lectura en lingua galega e a actualización de fondos da Rede de Bibliotecas Públicas de Galicia.

ORGANISMO: Secretaría Xeral de Cultura
 PUBLICACIÓN: 25/04/2016
 DOTACIÓN ECONÓMICA: 300.000 euros

Programa de mellora das coleccións das bibliotecas galegas

Programa plurianual para a mellora das coleccións bibliográficas das bibliotecas e axencias de lectura municipais entre o 01/05/2015 e o 01/04/2016.

ORGANISMO: Secretaría Xeral de Cultura
 PUBLICACIÓN: 07/07/2015
 DOTACIÓN ECONÓMICA: 176.419,72 euros

Axudas á tradución ao galego e desde o galego a outras linguas

Convocatoria de axudas para o libro galego 2016-2017, no que se refire á tradución para outras linguas de obras publicadas orixinariamente en galego e á tradución para o galego de obras publicadas orixinariamente noutras linguas.

ORGANISMO: Secretaría Xeral de Cultura
 DATA PUBLICACIÓN: 26/02/2016
 DOTACIÓN ECONÓMICA: 200.000 euros

Axudas destinadas á colaboración no financiamento en materia de arquivos

Convocatoria destinada á mellora dos arquivos de Galicia, garantindo unha custodia responsable e o acceso dos cidadáns aos documentos. A finalidade da axuda é a organización de fondos documentais e a dixitalización do patrimonio documental custodiado nos arquivos galegos.

ORGANISMO: Secretaría Xeral de Cultura
 DATA PUBLICACIÓN: 6/05/2016
 DOTACIÓN ECONÓMICA: 77.740 euros

Convocatoria de bolsas de formación en arquivos

Convocatoria 2016 de bolsas de formación en materia de arquivos para organización, descrición e tratamento técnico dos fondos custodiados nos arquivos municipais de Galicia e outros arquivos de interese galego.

ORGANISMO: Secretaría Xeral de Cultura
 DATA PUBLICACIÓN: 6/04/2016
 DOTACIÓN ECONÓMICA: 107.406 euros

Bolsas de formación en materia de patrimonio moble galego

Convocatoria de bolsas de formación en materia de patrimonio moble en museos do sistema galego de museos e museos xestionados pola consellería, co fin de proporcionar unha formación teórico-práctica que, engadida á formación académica, contribúa a completar o currículo académico.

ORGANISMO: Dirección Xeral do Patrimonio Cultural
 DATA PUBLICACIÓN: 13/04/2016
 DOTACIÓN ECONÓMICA: 46.000 euros

Convocatoria de bolsas de formación en biblioteconomía

Convocatoria de bolsas de formación 2016 en biblioteconomía mediante colaboración titorizada na organización e descrición de fondos e actividades de biblioteconomía en bibliotecas, baixo a dirección dos técnicos da Secretaría Xeral de Cultura.

ORGANISMO: Secretaría Xeral de Cultura

DATA PUBLICACIÓN: 13/04/2016

DOTACIÓN ECONÓMICA: 215.600 euros

Subvencións para a edición en galego de recursos didácticos curriculares

Subvencións destinadas ao sector editorial para fomentar e potenciar a publicación de recursos didácticos en galego curriculares para niveis non universitarios.

ORGANISMO: Secretaría Xeral de Política Lingüística

DATA PUBLICACIÓN: 06/05/2016

DOTACIÓN ECONÓMICA: 170.000 euros

Bolsas de formación en proxectos de investigación do Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades

Convocatoria de bolsas de formación nos proxectos de investigación que se están a desenvolver no Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, co fin de contribuír á especialización na súa formación académica, profesional ou investigadora.

ORGANISMO: Secretaría Xeral de Política Lingüística

DATA PUBLICACIÓN: 22/06/2016

DOTACIÓN ECONÓMICA: 213.840 euros

Axudas ás entidades locais para a promoción do galego

Axudas dirixidas aos concellos, agrupamentos de concellos e entidades locais (excluídas as deputacións) de Galicia para a promoción do uso da lingua galega.

ORGANISMO: Secretaría Xeral de Política Lingüística

DATA PUBLICACIÓN: 19/04/2016

DOTACIÓN ECONÓMICA: 245.000 euros

Programa da rede de lectorados de lingua, literatura e cultura galegas en universidades de fóra de Galicia

Programa de lectorados de lingua, literatura e cultura galegas para universidades de diversos países, mediante convocatoria de bolsas de lectores e unha programación anual de actividades culturais dos centros de estudos galegos.

ORGANISMO: Secretaría Xeral de Política Lingüística

DATA PUBLICACIÓN: 20/05/2016

DOTACIÓN ECONÓMICA: 283.469,76 euros

Créditos fotográficos

páx. 9: VANESA VÁZQUEZ; p.12: MANUEL G. VICENTE; páx. 14: MANUEL G. VICENTE; páx. 18: ANDRÉS PANARO; páx. 19: MANUEL G. VICENTE; páx. 20: MANUEL G. VICENTE; páx. 21ab: MANUEL G. VICENTE; páx. 23: ANDRÉS PANARO; páx. 43: MANUEL G. VICENTE; páx. 51: cedida por Turismo de Galicia; páx. 72: BELÉN BERMEO; páx. 77: MANUEL G. VICENTE; páx. 89: MANUEL SUÁREZ; páx. 96: MONCHO FUENTES; páx. 97: JORGE AGEITOS; páx. 118: JOAQUÍN BARREIRO CAJARAVILLE; páx. 129b: JOSÉ MEIS MEAÑO; páx. 129c: MANUEL G. VICENTE; páx. 130b: JAVIER VALLHONRAT; páx. 130c: MANUEL G. VICENTE; páx. 133a: CONCHI PAZ; páx. 134c: AIGIBOGA; páx. 136: cedida polo Museo del Prado; páx. 139: LUIS GABÚ; páx. 147: ADOLFO ENRÍQUEZ; páx. 150: MARÍA UCIEDA; páx. 152: Ilustración de TANIA SOLLÁ; páx. 164: MANUEL G. VICENTE; páx. 165: MANUEL G. VICENTE; páx. 173: cedida pola Casa da S.M. El Rei; páx. 178: MANUEL G. VICENTE; páx. 179abc: MANUEL G. VICENTE; páx. 181: MANUEL G. VICENTE; páx. 185: FEDERICO ÁLVAREZ; páx. 187: MANUEL G. VICENTE; páx. 197: PABLO GÓMEZ; páx. 198: VANESA VÁZQUEZ; páx. 202: MANUEL G. VICENTE; páx. 205: CONCHI PAZ; páx. 206: MANUEL SUÁREZ; páx. 209: MONCHO FUENTES; páx. 217: VANESA VÁZQUEZ; páx. 218: VANESA VÁZQUEZ; páx. 219a: JAIME MACHADO; páx. 222: MANUEL LEMOS; páx. 223a: MANUEL LEMOS; páx. 223b: MANUEL LEMOS; páx. 223c: MANUEL LEMOS; páx. 224: BELÉN VÁZQUEZ; páx. 228: MANUEL G. VICENTE; páx. 230: MANUEL G. VICENTE; páx. 231a: MANUEL G. VICENTE; páx. 231b: CONCHI PAZ; páx. 232a: MANUEL G. VICENTE; páx. 232b: MANUEL G. VICENTE; páx. 232c: MANUEL G. VICENTE; páx. 233: MANUEL G. VICENTE; páx. 234a: MANUEL G. VICENTE; páx. 234b: MANUEL G. VICENTE; páx. 235a: AIGIBOGA; páx. 235b: MANUEL G. VICENTE; páx. 236a: MANUEL G. VICENTE; páx. 236b: MANUEL G. VICENTE; páx. 236c: MANUEL G. VICENTE; páx. 237a: AIGIBOGA; páx. 237b: AIGIBOGA; páx. 238a: AIGIBOGA; páx. 228b: AIGIBOGA; páx. 239a: MANUEL G. VICENTE; páx. 239b: MANUEL G. VICENTE; páx. 239c: MANUEL G. VICENTE; páx. 240a: MANUEL G. VICENTE; páx. 240b: MANUEL G. VICENTE; páx. 240c: MANUEL G. VICENTE; páx. 242a: MANUEL G. VICENTE; páx. 242b: MANUEL G. VICENTE; páx. 243a: MANUEL G. VICENTE; páx. 243b: MANUEL G. VICENTE; páx. 243c: MANUEL G. VICENTE; páx. 243d: MANUEL G. VICENTE; páx. 244a: MANUEL G. VICENTE; páx. 244b: MANUEL G. VICENTE; páx. 245a: MANUEL G. VICENTE; páx. 245b: MANUEL G. VICENTE; páx. 245c: MANUEL G. VICENTE; páx. 246a: MANUEL G. VICENTE; páx. 246b: MANUEL G. VICENTE; páx. 246c: MANUEL G. VICENTE; páx. 247a: MANUEL G. VICENTE; páx. 247b: MANUEL G. VICENTE; páx. 247c: AIGIBOGA; páx. 248a: MANUEL G. VICENTE; páx. 248b: MANUEL G. VICENTE; páx. 249a: MANUEL G. VICENTE; páx. 251a: MANUEL G. VICENTE; páx. 251b: MANUEL G. VICENTE; páx. 252a: MANUEL G. VICENTE; páx. 252b: MANUEL G. VICENTE; páx. 253a: MANUEL G. VICENTE; páx. 254b: ÓSCAR CORRAL; páx. 255: MANUEL G. VICENTE; páx. 256a: MANUEL G. VICENTE; páx. 256b: MANUEL G. VICENTE; páx. 257a: MANUEL G. VICENTE; páx. 257b: MANUEL G. VICENTE; páx. 258: ÓSCAR CORRAL; páx. 259: MANUEL G. VICENTE; páx. 261b: XoÁN CRESPO; páx. 262: MANUEL G. VICENTE; páx. 264b: XAIME CORTIZO; páx. 266a: MANUEL G. VICENTE; páx. 266b: MANUEL G. VICENTE; páx. 266c: MANUEL G. VICENTE; páx. 267: MANUEL G. VICENTE; páx. 269: ÓSCAR CORRAL; páx. 270: MANUEL G. VICENTE; páx. 274: MANUEL G. VICENTE; páx. 283: MANUEL G. VICENTE.

galicia

XUNTA
DE GALICIA